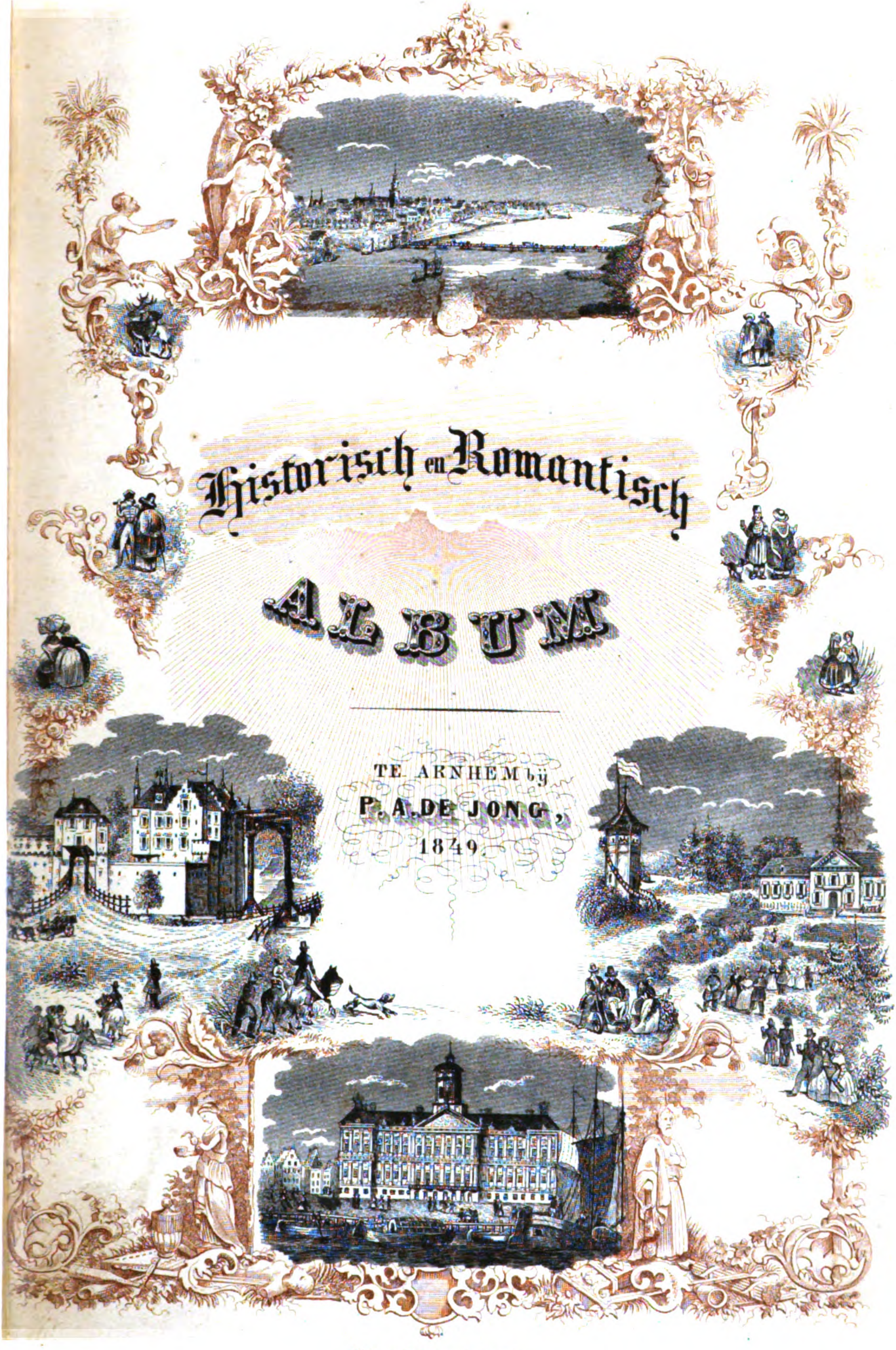

Stdr. v F. Nieraad te Arnhem.

HISTORISCH EN ROMANTISCH

ALBUM.

UITGEZOCHTE LEKTUUR

VOOR DEN

BESCHAAFDEN STAND.

Geïllustreerd met op Staal gegraveerde Platen.

UITGEGEVEN

DOOR EENE VEREENIGING VAN VADERLANDSCHE SCHRIJVERS.

TE ARNHEM, BIJ
PIETER ADRIAAN DE JONG.
1849.

INHOUD

VAN HET

HISTORISCH EN ROMANTISCH ALBUM.

Plaatwerk.

Chinesche Maaltijden.

Lands wijs, lands eer, zegt een onzer vaderlandsche spreekwoorden. Gelijk de zeden en gewoonten der onderscheidene volken verschillen, zoo is ook de soort hunne spijzen verscheiden, en het een houdt voor lekkernij, waarvan het andere over het algemeen een walg heeft. Immers wij, Nederlanders, en over het geheel de Europeërs zullen geen smaak vinden in de kostjes, die het verfijnde gehemelte der Chinesche lekkerbekken streelen, als daar zijn ingezouten aardwormen, het door hen dus genoemde Japansche leder, dat een tijdlang geweekt wordt, maar voor een Europeschen tong sterk en onaangenaam van smaak is, en zoo taai, dat er een Chinesche maag toehoort, om het te verteeren; balletjes van haaijevinnen en warme eijeren, die niet al te versch zijn, kunnen ook tot die lekkernijen gerekend worden, waarop onze lezers hunne maag wel niet zullen willen vergasten, evenmin als op de maden, die zich in het suikerriet ophouden, die de Chinezen ook al voor lekkerbeetjes houden. De gemeene man in *China* behelpt zich evenwel met minder uitgezochte spijze en versmaden geen honden of kattenvleesch of rattenboutjes. Het meest algemeen gebruikt wordend vleesch is echter dat der varkens; rundvleesch wordt weinig genuttigd. Visch en groente en hoofdzakelijk rijst zijn de voornaamste voedingsmiddelen. De door ons opgenoemde lekkernijen echter ontbreken niet op een gastmaal. De meeste geregten zwemmen in de sous en worden opgedischt in kommen, die soms pyramidesgewijze op elkander worden gezet. Het tweede geregt bestaat alsdan

in allerlei gebak, suikergoed van de aardigste vormen en pastijen eindelijk volgt de rijst, die in kommen voor iederen gast wordt nedergezet. Bij het tweede geregt wordt de tafel met bloemen bestrooid, en kunstig gewerkte mandjes, mede met de schoonste en geurigste bloemen prijkende, worden tusschen de schotels geplaatst. Ten slotte wordt de thee aangeboden in porseleinen kopjes, met deksels voorzien, om den geur niet te laten verloren gaan. Die thee is dan ook van zulk eene hoedanigheid, als men ze in *Europa* zelden te proeven krijgt.

Vorken zijn niet in gebruik. In plaats daarvan heeft men bij de geringen twee houten, bij de aanzienlijke ivoren stokjes, deze laatste met zilveren punten voorzien, waarvan zij zich bedienen, om de spijzen in den mond te brengen, eene manier, die zich de Europeaan niet terstond eigen maakt, maar die hem eerst, na vele vruchtelooze inspanning, waarbij hij of de stokjes of hetgeen hij er mede opneemt laat vallen, eenigermate gelukt. Men schept de soep uit de kommen, soms met een schoteltje, maar meestal met zilveren of porceleinen lepels.

De wijn, die bij den maaltijd gebruikt wordt, en wat kleuren en smaak aangaat, wel wat van *Madera* heeft, heeft weinig dronkenmakende kracht. Hij wordt warm gebruikt uit kleine vergulde kopjes, van den vorm van antieke vazen, en met fraai bewerkte handvatsels voorzien. De bedienden schenken den wijn uit groote zilveren vazen, die de gedaante van koffijkannen hebben. Het brengen van *toasten* is menigvuldig. Na den geen, wien hij zijnen dronk wil toebrengen, zulks door een bediende te kennen gegeven te hebben, heft de Chinees het vaasje of kopje met beide handen ter hoogte van zijnen mond, maakt eenige wonderlijke bewegingen met zijn hoofd en drinkt het kopje ledig. Als de ander dit nu ook gedaan heeft, beweegt hij zijn hoofd weder op eene knikkende wijze, en keert zijn wijnkopje het onderste boven, ten teeken, dat hij het ledig gedronken heeft. Zie onze plaat.

Men wordt eenige dagen vooraf door een karmozijnkleurig kaartje tot zulk eenen maaltijd genoodigd. Voor dat men begint, drinkt de gastheer op de gezondheid zijner gasten, welke beleefdheid de gas-

Thümling sc.

MAALTYD IN HET HUIS EENS MANDARYNS

ten tegen het einde van den maaltijd beantwoorden, met op de gezondheid der gastheers te drinken. Het is een bewijs, dat men den maaltijd eer aangedaan heeft, wanneer men van tijd tot tijd (en hoe meer hoe aangenamer het den gastheer is), van die geleerden uit den mond laat hooren, welke het gevolg zijn van een wat ruim gevulden maag, eene soort van beleefdheid, aan den gastheer bewezen, die ook bij de Spaanjaarden der *Philippijnsche* eilanden in gebruik is, maar bij de beschaafde Europeërs voor ten uiterste onwelvoegelijk wordt gehouden.

Doch dit is de eenigste tegenstrijdigheid niet, die de gebruiken der Chinezen van de onze doet verschillen. Met vele dingen is het bij hen juist anders om gesteld dan bij ons. Zoo, bij voorbeeld, om dit ten slotte nog aan te voeren, zeggen zij, de wind is Oost-Zuid in plaats van Zuid-Oost; volgens hen wijst de naald van het kompas naar het Zuiden; de kleur hunner rouwkleederen, is wit, bij ons zwart; de plaats van eer bij hen aan de linkerhand, en gelijk wij het voor beleefdheid rekenen, iemand aansprekende het hoofd te ontblooten, is dit bij hen juist eene soort van ongepaste gemeenzaamheid. Hunne boeken beginnen van achteren, en wat dies meer zij.

Tot opheldering onzer plaat diene nog, dat de voorwerpen, welke men aan de zoldering ziet hangen, lantarens zijn, van zijde, hoorn of iets anders vervaardigd, waaraan roode kwasten hangen. Zij geven echter meer walm dan licht.

Men zie voorts over den inhoud der uitnoodigingskaartjes het *Historisch Romantisch Album* van 1844, bladz. 295.

Laatste levensdagen van Karel I.

Koning van Engeland.

Tweemalen heeft de maand Januarij een koninklijk hoofd op het schavot zien vallen. Den 30sten Januarij 1649 ouden stijl werd Karel I Koning van *Engeland* onthoofd; den 21sten Januarij 1791 viel het hoofd van Lodewijk XVI door de bijl der guillotine. Eenige tijdschriften hebben in een vorig jaar de laatste oogenblikken des Franschen Konings naar Lamartines verhaal medegedeeld; wij willen die van den ongelukkigen Stuart verhalen, zoo als die vooral bij Southey vermeld worden. Tot nog toe is *Europa* in de gewigtige en zooveel troonen schokkende gebeurtenissen die wij beleven, van de herhaling van zulk een treffend tooneel bevrijd gebleven. Hopen wij dat geene hartnekkigheid van vorsten, geene niets ontziende volkswoede, de oorzaak der hernieuwing daarvan zij. Mogen de treffende lessen der geschiedenis niet voor vorsten en volken vergeefs zijn gegeven.

Karel I, uit het huis der Stuarst, geboren den 29sten November 1600 te *Dumferling* in *Schotland*, besteeg in zijn vijf en twintigste jaar den troon, waarop voor hem zijn vader Jakobus I. heerschte; reeds op den derden dag na dien dood bekrachtigde hij als koning het huwelijkstraktaat met *Frankrijk*, hetwelk hij vroeger als prins onderteekend had. De hertog van Buckingham snelde met een talrijk gevolg naar *Parijs*, om de koninklijke bruid af te halen en naar *Engeland* te geleiden. Men bragt zeven dagen door met de feesten wegens eene gebeurtenis, waarvan men geloofden, dat zij een eeuwig verbond tusschen beide volken bewerkt had. Te *Dorer* ontving Karel zijne bruid, Henriette Marie, aan het hoofd der Engelschen adels; de plegtige intogt van het koninklijk bruidspaar werd door de verwoestingen eener besmettelijke ziekte verhinderd, welke door enkelen voor een kwaad voorteeken gehouden werden.

Het huisselijke geluk, hetwelk zij genoten, werd weldra door

eene reeks van nietige verschillen verbitterd; de koning beklaagde zich over de luimen en de ligtzinnigheid zijner gemalin, deze over het norsche, onfransche karakter haars gemaals. KAREL schreef het tusschen hen opkomend misverstand aan de ontevredenheid van haar Fransch gevolg, zij en hare bloedverwanten aan de eigenbelangzoekende inblazingen van KARELS gunsteling, BUCKINGHAM, toen KAREL besloot, na verloop van zes maanden, haar naar *Frankrijk* terug te zenden, en reeds waren de onderhandelingen daarover begonnen, toen de eendragt tusschen het koninklijke paar hersteld werd, en HENRIETTE spoedig eenen aanzienlijken invloed op KARELS hart en ook op zijne regeringsdaden verkreeg.

KARELS aanleg, zijn innemend voorkomen, de goedheid van zijn hart, hadden *Engeland* in hem eenen goeden koning doen verwachten; maar ligtzinnig, tot willekeur geneigd, op een verkeerden weg gevoerd door zijnen later vermoorden gunsteling BUCKINGHAM, onbekend met den geest van zijn volk en van zijnen tijd, wankelmoedig, en tegen de gevaren van zijnen toestand noch met menschenkennis noch door vastberadenheid gewapend, was KAREL bestemd het offer te worden der alles medeslepende tijdsomstandigheden.

De geschillen van zijnen vader JAKOBUS I met het parlement waren steeds ernstiger, de stemmen tegen zijne aanmatigingen steeds luider geworden, en zoo vond KAREL, die tegen den wil van het grootste gedeelte des volks eene katholieke prinses huwde, eene stoutmoedige oppositie in het parlement welke hij vergeefsch door herhaaldelijk hetzelve te ontbinden hoopte te vernietigen; het trad integendeel telkens stoutmoediger tegen hem op. Daar het parlement hem standvastig de middelen weigerde, eindigde hij de oorlogen met *Spanje* en *Frankrijk* zonder voordeel en regeerde een tijdlang zonder parlement; eerst de ongelukkige oorlog tegen de geweldddadige invoering der bisschoppelijke kerkgebruiken opgestaan waren, en naar hun voortdringen in *Engeland* slechts onder bemiddeling des parlements met den koning willen onderhandelen, noodzaakte dezen, een nieuw parlement te beroepen, het lange bloeddorstige, hetwelk van 1640 tot 1649 zat, en met andere koninklijke voorregten, hem ook dat van het parlement te ontbinden, ont-

nam. De verschrikte vrienden der vrijheid verlieten reeds het land, om in *Amerika* eene wijkplaats te vinden, men gaf KAREL de schuld van den moord der protestanten in *Ierland*, het zoogenaamde Iersche bloedblad. (23 October 1641), weshalve het parlement zich eene veiligheidswacht oprigte, en zich de toegevendheid des Konings ten nutte maakte, om het volk tegen hem te wapenen. Zijn gunsteling, de graaf VAN STRAFFORD werd door het volk van hoogverraad beschuldigd, ter dood veroordeeld en KAREL durfde de bekrachtiging van het vonnis niet weigeren; met ware zielegrootheid onderging die staatsman den dood; ook andere ministers werden in de staatsgevangenis geworpen, andere ontvlugten. Nadat KAREL alle aan het parlement verloren had, wilde hij zich door geweld van wapenen weder verheffen; doch de volkspartij won na verscheidene gevechten den hoofdslag bij *Marstonmoor* (2 Julij 1644) tegen den prins ROBERT VAN DE PALTZ, en hare generaals LESLEY, FAIRFAR en CROMWELL verklaarden, omdat de koning het regt over vrede en oorlog niet met hen deelen wilde, het koningrijk tot een gemeenebest. Het hoofd der Independenten, dat is, der dweepzieke Presbijtereanen, die zonder geloofsbelijdenis in republikeinsche gelijkheid van stand leven wilden, was de talentvolle OLIVIER CROMWELL (zie *Album* van 1845. bladz. 281 enz.) voor wien de zaak des Konings na den beslissenden slag bij NASEBY bezweek. Nu wendde zich KAREL tot het Schotsche leger, hopende, dat dit hem meer genegen zoude zijn dan het parlement; maar hij had zich bitter bedrogen, want naauwelijks was hij in het Schotsche leger aangekomen, of hij werd tegen betaling eener som van 400,000 pond sterling aan het parlement uitgeleverd, en gevangen naar *Holmby* gebragt (30 Jan 1647). Thans verhieven zich in het parlement en in het leger de Independenten, alle wetten van staat en kerk versmadende, tot heerschende partij onder aanvoering der listigen, dapperen, dweepziek vromen CROMWELL. Zoodra de presbijtereanen in het parlement onderdrukt waren, vormden zij een tegen-parlement, en CROMWELL streefde met zijn leger naar de alleen heerschappij, door het parlement tot een besluit over te halen, de *selfdenying ordonnance* (zelfverloochenings besluit) genoemd, volgens hetwelk geen zijner leden meer eene plaats

bij het leger of burgerlijk ambt bekleeden mogt; slechts hij wist zich van de toepassing daarvan te vrijwaren en heerschte voortaan in de beide parlementshuizen. Het onmiddelijk gevolg hiervan was een levendige krijg tegen den koning, en volkomene onderdrukking van het parlement. De koning werd als gevangene van het leger naar *Hamtoncourt* gebragt, en nadat dit zegepralend te *Londen* binnengetrokken was, gaf het de wet aan het parlement. Onder den naam van *Godzaligen*, of *Heiligen*, dien zij zich zelf gegeven hadden, zochten de tegenpartijders der bisschoppelijke kerk door de ware of geveinsde gestrengheid hunner zeden uit te munten, met verachting zagen zij op alle anderen neder, en in het geloof, dat de Hervormde Godsdienst in gevaar was, hielden velen het voor een gewetenspligt, goed en bloed in dezen strijd op het spel te zetten. Zoo werden drie des krachtigste drijfveeren in strijd gebragt, die het menschelijke hart kunnen bewegen, trouw, vrijheid en godsdienst; zij verhieven het gemoed der strijders boven het peil van het gewone, en kweekten in vele gevallen eenen geest des heldenmoeds, der zelfopoffering en standvastigheid, die onze belangstelling en bewondering verdienen. Beide partijen duiden reeds in den beginne hare tegenpartijders door bijzondere namen aan: de koningsgezinden noemden hunne vijanden *rondhoofden*, omdat zij hunne haren kort afsneden, en „*Ze in zoovele kleine bosjes verdeelden, dat het bespottelijk was om te zien.*" De koningsgezinden werden *Kavaliers* genoemd, en ofschoon deze benaming in den beginne met betrekking tot hunnen rang gegeven werd, verloor zij toch spoedig hare oorspronkelijke beteekenis en werd als van gelijke beteekenis met papist, atheist, zwelger en wellusteling genomen.

Op den 1sten November 1647 werd koning Karel, na eene vruchtelooze poging tot ontvlugtiging, naar *Carisbroke* op het eiland *Wight* gebragt; nog eenmaal beproefden zijne vrienden hem te redden, maar Fairfax en Cromwell dempten den opstand overal. De daaropvolgende onderhandelingen van het parlement met den koning werden door het terugkeerende leger afgebroken, hetwelk den koning naar *Hurstcastle* en vervolgens naar *Windsor* voerde, en al de aan hetzelve gehoorzaamheid weigerende leden des parlement daar-

uit verstiet. Ongeluk en de woede des legers vervolgden KAREL ten sterksten. Van hoogverraad beschuldigd, werd hij voor een geregtshof gebragt, en den 30sten Januarij 1649 door beulshanden van het leven beroofd.

Bijna in hetzelfde oogenblik, dat KAREL naar *Windsor* gebragt werd (23 Dec. 1648) benoemde het huis der gemeenten eene kommissie om de aanklagt tegen den koning voor te bereiden, en besloot hem zoo spoedig mogelijk, voor het gerigt te brengen. Wel verhieven zich verscheidene stemmen voor zijne eenvoudige afzetting; andere afgevaardigden hadden ook wel liever gezien, dat men hem heimelijk uit den weg geruimd had; maar de geestdrijvers en opregte republikeinen verlangden tot verkondiging van hun goed regt en van hunne magt eene openbare vijandige handelwijze. Onder den laatste was CROMWELL de man van het grootste gewigt, schoon hij zich nog een weinig terughield. „Indien iemand," zeide hij, „zoo iets volgens een te voren overlegd plan, vorderde, zou ik hem voor den grootsten verrader op aarde houden. Nu echter de Voorzienigheid zelve en de onwederstaanbare nooddwang het parlement tot zulk eene beraadslaging dwingen, bid ik God, dat Hij dezelve leiden moge, schoon ik ook niet voorbereid ben, om in dit oogenblik mijn gevoelen te zeggen. „Als grondbeginsel werd (den 2 Januarij 1849) vastgesteld, dat de koning, door het parlement den oorlog aan te doen, verraad gepleegd had, en SCOTT stelde de oprigting van een hoog geregtshof voor, om den koning te vonnissen. Dit voorstel ging door. In het hoog geregtshof zouden honderd vijftig kommissarissen zitting hebben, namelijk 6 pairs, 3 opperregters, 11 baronets, 10 ridders, 6 aldermen van *Londen* en al de hoofden van het leger en van het huis der gemeenten (met uitzondering van ST. JOHN en VANE, twee der voornaamste republikeinen, welke aan zulk eene daad geen deel wilden nemen). Nog op denzelfden dag werd dit besluit ter bekrachtiging in het huis der lords gebragt, waar het een tot dus verre ongehoorden tegenstand ontmoette. „Zonder koning," zeide lord MANCHESTER, „bestaat er geen parlement; hoe kan dus de koning een verrader tegen het parlement zijn?" De oude graaf van PEMBROKE zeide: „Ik meng mij niet gaarne

in zaken, waar het om leven of dood te doen is; wel spreek ik niet tegen het besluit, maar ik stem er ook niet voor. „Lord Denbigh riep uit: „Het heeft het huis der gemeenten behaagd mijnen naam bij dit besluit te noemen; eer ik mij echter met zulk eene eerloosheid vereenigde, liet ik mij liever in stukken scheuren." Toen hierop het besluit door de lords met eenparigheid van stemmen verworpen werd, besloot het Lagerhuis, dat de ontbrekende toestemming der lords den loop der zaken niet kon stremmen, daar naast God het volk de bron van alle regtmatige magt was, en het volk slechts door het Lagerhuis vertegenwoordigd werd. Op den 6 Januarij 1649 werd door een nieuw besluit van het huis der gemeenten het hooge geregtshof ingesteld en het getal der leden op 135 verminderd. De voorbereidende zittingen begonnen den 8 Januarij, maar werden gewoonlijk door niet meer dan 50 leden bijgewoond. Velen boden zelfs tegenstand. Bijzonder hevig verzette zich Algernoon Sidney (dezelfde die in 1683 onderkoning Jakobus II voor zijne vrijheidsliefde op het schavot moest boeten) tegen het proces, omdat hij vreesde, dat het volk daardoor van de republiek afkeerig mogt worden, en misschien zelfs den koning bevrijden. „Geen mensch zal zich voor den koning bewegen!" riep Cromwell hem toe; „ik zeg u, wij zullen hem het hoofd afhouwen, met de kroon er op!" — „Doe gij wat gij niet laten kunt," hernam Sidney; „maar ik wil er niets mede te doen hebben." Terstond daarop verwijderde hij zich, om niet terug te komen.

De regtsgeleerde John Bradshau, een neef van den ijverigen republikeinschen dichter Milton werd voorzitter van het hoog geregtshof; een vriend van dezen dichter, de bekende advokaat John Coke werd tot prokureur generaal benoemd. Op den 20 Januarij 1649, zou de koning voor het geregtshof in *Westminsterhall* verschijnen.

De kommandant van *Windsor*, de overste Whitchcott trad kort voor dezen dag de kamer des konings binnen, en zeide: „Binnen weinige dagen, Sire, zal men u naar *Londen* brengen." — „God is overal," antwoordde de koning, „en zijne magt en goedheid overal zigtbaar." Hij vertrouwde namelijk vast op spoedige hulp uit *Ierland*, zoo dat zijne dienaren hem in lang zoo opgeruimd niet gezien had-

den. Hij liet zich verscheidene malen dus uit: „Binnen een half jaar is de vrede in *Engeland* hersteld; zoo niet, dan zullen *Ierland, Denemarken* en andere koningrijken mij weder alle mijne regten terug bezorgen." Dat het parlement de zaak niet tot het uiterste zoude brengen, kwam hem daarom waarschijnlijk voor, omdat hij te *Windsor* geheel als koning bediend werd; onder eenen troonhemel in de parade zaal hield hij in schitterend gezelschap zijne maaltijden; zijne dienaren droegen de schotels bedekt binnen en proefden daarvan, eer zij hem die knielend aanboden, enz.

Op het laatst van zijn verblijf te *Windsor* werden de schotels onbedekt door soldaten den koning voorgezet, en niet geproefd, ook boog niemand meer eene knie voor hem en aan eenen troonhemel werd niet meer gedacht. Hij was juist voornemens zijne maaltijden geheel alleen in zijne kamer te houden, toen men hem (19 Januarij 1649) kwam melden, dat eene afdeeling ruiterij onder bevel van Harrison gekomen was, om hem naar *Londen* af te halen. Zoodra hij op het slotplein eenen zesspannigen wagen bemerkte, begaf hij zich daarheen en plaatste zich zonder eenige omstandigheden daarin. Weinige uren daarna bevond hij zich in het paleis *St. James* te *Londen*.

Op den 20 Januarij 1649, was het hoog geregtshof tot eene geheime zitting in de dusgenoemde geschilderde zaal vergaderd, om de laatste beschikkingen te nemen. Thans kwam het berigt, dat de koning terstond zoude verschijnen. Cromwell snelde aan het venster, kwam spoedig weder terug en zeide eenigzins verstoord: „Daar is hij! Hij is daar, mijne heeren! Het groote uur nadert! Hij zal u terstond vragen, in wiens naam en krachtens welke volmagt gij u aanmatigt hem te vonnissen. Neemt spoedig een besluit, wat gij hem daarop zult antwoorden." Henry Martyn antwoordde: „In den naam van het als parlement vergaderde huis der gemeenten en van het geheele volk van *Engeland*." Daar niemand iets daarentegen inbragt, begaf het geregtshof zich naar de groote zaal van *Westminster*, om den monarch plegtiglijk te ontvangen. Vooruit werden zwaard en schepter gedragen, dan volgde de lord voorzitter Bradshaw met het geregtshof en zestien officieren. De voorzitter nam plaats op eenen iets hooger geplaatsten armstoel, met karmozijnrood fluweel overtrok-

ken; aan zijne voeten zat de geheimschrijver Scobell aan eene met een Turksch tapijt behangene tafel, waarop men het zwaard en den schepter had nedergelegd; aan weerszijden plaatsten zich de leden van het geregtshof op scharlakenkleurige zetels; gewapenden vulden den voor- en achtergrond. Thans werden de deuren geopend en de menigte des volks stortte de zaal binnen. Na het oproepen der namen, waaruit bleek dat er 69 leden tegenwoordig waren, zeide Bradshau: „Sergeant, voer den gevangene binnen."

Door den overste Hacker en 32 officieren bewaakt, trad de koning binnen. Voorwaarts tredende, zonder den hoed af te nemen, vestigde hij eenen langen en gestrengen blik op het geregtshof en plaatste zich vervolgens op den voor hem gereed staanden armstoel van karmozijnrood fluweel. Eer iemand nog een woord sprak, stond Karel plotseling op, beschouwde de achter hem geplaatste wacht en het verzamelde volk, vestigde op nieuw zijne oogen op de regters en zette zich eindelijk onder algemeen stilzwijgen weder op zijnen armstoel neder.

Nu stond Bradshau op en zeide: „Karel Stuart, koning van *Engeland!* De als parlement vergaderde gemeenten van *Engeland*, diep doordrongen van het gevoel des ongeluks, hetwelk men over dit volk gebragt heeft, en als welks voornaamste oorzaak gij beschouwd wordt, heeft besloten de bloedmisdaad te vervolgen. Daarom hebben zij dat hoog geregtshof ingesteld, voor hetwelk gij verschenen zijt. Hoor de beschuldigingen, welke tegen u ingebragt worden."

Terstond rees de prokureur-generaal Coke op, om de akte van beschuldiging voor te lezen. Maar de koning gaf hem met zijnen stok eenen slag op den schouder en zeide: „Stil daar!" Toornig keerde Coke zich om, zonder een woord te kunnen uiten. De knop van 's koning rotting was op den grond gevallen, en niemand maakte aanstalte om dien op te nemen. Karels gelaat toonde eene diepe ontroering; eindelijk bukte hij zelf, nam den knop op en zette zich weder in den armstoel.

Als of niets gebeurd was, las hierop Coke de akte van beschuldiging voor. Daarin werd den koning al de schuld gegeven van het onheil, hetwelk *Engeland* getroffen had, in den eersten tijd, door

zijne dwingelandij, en vervolgens door den oorlog, dien hij veroorzaakt had. Ten slotte werd daarin gevorderd, dat de koning op de voorgelezene beschuldigingen zoude antwoorden, om vervolgens als verrader en moordenaar gevonnisd te worden.

Bij het begin dezer voorlezing hield KAREL I zich zeer bedaard en liet zijne blikken nu eens over de regters dan over de toehoorders zweven. Misschien hoopte hij ook inderdaad, dat zich door zijne redeneerkunst, waarin hij zich een meester waande, gemakkelijk uit den toestand, waarin hij zich bevond, zoude redden, slechts eenmaal stond hij op, keerde het geregtshof den rug toe en zag eenige oogenblikken nieuwsgierig in het rond. Spoedig nam hij echter zijn onverschillig voorkomen weder aan en ging weder zitten. Bij de woorden *tiran*, *verrader* en *moordenaar* begon hij te lagchen. Na het eindigen der voorlezing nam de voorzitter weder het woord.

BRADSHAU. Mijnheer gij hebt de akte beschuldiging gehoort. Het geregtshof verwacht uw antwoord.

KAREL. Ik wenschte wel te weten, welke autoriteit mij hier heeft doen verschijnen. Niet lang geleden onderhandelde ik op het eiland *Wight* op trouw en geloof met de beide huizen des parlements, en was op het punt een vredesverdrag met hen te sluiten. Door welke wettige magt (want er zijn vele onwettige magten in de wereld, zoo als die der gaauwdieven en struikroovers), ik zeg ik wenschte te weten, door welke wettige magt ik van daar weggesleept, en ik weet niet tot welk doel, van de eene plaats naar de andere gevoerd ben. Zoodra ik die wettige magt ken, zal ik antwoorden.

BRADSHAU. Indien gij er op gelet had, wat het geregtshof, u bij uwe komst hier gezegd heeft, dan zoudt gij die magt kennen. Het volk van *Engeland*, hetwelk u tot koning verkozen heeft, roept u op om te antwoorden.

KAREL. Hetgeen gij daar zegt, ontken ik, mijnheer.

BRADSHAU. Wanneer gij de magt van het geregtshof niet erkent, zal hetzelve, zonder verder oponthoud tegen u te werk gaan.

KAREL. *Engeland*, zeg ik u, is nooit een kiesrijk geweest, maar sedert bijna duizend jaren een erfelijk koningrijk. Diensvolgens hebt gij mij aan te toonen, door welke magt ik hier geroepen ben. Hier

is de overste luitenant COBBET ; vraag hem , of men mij niet met geweld van het eiland *Wight* heeft weggevoerd. De wettige privilegiën van het Lagerhuis zal ik ondersteunen zoo als ieder andere hier. Maar waar zijn de Lords ! Ik zie hier geene Lords , om een parlement te vormen. Daartoe zoude ook een koning behooren. Heet dat misschien den koning naar zijn parlement voeren?

BRADSHAU. Mijnheer, het geregtshof verwacht van u een bepaald antwoord. Is hetgeen wij u van onze autoriteit gezegd hebben, u niet voldoende, ons is het wel voldoende. Het is de magt Gods en des koningrijks , dat weten wij.

KAREL. *Noch* mijn , noch uw gevoelen mag hier beslissen.

BRADSHAU. Het geregtshof heeft u gehoord. Naar deszelfs bevelen zult gij behandeld worden. Men voere den gevangene weg ! Het geregtshof verdaagt zich tot den volgenden maandag.

Toen de koning opstond, vielen zijne oogen op het voor den geheimschrijver liggende zwaard. Hij wees met zijnen stok daarop en zeide: „Daar voor heb ik geene vrees !" Buiten de zaal was eene groote menigte volks verzameld. Slechts enkele stemmen riepen den voorbijgaanden koning na: „geregtigheid! De meerderheid riep hem toe : „God behoede Uwe Majesteit !"

In de volgende zitting van het geregtshof waren 62 leden tegenwoordig. Ofschoon met bedreiging van gevangenisstraf het diepste stilzwijgen bevolen was , werd de koning toch bij zijne komst met levendig gejuich ontvangen. Het geschil begon weder, waar het in de vorige zitting gebleven was. 's Konings hardnekkigheid en gekunstelde koelheid ergerden den voorzitter zoozeer , dat hij eindelijk , hevig uitvoer.

BRADSHAU. Mijnheer! Het is noch iemand vergunt de wettigheid van dit geregtshof te bestrijden! Het is door de magt der gemeenten van *Engeland* ingesteld , en aan deze waren alle uwe voorgangers , aan deze zijt ook gij verantwoordelijk !

KAREL. Dat ontken ik. Kunt gij mij een bewijs daarvoor aanvoeren.

BRADSHAU (vergramd opstaande). Mijnheer , wij zitten hier niet om op uw vragen te antwoorden. Gij hebt u kort en bondig op de

beschuldiging te verklaren. Het komt enkel hier op aan: Schuldig of niet schuldig?

Karel. Gij hebt mijne redenen nog niet aangehoord.

Bradshau. Redenen tegen de wettigheid van de hoogste aller regtbanken! Hiertegen hebt gij geene redenen in te brengen!

Karel. Toon mij eene enkele regtsmagt, waartegen geene gronden aangehoord worden!

Bradshau. Wij toonen die u hier; het zijn de gemeenten van *Engeland.* Sergeant, voer den gevangene weg!

Karel. (Zich tot het volk keerende). Denkt daaraan, dat men den koning van *Engeland* veroordeelt, eer men hem veroorlooft zijne gronden ten gunste van de vrijheid des volks uit te spreken!

Na deze woorden verhief zich onder het volk de bijna eenstemmige kreet: „God behoede den koning!"

Den 23sten Januarij 1649 op nieuw voor het geregtshof gevoerd, bestreed de koning op nieuw deszelfs wettigheid. Officieren en soldaten lieten dikwijls het geschreeuw hooren: „Geregtigheid! executie!" Maar de deelneming des volks voor den beschuldigde nam van dag tot dag toe en hoe langer hoe luider klonk het van alle kanten! „God behoede den koning!" Bradshau moest ook deze zitting opheffen, zonder tot eenig resultaat gekomen te zijn. Toen de koning in het weggaan de wacht voor bij kwam, riep een soldaat hard op: Sire, God zegene u!" Een officier sloeg den vrijmoedigen krijgsman met zijnen stok. Toen keerde de koning zich om met deze woorden: Mijnheer, de straf gaat hèt misdrijf te boven! „De opgewektheid werd in alle standen der maatschappij grooter. Daartoe droegen waarschijnlijk ook de pogingen bij, die van buiten af ten gunste des konings werden in het werk gesteld. De koningin Henriette Marie verzocht door middel van den Franschen gezant het huis der gemeenten om verlof, zich weder met haren gemaal te vereenigen, hetzij zij hem in zijn ongeluk wilde troosten of voor de wenschen van het parlement meer genegen maken Fairfax en de raad der officieren ontvingen eenen brief van den prins van *Wallis*, waarin hij het leeren tot loyaliteit zocht over te halen. De kommissarissen van *Schotland* protesteerden van ambtswege in naam van dit koning-

rijk tegen alle stappen van het lagerhuis. Eerstdaags verwachtte men een buitengewoon gezantschap der Nederlandsche Staten-generaal, om ten behoeve des konings tusschen beiden te komen en reeds overlaadde JOHN CROMWELL, OLIVIERS neef, officier in Nederlandsche dienst, den ijverigen luitenant-generaal met verwijten en bedreigingen. Ook een geschrift des konings (Icon basilica, het beeld eens konings, koninklijke weeklagten) onderhield en vermeerderde de gisting in de gemoederen. Onder zulke omstandigheden moesten de republikeinen de zaak spoedig ten einde zien te brengen, indien deze en zij met haar niet verloren zouden zijn. Alle gerede twist met den koning moest spoedig afgebroken en het vonnis zonder uitstel geveld worden.

Den 24 en 25 Januarij 1649, besteedde het geregtshof tot het verhoor van 32 getuigen en tegen het einde der zitting van laatstgenoemden dag besloten de 46 aanwezige leden zonder bijzonder veel overleggingen den koning als *tiran*, *verrader* en *moordenaar* te veroordeelen. Met het opstellen van dit vonnis werden belast: SCOTT, MARTYN, HARRISON, LESLE, SAY, IRETON en LOVE. Op den volgenden dag werd het ontwerp van dit vonnis door de aanwezige 62 leden van het geregtshof onderzocht en aangenomen.

Op den 27sten Januarij eindelijk begaf het geregtshof zich na eene beraadslaging van twee uren in de geschilderde zaal tegen den middag weder naar de groote zaal, en opende de zitting als gewoonlijk met het oproepen der namen. Bij den naam FAIRFAX, riep eene vrouwenstem van de galerij af: „Die heeft te veel verstand om hier te zijn!" Alles was verbaasd. Daar er intusschen niets anders voorviel, werd het oproepen der namen voortgezet. Er waren 67 leden tegenwoordig. Toen de koning de zaal binnentrad, verhief zich het geschreeuw der soldaten en officieren: „Geregtigheid! Executie!" heviger als ooit! De menigte zweeg ontsteld. Nadat alles stil was geworden, rigtte de koning, wien men van zijn vonnis kennis had gegeven, nog eer hij zitten ging, het woord tot den voorzitter.

KAREL. Mijnheer! Ik verzoek het woord! Ik zal u zoo ik hoop geene aanleiding geven, om mij in de rede te vallen.

BRADSHAU. Eerst zult gij het geregtshof aanhooren, en antwoorde, als de beurt aan u is.

Karel. Maar, mijnheer, ik wenschte gehoord te worden. Als gij het goedvind.... Ik heb slechts een woord te zeggen... Een onmiddelijk vonnis...

Bradshau. Men zal u hooren, mijnheer, als het tijd daartoe is. Eerst moet gij het geregtshof aanhooren.

Karel. Ik wenschte echter, mijnheer. Hetgeen ik te zeggen heb, heeft betrekking tot hetgeen het geregtshof zoo als ik geloof, voornemens is bekend te maken. Het is niet gemakkelijk, mijnheer, van eene overijlde uitspraak terug te komen.

Bradshau. Men zal u hooren, mijnheer, eer de uitspraak gedaan wordt. Tot zoolang moet gij u van spreken onthouden.

Na deze verzekering klaarde het geloof des konings eenigermate op; want ofschoon hij erkennen moest, dat de omstandigheden zich uiterst hagchelijk voordeden, vertrouwde hij ook nu nog op de onwederstaanbaarheid zijner redeneerkunst. Hij zou nog *voor* zijne veroordeeling aan het woord komen. Dat was hem genoeg. Nadat hij zich bedaard nedegezet had, nam de voorzitter weder het woord.

Bradshau. Mijneheeren! Het is u allen welbekend, dat de gevangene hier voor de balie meermalen voor het geregtshof is gebragt geworden, om op eene beschuldiging wegens verraad en andere groote misdaden te antwoorden; die tegen hem in naam des volks van *Engeland* is ingebragt.

„Niet van de helft des volks!" viel dezelfde stem op de galerij in, die bij Fairfax naam geantwoord had. „Waar is het volk en deszelfs toestemming! Olivier Cromwell is een verrader!"

„Neder met de h...!" riep Askteli. „Soldaten, vuur!"

Nog eer deze gehoorzaamden, herkende men in de spreekster lady Fairfax. De geheele vergadering was in de hevigste beweging geraakt. Nadat eindelijk de soldaten de rust en orde eenigermate hersteld hadden begon de voorzitter op nieuw.

Bradshau. Ieder kent zoowel de hardnekkige weigering der beschuldigden om op de aanklagt te antwoorden, als de misdaden, waarvan hij beschuldigd wordt. Ofschoon het geregtshof het over het vonnis eens is, zoo stemt het toch toe, voor de bekendmaking daar-

van de verdediging der beschuldigden te hooren, onder beding dat hij deszelfs wettigheid niet bestrijdt.

KAREL. Ik verlang in de geschilderde Kamer *door de lords* en de *gemeenten* over een voorstel gehoord te worden, dat van meer belang is voor den vrede des rijks en de vrijheid mijner onderdanen dan voor mijn eigen behoud.

Na deze woorden ontstond in de vergadering en zelfs onder de regters eene levendige opschudding. Men geloofde bijna algemeen, dat de koning ten behoeve zijns zoons wilde afstand doen. Om den gewonnen grond niet te verliezen, mogt het geregtshof geen tijd laten verloren gaan. BRADSHAU hield den koning zijne eeuwige kunstgrepen voor, om het regtsgebied van het hof te ontgaan, en zoodanig verklaarde hij ook zijne laatste begeerte te zijn. KAREL beantwoordde hem. De voorzitter gaf niet toe. Bij dit zoo langdurige en spitsvinnige redetwisten verloren de soldaten het geduld. Zij fluisterden den gevangene beleedigingen in het oor en bliezen hem tabaksrook in het gezigt; anderen redeneerden naast hem over de langzaamheid van het proces en AXTELL maakten ontijdige grappen. Herhaalde malen keerde de koning zich om en beproefde zich door toespraak en wenken opmerkzaamheid of ten minsten rust te verschaffen. Maar hij ontving geen ander antwoord dan: „Geregtigheid, executie!" Buiten zich zelven van gramschap riep de gevangen monarch: „Hoort mij! Hoort mij aan!" — Geregtigheid! execntie!" klonk het hem op nieuw tegen. Daar maakte een der regters, de overste DOWNS, zich gereed om op te staan. Zijne naburen CAWLEY en WANTON vroegen, hem tegenhoudenden: „Waar wilt gij heen?" — „Hebben wij dan harten van steen?" antwoordde hij, „zijn wij menschen!" — Gij stort u zelf en ons in het verderf!" Zeide CAWLEY tot hem. „Het is mij hetzelfde!" hernam, DOWNS, „al kost het mij ook het leven, ik wil den stap doen"" Vlak beneden voor hem zat CROMWELL; deze keerde zich snel om en zeide tot DOWNS: „Overste zijt gij zinneloos? Waar denkt gij aan? Kunt gij u niet stil houden?" — „Neen! hernam DOWNS, „ik kan mij onder deze omstandigheden niet stil houden." Met deze woorden rukte hij zich van zijne naburen los en naderde den voorzitter.

Downs. Mylords, ik zie niet duidelijk genoeg, om het verlangen eens gevangenen te kunnen verwerpen. Ik stel voor dat het geregtshof zich verwijdere en daarover beraadslage.

Bradshau. Daar een der leden zulks wenscht, moet het geregtshof zich verwijderen.

Zonder dralen begaven de regters zich nu naar de naburige zaal. Hier stoof Cromwell onbehouwen tegen den overste op, hem rekenschap vragende wegens de onrust en verlegenheid; waarin hij het huis gebragt had.

Downs stamelde iets tot zijne verdediging.

Downs. De voorstellen des konings zijn misschien meer bevredigend dan al de vorige; men moet toch wel de eenvoudigste voorschriften van het algemeene regt jegens hem in acht nemen, men moet hem toch aanhooren.

Cromwell. (die den overste bij elken volzin ongeduldig in de rede gevallen heeft). Dat zijn dus de hooggewigtige gronden, om ons op zulk eene wijze te storen! Gij verliest geheel uit het oog, met wien wij te doen hebben! De koning is de onbuigzaamste sterveling op aarde! Het huis dient zich wel door de eigenzinnigheid van een enkel mensch te laten ophouden en tegenwerken. Gij zoudt zeker zeer gaarne uw voormaligen gebieder redden! Laat ons eindigen, mijne heeren! Keeren wij tot onzen pligt terug!

Eenige gematigde mannen, zoo als de overste Harvey, ondersteunden wel het voorstel van Downs; maar de beraadslaging werd spoedig verstikt. Daar allen zwegen, keerde het geregtshof naar de geregtszaal terug.

Bradshau (tot den koning.) Mijnheer, het geregtshof heeft uw voorstel verworpen. Indien gij niets meer hebt in te brengen, zal het vonnis uitgesproken worden.

Karel. Ik heb niets meer in te brengen, mijnheer; ik verlang slechts dat alles wat ik gezegd heb, opgeteekend wordt.

Bradshau. Zoo zult gij dan uw vonnis vernemen.

Eer de voorzitter echter het bevel tot het voorlezen van het vonnis gaf, rigtte hij tot den koning eene lange en plegtige rede over de wettigheid der handelwijze jegens hem, over al het onregt, het-

welk hij gedaan had, daar zijne dwingelandij den burgerkrijg wel moest doen ontbranden. In het eerst hoorde KAREL hem met kalmen ernst aan, maar tegen het einde der aanspraak verried hij eene levendige ongerustheid. Zoodra BRADSHAW zweeg, wilde de koning het woord nemen; doch het werd hem niet toegestaan. De geheimschrijver las het vonnis voor. Zoodra dit geschied was, nam de voorzitter het woord weder.

BRADSHAU. Dit, mijnheer, is de akte, het gevoelen en het eenparige oordeel van het geregtshof.

Ten teeken van toestemming stonden al de regters op.

KAREL. Mijnheer, wilt gij een woord hooren?

BRADSHAU. *Na* het vonnis kunt gij niet meer gehoord worden.

KAREL. Niet, mijnheer?

BRADSHAU. Met uw verlof, neen, mijnheer! Wachten, brengt den gevangene weg.

KAREL. Ook *na* het vonnis kan ik nog spreken. Met uw verlof, mijnheer. Ik heb het regt te spreken, ook *na* het vellen van het vonnis.... Wacht een oogenblik.... Met uw verlof.... Het vonnis.... Ik zeg, mijnheer.... Men veroorlooft mij niet te spreken; welke geregtigheid hebben de anderen te wachten!...

In dit oogenblik wenkte de voorzitter, en de soldaten namen den koning in hun midden. Niets baatte hem meer. Al zijne scherpzinnigheid en redeneerkunstige bekwaamheid, die hem bij zijne ontbijten in *Whitehall* zoo vele bloedelooze triomfen verschaft hadden, leden schipbreuk op de vastheid der mannen, die voor zijne dubbeltongige handelwijze en zijne trouweloosheden eene menigte onwederlegbare bewijzen in handen hadden. De soldaten voerden hem met geweld naar den voor hem gereed staanden draagstoel. Op den trap riepen de wachten hem telkens weder toe: „Geregtigheid! Executie!" Anderen bliezen hem tabaksrook in het gezigt. Slechts zwak waren de stemmen onder het volk, die riepen: „God behoede uwe majesteit! God verlosse u uit de handen uwer vijanden!" De togt ging door twee rijen soldaten naar *Whitehall* toe, waar CROMWELL reeds zijne woning gevestigd had. Nog dikwijls moest de arme mishandelde koning onder weg de woorden hooren: „Geregtigheid! Executie!" Toen hij

den draagstoel verliet, zeide hij tot de personen, die hem omgaven: „Die arme lieden! voor een schelling zouden zij even zoo tegen hunne officieren schreeuwen!"

Naauwelijks bevond Karel I zich te *Whitehall*, of hij zeide tot Herbert, zijnen getrouwen dienaar: „Mijn neef, de keurvorst en eenige lords zullen alles in het werk stellen om mij te zien. Daarvoor ben ik hun zeer dankbaar; maar mijn tijd is te kort, dan dat ik dien niet tot heil mijner ziel moet aanwenden. Slechts mijne kinderen wil ik ontvangen. Mogen zij, die mij beminnen, voor mij bidden!" Zijn verzoek, om de prinses Elisabeth en den hertog van *Glocestre* zoo wel als Juxon den bisschop van *Londen* te zien, werd hem terstond toegestaan. Zij waren de eenigste spruiten van zijn huwelijk, die zich in *Engeland* bevonden, de prins van *Wallis*, naderhand Karel II, en zijn broeder Jakobus, bevonden zich met hunne moeder in den *Haag*. Kort daarna werd hij naar *St. James* gebragt.

Op den 28 Januarij 1649 trad de bisschop van *Londen* het vertrek des konings binnen, en gaf zich aan de uitbarstingen zijner droefheid over. Maar de koning viel hem in de rede: „Laten wij dit na! Wij hebben geenen tijd, om ons daarmede bezig te houden; ik moet mij voorbereiden, om voor God te verschijnen, wien ik rekenschap van mijne gedachten en daden moet geven. Verleen mij daartoe uwen bijstand! Spreken wij niet meer van die ellendigen, in wier magt ik ben. Zij dorsten naar mijn bloed; zij zullen het hebben. Gods wil geschiede! Ik vergeef hun; spreken wij niet meer daarvan." Bijna de geheele dag verliep nu onder vrome gesprekken tusschen Karel en Juxon. Als bezoekers werden nu aangediend 's konings neef, de keurvorst, de hertog van Richmond, de markies van Hertford, de graven van Southampton en Lindsey benevens verscheidene andere dienaren des konings. Maar hij wilde ze niet ontvangen. Slechts Seymour, wien de prins van Wallis uit den *Haag* met eenen brief gezonden had, werd toegelaten. Nadat Karel dien gelezen had, wierp hij hem in het vuur, gaf den bode een mondeling antwoord en te gelijk zijn afscheid.

De volgende dag zag een roerend tooneel. Reeds voor het aanbreken van den dag kwam Juxon te *St. James* en verrigtte met den

koning het avond gebed. Deze liet zich hierop een kistje met de geborduurde orde van *St. Joris* en van den Kousenband brengen en zeide met ontroering tot JUXON en HERBERT: Dat zijn de eenige rijkdommen die ik mijne kinderen kan nalaten!" Niet lang daarna traden de twaalfjarige ELIZABETH en de achtjarige hertog van GLOCESTER in het vertrek. De prinses smolt in tranen bij het zien haars vaders en haar broeder weende insgelijks. KAREL nam hen op zijnen schoot en verdeelde zijne sieraden onder hen. Hij raadde zijne dochter, wat zij lezen moest, om zich tegen het papismus te beveiligen, droeg haar den last op, om haren broeders te zeggen, dat hij zijne vijanden vergeven had, en aan hare moeder, dat hij tot aan het laatste oogenblik zijns levens niet opgehouden had, aan haar te denken. Tot den jongen hertog zeide hij: „Mijn lieve kind, zij willen uwen vader het hoofd afslaan!" Het kind zag hem strak aan, als kon hij deze woorden niet begrijpen. „Geef acht, mijn zoon," ging de koning voort, „let op hetgeen ik u zeg; *mij* willen zij het hoofd afslaan en *U* misschien tot koning maken. Zoolang zekerlijk uwe broeders KAREL en JAKOBUS leven, kunt gij geen koning worden; doch men zal de gelegenheid waarnemen, om ook hen te vermoorden en ten laatste zal men ook u het hoofd afhouwen; ik beveel u dus, dat gij u nooit door hen tot koning laat maken." — „Eer zal ik mij aan stukken laten scheuren!" riep het kind geheel bewogen. Zijn vader omhelsde het met vuur, zegende vervolgens beide kinderen en bad God, hen te beschermen. Plotseling zich vermannende, zeide KAREL tot JUXON: „Laat de kinderen wegbrengen!" en leunde met het voorhoofd tegen het venster. Terwijl hij zijne tranen zocht te bedwingen, gingen de kinderen snikkend naar de deur. Toen verliet de ongelukkige vader het venster, sloot hen herhaalde malen in zijne armen, zegende hen nogmaals en ontrukte zich toen met vastberadenheid aan hunne liefkozingen. Zoodra zij de kamer verlaten hadden, viel hij op zijne knieën en bad met JUXON en HERBERT.

In diezelfde oogenblikken was het hooge geregtshof vergaderd en bepaalde het tijdstip der strafoefening op den volgenden dag, zijnde Dingsdag den 30 Januarij, ouden stijl, tusschen 10 en 5 uur. Toen dit noodlottig bevel onderteekend zou worden, had men moeite de

kommissarissen bijeen te krijgen; verscheidene van hen, die voor de veroordeeling gestemd hadden, hielden zich verborgen of weigerden uitdrukkelijk hunne onderteekening. De derde naam op dit dokument is die van Olivier Cromwell. Deze gedroeg zich als onder zeer gewone omstandigheden. Nadat hij zijnen naam gezet had, teekende hij zijnen buurman Martyn met de pen eenen baard, hetwelk deze hem niet schuldig bleef. Zijn neef Ingoldsby, die, ofschoon tot regter gekozen, zich in het geregtshof in het geheel niet had laten zien, kwam thans toevallig in de zaal. „Ditmaal," zeide Cromwell, „zal hij ons niet ontkomen!" Onder luid gelach hield hij hem vast, drukte hem eene pen tusschen de vingers, drong hem met behulp van eenige ambtgenooten naar de tafel en bestuurde zijne hand bij het onderteekenen. Zoodra er 59 onderteekeningen bij elkander waren, werden de oversten Hacker en Huncks benevens den overste Phayre met de noodige beschikkingen voor de uitvoering van het vonnis belast.

Vruchteloos hadden tot dus verre de buitengewone gezanten der Nederlandsche Staten-Generaal, Adriaan Pauw en Albert Joachim, welke zich reeds sedert vijf dagen te *Londen* bevonden, de parlementhuizen om een gehoor verzocht, ja zelfs hunne bezoeken bij Fairfax, Cromwell en andere voorname officieren hadden het doel niet bereikt. Thans verkregen zij plotseling (om 1 uur) berigt, dat zij ten twee uur door de lords en een uur later door het huis der gemeenten zouden ontvangen worden. Men beloofde hun een antwoord op hunne boodschap. Maar bij het naar huis gaan zagen zij reeds de toebereidsels tot de strafoefening in *Whitehall* maken. De Fransche minister zeide aan de gezanten der Staten-Generaal, dat hij den noodlottigen slag reeds lang vooruitgezien had, maar vruchteloos had zoeken af te wenden; de Spaansche gezant verklaarde zelfs geenen last te hebben om tusschen beiden te komen. Eene nieuwe bijeenkomst der Hollanders met Fairfax bewerkte, dat deze beloofde te *Westminster* om uitstel der strafoefening te zullen verzoeken. Maar het was reeds te laat.

In den morgen van den 30 Januarij 1649, terwijl Ireton en Harrison in eene kamer te *Whitehall* nog te bed lagen, vervoegden zich achtervolgens bij hen Cromwell, Hacker, Huncks, Axtell en Phayre.

Het doel dezer bijeenkomst was om de laatste wijze van handelen bij de uitvoering der straf op te schrijven en te onderteekenen. Cromwell zeide tot Hunks: „Het is uwe taak, overste, om het bevel te schrijven." Hunks weigerde. „Welk een dwarshoofd!" riep Cromwell. „Inderdaad, overste," voegde Axtell er bij, „gij doet mij schande aan, nu het schip op het punt is den haven binnen te loopen, wilt gij de zeilen strijken!" Huncks volharde bij zijne weigering. Brommend plaatste Cromwell zich nu aan de tafel, schreef het bevel en reikte het den overste Hacker over, die het zonder tegenspraak onderteekende.

Omstreeks hetzelfde uur stond koning Karel, na vier uren slapens van zijne legerstede op. „Ik moet spoedig opstaan," zeide hij tot Herbert; „ik heb eene belangrijke aangelegenheid ten einde te brengen." Hij begon zich aan te kleeden. Daar Herbert, geheel onthutst, zijn haar, met mindere zorgvuldigheid dan gewoonlijk, scheen in orde te brengen, zeide Karel: „Geef u geene mindere moeite dan anders; ofschoon mijn hoofd niet lang meer op mijne schouders zal staan, wil ik toch heden getooid zijn als een jonggehuwde." Ook verlangde de koning nog een tweede hemd. „Het is zoo koud," zeide hij, „dat ik aan het beven zou kunnen geraken; sommige personen mogten het aan vrees toeschrijven, en tot zulk eene veronderstelling wil ik volstrekt geene aanleiding geven." Met het aanbreken van den dag trad Juxon het vertrek binnen, bad met den koning en las hem vervolgens de lijdensgeschiedenis van Christus uit Mattheus voor. „Mylord," zeide Karel, „hebt gij dit hoofdstuk gekozen. als het meest passende voor mijnen toestand?" — „Sire," antwoordde de bisschop, „ik verzoek Uwe Majesteit zich te herinneren, dat hetzelve het voor heden bepaalde Evangelie is, gelijk de kalender aantoont." De gebeden werden voortgezet. Tegen 10 uur werd zacht aan de deur geklopt. Herbert bleef onbewegelijk. Men klopte iets harder.

Karel. Zie, wie daar is.

Herbert. Sire, het is de overste Hacker.

Karel. Laat hem binnen komen.

Hacker, (met eene bijna sidderende stem). Sire, het is thans tijd

naar *Whitehall* te gaan. Uwe Majesteit zal daar nog langer dan een uur kunnen uitrusten.

KAREL. Ik kom oogenblikkelijk. Verlaat mij. (Na eene korte poos den bisschop bij de hand nemende:) Laat ons gaan! Kom! AERBERT, open de deur; HACKER mogt anders voor de tweede maal ons komen waarschuwen.

Dit gezegd hebbende ging de koning door het park naar *Whitehall*. Aan zijne regterhand bevond zich JUXON, aan zijne linkerzijde de overste TOMLINSON, kommandant der wacht. De weg was aan weerskanten door eene rij voetvolk afgezet. Onder het geroffel der trommen trok eene afdeeling hellebardiers met ontplooide vanen vooruit. De koning onderhield zich meestal met FOMLINSON over de wijze, waarop zijne begravenis zoude plaats hebben en ging met vaste schreden voort. Een der dienstdoende officieren scheen geërgerd te worden, door het ongedwongen voorkomen des veroordeelden, en rigtte, waarschijnlijk om hem van zijne streek te brengen, de vraag tot hem: „Hebt gij niet tegelijk met den nu overleden hertog van BUCKINGHAM deelgenomen aan den dood uws vaders?" — „Mijn vriend," antwoordde KAREL, „wanneer ik geene andere zonde dan deze op mijn geweten had, behoefde ik God, dien ik als getuige aanroep, niet om vergiffenis te bidden."

In *Whitehall* aangekomen steeg de koning met gemak den trap op en ging door de groote galerij naar zijn slaapvertrek, waar de bisschop zich gereed maakte hem het avondmaal toe te dienen. Eenige predikanten der Independenten klopte aan, om den veroordeelde hunne diensten aan te bieden. „De koning is juist aan het bidden," zeide JUXON. Daar de Independenten nog altijd hun doel hoopten te bereiken, zeide KAREL tot den bisschop: „Bedank hen in mijnen naam voor hun aanbod; maar zeg hun ronduit dat, nadat zij zoo dikwijls en geheel zonder aanleiding tegen mij gebeden hebben, zij nu, zoo het hun behaagt, *voor* mij mogen bidden, (waarmede zij mij zullen verpligten), maar dat zij gedurende mijnen doodstrijd nimmermeer *met* mij zullen bidden." Nadat de onbescheidene predikanten zich eindelijk verwijderd hadden, knielde de koning neder, gebruikte het avondmaal en zeide vervolgens opstaande met

groote levendigheid; „Laat de kerels nu komen! Ik heb hun vergeven en ben op alles voorbereid!" Daar het middagmaal juist gereed was, raadde men den koning zich aan tafel te zetten; maar hij weigerde het, tot dat JUXON zeide: „Sire, het is koud en Uwe Majesteit is sints lang nuchteren; er kon u misschien eenige zwakheid overvallen." — „Gij hebt gelijk!" viel KAREL hem in de rede, at een stuk brood en dronk een glas wijn.

Juist sloeg het 1 uur. Er word geklopt JUXON en HERBERT vielen op de knieën. Den bisschop zijne hand reikende, zeide de koning: „Sta op, oude vriend!" Er werd op nieuw en iets sterker geklopt. KAREL deed de deur openen en zeide tot HACKER, die buiten stond: „Ga vooraan, overste, ik zal volgen." De koning ging nu tusschen twee rijen troepen door, tot aan het uiterste einde der groote zaal, waar men den vorigen avond eene opening had aangebragt, welke naar het met zwart behangen schavot voerde. Daar zag men naast de bijl twee gemaskerde personen in matrozen kleeding staan. Met trotsche schreden, zijne blikken naar alle kanten latende rondgaan, betrad de koning het schavot. Daar slechts krijgslieden het plein bedekten en het volk op een verren afstand van het schavot werd verwijderd gehouden, zeide hij, zich tot JUXON en TOMLINSON wendende: „Ik kan slechts door u gehoord worden, daarom wil ik eenige woorden aan u rigten!" Inderdaad hield hij nu eene kleine rede, waarop hij zich voorbereid had en waarin hij eenige stellingen zocht te bewijzen, als: „Ik ben steeds in mijn regt geweest. De schending van de regten des Souvereins was de eenige bron van het ongeluk des volks. Slechts onder voorwaarde, dat men het volk niet veroorlooft, zelf aan het bestuur deel te nemen, kan het den vrede en zijne vrijheden terug vinden enz. Terwijl hij nog sprak, raakte iemand de bijl aan. Hij keerde zich verschrikt om en zeide: „Pas op de bijl; het zou mij slechts te meer pijn veroorzaken!" Nu ontstond het volgende korte gesprek:

KAREL (zet eene zijden muts op en rigt zich tot den gemaskerden scherpregter). Hinderen mijne haren u ook?

Gemaskerde. Ik verzoek Uwe Majesteit ze onder de muts te schikken.

KAREL, (doet het met behulp des bisschops). Ik heb eene goede zaak en eenen genadigen God voor mij.

JUXON. Ja, Sire! Gij hebt nog slechts eenen stap tot de verlossing. Hij is vol angst en benaauwdheid, maar slechts van korten duur. Hij voert u over eene groote klove, en verplaatst u van de aarde in den hemel.

KAREL. Ik ga van eene vergankelijke tot eene onvergankèlijke kroon over, waar ik geene de minste stoornis te vreezen heb. (Zich tot den scherpregter wende:) Zijn mijne haren zoo goed? (De orde van *St. Joris* aan den bisschop overreikende). Draag die tot mijne gedachtenis. (Het blok beschouwende, tot den scherpregter.) Zet het blok behoorlijk vast.

Gemaskerde. Het staat vast, Sire!

KAREL. Nu, dan wil ik een kort gebed verrigten. Als ik de handen uitstrek, dan.....

Na deze woorden sprak de koning eenige woorden zacht bij zich zelven, knielde, met het oog ten hemel geslagen, neder en legde vervolgens zijn hoofd op het blok. Toen de scherpregter de haren des veroordeelden nog beter onder de muts wilde schikken, geloofde deze, dat de slag reeds gegeven zou worden.

KAREL. Wacht het teeken af.

Gemaskerde. Ik zal het afwachten, Sire! Geheel naar den wil Uwer Majesteit.

Terstond daarop strekte de koning zijne hand uit. De scherpregter sloeg toe, scheidde het koninklijk hoofd met eenen slag van den romp en toonde het aan het volk.

Gemaskerde. Dit is het hoofd eens verraders!

Een dof gezucht verhief zich in dit oogenblik rondom *Whitehall.* Vele personen drongen door de menigte tot aan het schavot, om doeken in het bloed des konings te doopen. Doch weldra bewogen zich twee afdeelingen ruiterij voorwaarts en drongen het volk langzaam naar alle kanten terug.

Merkwaardig is het, dat CROMWELL het lijk des konings begeerde te zien. Hij liet de kist openen, waarin het reeds bijgelegd was, legde zijnen vinger op den doorsneden hals, beschouwde het ziel-

looze ligchaam van alle zijden en liet zich over deszelfs gezonden toestand dus uit: „Het is een welgemaakt ligchaam, dat een lang leven beloofde."

Zeven dagen lang bleef de kist te *Whitehall* ten toon gesteld. Op den 6 Februarij 1649 werden HERBERT en MILDENAY gemagtigd, om het koninklijke lijk naast dat van HENDRIK VIII in de kapel van *Sint Joris* te *Windsor-Castle* bij te zetten. Zes met zwart behangene paarden trokken de lijkkoets, waarop vier koetsen met dienaren des konings volgden, welke met hem op het eiland *Wight* geweest waren. Op den volgenden dag bevonden zich ter bijwoning der lijkplegtigheden te *Windsor*: de hertog van RICHMOND, de markies van HERTFORT, de beide graven van SOUTHAMPTON en LINDSEY benevens den bisschop JUXON, die op de kist slechts de woorden lieten gravéren: „KAREL, koning 1648." (Het nieuwe jaar begon toenmaals in *Engeland* op den 24 Maart). Daar de kommandant van het slot, WHITCHCOTT zich tegen de lijkdienst naar de gebruiken der Anglikaansche kerk verzette, omdat de van het parlement vastgestelde liturgie, zoo goed voor den koning als voor ieder ander verbindend moest zijn, liet JUXON de kist zonder godsdienstige plegtigheid in het graf bijzetten, waarna de aanwezigen de kapel verlieten en de kommandant de deur terstond sloot.

Nog op den sterfdag van KAREL vaardigde het huis der gemeenten een besluit uit, waarbij elk, die den prins van WALLIS, KAREL STUART of eenig ander persoon tot opvolger des gevonnisden konings uitriep, tot verrader verklaard werd. Den 6den Februarij werd het huis der lords afgeschaft,

Den 7den Februarij werd het volgende besluit genomen:

„De ondervinding heeft bewezen en het Huis verklaard hiermede, dat het ambt eens konings in dit land van geen nut, lastig en gevaarlijk is voor de vrijheid, de veiligheid en het welzijn des volks. Dienlengevolge is het van dezen dag af aan afgeschaft."

'sKonings ter dood brenging verspreidde verontwaardiging en ontzetting door de drie koningrijken en verder door de geheele beschaafde wereld. Met den val van het gekroonde hoofd verdween uit veler hart de republikeinsche en godsdienstige geestdrijverij.

Oogen, die nog voor korten tijd van het vuur des haats gloeiden, vergoten thans tranen; de koning was nog slechts een beklagenswaardige martelaar van heldhaftige zelfverloochening.

Kirdjali.

Eenigen tijd vóór het begin van den Griekschen opstand, werd *Moldavië* door eene talrijke bende roovers afgeloopen, die er verschrikkelijke verwoestingen aanrigtten. Hun opperhoofd, was een Bulgaar, KIRDJALI genaamd, welk woord, aan de Turksche taal ontleend, een dapper man beteekend. Zijn ware naam is onbekend.

Onder de talrijke daden van den roover zullen wij slechts melding maken, van den door hem ondernomen aanval op een Bulgaarsch dorp, dien hij volbragt enkel met de hulp van den Arnaut MIKHALAKI, zijn luitenant. Nadat zij het dorp in brand hadden gestoken, verdeelden zij onder zich beiden den arbeid. KIRDJALI drong in alle huizen, het een na het ander in, en vermoordde zonder medédoogen alles, wat tegenstand bood, terwijl zijn makker den buit bijeenraapte en bewaarde. Toen zij hun werk volbragt hadden, vertrokken zij, zonder dat men hun eenig leed deed. Zoodanig was KIRDJALI.

In het begin van 1821, toen ALEXANDER IPSELANTI eenen opstand in de Donauprovinciën beproefde, schaarde KIRDJALI zich met zijnen bende onder diens vanen. Noch hij noch de zijnen vormden zich zekerlijk een juist denkbeeld van het doel der onderneming, maar de gebeurtenissen van den oorlog boden hun de kans aan, zich ten

koste der Turken en misschien zelfs der Christenen te verrijken, en dit was hun genoeg.

Aan de rivier *de Sruik* door een twintigmaal sterkeren vijand besprongen, sneuvelden de meesten met heldenmoed. Eenige honderden Arnauten hadden het geluk de rivier over te komen, en vonden eene schuilplaats in de Ruissische dorpen. Onder deze vlugtelingen bevond zich de beruchte roover Kirdjali met een gedeelte zijner bende, zonder dat men zulks vermoedde.

Maar de pacha, die toenmaals te *Jassi* het bevel voerde, werd daarvan onderrigt, en eischte, volgens de bestaande overeenkomsten van het Russische gouvernement zijne uitlevering, waartoe terstond besloten werd.

De policie deed terstond onderzoek naar Kirdjali, en vond hem inderdaad te *Kichenew*. Hij werd ten huize van eenen ouden griekschen monnik gevangen genomen, waar hij met zeven zijner medgezellen het avondeten gebruikte.

Kirdjali bekende terstond, dat hij de persoon was, dien men zocht.

„En evenwel," voegde hij er bij, „God is mijn getuige, dat ik, sedert ik mij onder u bevind, geene hand naar het eigendom eens anderen heb uitgestrekt, noch iemand leed heb gedaan. In *Turkije*, het is waar, was ik een roover, maar hier ben ik slechts uw gast. Toen des avonds voor het laatste gevecht, Safianos ons alle metalen voorwerpen, die wij bezaten, kwam afvragen, om in plaats van kogels te dienen, gaf ik hem tot dit doel mijne twintig laatste geldstukken; van toen af, heb ik, niets meer bezittende, van aalmoezen geleefd, ik, Kirdjali. Waarom willen de Russen mij dan thans aan mijne vijanden overleveren?

Na dit gesproken te hebben, behield Kirdjali het stilzwijgen, en verwachtte kalm de beslissing van zijn lot.

Hij wachtte niet lang, en weldra werd het bevel ontvangen, hem onmiddellijk naar de stad *Jassi* te brengen.

Ziehier eenige bijzonderheden daaromtrent, door een ooggetuige medegedeeld:

Vóór het gevangenhuis stond een dier wagens, welke daar *caruzza* genoemd worden, zijnde een ligte mandenwagen, die evenwel ge-

woonlijk door zes, acht of tien kleine paardjes, zoo als men daar te lande heeft, getrokken wordt. Deze paardjes worden allen achter elkander aangespannen.

Een dergelijk rijtuig dus stond voor de poort der gevangenis van *Kichenew*, waar zich ook eene tallooze menigte nieuwsgierigen verzameld had. De mannen zwegen, de vrouwen gaven teekenen van ongeduld.

Toen eindelijk de deuren geopend werden, zag men eerst eenige policie-beambten verschijnen, vervolgens twee soldaten, met de bajonet op het geweer, tusschen welke Kirdjali ging, met ketenen beladen.

Hij scheen tusschen de dertig en vijf en dertig jaren oud te zijn. Zijne gestalte was hoog, zijne huid gebruind, en zijne gelaatstrekken tevens gestreng en regelmatig. Een donkerkleurige tulband bedekte zijn hoofd, een breede riem omgordde zijne ranke gestalte, en het overige van zijne kleeding bestond in een blaauw lakenschen dolman en een souliootsch opperkleed, waarvan de wijde plooijen op zijn naauwsluitenden broek vielen, die tot halverhoogte het been met laarzen van rood marokijn bedekt was. De houding van Kirdjali was kalm en fier.

Het laatst van allen kwam met eene deftige houding een ambtenaar der plaatselijke overheid, in eene soort van kale uniform. Deze las vervolgens in de Moldavische taal een geschrift voor, waarbij hij van tijd tot tijd de oogen op Kirdjali sloeg, die oplettend naar hem luisterde. Toen de ambtenaar met lezen gedaan had, gaf hij bevel, dat het rijtuig zoude naderen. In dit oogenblik zag men Kirdjali zich tot den overheids-persoon wenden, hem eenige woorden in zijne taal toespreken, zich vervolgens aan zijne voeten werpen en in tranen uitbarsten. De ambtenaar trad verschrikt eenige schreden achteruit, de soldaten wilden Kirdjali aangrijpen, maar deze, terstond oprijzende, vatte zijne boeijen op, en sprong in den wagen, met den uitroep:

„*Hayda!* Voorwaarts!"

Een gendarme plaatste zich aan zijne zijde, en men vertrok.

Men vroeg den ambtenaar, naar hetgeen Kirdjali hem gevraagd had. „Wat dat betreft, mijnheer," luidde zijn antwoord, „hij heeft

er niet aan gedacht, mij iets voor zich zelven te vragen; hij heeft mij enkel gesmeekt, om zorg te dragen voor zijne vrouw en voor zijn kind, die in de nabijheid van *Kiala* wonen, en die, naar zijn zeggen, om zijnentwille zouden kunnen lijden. Die lieden zijn waarlijk regt dom."

Te *Jassi* gekomen en voor den pacha gebragt, werd hij veroordeeld om geëmpaleerd te worden, en in afwachting van de volvoering zijner straf, die wegens een godsdienstig feest uitgesteld moest worden, sloot men hem in eenen naauwen kerker op.

Kirdjali werd aldaar aan de bewaking van zeven Turksche soldaten toevertrouwd. De daden des roovers boezemden aan die woeste krijgslieden een onwillekeurigen eerbied in, en met die naïve nieuwsgierigheid, welke de oosterlingen kenmerkt, luisterden zij begeerig naar het verhaal zijner talrijke avonturen. Er ontstond weldra tusschen hen eene zekere vriendschap. Op zekeren dag sprak Kirdjali hen volgender wijze aan:

„Mijne broeders, niemand kan zijn lot ontkomen. Mijn uur is nabij; maar voor ik u verlaat, wil ik u een bewijs mijner vriendschap geven."

De Turken verdubbelden hunne oplettendheid.

„Omstreeks drie jaren geleden," vervolgde hij, „terwijl ik met den armen Mikhalaki (God hebbe zijne ziel) in de omstreken van *Jassi* ons bedrijf uitoefende, besloten wij een gedeelte onzer bezittingen in veiligheid te brengen, en begroeven op weinig afstands dezer stad, op eene aan ons alleen bekende plaats, eene groote vaas met gouden dukaten. Die schat bevind zich zonder twijfel nog aldaar, en daar het besloten is, dat noch hij noch ik daar genot van zal hebben, wil ik, dat gij mijne goede vrienden, die hebben zult, liever dan een ander."

Bij deze onverwachte mededeeling konden onze Turken, gelijk men denken kan, hunne vreugde naauwelijks bedwingen. Het moeijelijke was evenwel om de juiste plek te ontdekken, waar de schat begraven lag. Na lange beraadslagingen, besloten zij, zich die door den roover zelven te laten aanwijzen; en Kirdjali, aan hunne verzoeken toegevende, bewilligde er in, hun tot leidsman te dienen.

Toen de nacht aangebroken was, ontdeden zij hun gevangene van

zijne ketenen; en verlieten met hem de stad. In het open veld gekomen, zocht Kirdjali gedurende eenige oogenblikken zich de plaats te herinneren, en begaf zich vervolgens in eene regte lijn dwars over de talrijke kleine heuvelen, waarmede die uitgestrekte vlakte bezaaid is. Zij gingen dus langer dan een uur voort. Plotseling bleef Kirdjali bij een grooten steen staan, telde twaalf schreden zuidwaarts, stampte met den voet en zeide:

„Hier is het."

De Turken maakten terstond hunne toebereidselen; vier hunner, hunne yatagans trekkende, begonnen in den grond te wroeten, en de drie anderen bleven den gevangene bewaken. Kirdjali plaatste zich op den steen, en volgde met zijne oogen den voortgang van hunnen arbeid.

„Welnu! zijt gij er? hebt gij haast gedaan?" vroeg hij hen van tijd tot tijd.

„Nog niet," antwoordden de Turken.

En zij gingen voort met graven... het zweet stroomde van hun gelaat.

Kirdjali begon teekenen van ongeduld te geven.

„Gij zijt ellendige werklieden," zeide hij eindelijk; „ik zoude het spoediger klaren."

Een oogenblik later vervolgde hij:

„Laat mij eens beproeven, bindt mijne handen los, mijne vrienden, en geef mij een yatagan."

De Turken beraadslaagden op nieuw. Na eenig aarzelen spraken zij eindelijk: „Waarom zouden wij niet? hij is alleen en wij zijn met ons zevenen... wat wagen wij?"

En zij knoopten de touwen los en gaven hem een yatagan.

Kirdjali zag zich eindelijk vrij en gewapend. Hij begon oogenblikkelijk met grooten ijver te graven, door zijne wachters geholpen. Maar eensklaps keerde hij zich om, stiet zijn yatagan tot het gevest in de borst van een hunner, liet het staal in de wonde zitten, en greep de beide pistolen, die in den gordel van zijn slagtoffer staken. Door schrik aangegrepen bij dit gezigt, namen de zes overigen de vlugt.

Na deze bijkans wonderdadige bevrijding, vervolgde Kirdjali nog langen tijd zijne vroegere rooverijen in de omstreken van *Jussi*. Op zekeren dag schreef hij aan den Hospadad, eischende van hem de onmiddelijke betaling van 50.000 piasters, en dreigende, in geval van weigering, de stad in brand te zullen steken, en zich zelfs van den persoon des vorsten meester te maken. De som werd hem oogenblikkelijk bezorgd.

Kort na den laatsten Turkschen oorlog evenwel, hielden de rooftogten van Kirdjali plotseling op, en sedert heeft men niet meer van hem hem hooren spreken. Waarschijnlijk heeft hij zich voor rijk genoeg gehouden, en is weder een eerlijk man geworden. M. Y.

Venetië.

Deze hoofdstad der voormalige beroemde republiek *Venetië*, sedert het Weenercongres van 1815, die van een der twee groote afdeelingen van het aan *Oostenrijk* onderworpene Lombardisch Venetiaansche koningrijk, thans in opstand tegen haren Duitschen beheerscher, en wier toekomstig lot nog onzeker schijnt, ligt aan eenen golf der Adriatische zee, op omstreeks 140 grootere en kleinere eilanden, welke door 450 bruggen met elkander verbonden zijn en telt 5000 huizen en 130,000 inwoners.

Venetië was de oudste groote handelstad in de middeleeuwen en bleef dit tot lang in de nieuwere tijden. Haar oorsprong dagteekent van den inval der Hunnen onder ATTILA in het jaar 452. Een aantal inwoners van *Aquilega* en deszelfs omstreken, vlood voor de wreedheden dier barbaarsche horden en vond eene kommerlijke schuilplaats op de eilanden, die tegen over den mond der *Brenta*, in de Adriatische zee liggen. Door eene woonplaats van deze soort, waren de vlugtelingen gedwongen, zich op handel en scheepvaart toe te leggen; daar hun voor hun onderhoud niets anders overbleef. Reeds vroeg dreven zij handel met *Konstantinopel* en *Klein-Azië*, en ondanks den naijver der Genuezen en Pisanen, nam de handel van *Venetië* in Indische waren voortdurend toe, tot de nieuwe handelweg, om den *Kaap* de *Goede Hoop* heen, ontdekt werd, en het handelsverkeer eene geheele verandering onderging. De kruistogten bragten zeer veel toe, om den rijkdom, den handel en bezittingen, der Venetianen te vermeerderen. Omstreeks het midden der vijftiende eeuw, toen de Turksche Sultan, MAHOMET II, stormenderhand, *Kon-*

stantinopel innam, en zich op den troon der *Konstantijnen* zette, had de magt van *Venetië* haar toppunt bereikt, en bezat de republiek, behalve verscheidene uitgestrekte provinciën van *Lombardije*, de eilanden *Cyprus* en *Kreta*, het grootste gedeelte van *Morea* en de meeste eilanden in de *Egeesche* zee. Zij had eene reeks van kasteelen en handelskantoren, langs de kusten van *Morea* en *Dalmatië* opgerigt, om den handel met *Egijpte* te beschermen, dien zij voornamelijk in hare handen gebragt had. Het behouden, van dezen alleenhandel en der heerschappij over de *Adriatische* zee, benevens de afhankelijkheid der vele nabij en verre afgelegene vestigingen waren de hoofddoelen, welke de Venetiaansche regering met even zoo veel verstand als onafgebrokene volharding in het oog hield. *Rome* uitgezonderd, was *Venetië* in de vijftiende eeuw de rijkste en prachtigste stad van *Europa*; en droeg hare uitmuntende ligging, midden in zee, op wier oppervlakte zij als het ware scheen te drijven, niet weinig bij, om op allen, die haar bezochten, eenen indruk te weeg te brengen, die door hare grootheid en haren rijkdom nog ontzagverwekkender gemaakt werd.

Niettegenstaande de republiek *Venetië* als een der sterkste bolwerken der Christenheid tegen de Turken moest beschouwd worden, had zij zich toch tegen meer dan een tegen haar gesloten verbond der Europesche mogendheden te verdedigen. Het beruchte verbond van *Kamerijk*, waarvan paus Julius II de eigenlijke stichter was, moest klaarblijkelijk dienen, om de Venetianen onder het juk te brengen en hun gebied te verdeelen; de Duitsche keizer en de koningen van *Spanje* en *Frankrijk* traden mede in dit verbond. Het werd echter spoedig weder ontbonden, meer door de tweedragt van deszelfs leden dan door den tegenstand der Venetianen, zonder de magt der republiek verzwakt te hebben. Van dit tijdstip af toonde zich de staatkunde van *Venetië* even zoo vredelievend, als voorzigtig. Ondanks alle pogingen, om met de Turken in vrede te blijven, vielen dezen *Cyprus*, in het jaar 1570, aan en veroverden het, nadat het zich elf jaren lang met heldenmoed verdedigd had. Aan de groote overwinning op de Turken, ter zee bij *Lepanto* in 1517 bevochten, hadden de Venetianen het grootste aandeel, doch

bij de heerschende tweespalt der bondgenooten, kon men daarvan geen behoorlijk gebruik maken, en *Cyprus* moest vallen. De oorlog met de Turken om *Kreta* of *Kandia* begon in 1644 en duurde tot 1670, waarbij de Venetianen alle krachten inspanden, om dit schoone eiland niet te verliezen; ook kostte deszelfs onderwerping den Turken bij de 200,000 krijgslieden. Het verlies dezer bezitting, zoowel als het verval des Indischen handels, die thans langs andere wegen gedreven werd, had den noodlottigsten invloed op den bloei van *Venetië*, en bragt deze republiek tegen het begin der achttiende eeuw tot eenen staat van volkomene uitputting. Men kan inderdaad zeggen, dat zij van toen of aan tot haren geheelen ondergang in het laatste dier eeuw, haar bestaan meer aan de onderlinge ijverzucht der andere mogendheden dan aan hare eigene kracht te danken had. Het was intusschen niet te vermijden, of deze eenmaal zoo magtige staat moest vallen. In het jaar 1797 werd de nooit veroverde stad door de Franschen onderworpen, en met haar ging het eenige nog bestaande overblijfsel van den ouden tijd, de middelschakel tusschen het oude en nieuwe onder, en hare onafhankelijkheid, handel en rijkdom verzonken op nieuw in de golven, waaruit zij opgerezen waren.

Sedert beurtelings aan *Frankrijk* of *Oostenrijk* onderworpen, behoorde zij sints het Kongres van *Weenen* in 1815 tot laatstgenoemde mogendheid, tot zij, met zoovele andere Italiaansche steden, in het vorige jaar de Oostenrijksche bezetting verdreef. Nog is het niet beslist, wat het lot zal worden van de stad der MOROSINI's, MOCENIGO's en CONTARINI's.

In het begin der 15de eeuw bedroeg de waarde der jaarlijks uit *Venetië* zeewaarts uitgevoerde koopwaren, buiten de goederen, die naar *Lombardije* gingen, 10 millioen dukaten, en werd de winst, hierop behaald, de scheepsvrachten medegerekend, op vier millioen dukaten geschat. In dezen tijd hield *Venetië* 3000 schepen bezig, van 100 tot 200 tonnen groot en met 17000 matrozen bemand; 300 schepen met 8000 matrozen en 45 galeijen van verschillende grootte met 11000 man, werden door de republiek tot bescherming des handels onderhouden, en op de scheepstimmerwerven en in de

arsenalen vonden 16000 werklieden gestadig arbeid. De Venetiaansche schepen bezochten alle havens der Middellandsche en ook de aanzienlijkste zeesteden van het overige *Europa* en waarschijnlijk was de geheele handel van *Venetië* slechts weinig geringer dan die van het geheele overige *Europa* te zamen. Nog in 1518 kwamen vijf groote Venetiaansche schepen te *Antwerpen*, om met hunne ladingen van specerijen, droogerijen, zijden goederen enz. de jaarmarkt aldaar te bezoeken.

Doch de Venetianen hielden zich niet alleen daarmede bezig, om *Europa* met Indische goederen te voorzien, en hunne scheepvaart uit te breiden, maar zij beoefenden ook de werktuigelijke kunsten van allerlei soort, legden zich met grooten ijver en gelukkigen uitslag daarop toe, en wel in tijden, toen zulks in *Europa* nog iets zeer buitengewoons was. Hunne spiegel- en glasfabrieken waren de eerste en gedurende langen tijd de voornaamste, die er bestonden; even zoo hunne zijde, brokaat- en lederfabrieken, hunne suikerraffinaderijen enz. De onverdraagzaamheid der regering en de beperking van de vrijheid des geestes, waren voor geleerdheid en letterkunde zeer ongunstig. Doch ieder, die met de wetenschappen bekend is, weet, dat in *Venetië* de boekdrukkunst reeds vroeg eenen hoogen trap van voortreffelijkheid bereikte. De uitgaven der klassische schrijvers door Aldus werden evenzeer wegens hare netheid als juistheid bewonderd. De Venetiaansche bank werd reeds in de twaalfde eeuw opgerigt.

De staatkunde der regering was voor de oprigting en eerste invoering van fabrieken gunstig, maar derzelver vorderingen werden daardoor belemmerd. In vele gevallen bepaalde de wet, op welk eene wijze de goederen moesten vervaardigd worden. De invoer van vreemde fabriek-goederen was verboden; en daar men dus geene buitenlandsche mededinging te vreezen had en alles den ouden slenter ging, bleven de fabrieken te *Venetië* op dezelfde hoogte.

Het volgende artikel uit de statuten der Venetiaansche staats-inquisitie bewijst ten duidelijkste den aard der Venetiaansche regering en hare ijverzucht jegens vreemdelingen: — „Wanneer een handwerksman of kunstenaar zijne kunst naar een vreemd land mogt

overbrengen, zoodat de republiek daardoor nadeel mogt kunnen lijden, zal men hem bevelen, terug te keeren; gehoorzaamt hij niet, dan zullen zijne naaste bloedverwanten in den kerker geworpen worden, ten einde hem zoo te dwingen, naar *Venetië* terug te keeren. Komt hij terug, dan zal het voorgevallene vergeten zijn, en men zal hem te *Venetië* werk verschaffen. Blijft hij evenwel toch weg, niettegenstaande de gevangenneming zijner bloedverwanten, *dan zal er iemand afgevaardigd worden, om hem naar de andere wereld te zenden;* en na zijnen dood zullen zijne bloedverwanten in vrijheid gesteld worden."

Aan het hoofd der republiek stond een *doge* (dux) met eene zeer beperkte magt, niet erfelijk, in de eerste eeuwen door het volk, later door 41 leden van den grooten raad gekozen, welke den ouderdom van dertig jaren bereikt hadden, en tot welk getal van 41 kiezers men door talrijke lotingen en verkiezingen kwam. Zijne magt werd van lieverlede zoo beperkt, dat hij eindelijk niet meer dan voorzitter der rade was. Hij had de voordragt der wetten en het opzigt over de werven en de *Sint Markus-kerk*.

De eigenlijke hoogste magt was bij den *grooten raad*, enkel uit edelen en nog niet van alle geslachten bestaande. De wetgevende magt, het regt van genade, de benoeming tot ambten stond aan hem. Buitengewone aanstellingen, die een gevolg waren van den veranderden toestand der buitenlandsche betrekkingen, geschiedden door den *Senaat*, welke uit leden van den grooten raad, door het lot gekozen, bestond, waarbij dan nog velen der hoogste ambtenaren gevoegd worden; zoo dat het getal der senatoren ongeveer drie honderd was.

Al wat voor den Senaat moest gebragt worden, werd door het *kollegie*, bestaande uit den doge, de drie hoofden der lijfstraffelijke regtbank en 16 wijzen *(Savi)* voorbereid en voorgedragen. Het kollegie werd door zes *Savi* geleid. De zaken werden zoo geheim gehouden, dat de senatoren, wanneer men hun den eed van geheimhouding had afgenomen, op eene andere plaats zelfs niet met elkander daarover spreken mogten. Oorlog, vrede, het sluiten van verbonden en alle middelen der republiek waren aan den senaat opge-

gedragen. Hij kon groote provinciën afstaan, maar mogt zonder den grooten raad niet de geringste kleinigheid in de wetten veranderen.

Dus was de monarchie in den doge en het kollegie, de aristokratie in den senaat, de demokratie, doch eene demokratie van edelen in den grooten raad. De senaat heeft *Venetië* met bewonderenswaardige wijsheid door vrees en hoop behouden, en de magt der Republiek nog doen eeren, toen die magt inderdaad met die van andere mogendheden niet meer te vergelijken was.

De *Raad der Tienen* strekte tot bescherming des volks tegen de grooten des vaderlands, tegen partijhoofden. Hij was vrij van de vormen der gewone wetten en hield zich slechts aan het heil des staats, minder streng ja toegevend jegens de zonden tegen de zedelijkheid, maar uiterst gestreng tegen staats-misdaden.

Wat het kollegie voor den senaat was, waren voor den raad der tienen de drie staats-inquisiteurs. Alle burgers, zelfs de doge, waren onder hen; het eens zijnde, straften zij, slechts niet met den dood zonder den raad der tienen. Eene menigte monniken, ligte vrouwlieden, gondeliers, bedienden, werden door hen tot spionnen gebruikt.

Een der gewigtigste ambten was ook dat der drie *avogadori del commun* (advokaten der gemeente). Zij waren met de geheimste aangelegenheden bekend; ongeroepen verschenen zij, zoo dikwijls zij wilden, in de raadsvergaderingen. Zij konden de tienmannen noodzaken, hunne besluiten op te schorten of te veranderen. Zij zelven beschikten niets; maar waakten over alle misbruiken. Hunne magt was zoo groot, dat de Venetiaansche staatsman Sarpi aanraadde, om haar aan niemand toe te vertrouwen, op wien niets te zeggen viel; zulk een kon al te gevaarlijk worden.

Daar de officieren in de krijgsdienst niet door den veldheer werden aangesteld, kon een generaal zonder de minste bedenking afgezet of gevangen genomen worden, hij had geene aanhangers. Het opperbevel te-lande werd meestal aan buitenlanders opgedragen, dat ter zee aan Venetiaansche edelen; de zee toch was het element van *Venetië*, de grondslag, waarop deszelfs magt en veiligheid berustte.

De ligging dezer eilandstad is eenig in hare soort, want zij verheft zich aan den naar haar genoemden golf der Adriatische zee,

VENETIE.

ST. MARKUSPLEIN

midden in de zoogenoemde *lagunen* of ondiepe binnen-zeeën, welke slechts door zandbanken van de opene zee gescheiden zijn, op 2 groote 134 kleinere eilanden, tusschen welke bijna even zoo vele grachten of kanalen heenloopen, die hier de plaats der straten moeten vervullen, en die door 450 groote of kleine bruggen met elkander verbonden zijn. Slechts weinige kanalen zijn tusschen kaden ingesloten, en deze zijn dan nog veel smaller dan de meeste Amsterdamsche grachten. Aan de meeste kanalen verheffen de huizen zich onmiddelijk uit het water. Onder deze kanalen munt het groote kanaal *(Canal grande, Caralazzo)* uit, hetwelk slangsgewijze geheel *Venetië* doorsnijdt, met prachtige paleizen bezet is en de stad in twee bijna gelijke deelen verdeelt, welke door de beroemde *Rialto-brug* weder vereenigd worden. Aan deze brug bevindt zich eene menigte van gewelven met koopwaren, ook leggen hier alle de schepen aan, die mondbehoeften voor de stad aanvoeren, weshalve op en bij haar altoos eene groote bedrijvigheid heerscht.

Onder de pleinen van *Venetië* munt het eenige groote en openbare *Sint Markus-plein* uit met zijne prachtige gebouwen, gewelfde bogen, kolommen en rijke winkels van kunst- en mode-artikelen. Dit plein dient sedert overouden tijd den Venetianen en vreemdelingen tot verzamelplaats en op hetzelve heerscht altoos de grootste levendigheid.

Iets over dieren in het algemeen.

God is de Schepper der dieren zoowel als der menschen, Hij heeft den dieren een ligchaam gegeven, dat uit beenderen, vleesch en bloed bestaat, wonderbaar zamengesteld en ingerigt en voor aangename en onaangename gewaarwordingen vatbaar.

Het zamenstel des menschelijken ligchaams is door beroemde geleerden met dat der dieren tot den worm toe, vergeleken, en het laat zich dat doen naar verschillende trappen. Deze wijze Schepper heeft den dieren het vermogen gegeven, te oordeelen over het aangename of onaangename, hetwelk hun te beurt valt, zich daarover te verheugen, te bedroeven, of er onverschillig bij te blijven. De dieren hebben, even als de menschen vijf zintuigen, meer of minder verstand, geheugen, oordeel, vrijen wil, aanleg ten goede of ten kwade enz. De dieren zijn in de groote Schepping den menschen het naast verwant, hunne eigenschappen van ligchaam en geest naderen die van den mensch, die het volkomenste schepsel op aarde en de heer aller andere schepselen is.

Geleerde mannen van alle tijden hebben het ligchaam en den geest der dieren met scherpzinnige blikken onderzocht, ontleed, met den mensch vergeleken en gevonden, dat de dieren, volgens zekere trappen, den ligchamelijken mensch en den menschelijken geest naderen.

Er zijn wel lieden, die, uit bekrompenheid van oordeel, enz. ontkennen, dat de dieren eigenschappen van den geest bezitten; die niet willen toestemmen, dat zij den mensch meer of minder nabijkomen, en wel, omdat zij verkeerdelijk gelooven, dat de hooge waarde van den mensch daardoor zoude lijden. Dit is echter slechts een bewijs van hunne ijdelheid of van vooroordeel, en een beroemd geleerde, de hoogleeraar Burdach te *Koningsbergen*, zegt hieromtrent in een zijner werken: „Behalve een hoogmoedige bekrompen-

heid van geest, die op de dieren nederziet, als of zij in verstandelijk opzigt niets met de menschen gemeen hadden, en als of het onderzoek van hunnen zielstoestand ook voor ons niet leerzaam zou kunnen zijn, kan ook eene zekere beschroomdheid zulk eene vergelijking doen versmaden, ten einde den mensch niet daardoor te vernederen. Intusschen heeft men den menschelijken ligchaamsbouw met dien van het dier, tot den worm toe, vergeleken en daaruit vloeit voor den mensch volstrekt geene verlaging voort; integendeel is zijne voortreffelijkheid daardoor nog meer openbaar geworden." Onmogelijk kan dus de hooge waardigheid, welke de mensch in de schepping bekleedt, beleedigd of verminderd, maar slechts te meer verheven worden, wanneer wij met scherpe blikken onderzoeken, wat het dier, met opzigt tot den geest, met den mensch gemeen heeft.

De dieren handelen naar de indrukken hunner zintuigen, denken, overleggen. Vormen zich door middel van den hun gegeven geest, aangename en onaangename voorstellingen, leeren veel schoons en goeds gevoelen, vreugde en smart, beginnen en verrigten dit, en laten dat.

Het geheele leven des dieren, vooral der hooger begaafde, is vol bezigheden, en deze zouden zij zeker niet kunnen verrigten, indien zij geen verstand of andere eigenschappen van den geest bezaten, want vleesch en bloed alleen kunnen niet denken, niet overleggen, niet blijdschap of smart gevoelen. Het is dus boven allen twijfel verheven, dat de dieren bijna onmiddellijk aan de verstandelijke vermogens der wilden grenzen.

Daar zijn zelfs dieren, bij welke het eene of andere zintuig scherper en volkomener is dan bij den mensch. Zoo, bij voorbeeld, ontdekt de hond door middel van zijnen reuk, verlorene of verborgene voorwerpen, die de mensch dikwijls niet vinden zou; de adelaar kan met zijn scherp oog vrij in de zon zien; de groene kikvorsch, de spin enz. duiden de veranderingen van het weder vooruit aan, enz. De eigenschappen van vele dieren zijn in menig opzigt waarlijk voorbeeldig en verdienen navolging. De liefde, de trouw, het geduld, de slimheid enz. van een hond; van een paard enz., de vlijt en kunst der bijen, en mieren enz, de zindelijkheid der katten en

muizen, het geduld en de zachtmoedigheid van het lam, zijn eigenschappen, welke den denkenden mensch stof genoeg tot nadenken en tot bewondering geven, en de mensch, die zich in deze schoone eigenschappen wil volmaken, zal wel doen, wanneer hij menigmaal op het doen en laten der dieren let, en zich ook door die beschouwingen met kracht laat aansporen, daar hij als mensch nog beter dient te handelen. Bij den mensch echter, hoewel hij het volmaakste schepsel, der aarde is, treft men, getrouwheid, opregtheid, barmhartigheid, dankbaarheid, enz. zeldzamer aan en helaas, uiterst zelden, zonder eenig inmengsel van valschheid of eigenbelang, zuiver waar en zonder veinzerij zijn deze edele hoedanigheden bij verscheidene dieren te vinden, en wij hebben duizenden van bewijzen, dat dieren daden verrigt hebben, die ons tot bewondering dwingen. Menig ondankbare, menig trouwelooze, menig wreedaard wordt door de liefde, trouw en zelfopoffering van een dier beschaamd. Zoo verhaalt ons de Grieksche geschiedschrijver PLUTARCHUS, hoe toen in den oorlog met *Perzië*, de bevolking van *Athene* de wijk naar het naburige eiland *Salamis* nam, de getrouwe hond van XANTHIPPUS, zijnen heer niet wilde verlaten, maar het schip, waarop deze wegvoer, niet kunnende bereiken, in zee sprong, het schip nazwom, den oever van *Salamis* bereikte en toen van uitputting en vreugde stierf. De Atheners vereerden de getrouwheid van het edele dier, door het een gedenkteeken op te rigten, hetwelk nog zes eeuwen daarna, bestond. — Menigeen zal, wanneer hij zijne trouw met die van dezen hond, zijne vlijt met die der bijen, zijn geduld met dat van het lam vergelijkt, moeten erkennen, dat hij nog ver bij hen terug is en van hen leeren kon. Zeer juist zegt dus de beroemde natuurkenner OKEN, dat de beschouwing van het dier den mensch tot meerdere kennis van zich zelven brengt. De verdienstelijke natuurkenner AELIANUS, die in de tweede eeuw leefde, zegt de volgende merkwaardige woorden: „Lang genoeg heb ik deugd en vrome verknochtheid bij de menschen gezocht, tot ik ze vrij en zonder willekeur bij de dieren gevonden heb.”

De Drie-Konings-taart.

Het was de zesde Januarij van het jaar 1767. In eene sierlijk gemeubileerde zaal van het kasteel van *Versailles* zaten drie kinderen, om eene rijk voorziene tafel en beschouwden met opmerkzaamheid de verrigtingen des grijsaards, die, een mes in de hand, eene heerlijke taart afmat, die hij zich gereed maakte om in vijf stukken te deelen, hoewel zij slechts met hun vieren gasten waren; maar daar op het drie-koningen-feest de armen nooit vergeten werden bij de feestmalen der rijken, zoo was dit vijfde gedeelte van den koek voor hen bestemd. Eene taart in vijf gelijke stukken te deelen, is eene staatszaak voor een naauwgezet man, die weinig van de driehoeksmeting weet. Ook liepen de zweetdruppels onzen goeden grijsaard reeds bij de wangen, eer hij die belangrijke kunstbewerking nog verrigt had.

Uit de op elkander gelijkende gelaatstrekken der drie knapen, zoowel als uit hunne gelijke kleeding, kon men terstond opmaken, dat zij drie broeders waren, die onder toezigt van hunnen opvoeder, hunnen maaltijd hielden. Volgens de zonderlinge mode dier tijden, waren hunne schoone blonde haren onbarmhartig gepoederd en met een zwarten band vastgebonden, die ze in den vorm van een staart op het geborduurd satijn hunner kleeding deed nedervallen. Zoo ze uiterlijk op elkander geleken; hunne inborst verschilde daarentegen vrij wat. De oudste, dik en sterk, had iets vreesachtigs in zijne blikken, en door den halven glimlach, die om zijne lippen speelde heen, bemerkte men de vrees, die zijnen geest bevangen had. De tweede daarentegen, nog forscher gevormd dan zijn broeder, had zulke blozende wangen en zulk een opgeruimd voorkomen, dat men dadelijk raadde, dat hij geene zorgen kende, tenzij die, of zijn vork behendig genoeg zou zijn om altijd het lekkerste stuk meester te worden. Wat den jongsten, een schoonen

knaap van pas tien jaren, aangaat, deze had een frisch en bloeijend voorkomen, waaraan twee levendige oogen eene allerliefste uitdrukking gaven; zijne fijne en losse gestalte had iets van de buigzaamheid van den rozenstok. Hij was de schalkschheid in al hare bevalligheid.

De oudste heette hertog van Berry, de tweede, graaf van Provence, de jongste, graaf van Artois.

In hetzelfde oogenblik, dat het mes des gouverneurs plegtiglijk zich in de taart verdiepte, veroorloofde Artois, wiens ongeduldige vingeren zich bezig hadden gehouden, balletjes van broodkruim te maken, zich, een daarvan tegen het hoofd zijns oudsten broeders te werpen.

— Gij zijt waarlijk regt ondeugend, Artois, zeide Berry, terwijl hij met zijne hand aan zijn gezigt voelde, hetwelk geheel rood geworden was; dat is weder een van uwe streken, die ik niet langer dulden wil.

— Wees niet lastig, Artois, zeide Provence nu met eene zachte stem, terwijl hij den kleinen schalk aanstiet, die op een nieuwen grap peinsde: want gij zoudt maken, dat onze goede La Vauguyon uit zijn vel sprong.

In plaats van te antwoorden, beet Artois op zijne lippen, en wierp een broodballetje met veel behendigheid juist in den open mond van een lakei, die het doorslikte, zonder zijn gelaat te vertrekken.

De taart was eindelijk doorgesneden; de vijf stukken waren gereed, en nadat de gouverneur, eerst het deel der armen ter zijde had gelegd, en de overige stukken naar rangorde had rondgedeeld, kon hij zich eindelijk het zweet van het gelaat wisschen.

— Thans, mijne waarde vrienden, moeten wij onderzoeken, wien van ons de kroon te beurt valt! riep de oude hertog met een zoeten glimlach, terwijl hij zich over de leuning van zijnen armstoel heen boog. Heden maken de taarten koningen.

— En de koningen taarten! voegde Artois er ligtzinnig bij (1).

— Wat zegt gij daar, mijnheer! hernam de gouverneur op een

(1) Het is uit de geschiedenis bekend, dat koning Lodewijk XV een liefhebber was, om zelf pasteijen, taarten en lekkernijen gereed te maken.

gestrengen toon, verschrikt door deze zonderlinge bijvoeging, die zijne gedachte geheel van aard deed veranderen, door zijne woorden aan te vullen. Wilt gij u misschien bemoeijen met dingen, die u niet aangaan? Wilt gij den koning uwen grootvader bedillen?.... Weet gij wel dat dit schandelijk is, mijnheer?.... Maar elken dag maakt gij u aan eenig nieuw misdrijf schuldig. Gisteren hebt gij den bisschop van *Senez* op den trap een stoot gegeven, dat hij bijna zijn evenwigt verloor; eergisteren was het mevrouw de Bearn, wier hoepelrok gij in de rondte draaide, en wier kapsel gij in wanorde bragt; voor een dag of drie waart gij met mijne pruikendoos bezig, en heden.... heden durft gij....

Het plotseling en luidruchtig openen der zaaldeur deed den redenaar midden in zijne strafrede ophouden.

— De koning! zeide een lakei met luider stem, terwijl hij zich voor zijne majesteit, die binnen trad, diep boog.

— De koning! de koning! herhaalde het viertal vol verbazing.

Een schoon grijsaard, op een stok met gouden knop leunende, trad de zaal binnen; vervolgens werden de vleugels der deur weder digt gedaan.

— Wij zijn geheel verbaasd, Sire, over de eer, die uwe majesteit ons aandoet.

— Geene pligtplegingen heden, mijn waarde La Vauguyon, viel Lodewijk XV hem in de rede, terwijl hij in den armstoel van den gouverneur ging zitten; ik verlang niets, dan dat ik welkom mag zijn bij mijne kleinkinderen, want ik wil de drie-konings-taart met hen eten. Doch ik vrees, dat ik te laat kom, de taart is reeds verdeeld.

— Sire, stamelde de oude hertog, tot aan de punt zijner ooren kleurende, wij konden zulk eene eer niet verwachten, en....

— En gij hebt als meester gehandeld; nu, daar hebt gij zeer wel aan gedaan. Maar wien van u vieren heeft het lot koning gemaakt? Zijt gij het, mijne kleine *dauphin*?

— Ik weet het niet, grootpapa, antwoordde Berry, wiens mes nog slechts een hoek van zijn stuk taart had aangeraakt.

— De koning zal koning zijn, zeide Artois, en bood zijnen groot-

vader op eene bevallige wijze zijn stuk taart aan, waaraan hij nog niet geraakt had. Ik zal met PROVENCE deelen.

— Ik dank u, mijn lieve kind, en neem uw stuk taart met groot genoegen aan.

— Vergeef mij Sire, riep oogenblikkelijk de hertog DE LA VAUGUYON. het zijne op een zilveren bord den koning aanbiedende, de verwarring en de vreugd hebben mij het hoofd op hol gebragt.

— Neen, neen, mijn waarde hertog, behoud uw aandeel; het past den kweekeling en niet den leermeester zich te berooven. Laat eens zien, of mijn koningschap bevestigd zal worden.

Dit zeggende, brak de oude koning zijn stuk taart open, vervolgens ontglipte aan zijne koninklijke lippen twee malen dit woord: Niets! niets!

— De boon is midden doorgesneden, zuchtte BERRY, ik heb het bovenste gedeelte.

— Ik heb het andere stuk, riep PROVENCE.

— Past de stukken aan elkander, of ze een geheel maken, zeide LODEWIJK XV.

— Er ontbreekt een stukje, merkte de heer DE LA VAUGUYON aan; zoek goed, mijnheer van ARTOIS, een van ons beiden, moet het hebben. Maar het is toch zonderling, dat die boon aan zijn beneden einde zoo gebroken is; hij was zeker te veel verdroogd.

— Als gij beiden niets hebt dan zal het koningschap tot de armen overgaan wier aandeel gij bewaard hebt, mompelde de oude monarch.

— Uwe majesteit schertst, sire, hernam de hertog met een vleijenden glimlach, terwijl hij zijn hoofd op eene ontkennende wijze schudde; de zoons van LODEWIJK den *Heilige* zullen hunnen troon nimmer aan het volk afstaan; want hun koningrijk moet geen einde hebben. *Quorum regni non erit fenis.*

— *Amen!* zeide LODEWIJK XV, zijne wenkbraauwen fronzende, mogt gij de waarheid gezegd hebben! maar onlangs, toen ik mij op mijnen troon nederzette, heb ik dien van ouderdom hooren kraken.

— Ik ben ook koning! Leve KAREL X! schreeuwde ARTOIS, ter-

wijl hij aan de gasten het ontbrekend stukje van den boon toonde.

— Het is waar, zeide de gouverneur. Gelukkig dat het huis BOURBON gewoon is vele koningen te tellen, anders zouden wij wonder moeten roepen.

— Evenwel, bragt LODEWIJK XV hier tegen in, ligt in dit drievoudige koningschap iets, dat mij ontstelt. Ik heb opgemerkt, dat telkens, als drie broeders achtereenvolgends geregeerd hadden, de kroon tot een anderen tak overging. LODEWIJK X, FILIPS V en KAREL de *schoone* waren broeders, en zij hebben den troon aan de VALOIS moeten overgeven. FRANS II, KAREL IX en HENDRIK III waren broeders, en de BOURBONS hebben hunne kroon geërfd. Dat is een vrij slecht voorteeken voor mijne kleinzonen, te meer daar die ORLEANS zulk eene groote eerzucht bezitten! En dan die stukgesneden, gebroken boon!... Het is waarlijk verontrustend voor de toekomst! Maar, in allen gevalle, als onze waarde neef van ORLEANS buiten het spoor gaat, zal de verrader tot zijne schade leeren, dat thans meer dan ooit de armen het grootste deel van den koningstaart moeten hebben!

— Uwe majesteit heeft daar regt sombere gedachten, waagde de hertog op een beschroomden toon aan te merken over de toekomst kunnen wij niet oordeelen.

— Gij hebt gelijk, mijn oude vriend, hernam LODEWIJK XV. Laat ons op de gezondheid der drie koningen drinken, daar hun rijk toch van korten duur zal zijn.

Een lakei bragt op een keurig porcelein schenkbord vijf glazen en vulde die met Champagnewijn uit 's konings kelder. Vrolijk werd er geklonken en het gesprek werd hoe langer hoe vrijer. De jonge koningen sloten verbonden met elkander en storten met volle handen hunne gunstbewijzen op hunnen eenigen onderdaan uit, wien de schalksche ARTOIS tot groot zegelbewaarder benoemde, met het regt van redevoeringen van eene slaapwekkende lengte te maken.

— Welnu, mijne goede vrienden, mijne drie waarde koninkjes, daar gij allen zoo edelmoedig zijt, wil ik ook, voor wij van elkander scheiden, aan elk eene regt koninklijke gunst bewijzen. Vraagt

wat gij wilt, en ik zal het u toestaan. Wat verlangt gij, Lodewijk XVI?

— Genade voor drie misdadigers, die ter dood veroordeeld zijn, antwoordde Berry, wien de Champagnewijn minder beschroomd gemaakt had.

— Het regt van genade is het schoonste voorregt der koningen. Uw verzoek is toegestaan. En gij, Lodewijk XVII? (1)

— Sire, dertig duizend *livres*, om onder de armen van *Parijs* verdeeld te worden.

— Gij zult ze hebben. En gij, Karel X?

— Ik? ik had gaarne twee dingen. Vooreerst, dat gij altijd veel van mij houdt, sire, en ten tweede, dat gij het inkomen van den goeden hertog de la vauguyon, wien ik alle dagen zooveel verdriet doe, met vier duizend *livres* verhoogt.

— Dat zijn twee billijke zaken, mijn lieve jongen, antwoordde Lodewijk XV, terwijl hij zijn kleinzoon hartelijk omhelsde: ik sta beide toe.

— Hij is wel een schalk, maar heeft toch een goed hart, mompelde de oude hertog binnen 's monds.

En zijn vinger wischte een vreugdetraan weg.

De geschiedenis heeft ons geleerd, hoe de drie broeders elkander op den troon van *Frankrijk* gevolgd zijn, en hoe zij door hunnen neef Orleans vervangen werden, die zelf, na eene regering van bijna achttien jaren, genoodzaakt werd de geheele koningstaart aan de armen te geven, wie hij het door hen begeerde aandeel, naar hun inzien te veel beknibbelde. Hebben zij het behouden?

---

(1) De graaf van Provence werd Lodewijk XVIII, daar de zoon van Lodewijk XVI, schoon hij nimmer regeerde, als de 17de telt.

Een Herfstnacht.

(1569.)

I.

Het was nacht.

Sedert lang waren de straten van *Antwerpen* verlaten, met uitzondering van enkele personen, die ze nog in alle rigtingen doorliepen, en zich alleen in die algemeene eenzaamheid waagden, om een oogenblik de frischheid van eenen herfstnacht te genieten. Daar waren nog anderen die steelsgewijze langs de straten slopen; met duistere gedachten bezig, de hand aan den dolk, dachten zij aan het een of ander ontwerp van persoonlijke wraakzucht, of wel aan den een of anderen stoutmoedigen diefstal, waarop zij zich te voren voorbereid hadden. Van tijd tot tijd hoorde men den zwaren en afgemeten tred eener Spaansche patrouille, wier gepolijste wapenen zelfs in den duister schitterden, wanneer soms eenig flaauw licht op de zwaarden en speerpunten viel. Dan weder wanneer de soldaten van Alvarez van Toledo halt maakten, hoorde men hunne lange speeren een enkelen dreun geven, dit krijgshaftig geluid scheen de inwoners te verwittigen, dat de gewapende magt voor hunne veiligheid waakte.

Onder de weinige personen nu welke in de toen zoo sombere straten der stad zich vertoonden, had men twee mannen kunnen opmerken, die zich langs de Wijnstraat naar de Kamstraat begaven. De een, ongeveer dertig jaren oud, viel in het oog door zijn edel en fier gelaat, zijne ranke, schoon eenigzins gebogene gestalte, en door zijne ontzag inboezemende houding. Hij was een dier adelijke avonturiers, die toenmaal in *Belgie* zoo talrijk waren, in het gevolg van het leger van Alva uit *Spanje* gekomen, en die, de volksbewegingen, in die tijden van schrik en verwarring zoo menigvuldig, tot hun voordeel wisten aan te wenden, de aanhangers van beide par-

tijen plunderden, en zoo wel tegen Spanjaards als Geuzen hunne zwaarden trokken, naarmate zij van den een of ander den meesten buit konden hopen. Onder het innemendste uiterlijke verborg *don* ALBANO (zoo was de naam van onzen gelukzoeker) de zwartste, meest verdorvene ziel. Ondernemend van karakter zijnde, spaardde hij, om zijn doel te bereiken, noch staal noch vergif, noch list noch vergetelheid. Meer dan eens had hij bloed vergoten om zijne onverzadelijke gouddorst te verzaden of zijne schandelijke lusten te voldoen! Zijn geheele leven was bijna eene aaneenschakeling van groote misdaden.

Zijn medgezel, kleiner van gestalte dan hij, evenaarde hem evenwel in boosheid; hij behoorde tot die soort van lieden, wier loensche blik en verraderlijk voorkomen op het eerste gezigt den argwaan opwekken, en schrik in het hart jagen. Toch was deze ziel van slijk niet van alle godsdienstig gevoel ontbloot; DIEGO (dus was zijn naam) kon soms uren lang, nedergeknield blijven voor het beeld der *Madona* of van eenigen anderen heilige.... Vreemde vereeniging van misdaad en vroomheid, eene vereeniging, die tot een der meest in het oog vallende karaktertrekken van dat tijdperk behoorde.

Beiden namen het stilzwijgen in acht. DON ALBANO scheen in diep gepeins verzonken; DIEGO zag hem van tijd tot tijd aan als of hij hem wilde aanspreken, maar de eene of andere oorzaak scheen hem, zijns ondanks, te weerhouden, en het was als of hij bevreesd was het woord tot zijnen meester te rigten. Eindelijk zijn ongeduld niet langer kunnende bedwingen, riep hij eensklaps uit:

— *Por Dios*, *signor*, ik geloof dat gij aan de bestemming uwer ziel denkt, als zij uw ligchaam verlaten zal; want nooit nog heb ik u in zulke diepe gedachten gezien.

— Staak die scherts, DIEGO!" riep ALBANO verschrikt, „dat is een onderwerp, waarmede men niet moet spotten:

— Maar waar denkt gij dan aan? Vroeg DIEGO.

— Waar ik aan denk! antwoordde zijn meester, waar ik aan denk! hoe, gij raadt het niet, mijn kameraad! hebt gij dan de schoone MARGARETHA vergeten en haar ouden echtgenoot met zijne geldkist?

— Drommels! waar was mijn geheugen? Ik vergat zelfs dat wij

haar ons , ik wil zeggen uw gewoon bezoek gingen brengen. Wat mij betreft, ik mag altoos buiten blijven om de nieuwsgierigen af te weren, zoo zij er mogten komen, en u te waarschuwen, als men uwe zoete zamenkomsten mogt willen storen!... Hem!. gij antwoordt mij niet?..

— Luister, DIEGO! hernam zijn meester na eenige oogenblikken; ik denk er aan, om dien ouden ARGUS van kant te helpen, want zoo lang die man leeft, blijft hij een hinderpaal voor mijne ontwerpen... Begrijpt gij mij?

Ja, ik begrijp u! antwoordde DIEGO; als het moet, zullen wij hem dezen nacht nog uit den weg ruimen, en ergens heen zenden, van waar hij nooit terugkomt.

Terwijl hij dit zeide, voelde hij naar den greep eens dolks, dien hij onder zijne kleeding verborgen had, en zijn gelaat nam zulk eene afschuwelijke uitdrukking aan, dat dit genoeg was, om iemand den doodschrik op den hals te jagen.

— Het is goed, hernam DON ALBANO verheugd.

Onder het voeren van dit gesprek waren de beide booswichten nabij het doel hunner nachtelijke wandeling gekomen.

II.

Omstreeks in het midden der Kamstraat, stond een huis van middelmatig voorkomen; het had eene achterdeur, die in een steegje uitkwam, op welks hoek dit huis stond. Het werd bewoond door FRANS BRANDTS, voorheen koopman, een grijsaard van tusschen de 65 en 70 jaren, en die, na groote rijkdommen in den koophandel gewonnen te hebben, daar een stil leven leidde met zijne jeugdige echtgenoote MARGARETHA, een dienstmaagd, GEERTRUIDA genaamd, en zijnen ouden bediende ANDRIES.

MARGARETHA VAN DAEL, die niet veel meer dan 20 jaren telde, werd, om hare buitengewone schoonheid, door de geheele stad de schoone MARGARETHA genoemd. Door hare ouders, overigens goede lieden, maar verblind door de begeerte, om hunne dochter rijk en aanzienlijk te zien, aan de schatten van den ouden BRANDTS opgeofferd,

was zij met hem tegen haren wil gehuwd; en had altoos een afkeer behouden jegens den haar opgedrongen grijsaard.

Nadat zij eenige maanden gehuwd was geweest, geraakte zij bij toeval bekend met DON ALBANO, die, door zijne innemende manieren, het hart der jonge vrouw zoodanig wist te betooveren, dat zij hem weldra bij nacht, en eindelijk de meeste nachten, den toegang tot zich verleende, door middel der kleine deur, die zij voor hem open liet.

Sedert eenigen tijd had zij bemerkt, dat die misdadige verbindtenis niet zonder gevolgen was gebleven. Toen eerst begonnen berouw en wanhoop zich van MARGARETHA meester te maken, en met schrik dacht zij aan de noodlottige gevolgen, die uit haar schandelijk gedrag konden voortvloeijen!... Indien haar echtgenoot haren toestand eens bemerkte!... Duizend sombere voornemens rezen bij de jonge vrouw op! Het was in dezen pijnigenden toestand, dat zij met ongeduld de komst van het voorwerp harer misdadige liefde verwachtte, van dien minnaar, die alleen haar gerust wist te stellen nopens dien gestadigen angst, die onophoudelijke foltering, die als met looden band op hare borst drukte!

Eindelijk liet zich de heldere klank van een klein uurwerk, hetwelk in de voorkamer stond, hooren en — het sloeg middernacht! — Dit was het uur der bijeenkomst. MAGARETHA sidderde, en een oogenblik later hoorde zij iemand naar hare kamer komen. Zij opende de deur, en bevond zich in de armen van DON ALBANO. — „O mijn vriend! mijn geliefde!" Dit waren de eenige woorden, welke men vernam. Rampzalige MARGARETHA, hadt gij den afgrond kunnen zien, waarin die liefde u zou storten, dan had gij misschien den dag vervloekt, waarop gij het leven zaagt!... Maar helaas! het was te laat, buig uw hoofd, misdadig maar beklagenswaardig slagtoffer!

III.

FRANS BRANDTS lag in diepen slaap in eene kamer boven die zijner vrouw. DIEGO hield de wacht in het steegje.

Toevallig was ANDRIES, de oude knecht, door eene kleine benaauwdheid overvallen, omstreeks middernacht opgestaan en had

om frissche lucht te scheppen, zijn kamervenster geopend, hetwelk op eene plaats uitkwam, die zich achter het huis bevond. Werktuigelijk beschouwde hij den hemel en de huizen, en zonder twijfel vervulde hem eene aangename herinnering zijner jeugd, want een te vreden lachje speelde om de lippen van den goeden man. Eensklaps kwam het hem voor, als of hij binnen in huis fluisterend hoorde spreken; verrast keert hij om en opent zacht zijne kamerdeur; duidelijk verneemt hij thans dat het gefluister voortkomt uit de kamer zijner meesteres, en dat twee personen daar met elkander spreken. Nog meer verbaasd besluit hij om aan de deur te gaan luisteren, ten einde het onderwerp van dit vreemde gesprek in het holle der nacht te weten te komen, en daar verneemt hij een onderhoud, hetwelk hem van schrik doet sidderen.

— Vrees niets, mijn lieve; ik heb in alles voorzien; een boot wacht ons in den haven, om ons naar het *Vlaamsche Hoofd* over te voeren, en van daar gaan wij naar *Spanje*, naar mijn kasteel *Almoveda*, waar het geluk u wacht.

— O mijn vriend, als Brandts eens ontwaakte, dan waren wij verloren!

— Wees gerust, mijne waarde Margaretha. In de steeg heb ik mijn bediende, die hem wel zal tegen houden. (Andries sidderde onwillekeurig.) En overigens uw toestand dwingt ons; het is onmogelijk uw vertrek uit te stellen... O mijn lieve, ik bezweer het u, om uw eigen geluk; want als de jaloersche grijsaard dien bemerkte, tot welke mishandelingen jegens u zou hij zich niet laten vervoeren!...

— Ja! riep Margaretha, al hare geestkracht bijeen verzamelende, ja, het moet zoo zijn. Hij is het, die door zijne schatten de oogen mijner ouders verblindde, hij, die mij van hen kocht, ten koste van mijn eeuwig geluk. Hij kan zich niet beklagen, dat hij zijne laatste dagen in verdriet zal slijten, hij die mijne jeugd aan verdriet en verveling ter prooi gaf. Van hier mijn vriend; ontvoer mij aan deze woning des ongeluks.

Deze woorden klonken als een donderslag in de ooren van Andries. Haastig verliet hij zijne plaats en klom, zoo zacht hij kon, de trap-

pen af, ten einde zulk een misdadig opzet te voorkomen. Maar, o ramp!.. beneden aan den trap gekomen, ziet hij bij de achterdeur een man staan van een hoogst verdacht voorkomen, eene dievenlantaarn in de eene, een dolk in de andere hand! Door schrik aangegrepen, klampt ANDRIES zich achter eene oude kast, die daar stond, tegen den muur, en naauwelijks is hij daar, zijnen adem nit vrees voor ontdekking inhoudende, of die man komt den gang in en gaat den trap op. — Meer dood dan levend, snelt hij nu de achterdeur uit en sluit die zorgvuldig achter zich digt; vervolgens ijlt hij, zoo snel zijne voeten hem kunnen dragen, naar het stadhuis, geeft daar berigt van hetgeen hij gehoord en gezien heeft, en bezweert den kommandant der wacht, om zijn grijzen meester uit de handen der booswichten, te verlossen, die in zijne woning waren binnen gedrongen.

IV.

DIEGO hield de wacht in de steeg, de terugkomst zijns meesters afwachtende; maar sedert eenigen tijd was het uur voorbij, waarop ALBANO moest terug komen, en hij kwam niet. DIEGO, vreezende door eene patrouille verrast te zullen worden, besloot zijnen meester te waarschuwen. Hij ging het huis binnen, liet de achterdeur aan staan, stak zijne lantaarn op, en zijnen dolk trekkende, ging hij behoedzaam voorwaarts. Toen was het, dat ANDRIES hem zag. Aan den trap gekomen, steeg hij dien zonder aarzelen op. Dien opgeklommen zijnde hoorde hij spreken, ging naar de kamer, van waar dit gerucht voort kwam, opende de deur, en vond zijnen meester met MARGARETHA bezig, om in der haast het een en ander in te pakken. MARGARETHA gaf een kreet van schrik en klemde zich aan haren minnaar vast. ALBANO zeide haar, dat die man zijn bediende was; vervolgens gaf hij dezen een teeken en fluisterde hem eenige woorden in. De oogen diens ellendelings drukten het genoegen uit, hetwelk hij gevoelde, en hij verliet de kamer, na eerst nog een blik met zijnen meester gewisseld te hebben.

Naauwelijks had hij het vertrek verlaten, of hij zag rond en niets

dan trappen en muren: daar hij geene deur zag, die toegang tot een ander vertrek kon verleenen, klom hij nog een trap op; opende eene deur, die hij zag, en bevond zich in een kamertje, waar hij niets aantrof dan twee stoelen en een lessenaar met eenige papieren daarop. Na overal rond gesnuffeld te hebben, gaf hij een teeken van teleurstelling, en maakte zich gereed om heen te gaan en zijne nasporingen verder voort te zetten, toen hij in een hoek van het vertrekje eene andere deur bemerkte, die hij eerst niet gezien had. Vol hoop, opende hij die, en was nu in eene vrij ruime kamer: aan de eene zijde stond een ledekant, waarop hij de ademhaling eens slapenden hoorde; op eene tafel, midden in het vertrek stond een nachtlamp, die over de omringende voorwerpen een flaauw licht verspreidde. Diego sloeg zijne valkenblikken rond en bespeurde nu, in eene holte van den muur, eene groote kist met ijzeren beslag; hij sluipt daar heen en poogt het deksel te openen; — maar vruchteloos, de kist is gesloten! — Wanhopig keert hij zich om, en zie, daar valt zijn oog op een sleutel, die op de tafel ligt! o geluk! Hij twijfelt er niet aan, of het is de sleutel der kist. Hij neemt dien, en in zijne drift, stoot hij tegen eenen stoel, die omvalt. Met een laat zich eene beweging in het ledekant hooren; en eene bevende stem vraagt:

— Wie is daar?

Tegelijk wordt het grijze hoofd van Brandts tusschen de gordijnen zigtbaar. — De grijsaard geeft een schreeuw, toen hij Diego ontdekt. Deze siddert, en snelt met opgeheven dolk naar het ledikant, vol woede roepende:

— Wilt gij zwijgen, oude schelm, of het is met uw leven gedaan!

Maar de ongelukkige Brandts, door den schrik bevangen, schreeuwt uit alle magt:

— Help! Moord! Help!

Nu grijpt Diego, vreezende ontdekt te worden, hem bij de haren, en drukt hem tot twee maal toe den dolk in het hart.

De ongelukkige sterft onder het stamelen van Margaretha's naam!

De moordenaar stoot het bloedige lijk zijns slagtoffers weder in het ledikant, keert naar de geldkist terug, opent die — want de

de sleutel paste — en vindt een kleiner kistje waarin hij, om deszelfs zwaarte, goud vermoedt, hij neemt het onder den arm, en haast zich het noodlottige vertrek te verlaten, want weder slaat de klok... Zijne overhaasting geeft DIEGO zich den tijd niet, om den dolk op te rapen, dien hij heeft laten vallen, maar snelt den trap af naar ALBONA en diens minnares, die hem met doodelijke ongerustheid verwachtten. De rampzalige MARGARETHA had flaauw de kreten haars ongelukkige echtgenoots vernomen. DIEGO verontschuldigde zich over zijne langzaamheid, gaf zijnen meester een veelbeduidend teeken, en alle drie haastten zich het huis te verlaten, om in *Spanje* de vruchten hunner misdaden te gaan genieten.

Aan de achterdeur gekomen, verbleekte DIEGO, deed twee stappen achteruit en wreef zijne oogen, als of hij die niet vertrouwde; vervolgens riep hij vol schrik uit:

— Wij zijn verraden!

— Wat! — Wat zegt gij? riep op zijne beurt ALBONA, geheel onsteld.

MARGARETHA beefde als een door den wind bewogen blad.

— Ja! antwoordde DIEGO; wij zijn verraden!.. Gij ziet deze deur? Welnu, ik heb die open gelaten, en thans is zij gesloten.

Naauwelijks had DIEGO dit gezegd, of men hoorde verscheidene personen in de steeg voor dezelfde deur, achter welke het drietal zich bevond,

Laat ons vlugten! fluisterde MAGARETHA vol angst.

Plotseling, wordt de deur geopend en zij zien, hoe het geheele huis door soldaten, met toortsen voorzien, omringd is. Het was ANDRIES, die met een onderofficier en een twaalftal gewapenden van het stadhuis kwam aangesneld, te laat, helaas, om zijne ongelukkigen heer te redden.

V.

Op het gezigt dier gewapende lieden, blies DIEGO zijne lantaren uit, trok even als zijn meester, die in deze oogenblikken meer aan zijne persoonlijke veiligheid dan aan MARGARETHA dacht, zijn degen,

en beiden snelden de straat in. De soldaten versperden hun den doortogt. Woedend over deze hindernis, steekt ALBONA, den eersten die hem zoekt tegen te houden, overhoop, kwetst een tweeden, en tracht er door hen heen te breken. Maar in hetzelfde oogenblik wordt hij omringd en eenige soldaten zijn op het punt hem te vatten.

— Vervloekt! roept ALBONA razend uit, en ziende, dat alle tegenstand nutteloos zou zijn, werpt hij hun zijn degen in het gezigt, trekt zijnen dolk en stoot die — met de snelheid des bliksems in zijne eigene borst. De Spanjaard blies den laatsten adem uit, onder het uitbraken van verschrikkelijke verwenschingen over zijn noodlot, dat hem in handen der geregtigheid deed vallen toen hij op het punt stond zijn doel te bereiken. Nog eer hij stierf, was ook reeds DIEGO door den, met een zwaren knuppel, gewapenden arm van den ouden ANDRIES gevallen, die hem een doodelijken slag op het hoofd toebragt, juist toen hij achter de soldaten omsloop, om zich en den schat, dien hij droeg, in veiligheid te brengen.

Keeren wij thans tot MARGARETHA terug.

Toen haar minnaar haar zoo eensklaps verliet, bleef zij als door eene onzigtbare kracht aan den grond vast genageld staan, en werd eerst uit hare verdooving opgewekt door de stem van den getrouwen ANDRIES, die hare hand vatte, en weenende zeide:

— En gij ook, mijne ongelukkige meesteres!

Deze woorden wekten MARGARETHA uit hare zinsverbijstering, en den goeden grijsaard herkennende, rukte zij hare hand met eene stuiptrekkende beweging los. Onder het geven van een vreesselijken kreet, ijlde zij naar den trap, vloog dien met eene ongeloofelijke vaart op en naar de kamer van BRANDTS. Eene onwillekeurige siddering bevangt haar, daar zij die binnen treedt. Toch gaat zij, snikkende, naar adem hijgende, naar het ledikant, om zich voor de voeten te werpen van hem, die zij onteerd had, om hem om vergiffenis te smeeken, voor haar onwaardig gedrag, en zie — het bijna wegstervende licht der nachtlamp toont haar het bloedige en ziellooze ligchaam haars echtgenoots.

Bij dit verschrikkelijk schouwspel, laat zij een dof gekreun hoo-

ren -- en de ongelukkige MARGARETHA valt zonder bewustzijn aan den voet van het ledikant neder.

VI.

Door eenige soldaten vergezeld, doorliep ANDRIES al de vertrekken en hoeken van het huis, zonder eenig levend wezen te ontmoeten.

— Wat zal mijn arme heer verschrikt zijn als hij ontwaakt; roept hij uit, terwijl hij de slaapkamer van den ouden koopman binnentreedt.

Maar welk afgrijsselijk schouwspel vertoont zich voor zijne oogen. Zijne jonge meesteres zonder bewustzijn uitgestrekt op den grond! — op het bed, zijn heer, badende in zijn bloed!... „O, mijn God!" waren de eenige woorden, die op smartelijken toon aan de lippen diens getrouwen dienaars ontvielen. Een stap vooruitdoende, stiet hij met den voet tegen iets aan; hij bukte en raapte den dolk op, waar het bloek nog aan kleefde, en dien DIEGO, bij zijn overhaast vertrek, had laten vallen.

— O! riep hij met verontwaardiging uit, ziedaar het noodlottig werktuig, dat de dagen mijns armen meesters heeft afgesneden.

En met walging en afschuw wierp hij den dolk verre van zich af.

Nadat hij de overblijfselen des vermoorden grijsaards in het bloedige linnen had gewikkeld, hief ANDRIES, met behulp der soldaten de van gevoel beroofde MARGARETHA op, om haar van daar weg te brengen, toen de ongelukkige plotseling de oogen opende en met angstige blikken om zich heen zag, als iemand, die uit een diepen droom ontwaakt. Toen zij zich door vreemden omringd zag en de wanorde, waarin zij zelve was, ontwaarde, begon MARGARETHA zich de geheele vreesselijke waarheid te herinneren. Eensklaps snelde zij naar het bed, rukte de gordijnen open, ondanks de pogingen van ANDRIES, om haar tegen te houden, en ontdekte het lijk van hem, die haar man geweest was, en in hartstogtelijke wanhoop, barstte zij met eene hartverscheurende stem in deze woorden uit:

— Ellendige, die ik ben... Ik heb hem gedood... O mijn God, het is mijne schuld. Waar verberg ik mij? Neen, neen, geene genade!

En stuiptrekkend beet zij in hare schoone handen. Zelfs het hart der woeste Spanjaards was ontroerd.

— O mijn God! herhaalde zij, wie zal mij die misdaad vergeven! En bewegingloos viel zij weder in de armen van den braven ANDRIES, die haar onmiddellijk naar hare kamer liet dragen.

— Helaas, mijne vrienden, zeide de troostelooze grijsaard, terwijl de tranen langs zijne bleeke wangen vloeiden, gij hebt het gehoord, zij beschuldigt zich zelve! zij heeft hem vermoord! de ongelukkige!

De soldaten vertrokken en voerden de lijken der beide booswichten met zich.

Eenige uren later werd eene jonge vrouw, schoon, maar doodsbleek, met loshangende haren en de kleederen in wanorde, meer gedragen dan geleid over de groote markt. Men bragt haar den kerker, waar men haar in een donker hok sloot, alleen, gefolterd door de knagingen van haar geweten, hetwelk haar haren misdadigen hartstogt verweet, en in het verschiet het bloedig schavot vertoonde.

Die vrouw was de schoone MARGARETHA.

VIII.

Het was in het begin van October. Met het aanbreken van den dag was het schavot opgerigt op het plein voor de gevangenis. Naast het noodlottige blok stond de scherpregter met de blinkende bijl. Van lieverlede vulde het plein zich met volk, altoos begeerig om bloedige tooneelen te aanschouwen, — en zonderlinge maar steeds opgemerkte daadzaak — het waren meestal vrouwen, die met ongeduld en angst, het oogenblik afwachtten, waarin de schuldige op het altaar der menschelijke geregtigheid zoude verschijnen.

Eindelijk sloeg het negen uur. De poort der gevangenis werd geopend, en er kwamen eenige wachten, gevolgd door een geregtspersoon, die het proces-verbaal der strafoefening moest opmaken. Toen verscheen, door een priester vergezeld, MARGARETHA VAN DAEL, beschuldigd van haren man vermoord, en veroordeeld om door beulshanden het hoofd van het ligchaam gescheiden te hebben. Zij had zich niet zoeken te verdedigen. Wat was een leven haar waardig,

gefolterd door berouw en het grievendst zelfverwijt? Zij was vreesselijk om te aanschouwen, toen men den zwarten sluijer wegnam, die haar hoofd bedekte. Haar rouwgewaad stak treffend af bij de doodelijke bleekheid van haar gelaat, vroeger zoo liefelijk en zoo frisch! Hare zamengetrokkene lippen en starre oogen duidden den zieleangst aan, dien zij leed. Met wankelende schreden betrad zij het schavot en zich tot het volk rigtende, hetwelk met medelijden en afschuw deze vrouw beschouwde, zoo jong, zoo schoon en zoo schuldig, sprak zij met eene ontroering, 'wel natuurlijk zoo nabij den rand van het graf, en in afgebroken volzinnen de volgende woorden:

— Gij allen, die mij hoort, o jeugdige vrouwen, die den moed hebt mij te zien sterven, neemt een schrikkelijk voorbeeld aan mijne rampzaligen hartstogt, die de oorzaak is mijner schande, o, bij alles, wat heilig is, eerbiedigt den heiligen band des huwelijks, — of ook u verslindt misschien de vreesselijke afgrond, die zich voor mijne voeten opent. Genade, o mijn God genade!

Zij zweeg; hare knieën zwichten onder den last haar ligchaams, toen boog zij zich met onderwerping over het noodlottige blok.

De priester liet haar nog eenmaal het beeld des Verlossers kussen... De scherpregter hief de bijl op, en een oogenblik later, rolde haar hoofd bloedig op het hout neder.

Een doffe kreet ontwrong zich aan de borst der ontroerde aanschouwers, vervolgens gingen zij onder doodelijke stilte uit een.

Vergelijking der Fransche Julij-omwenteling

MET DIE VAN

Februarij 1848.

Een vernuftig Franschman, de heer A. LANGLOIS heeft, de Fransche Julij-omwenteling met die van Februarij 1848, tusschen deze beide groote gebeurtenissen in zoo vele punten overeenkomst gevonden, dat het niet onbelangrijk is, die mede te deelen.

In 1847, even als in 1829 en 1830 neemt de geest des volks een zorgelijk karakter aan; de vrienden des koningschaps waarschuwen vergeefs en worstelen vruchteloos tegen de hardnekkigheid des monarchs en zijner ministers; de verklaringen tegen de vernedering des lands en de onderdrukking der vrijheid, nemen even als toen, hoe langer hoe meer toe, en LODEWIJK FILIPS blijft, even als KAREL X op hetgeen hij zijn regt noemt, staan, en doof voor alle voorspellingen. Zelfs in de voordeelen, welke het einde der beide regeringen kenmerken, heerscht dezelfde noodlottige overeenstemming. Dus valt *Algiers* in de magt der Franschen, ongeveer eene maand vóór de Julij-omwenteling; en weinig tijds voor de omwenteling van Februarij onderwerpt zich ABD-EL-KADER, de hardnekkigen standvastige vijand der Franschen en verzekert hun daardoor eindelijk het vreedzame bezit hunner verovering in *Afrika.*

Wij deelen hier die vergelijking mede, en de treffende overeenkomst tusschen beide omwentelingen is inderdaad verwonderlijk.

RESTAURATIE.	LODEWIJK FILIPS.
1. De hertog van *Berry*, zoon van KAREL X.	1. De hertog van *Orleans*, zoon van LODEWIJK FILIPS I,
2. Huwt met eene vreemde (Siciliaansche) prinses.	2. Huwt met eene vreemde (Mecklenburgsche) prinses.
3. Uit dit huwelijk wordt de	3. Uit dit huwelijk wordt de

	hertog van *Bordeaux*, erfgenaam des troons, geboren.		graaf van *Parijs*, erfgenaam des troons geboren.
4.	Zijn vader, de hertog van *Berry*, wordt vermoord,	4.	Zijn vader de hertog van *Orleans*, sterft door een noodlottig toeval.
5.	Den 13 Februarij 1820	5.	Den 13 Julij 1842.
6.	In het jaar vóór den val van Karel X (1829) stijgt de prijs van het brood tot eene schaarsch gekende hoogte.	6.	In het jaar vóór den val van Lodewijk Filips I, stijgt de prijs van het brood tot eene schaarsch gekende hoogte.
7.	De strenge koude van den winter van 1829—1830 doet de *Seine* in *Parijs* bevriezen.	7.	De strenge koude van den winter van 1847—1848 doet de *Seine* in *Parijs* bevriezen. hetwelk sedert 1830 niet gebeurd was.
8,	De achterwaardsche gang des bestuurs geeft de ware vrienden des koningschap aanleiding, om hetzelve hunne waarschuwingen wegens de nadere crisis aan te bieden.	8.	De achterwaardsche gang des bestuurs geeft de ware vrienden des behouds aanleiding om den koning hunne waarschuwingen wegens de nadere crisis aan te bieden.
9.	Deze waarschuwingen worden door de regering in den wind geslagen.	9.	Deze waarschuwingen worden door de regering in den wind geslagen.
10.	Indien *misdadige pogingen* aan mijne regering *hinderpalen* zoeken op te werpen, die ik niet kan, die ik niet wil voorzien, zoude ik de kracht weten te vinden, om die *te boven te komen*, enz. (Troonrede 1830.)	10.	Te midden der beroeringen, door *vijandige* of *blinde hartstogten* verwekt, vervult en ondersteunt mij de overtuiging, dat wij in het constitutionele koningschap, in de vereeniging der groote staatsmagten, de middelen bezitten, om al die *hinderpalen* te boven te komen. (Troonrede 1847.)

11. Deze scherpe woorden geven aanleiding tot de verklaring der 221 afgevaardigden.	**11.** Deze scherpe woorden geven aanleiding tot de verklaring van 108 afgevaardigden, dat zij het *banket* van het 12de arrondissement zullen bijwonen.
12. Verovering van *Algiers* en gevangenneming van den Dei.	**12.** Gevangenneming van ABD-EL-KADER.
13. Besluiten van den 25 Julij, die de vrijheid der drukpers vernietigen.	**13.** Besluit van den prefekt der politie, den 21 Februarij afgekondigd, waarbij hij zich tegen het banket verzet.
14. Deze besluiten geven, des maandags avonds, aanleiding tot volks-bijeenscholing, waarbij de dagbladen luid worden voorgelezen en besproken. Deze zamenscholingen zijn eene soort van inleiding tot de omwenteling, die den volgenden dag uitbarst.	**14.** Dit besluit geeft des maandags avonds aanleiding tot volksbijeenscholingen, waarbij de dagbladen luid worden voorgelezen en besproken. Deze zamenscholingen zijn eene soort van inleiding tot de omwenteling, die den volgenden dag uitbarst.
15. Men komt in opstand tegen deze besluiten, en de magt valt in banden der opstandelingen.	**15.** Men komt in opstand tegen dit besluit en de magt valt inhanden der opstandelingen.
16. De strijd duurt drie dagen, den 27, 28 en 29 Julij.	**16.** Het gevecht duurt drie dagen, den 22, 23 en 24 Februarij.
17. Hij begint op Dingsdag en eindigt op Donderdag.	**17.** Hij begint op Dingsdag en eindigt op Donderdag.
18. Het volk behaalt de overwinning op de troepen.	**18.** Het volk behaalt de overwinning op de troepen.
19. De gendarmerie geraakt het eerst in gevecht en bezwijkt.	**19.** De municipale garde geraakt het eerst in gevecht en bezwijkt.
20. Zij wordt ontbonden.	**20.** Zij wordt ontbonden.
21. De onschendbaarheid des konings, verkondigd in het char-	**21.** De onschendbaarheid des konings, verkondigd in het char-

ter van 1814, wordt niet geacht.	ter van 1830, wordt niet geacht.
22. Karel X wordt van den troon ontzet in den ouderdom van 74 jaren.	22. Lodewijk Filips I wordt van den troon ontzet in den ouderdom van 74 jaren.
23. In Julij, de sterfmaand van den hertog van *Orleans*.	23. In Februarij, de strefmaand van den hertog van *Berry*.
24. Hij doet afstand van den troon ten behoeve van den hertog van *Bordeaux*, oud tien jaren.	24. Hij doet afstand van de troon ten behoeve van den graaf van *Parijs*, oud tien jaren.
25. De hertog van *Bordeaux* wordt tot koning voorgesteld.	25. De graaf van *Parijs* wordt tot koning voorgesteld.
26. Men wil hem niet, en zegt dat het *te laat* is.	26. Men wil hem niet en zegt dat het *te laat* is.
27. Een voorloopig bewind neemt na de omwenteling de teugels der regering in handen.	27. Een voorloopig bewind neemt na de omwenteling de teugels der regering in handen.
28. De koninklijke familie is genoodzaakt den Franschen grond te verlaten.	28. De koninklijke familie is genoodzaakt den Franschen grond te verlaten.
29. Zij doet dit met kleine dagreizen, door vele van hare aanhangers tot *Cherbourg* uitgeleid.	29. Zij doet dit met overhaasting in het geheim en vermomd, van allen verlaten scheept zij zich te *Havre* in.
3o. Zij verkiest *Engeland* tot de plaats harer ballingschap.	30. Zij verkiest *Engeland* tot de plaats harer ballingschap.
31. Karel X betreedt den Engelschen grond onder het storten van tranen.	31. Lodewijk Filips roept bij het betreden van den Engelschen bodem uit. Ik acht mij gelukkig mij op dezen grond te bevinden.
32. Bij het uitbreken der omwenteling heerscht een hooge warmtegraad.	32. De weersgesteldheid is bij het uitbreken der omwenteling zeer zacht voor het jaargetijden.
33. Eenige dagen later verheft zich eene vreesselijke storm, door donder en bliksem vergezeld.	33. Den 26 Februarij verheft zich een hevige orkaan door donder en bliksem vergezeld.
34. De ministers van Karel X in staat van beschuldiging gesteld.	34. De ministers van Lodewijk Filips in staat van beschuldiging gesteld.
35. Karel X sterft op vreemden bodem.	35. Lodewijk Filips......

De woningen der Chinezen.

De aanzienlijke Chinesche woningen hebben gewoonlijk van voren drie toegangen waarvan de middelste uit twee openslaande deuren bestaat, de andere aan weerszijden hebben slechts eene deur. Aan beide zijden der dubbele deur hangen twee groote ronde lantarens, waarop de naam en de rang des bewoners te lezen staan. De huizen hebben meestal slechts eene verdieping, en de vensters komen op eene binnenplaats uit. In den overdekten gang binnenshuis staat de draagstoel, die met rood verlakte vaandeltjes of borden prijkt, waarop de titels des aanzienlijken eigenaars met vergulde letteren te lezen is. De vertrekken hebben houten kolommen, gewoonlijk rood beschilderd en even als de kroonlijst met kunstig gesneden houtwerk versierd. Het dak, hetwelk een eind met een bogt boven de buitenmuur uitsteekt is aan de hoeken naar boven omgebogen en bestaat uit pannen, de mindere woningen hebben daken van gespleten bamboes. Soms ziet men twee of drie zulke daken boven elkander. In vele woningen bestaan de vensters uit houten ramen, met geborduurd zijden gaas bespannen. Trappen vindt men zelden, zelfs in de aanzienlijkste woningen, of het moest aan den stoep zijn. Veeltijds is op het dak een plat, bestemd om des zomeravonds de frissche lucht te genieten of ook tot andere einden dienende. De Chinezen gelooven dat zulke huizen, welke eene zekere bepaalde hoogte te bovengaan, ongelukkig zijn voor den bewoner, doch dit ongeluk wordt afgeweerd, wanneer men zulk eene noodlottige woning van buiten voorziet met de gedaante van een draak met wijdgeopenden muil.

De aanzienlijke ruimte, welke aanzienlijke woningen met hare nevengebouwen en binnenplaatsen beslaan, wordt dikwerf nog door gangen, wandelpaden of zuilenrijen vergroot. Geen aanzienlijk landhuis of het heeft digt bij zich vijvers, waarin de gewijde lotusplant in talrijke menigte wast, en goudkarpers en andere visschen zich bevinden.

De vertrekken in Chinesche woningen bevatten gewoonlijk niet vele meubelen. De stoelen der Chinezen zijn zeer massief en log. Zij hebben, meestal rooden rugkussens van geborduurde zijde. De lantarens, waarvan wij in een vorig nummer gesproken hebben, behooren tot de meest gebruikelijke sieraden der kamers. Lappen wit satijn of gekleurde vellen papier, en in sierlijk schrift, zedespreuken of dichtregels behelzende zijn meestal paarsgewijze aan de wanden opgehangen. Nog meer dan bij ons behoort eene verzameling van porselein, en hoe ouder dit is, hoe kostbaarder, tot een sieraad der vertrekken. Geen wonder in een land, waar het porselein tot een der voornaamste voortbrengselen van den kunsvlijt behoort. De deuren der vertrekken hebben niet altijd den vorm der onzen; in plaats daarvan zijn de openingen of geheel rond, als op onze plaat, of bladvormig of van de gedaante eener vaas, doch slechts daar, waar men geene geslotene deuren behoeft. Die openingen zijn dikwijls behangen met zijden of lakensche gordijnen, of men plaatst er schermen van bamboes voor. De legersteden der Chinezen zijn zeer eenvoudig, des winters met gordijnen, des zomers met netwerk tegen de muskieten voorzien.

Nopens de kleeding der Chinezen hebben wij reeds een en ander in een vorige jaargang van dit Album medegedeeld; waar heen wij verwijzen. Op onze plaat vindt men personen van onderscheiden rang en verschillende sekte afgebeeld; ten einde een juist denkbeeld der kleederdragt bij personen van hooger of lager stand te geven.

Hesslöhl sc.

De Veemgerigten.

Een der eigenaardigste en tevens meest duistere verschijnselen der middeleeuwen zijn de veemgerigten; eene lijfstraffelijke inrigting, welke in die regt- en wettelooze tijden in het geheele verval der regtspleging moest voorzien. Het woord veemgerigt komt van het oud Saksische woord *Vehm*, dat zooveel als maal of teeken beduidt, en daar *Westfalen* de oorsprong en zetel dezer gerigten was, gaf men ze ook de bepaalde benaming van de heimelijke gerigten in *Westfalen*; ook *Westfaalsche* gerigten, vrijgerigten, verbodene gerigten, heimelijke gerigten of de heimelijke acht of ban. Men rekende ze oorspronkelijk van KAREL *den Groote;* maar op rekening van KAREL *den Groote* is reeds zooveel gesteld geworden, waarvan men anders geene verklaring kon geven, dat het gevoelen, als of deze keizer de heimelijke gerigten in *Westfalen* zou gesticht hebben ten allen tijde zeer in twijfel is getrokken; geen gelijktijdige schrijver maakt daarvan eenige melding, zelfs vinden wij ze eerst bepaaldelijk genoemd in de dertiende eeuw. Zij zijn of eerst na den val van HENDRIK *den Leeuw* in het jaar 1182 ontstaan, of kwamen in dien tijd eerst tot grooter aanzien. Toen het hertogdom *Saksen* ontbonden werd, verkreeg de aartsbisschop van *Keulen* uit HENDRIKS landen *Engern* en *Westfalen* onder den naam eens hertogdoms. Bij de wanorde, welke toenmaals in deze landen in de regtspleging was ingeslopen, kunnen ligtelijk de genoemde heimelijke regtbanken ontstaan zijn. Over derzelver geschiedenis ligt tot heden eene duisternis, die slechts daardoor kan verklaard worden, daar er geen geloofwaardig berigt over deze gerigte tot ons komen konde, uithoofde van den plegtigen eed, dien ieder ingewijde, of zoo als zij zich noemden, ieder *wetende* aflegde: „om de heilige veem te houden en te verzwijgen, voor vrouw en kind, voor vader en moeder, voor zuster en broeder, voor vuur

en wind, voor alles wat de zon beschijnt, de regen bevochtigt, voor alles, wat tusschen hemel en aarde is." Wat dus de bronnen voor de geschiedenis dezer gerigten betreft, zijn de geschiedschrijvers niet zeer te vertrouwen en slechts met groote voorzigtigheid te gebruiken; men vindt bij hen op zijn hoogst misbruiken aangevoerd, maar niet de innerlijke inrigting; men ziet zich dus bijna alleen tot de wetten, de statuten en inrigtingen bepaald, die van tijd tot tijd zijn ingesteld. Daarom is noch hunne inrigting, noch hunne regtsgeschiedenis naauwkeurig bekend geworden. De stoelheer, gewoonlijk een vorst of graaf, had de opperste leiding des geheelen gerigts, welks district of vrijgraafschap verscheidene vrijstoelen bevatte. Hij, als regter, met de vrijschepens, ook stoelgenooten genoemd, die ten minste zeven in getal moesten zijn, vormden het personeel des vrijstoels. Zij hadden eene heimelijke leuze, waaraan zij elkander konden herkennen en wie deze leuze, na eerst den boven vermelden eed van geheimhouding gezworen te hebben, ontvangen had, was daardoor niet slechts als vrijschepen aangenomen, maar werd ook ten gevolge daarvan een *wetende (scitus)* genoemd, anderen, welke deze leus niet ontvangen hadden, heetten *onwetenden (non-sciti).* Deze gerigten erkenden als hunnen opperste hetzij hunnen stoelheer, hetzij den hertog van *Westfalen* als keizerlijk stadhouder aller vrijstoelen, hetzij den keizer zelf. Het getal der vrijschepens, welke door de vrijgraven benoemd werden, was buitengewoon groot, men zegt wel honderd duizend. Bij de vrijstoelen werd tweeërlei gerigt gehouden, namelijk het openlijke geding en de heimelijke acht of ban, die gewoonlijk na het eerste gehouden werd; men heeft echter over het onderscheid tusschen beiden nog niets zekers kunnen gewaar worden, volgens eenige berigten zoude het openlijke gerigt over vrije goederen, wegen en paden, schuld en schade en dergelijke burgerlijke regtszaken gevonnisd hebben; in het heimelijke daarentegen regt gesproken zijn over scheldwoorden, tooverij, diefstal en alles, wat tegen eer en geloof en de tien geboden streed. Hieruit zoude men opmaken, dat de heimelijke gerigten ook burgerlijke regtbanken geweest zijn; terwijl zij toch oorspronkelijk slechts lijfstraffelijke regtbanken waren. De zaak zal wel het best op de volgende

wijze te verklaren zijn : wanneer in eene of andere zaak, die noch voor geheim onderzoek vatbaar was, noch op eene betrapping op heeter daad of geloofwaardige en zekere verklaring eens *wetende* berustte, eene aanklagt gedaan werd, riep men vóór alles den aangeklaagde voor zich, en hoorde zijne verdediging, dit geschiedde in het openlijke geding, waarbij ook niet *wetenden* tegenwoordig konden zijn. Verscheen de beschuldigde niet, of kon hij de daad niet van zich afwijzen, dan bragt men de aanklagt voor de heimelijke acht, of gerigt, waarbij de grootste geheimhouding werd in het oog gehouden, en slechts vrijschepenen toegelaten werden. Hier werd nu de volle vierschaar gespannen en het eindvonnis uitgesproken. Schulden en dergelijke burgerlijke zaken mogten, ingeval van regtsweigering ook lijfstraffelijk aangeklaagd en moesten dan in openlijk geding behandeld worden, konden echter slechts in geval van volstrekte ongehoorzaamheid voor de heimelijke acht gebragt worden. Men was verpligt zulke openbare vrijgerigten driemaal in het jaar te houden. Het is eene hoogstbelangrijke vraag bij de vrijgerigten, of zij misdadigers zonder hen te dagvaarden en te hooren, konden veroordeelen. Het volgende laat zich hieromtrent met zekerheid vaststellen; wanneer een misdadiger, hij mogt *wetend* of *onwetend* zijn, zich door drie of vier vrijschepens op heeter daad liet betrappen, mogt hij zonder eenigen vorm van proces en dagvaarding door hen op de plaats overtuigd, veroordeeld dan met den strop gestraft worden, wanneer zij hem meester konden. Ontsnapte hij hun, dan werd hij, schoon hij eenigen tijd naderhand weder gegrepen werd, niet meer als een op heeter daad betrapte misdadiger beschouwd, maar moest bij den vrijstoel overtuigd en verveemd worden, zonder dat echter zijne dagvaarding noodig was. Evenwel kon men ook beschuldigender wijze te werkgaan, zoowel tegen *onwetenden* als vrijschepens. De laatsten konden zich met eenen zuiveringseed vrijmaken. Elke veroordeeling moest door den vrijgraaf in het zoogenoemde veemregister of bloedboek aangeteekend worden. Wie eenen vogel vrijverklaarde (of geachte) herbergde, viel zelf in de rijksacht of ban. De vrijschepens loerden altijd op den vervolgde, en zoo slechts drie hunner bijeen waren, mogten zij den verveemde ter dood bren-

gen. Vreesden zij, dat hij hen te sterk mogt zijn, dan konden zij meerdere vrij schepenen er bij roepen, hun op hunnen eed zeggen; dat de man verveemd was en hen onder koningsban tot hunnen bijstand vermanen, waarna dan de geroepenen bij hun schepensëed verpligt waren, hun terstond de behulpzame hand te bieden. De zittingen van het veemgerigt hadden bij nacht in een bosch of op onderaardsche verborgene oorden plaats. Van een vonnis van hetzelve kon men zich slechts in twee gevallen op den oppersten der vrijstoelen beroepen, namelijk wanneer de vrijschepens of wel de getuigen onder elkander oneens waren. Dit zijn in het algemeen de grondtrekken der inwendige inrigting dier merkwaardige gerigten. Wat hunne uiterlijke geschiedenis betreft, ontbreken ons alle nadere berigten uit hunnen vroegsten tijd. In het algemeen kan men zeggen, dat bij de heerschende regering- en wetteloosheid de werking der vrijgerigten in de eerste tijden somtijds weldadig kon zijn; voor hun vonnis, dat plotseling uitgesproken en voltrokken, moest zelfs de ergste misdadiger sidderen. Maar zij ontaarden, stoorden zich niet meer aan wetten en geboden, en het geheim, waarin zij zich hulden, diende ten laatste slechts tot dekmantel van eigenbelang en boosheid. Bij de groote menigte hunner medeleden, konden zij hunne werkzaamheid over geheel *Duitschland* uitbreiden. Wanneer men in de eene of andere. Duitsche provincie bij den gewonen regter geen regt kon verkrijgen, wendde men zich tot een Westfaalsch gerigt en verschafte zich hier dagvaarding en vonnis. Het vreesselijkste waren de heimelijke gerigten in de veertiende en vijftiende eeuw; toen begonnen dus ook de hervormingspogingen der keizers. De oudste ons bekende verordening, betrekkelijk de veemgerigten is die van keizer RUPRECHT in de eerste jaren der vijftiende eeuw. Evenwel moet deze hervorming tegen de ingeslopene misbruiken weinig of niets gebaat hebben, want reeds in het jaar 1419 riep keizer SIGISMUND alle stoelheeren met hunne vrijgraven tot zich op den rijksdag te *Neurenberg*. Men weet niet of zij daar verschenen zijn, maar in allen gevalle schijnen de stoelheeren zelf de noodzakelijkheid eener hervorming ingezien te hebben, want er vonden in den naastvolgenden tijd verscheidene verbeteringen plaats, die echter in geenendeele

alle klagten wegnamen. Op den rijksdag te *Augsburg* in het jaar 1438 werden verscheidene voorslagen gedaan ; maar over het algemeen bleef het bij het oude, want de stoelheeren en vrijgraven verzetten zich tegen alle verbeterings-voorslagen des keizers en der standen. In het jaar 1512 en vooral op den rijksdag te *Worms* verhief zich eene sterke oppositie tegen de heimelijke gerigten. Maar men zag van lieverlede in , dat , om het kwaad met wortel en tak uit te roeijen , het volstrekt noodzakelijk was , doortastende maatregelen te nemen tot hervorming en verbetering der lijfstraffelijke regtspleging.

Er is in de geschiedenis der Westfaalsche gerigten een tijdperk , waarin zij algemeenen schrik uitbreidden, waarin niet alleen *Westfalen*, maar geheel *Duitschland* voor hunne wijd uitgestrekte armen sidderde. Groote heeren waren genoodzaakt , omdat zij zich tegen den stroom niet konden verzetten , zich door hunne opneming in den vrijgravenstand achting bij de gerigten te verschaffen. Andere landsheeren moesten , tot bescherming voor zich en hunne onderdanen , zekere personen aannemen , wier bezigheid daarin bestond , om zich , bij voorvallende gelegenheid voor deze gerigten te begeven , de beschuldigden te vertegenwoordigen en te verdedigen. Er zijn voorbeelden , dat geheele steden door de heimelijke gerigten in den ban verklaard worden. In het jaar 1479 veroordeelde een vrijgraaf op de aanklagt van den landgraaf Hendrik van *Hessen* , de edelen van *Benshausen* en de geheele vierschaar, benevens alle manspersonen boven de veertien jaren, tot den dood door den strop. Onder den dekmantel der geregtigheid werden de gruwelijkste ongeregtigheden begaan. De vrijgraven waren dikwijls laaghartige menschen , die zich onder het voorwendsel van keizerlijke privilegiën aan de algemeene lasten onttrokken. Alle deze vele misbruiken te zamen , moesten eindelijk de vermindering van het aanzien dezer gerigten en hunnen val ten gevolge hebben , die echter volstrekt niet op eens , noch ten gevolge van een uitdrukkelijk verbod plaats had. Eerst lieten zich de steden , om zich tegen de heimelijke gerigten te beschermen , privilegiën tegen hen geven , sloten verbonden, tegen hen , verzetten zich met geweld en troffen over het algemeen

maatregelen, om zich tegen hen te verdedigen. Toen, bij voorbeeld, eenigen uit den raad der stad *Kampen* in *Overijssel*, voor een heimelijk gerigt gedaagd waren, reisde de bisschop van *Utrecht* naar die provincie, riep de staten des lands bijeen, en nu besloten zij, dat men dergelijke indagingen niet meer moest dulden en zich aan de verkregene privilegiën houden, waarna zij zich tot wederzijdschen bijstand verbonden. De steden verboden hunne burgers, hunne medeburgers voor een heimelijk gerigt aan te klagen; de stad *Augsburg* stelde er zelfs de doodstraf op. Vele vorsten en steden, ook de Zwitsersche eedgenooten vormden verbonden, om ieder zijn regt te doen vinden, zonder tot een heimelijk gerigt zijn toevlugt te moeten nemen. Maar den meesten invloed op den val der heimelijke gerigten oefenden toch de algemeene rijksvrede en de oprigting der rijksgerigten uit. Daardoor verminderde het aantal der misdaden, waarover de vrijgraven konden vonnissen, toen vonden ook de zwakkeren regtsbijstand, het ontbreken waarvan hen anders zoo vaak tot de heimelijke gerigten hun toevlugt had doen nemen. Ook de geestelijke magt bleef geene werkelooze toeschouwster en gaf gaarne privilegiën tegen de heimelijke gerigten. Reeds in het jaar 1452 had paus Nikolaas de vijfde eene bijzondere bulle nopens dit onderwerp uitgegeven. De thans gevestigde magt der Duitsche rijksstanden kon zich thans evenmin langer met de Westfaalsche gerigten verdragen, die uit de keizerlijke magt afstammende, een der sterkste dammen der grootendeels reeds beperkte keizerlijke magt, tegen het hoe langer hoe grooter wordende aanzien der bijzondere vorsten, vormden. De Duitsche rijksstanden deden dus nu alles tot vernietiging der heimelijke gerigten. Het lijfstraffelijke wetboek van Karel *den Vijfde*, hetwelk den vorm van proces van lieverlede geheel en al veranderde, gaf de heimelijke gerigten den laatsten stoot; van nu af aan verloren zij hoe langer hoe meer hun aanzien en gewigt en in het jaar 1568 werd bij *Celle* in *Hanover* het laatste veemgerigt gehouden.

KOOLSTRONK.

KOOPMAN TE MOSKOU.

(Uit het Russisch van Nestor Kukolnik. *Historisch.)*

I.

Mijne lier bezingt het ongeluk van Koolstronk, den koopman van *Moskou*, den man, die genoemd is naar dat voortbrengsel, hetwelk in het Noorden zoo algemeen bekend is, en in beroemdheid zich vrij mag meten met den aardappel, dat Amerikaansche wonder, die spijze van zoo vele millioenen menschen.

Maar nog was de kooltijd niet gekomen; nog stond de kool in den tuin en groeide, want het was eerst Junij. Geheel *Moskou* at aspergies en groenen *Tschi*, waarbij men, zoo als bekend is, de kool kan ontberen en zich met allerlei kleine planten behelpen, die, volgens de algemeene wetten der geheele aarde eerst tot voedsel voor menschen, en dan eerst voor dieren dienen. En omdat geheel *Moskou* groenen *Tschi* at, zoo stond ook op de tafel van den Moskouschen koopman Gabriel Andreewitsch Besimenni, groene *Tschi* met eijeren en varkensvet, en verspreidde eene uitnoodigende reuk door alle kamers. Gabriel spijsde met zijne beide handelsbedienden, en daarom waren de schotels met *Tschi* en het eene brood spoedig ten einde. Gabriel wees zwijgend op de ledige schotels, en de eene bediende droeg ze naar de keuken, maar kwam spoedig terug, met de gevulde schotels en een ander brood. Het werk ging thans langzamer voort, en er was tijd tot spreken.

„Lukanitsch, zijt gij bij onzen buurman geweest?"

„Ja."

„En wat zegt hij?"

„Hij zal terstond na het eten komen."

„Nu, dan zal hij ook waarschijnlijk het geld voor zijne schuld brengen. Honderd roebels zijn tegenwoordig niet te verachten. Door

den oorlog met *Zweden* is het geld zeldzaam. Er is niet te verdienen. ANDRE NEKITITSCH heeft niet veel te verdienen met zijnen fruithandel. Zijn vader heeft hem ook niet veel nagelaten; daarom houdt hij zich aan EWDOKIM PHILIPPITSCH, en helpt dien in zijnen handel. Ja, die, is met alles gezegend, voegde BESIMENNI er zuchtend bij, met alles,... hij heeft eene vrouw,... hij heeft eene dochter..." BESIMENNI verzonk in diep nadenken.

„Die zoude eene goede bruid voor u zijn, zeide LUKANITSCH. Wat hebt gij als weduwenaar? Gij zijt nog niet oud, zeker nog geen vijftig..."

„Ach, LUKANITSCH, spreek er mij niet van. Ik ga in mijn vijftigste jaar. Wel ligt de kracht niet in de jaren, en met ANDRE neem ik het, schoon hij nog jong is, in alle opzigten op..."

„En daarom, geloof ik, zegt men, dat hij het ook gaarne met processen opneemt."

„Ik, LUKANITSCH? De hemel bewaar mij; maar wat blijft iemand anders dikwijls over? Zie, onlangs kwam een kooper in mijn kraam, kocht eene kleinigheid, en wierp in het heengaan een stoel om, waarop een stuk goudlaken lag. Dat moet gij mij betalen! zeide ik. Hij zeide: waarom, het is niet morsig geworden. — Neen, zeide ik, maar het had morsig kunnen worden. — Deed ik hem nu ongelijk aan? Neen, ik gaf hem het goudlaken, maar zocht naderhand aan mijn geld te komen, dat hij mij volgens rekening daarvoor schuldig was. Is dat nu een proces?"

„En de geregtskosten?"

„Ja, maar moet ik dan alle weken het geregt niet uit mijnen zak voederen, de heeren met mijn goud omkoopen? Doe ik ANDRE een proces aan, die mij reeds voor eene maand de honderd roebels had moeten terug geven. Ik heb hem heden voor het eerst laten manen, en zou hem nog eene maand uitstel geven, als hij verstandig was. Maar zullen wij niet nog wat eten, ik ben hongerig geworden, terwijl ik de overheden met mijn geld spijsde. Maar daarvoor geven zij mij ook gelijk, en gaat het naar mijn zin."

„Naar wiens zin zou het dan gaan? Hoe zou de koopmansstand zich verheffen, als men u, ANDREEWITSCH, bij de nieuwe verkiezing, eens burgemeester maakte."

„Mij? ach, broedertje, men vreest mijne scherpzinnigheid. Ik zou mij binnen een jaar een huis gebouwd hebben als een paleis! Maar ook zoo als het nu is, is het niet te verachten. Al trouwde ik ook drie vrouwen, er zou plaats zijn voor alle drie. LUKANITSCH, men moet de grendels op de vensters bestellen; het wordt tijd, dat wij het houten huis voltooijen."

„Zij zijn reeds besteld en bijna gereed. Men behoeft de honderd roebels slechts naar RUSOLIN te zenden en hij brengt ze. Ik heb ze al gezien, heerlijke arbeid."

„Nu, breng hem dan morgen de honderd roebels, LUKANITSCH, opdat het huis eindelijk gereed kome. Wij zullen het feestelijk inwijden; ook EWDOKIM PHILIPPITSCH zal ik uitnoodigen, en hij zal het wel aan zijne dochter verhalen, hoe ik mijn huis voor eene vrouw heb ingerigt. Hij zal wel begrijpen, waar ik op doel; en dan zal ik haar ten huwelijk vragen, en al hare bloedverwanten zullen mijn aanzoek gaarne aannemen. Maar daar is ANDRE NEKITITSCH. Ik zal hem tot advokaat gebruiken, en daarom moet ik hem een weinig honig om den mond smeeren."

De Moskousche koopmanszoon, ANDRE NIKITITSCH was een jong mensch van hoogstens vijf en twintig jaren, dreef handel in fruit, en had eene voor dien tijd goede opvoeding genoten. Hij was in het huis en in de zaak van EWDOKIM PHILIPPITSCH SERGOLOFF opgegroeid, een koopman van den eersten rang, die Duitsche waren en Duitsche bedienden had. Van hen had ANDRUSCHA (zoo als ANDRE genoemd werd) zoo veel Duitsch geleerd, dat hij in korten tijd de regterhand zijns meesters werd.

SERGOLOFF had, om den Czaar te behagen, zijnen baard geschoren, en het lange kleed afgelegd; ook zijn zoon en dochter gingen naar de duitsche manier gekleed, en hij deed zijn best, om hen ook naar de nieuwe zeden op te voeden. De bekwame handelsbediende leerde alles als bij tooverslag en onder anderen van de Duitschers ook hunnen schoonsten karaktertrek, liefde, En daar hij vooreerst niemand anders had om te beminnen, — of mogelijk ook om eene andere reden — werd hij verliefd op de dochter van EWDOKIM PHILIPPITSCH, NASTINKA, toen zij nog een kind was. SERGOLOFF bemerkte

deze liefde, nam die echter niet voor kinderspel, maar beschouwde dezelve als een middel, om hem meer en meer aan zijn huis te boeijen, en moedigde de hartstogt van ANDRUSCHA aan. — Maar als de kat lacht, dan sterft de muis. NASTINKA werd zestien jaar, en SERGOLOFF begon, te gelijk met zijne dochter en ANDRUSCHA nadenkend te worden.

SERGOLOFF vierde de meerderjarigheid zijner NASTINKA toen er juist te *Moskou* niet vele rijke meisjes huwbaar waren, maar hongerige jonge lieden in menigte. Een geheel regiment jonge kooplieden en officieren verliefde op NASTINKA; en met het regt der anciënniteit, ook onze bekende BESIMENNI. — De huisselijke betrekkingen van ANDRUSCHA waren hem onbekend; het kwam niet in hem op, dat hij, de rijke koopman, en de ander, een jonge kramer, dezelfde zon aanbaden. Hij wist slechts dat EWDOKIM zijn bijzonder vertrouwen in ANDRUSCHA RUTSCHKIN stelde, en toen deze dus de kamer binnen trad, zeide hij vriendelijk: „Ga zitten, buurman, bij ons gaat het niet trotsch toe. Wat verlangt gij?"

„Vadertje ANDREEWITSCH, waarlijk, ik kon het geld niet bij elkander brengen. De begravenis mijns vaders heeft mij veel gekost, gelijk gij zelf weet; mijn handel is onbeduidend mijn inkomen gering; maar over eene maand betaal ik u zeker."

„Denkt gij, jonge vriend, dat ik u zal laten dagvaarden? Ik heb ook niet naar u toegezonden, om de honderd roebels nu te hebben. LUKANITSCH vond in de boeken, dat gij reeds voor eene maand had moeten betalen; dus ging hij slechts ordeshalve naar u toe, om niet zelf verantwoordelijk te worden. Ik zal u zoo lang borgen, als gij maar wilt spreek niet meer daarover. Is EWDOKIM gezond?"

„Ja, Goddank."

„En NASTINKA? Zij heeft zeker eene menigte vrijers?"

„Ja, genoeg!

„En wiens zijde houdt gij?"

„Ik?

„Ja gij; want zie, ik weet, EWDOKIM ziet met uwe oogen, hoort met uwe ooren. Laat ons ééne hand maken."

„Ik dank u, ANDREEWITSCH, ik verdien waarlijk niet..."

„Volkomen, lieve vriend. En hebt gij het nog niet verdiend, dan kunt gij het nog verdienen, als gij van de vrijers mijne partij kiest."

Andruscha stond op en zeide glimlagchend.

„Daarop was het dus afgezien. Ik kan toch niet goed raden! Ik wil echter opregt zijn. Ik sta mijne eigene partij voor."

Men stelle zich de verbazing van Besimenni voor. Hij sprong op, geraakte buiten adem, werd bloedrood, en wist niet, wat hij doen of wat hij zeggen zoude.

„Scherts niet," zeide hij eindelijk, terwijl hij met moeite adem schepte.

„Ik waag het niet, met eenen man van uwe jaren en van uwen stand te schertsen."

„Van welke jaren? Gij zijt op mijn doopmaal niet geweest."

„Mijn zalige vader zeide mij."

„Laster de dood niet. Dus schertst gij niet? Dus wilt gij u belagchelijk maken?"

„Wat zal ik doen? Ewdokim vergeeft mijne stoutmoedigheid, en Nastinka bemint mij."

„Bemint u!... Ik zal u liefde geven!... Geef gij mijn geld!"

„Welk geld?"

„Wat? Zoekt gij het te ontkennen? Ik heb bewijs van u."

„Gij wildet mij immers uitstel geven."

„Ik zeg u, betaal mij, heden nog, oogenblikkelijk."

„Geef mij nog wat tijd, Andreewitsch."

„Ik wil niet; betaal mij, of ik klaag u aan."

„Mij aanklagen? o Gij gierige *rabulist;* stik in uw geld."

„*Rabulist?* Hoort gij het, Lukanitsch, gij zijt getuige, wij zullen alles in de aanklagt zetten."

„O gij woekeraar! Dat is voor u!"

Andre spuwde voor hem en ging heen.

II.

DE AANKLAGT.

Toen Rutschkin weg was, schuimde Andreewitsch van woede, Lukanitsch glimlachte.

„Schrijf, Lukanitsch, een aanklagt tegen dien knaap.'

„Maar, Andreewitsch, dat is een ellendig proces om honderd roebels!"

„Honderd roebels? Van twee menschen stamt het geheele menschelijke geslacht af, en als gij van honderd roebels door den tijd geen duizenden kunt maken, dan is het niet der moeite waard te leven. Schrijf maar, ik zal wel bedenken, wat.... Wacht, geef mij de lantaarn eens! Steek de kaars aan, en laat ons gaan."

„Waar heen wilt gij over dag met de kaars?"

„Waar heen? Ik wil het huis in brand steken."

„Maar, Andreewitsch, waarom wilt gij uw eigen huis in brand steken? Het is immers mogelijk, dat de vlam de overhand krijgt. Mij dunkt, het is beter, dat Rutschkins huis afbrandt, en wij verderen schade vergoeding."

„Ziet gij, Lukanitsch, hoe slim gij geworden zijt; zulk een inval zou mij tot eer verstrekken."

„Zijn magazijn grenst digt aan het onze; het onze is ledig, en als het, wat God verhoede, afbrandt, dan zou men er niet weinig in rekenen."

„Goed, goed, Lukanitsch, hij wil oorlog en hij zal oorlog hebben. Ga en steek het aan, en ik zal de dienstboden bij elkander roepen, als of ik wijn wil aftappen, dan is, in geval van nood, het werkvolk bijeen. Ga!"

„En wat krijg ik voor mijne moeite, Andreewitsch?"

„Gij? den tienden *kopek!*"

„Dat is weinig.'

O, gij gierigaard! Schaamt gij u niet, mij zoo te plunderen? Het historietje kan u immers wel vijf honderd roebels opbrengen. Huis en hof, have en goed zullen wij hem afhalen. Ga nu, Lukanitsch!"

Lukanitsch deed zoo als hem bevolen was en stak het magazijn van Andre Nikititsch in brand, waarin zich gelukkig niets bevond. Het brandde tot den grond toe af, het aangrenzende magazijn van Besimenni vlamde op als stroo; ook zijn huis werd aangestoken, en slechts de pogingen der huisgenooten weerhielden den voortgang van den brand. Zoo gezegd, zoo gedaan. Des avonds was de brand gebluscht. Andreewitsch gebruikte zijn avondmaal met voortreffelijken

eetlust en sloot zich vervolgens met LUKANITSCH op, om de aanklagt op te stellen.

Dit was nog vóór de ukase, die het gezegelde papier invoerde. Deze wijze belasting heeft de wijdloopigheid der akten zeer verminderd. Daar LUKANITSCH echter nog niet op gezegeld papier behoefde te schrijven, had hij bijna een vol boek voor zich gelegd. Hij kende de gewoonte zijns meesters.

„Zijt gij gereed? Schrijf dan, LUKANITSCH:

„De koopmanszoon ANDRE NIKITITSCH, de zoon van RUTSCHKIN, een mensch van fatsoenlijk gedrag..."

„Waartoe die lof?" vroeg LUKANITSCH.

„Waartoe? Omdat men mij dan meer geloof schenkt. Een ieder zal zeggen, hij klaagt niet uit *chicane*, maar door den nood gedrongen. Schrijf nu: — is de zoon van brave ouders, die met mij in alle vriendschap heeft geleefd..."

„Maar ANDREEWITSCH!"

„Ik weet wat gij zeggen wilt, dat ik met den overledene altijd in proces ben geweest: maar wat doet het er toe? Wie zal er onderzoek naar doen? En het staat goed. Schrijft:

— maar toen NIKITIN RUTSCHKIN, de vader des bovengenoemden ANDRE's in zulk eene armoede stierf, dat er niets was, om hem te begraven, en daar de losbandige levenswijze zijns zoons hem tot die ellendige gebragt heeft, die thans een dobbelaar is.

„Hoe, vreest gij God niet, ANDREEWITSCH, eerst prijst gij hem, en hier...

„Wat zijt gij heden dom. Wat boven staat, staat niet onder! Het zijn twee geheel verschillende plaatsen. De regters zullen ze niet zamen vergelijken. Bij het eerste ziet men, dat ik met niet uit *Chicane* klaag, en bij het laatste, dat ik alle openhartigheid schrijf en de regters niets verheel ga nu voort.

„Zoo als vele getuigen zullen bevestigen."

„Welke getuigen?"

„Gij zijt dan verschrikkelijk dom. Welke getuigen? Ik heb twintig man als getuigen, die alles zullen bevestigen, wat ik wil. Zij komen wel wat duur te staan, minder dan een roebel nemen zij

niet. Intusschen als het op de geregtskosten en schadevergoeding aankomt, vergeet ik die onkosten nooit en weet ze wel onder een anderen naam terug te krijgen. Schrijf verder, bleef er niets over, om hem te begraven. En deze liederlijke mensch, deze dobbelaar, ANDRE NIKITIN de zoon van RUTSCHKIN, kwam tot mij, GABRIEL ANDREEWITSCH de zoon van BESIMENNI, hetwelk dezelfde getuigen bevestigen, en leende van mij honderd roebels, die ik hem uit menschlievendheid voor den tijd van zes maanden voorschoot, zonder eenige rente."

„Zonder gekheid, ANDREEWITSCH, dat noem ik verkwistend zijn!"

„Heb geen zorg, LUKANITSCH! ik heb hem maar zeventig roebels gegeven, en hij heeft voor honderd geteekend, — waarvoor hij het hierbij overgelegde bewijs gaf. Nu is het iedereen bekend, dat ik een arm, onvermogend mensch ben; sedert drie jaren weduwenaar en ziekelijk. Zulk eenen man zal de overheid hare deelneming niet onttrekken, daar hij niet uit hoogmoed, maar uit godsvrucht over het kwade klaagt."

„Wat beduidt dat?" vroeg LUKANITSCH. „Het zijn schoone woorden, maar er zit geen greintje verstand in."

BESIMENNI zag LUKANITSCH aan en glimlachte veel beteekenend. „Ik heb u immers al gezegd, men moet zoo schrijven, dat het aan allen bevalt. Er zit iemand in de regtbank, die geene verstandige geschrevene aanklagt begrijpt; maar dat dom gebabbel bevalt hem. Als de aanklagt voorgelezen wordt en de *Diak* aan deze plaats komt, dan buig ik mij voor hem tot de aarde, zet een gezigt, zoo zuur als iemand die vast, en dan houdt hij mijne zijde. Hij eet en drinkt als een beer; neemt geld als,... maar daarmede alleen vangt men hem niet. Mooije woorden moet hij hebben, wartaal, dan verstomt hij en zwijgt; en zwijgt hij, dan is er in de geheele regtbank geen een, die tegenspreekt. Hij heeft altijd de godsvrucht in den mond, en daarom heb ik die er ook bij te pas gebragt. Na zulk een aanhangsel kunt gij schrijven, wat gij wilt, en hij gelooft alles. Schrijf:

„Maar toen ik, omdat mijn armhuis mij te klein is, met het laatste overschot van mijn vermogen een winterhuis voor mij begon te bouwen en het, met behulp van andere goede lieden, bijna af

was, en er aan de vensters nog slechts de ijzeren grendels ontbraken, die wegens gevaar van brand en dieven in ieder huis zijn moeten; en ik zag, dat voor ANDRE NIKITIN de tijd haast daar was, dat hij mij de honderd roebels moest wedergeven, bestelde ik bij den Duitschen smid, die in het Russisch ZWAN SUSELIN genoemd wordt, voor alle vensters ijzeren grendels; en deze grendels waren gereed, maar ik had de middelen niet, ze te koopen en te betalen; omdat de genoemde RUTSCHKIN mij de honderd roebels niet betaalde, zoo als hij tot heden nog niet gedaan heeft. Intusschen zijn mij gisteren nacht, omdat die ijzeren grendels ontbraken, uit dit mijn nieuwe huis voor drie honderd roebels aan tafelgoed ontstolen."

„Wat?"

„Gij wilt zeggen, dat in dat huis nog niemand woont. Maar tafelgoed is geen menschen, en dat kon er zijn. Schrijf:

En die diefstal is aan de getuigen wel bekend. Na zulk een ongeluk bij mijne armoede zond ik om mijn geld bij RUTSCHKIN, en deze kwam bij mij aan huis; hij was niet nuchteren, overlaadde mij met scheldwoorden, sloeg mij en weigerde, het geld te betalen. Terwijl hij in dezen toestand was, bemerkte ik plotseling in zijn huis brand, waardoor ook mijn magazijn met de zich daarin bevindende goederen verbrandde, die volgens bijgaande lijst 1371 roebels waard waren — die lijst zult gij wel opmaken — en door den sterken wind kwam de brand ook in mijn nieuw huis, en daar aan de vensters geene ijzeren grendels waren, heeft de brand in korten tijd niet alleen het huis maar ook de twee houten magazijnen naast het huis met al de waren, ter waarde van 2801 roebels, zoo als uit nevensgaande lijst te zien is, verteerd. — LUKANITSCH, die lijst moet gij ook opmaken, en schrijf nu maar zoo veel vellen vol, als gij tegen morgen in het net kunt krijgen."

„Maar hoe kunt gij schrijven, dat het huis verbrand is, daar het niet eens zwart van den rook is geworden?"

„Ik zeg niets dan brand, daarna schrijf ik een heele boel, maar van den brand spreek ik niet meer; dat laat ik aan het geregt over: Zegt het, het is afgebrand, nu mijnentwege, dan is het afgebrand, en zegt het, uw huis staat immers, nu dan staat het. Dat is de zaak

niet. Intusschen als het op de geregtskosten en schadevergoeding aankomt, vergeet ik die onkosten nooit en weet ze wel onder een anderen naam terug te krijgen. Schrijf verder, bleef er niets over, om hem te begraven. En deze liederlijke mensch, deze dobbelaar, Andre Nikitin de zoon van Rutschkin, kwam tot mij, Gabriel Andreewitsch de zoon van Besimenni, hetwelk dezelfde getuigen bevestigen, en leende van mij honderd roebels, die ik hem uit menschlievendheid voor den tijd van zes maanden voorschoot, zonder eenige rente."

„Zonder gekheid, Andreewitsch, dat noem ik verkwistend zijn!"

„Heb geen zorg, Lukanitsch! ik heb hem maar zeventig roebels gegeven, en hij heeft voor honderd geteekend, — waarvoor hij het hierbij overgelegde bewijs gaf. Nu is het iedereen bekend, dat ik een arm, onvermogend mensch ben; sedert drie jaren weduwenaar en ziekelijk. Zulk eenen man zal de overheid hare deelneming niet onttrekken, daar hij niet uit hoogmoed, maar uit godsvrucht over het kwade klaagt."

„Wat beduidt dat?" vroeg Lukanitsch. „Het zijn schoone woorden, maar er zit geen greintje verstand in."

Besimenni zag Lukanitsch aan en glimlachte veel beteekenend. „Ik heb u immers al gezegd, men moet zoo schrijven, dat het aan allen bevalt. Er zit iemand in de regtbank, die geene verstandige geschrevene aanklagt begrijpt; maar dat dom gebabbel bevalt hem. Als de aanklagt voorgelezen wordt en de *Diak* aan deze plaats komt, dan buig ik mij voor hem tot de aarde, zet een gezigt, zoo zuur als iemand die vast, en dan houdt hij mijne zijde. Hij eet en drinkt als een beer; neemt geld als,... maar daarmede alleen vangt men hem niet. Mooije woorden moet hij hebben, wartaal, dan verstomt hij en zwijgt; en zwijgt hij, dan is er in de geheele regtbank geen een, die tegenspreekt. Hij heeft altijd de godsvrucht in den mond, en daarom heb ik die er ook bij te pas gebragt. Na zulk een aanhangsel kunt gij schrijven, wat gij wilt, en hij gelooft alles. Schrijf:

„Maar toen ik, omdat mijn armhuis mij te klein is, met het laatste overschot van mijn vermogen een winterhuis voor mij begon te bouwen en het, met behulp van andere goede lieden, bijna af

was, en er aan de vensters nog slechts de ijzeren grendels ontbraken, die wegens gevaar van brand en dieven in ieder huis zijn moeten; en ik zag, dat voor ANDRE NIKITIN de tijd haast daar was, dat hij mij de honderd roebels moest wedergeven, bestelde ik bij den Duitschen smid, die in het Russisch ZWAN SUSELIN genoemd wordt, voor alle vensters ijzeren grendels; en deze grendels waren gereed, maar ik had de middelen niet, ze te koopen en te betalen; omdat de genoemde RUTSCHKIN mij de honderd roebels niet betaalde, zoo als hij tot heden nog niet gedaan heeft. Intusschen zijn mij gisteren nacht, omdat die ijzeren grendels ontbraken, uit dit mijn nieuwe huis voor drie honderd roebels aan tafelgoed ontstolen."

„Wat?"

„Gij wilt zeggen, dat in dat huis nog niemand woont. Maar tafelgoed is geen menschen, en dat kon er zijn. Schrijf:

En die diefstal is aan de getuigen wel bekend. Na zulk een ongeluk bij mijne armoede zond ik om mijn geld bij RUTSCHKIN, en deze kwam bij mij aan huis; hij was niet nuchteren, overlaadde mij met scheldwoorden, sloeg mij en weigerde, het geld te betalen. Terwijl hij in dezen toestand was, bemerkte ik plotseling in zijn huis brand, waardoor ook mijn magazijn met de zich daarin bevindende goederen verbrandde, die volgens bijgaande lijst 1371 roebels waard waren — die lijst zult gij wel opmaken — en door den sterken wind kwam de brand ook in mijn nieuw huis, en daar aan de vensters geene ijzeren grendels waren, heeft de brand in korten tijd niet alleen het huis maar ook de twee houten magazijnen naast het huis met al de waren, ter waarde van 2801 roebels, zoo als uit nevensgaande lijst te zien is, verteerd. — LUKANITSCH, die lijst moet gij ook opmaken, en schrijf nu maar zoo veel vellen vol, als gij tegen morgen in het net kunt krijgen."

„Maar hoe kunt gij schrijven, dat het huis verbrand is, daar het niet eens zwart van den rook is geworden?"

„Ik zeg niets dan brand, daarna schrijf ik een heele boel, maar van den brand spreek ik niet meer; dat laat ik aan het geregt over: Zegt het, het is afgebrand, nu mijnentwege, dan is het afgebrand, en zegt het, uw huis staat immers, nu dan staat het. Dat is de zaak

van het geregt, en heb ik niet duidelijk geschreven, dan draagt mijne zorg en mijn verdriet de schuld; en beveelt het een onderzoek, dan staat nergens een leugen; daar staat anders niet dan brand en afgedaan. En wat nu de schade betreft zoo schrijf nog:

— gelijk uit de berekeningen en andere plaatsen blijkt, heb ik eene schade van 5000 roebels geleden, enkel door dat aan de vensters geene grendels waren, en die waren er niet, omdat Rutschkin mij niet betaalde, en waarschijnlijk heeft hij deze schade, deze beschimpingen, dezen brand met opzet aangerigt; en goddelijke en menschelijke geregtigheid vorderen, dat hij mij het overschot van mijn vermogen terug geeft, en dat ik, dewijl ik thans te gronde gerigt ben en geen stukje broods meer heb, over hem klage. —

Het slot moet gij er nu maar bij schrijven."

De aanklagt, de lijsten, de getuigen en Bksimennı zelf waren des morgens vroeg bij het geregt, en verwekten bij de regters de levendigste deelneming voor den klager. Maar daar de Czaar juist te *Moskou* was aangekomen, had de overheid buitendien genoeg te doen, en kon niet dadelijk over deze aanklagt uitspraak doen, maar stelde die tot den volgenden dag uit. De welwillendheid der regters ging intusschen zoo ver, dat zij, bij meerderheid van stemmen, de uitnoodiging van Andreewitsch aannamen, om bij hem op de plaats van den brand het middagmaal te komen houden.

III.

HET PROCES.

Ewdokim Sergoloff was heen gegaan om den Czaar na zijne gelukkige aankomst te begroeten. Vele privaatlieden, die persoonlijk met Peter den *Groote* bekend waren, verheugden zich in dien tijd in dat geluk. Achter Sergoloff droegen zijne arbeiders de gebruikelijke geschenken, een groot brood op een gouden schotel; op het brood bevond zich nog een gouden zoutvat, een stuk laken en duizend roebels geld in een lederen zak.

De Czaar, die den pas ontluikenden handel begunstigde, schonk

zijne bijzondere gunst aan die kooplieden, welke in den geest van den Hervormer wisten te handelen, fabrieken oprigtten, en die in het algemeen zich noch door lage winzucht, noch door moeijelijkheden, in hunne ondernemingen lieten tegenhouden.

SERGOLOFF was den Czaar als zoodanig een bekend, en dus was het zeer natuurlijk, dat de Czaar hem langer dan anderen bij zich hield, hem over zijne huisselijke omstandigheden ondervroeg, en toen hij hoorde, dat NASTINKA de bruid was, ook naar den bruidegom onderzoek deed.

„Hij is goddank, een uitmuntend mensch!" zeide SERGOLOFF. „Sedert zijne kindschheid is hij reeds bij mij in huis. Ik zal hem zulk een huwelijksgeschenk geven, dat hij voor zich zelf handel in het groot kan drijven, en het zal hem wel gelukken.

„Nu, waarop wacht gij dan nog, oude!" vroeg de Czaar.

„Op u, Czaar! ik wenschte, dat gij bij het huwelijk tegenwoordig waart, op mijnen ANDRUSCHA uwe hand legde, en uit uwen buidel een stuk geld schonkt. Uit uwe hand slechts, Czaar, komt goede uitslag en gedijen!"

„Nu, dan behoeft gij niet meer te wachten. Ik ben er en zal heden middag bij u zijn."

SERGOLOFF boog zich voor den Czaar tot de aarde en ging vergenoegd naar huis.

Toen hij uit het *Kremlin* trad, ontmoette hij GABRIEL ANDREEWITSCH. SERGOLOFF nam niet eens zijne muts voor hem af, hoe diep BESIMENNI ook boog, en zoude hem zeker voorbijgegaan zijn, als deze hem niet tegengehouden had, en over ANDRUSCHA was gaan klagen.

„EWDOKIM, waarom let gij niet op uw bediende; uw lieveling verbittert mij het leven. Niet genoeg, dat hij mij mijn geld niet betaalt, maar hij maakt het mij, zijnen schuldeischer, nog lastig voor het geregt."

„Hoe? Wat is dat? ANDRUSCHA heeft schulden?"

„Onbetaalbare, EWDOKIM, onbetaalbare. Het geregt heeft alles verzegeld, zoo als gij ziet, zijn huis en zijn kraam; maar dat is pas genoeg voor ééne schuld, en dus ben ik mijn geld kwijt. Maar dat was tot daaraan toe, als hij mij maar met het geregt in vrede liet. Breng hem dat toch aan het verstand, SERGOLOFF!"

„Ik zal hem!" antwoordde deze woedend en liep regt uit naar huis Hij ging op zijn kantoor. ANDRUSCHA was er niet. „Waar is hij?" Hij was naar de kamer van NASTINKA gegaau en stond bij het venster met de tranen in de oogen. Daar wachtte hij op EWDOKIM, om zich aan zijne voeten te werpen, hem de waarheid te verhalen, al mogt hij hem daarna ook wegjagen.

„Nu, welke waarheid zal ik hooren?" riep de oude, terwijl hij binnen trad. ANDRUSCHA werd zoo bleek als een lijk; NASTINKA verborg haar gelaat in hare beide handen.

„Gij kent mij, ANDRUSCHA! Wie mij eenmaal bedrogen heeft, dien geloof ik nimmer weder!" ging de vertoornde SERGOLOFF voort. „Gij weet, wie slechts eens in zijn leven een proces heeft gehad, die wordt nooit mijn gast, nog veel minder mijn vriend of huisgenoot, en God bewaar mij voor zijne verwantschap... En wie schulden heeft, diens ziel is verpand. Beken; zijt gij den koopman BESIMENNI geld schuldig?"

„Ja..."

„Weg uit mijn huis. Weg! Als gij geldgebrek hadt, hadt gij het mij kunnen zeggen. Gij hebt mij gediend, en dus moest ik uwe kas en uwe hulp zijn; maar gij hebt schulden gemaakt, hebt nog bovendien processen aangevangen. Weg. Zeg ik u! Wees niet ongehoorzaam ANDRUSCHA en ga!"

„Welk proces?"

„Weg, ik wil niets hooren! Weg uit mijne oogen! Welk eene schande hebt gij mij aangedaan! Goed, dat ik u mijne dochter nog niet gegeven heb; de geheele huwelijksgift ware in handen van een woekeraar, van een advokaat gevallen. Gij hebt niet haar, maar mijn geld bemind. Verkwister! Weg, of ik...."

„Vadertje, EWDOKIM PHILIPPITSCH. hoor mij toch aan."

„Ik wil niet. Ik heb den Czaar op uwe bruiloft verzocht, en gij... ach, welk eene schande! Wat zal ik thans den Czaar zeggen? Ga, ANDRE, ga goedschiks, anders zult gij den Czaar hier nog vinden."

ANDRE ging wanhopig heen.

„Nu, Goddank, dat hij weg is, de heillooze rabulist! En ik. ik ga dadelijk naar het paleis, om het den Czaar te melden; anders

ergert hij zich nog," met deze woorde spoedde hij zich weder naar het *Kremlin.*

Maar SERGOLOFF trof den Czaar niet meer, maar vernam dat hij onder anderen ook bij het geregt zou aanrijden.

„Nu, dan rijde ik ook daarheen, en zal eens zien," dacht SERGOLOFF, „wat hij voor een proces heeft," en ging naar het geregt. Hij was nog op den trap, toen een donderend hoerah de komst des Czaars verkondigde, Toen de Czaar hem zag, vroeg hij: „Wat hebt gij hier te doen?"

EWDOWKIM verhaalde den Czaar alles openhartig en omstandig.

„Ga met God, en laat voor heden middag kool gereed maken", zeide de Czaar; „ik en het gerecht zullen de zaak wel in orde brengen.

IV.

HET VONNIS.

De Czaar trad de geregtskamer binnen en beval, dat men hem de klagt van RUTSCHKIN zoude voorleggen. Maar RUTSCHKIN had geene klagt ingediend.

„Welke aanklagt is dan tegen RUTSCHKIN ingeleverd?"

„Van den koopman BESIMENNI tegen RUTSCHKIN."

„Lees."

En de *Diak* las de aanklagt voor, die wij reeds kennen.

„Welk vonnis heeft het geregt uitgesproken?" vroeg de Czaar.

„De aanklagt is eerst heden ingediend," antwoordde de *Diak*," er is nog geen vonnis gegeven."

„Nu, dan worde oogenblikkelijk het onderzoek ingesteld, daarmede belast de Czaar PETER ANDREEWITSCH en het geheele geregt, en de zitting niet opgeheven, eer het vonnis geveld is. Heeren van het geregt, laat ons gaan."

GABRIEL ANDREEWITSCH ontving de heeren op den trap.

„Treedt toch binnen," riep hij hen toe, terwijl hij zich diep boog; „treedt toch binnen, de kool staat al op tafel."

Hij opende de deur, boog zich als een knipmes en begroette ieder bij zijnen en zijns vaders naam. Eindelijk trad ook de Czaar binnen. GABRIEL wist niet, hoe hij dien heer noemen moest, zag hem naauwkeuriger aan, verstomde en viel den Czaar te voet. Deze trad binnen, zonder hem met eenige opmerkzaamheid te verwaardigen. Er stonden twee tafels met spijzen; op eene derde stonden verscheidene stukken zilverwerk met briefjes er op. De Czaar beschouwde dit het eerst en las de briefjes; op het eerste stuk vond hij het veelzeggend opschrift: „Aan den Diak ZWAN SEWENOWITSCH, als het vonnis uitgesproken is." De Czaar sprak geen woord en zag enkel, wat de regters doen zouden. Zij begaven zich allen, zonder een woord te spreken, aan het opnemen der schade, waarvan BESIMENNI gesproken had. Het bleek, dat het huis onbeschadigd was gebleven, dat in het magazijn geene goederen geweest waren, dat bij het nieuwe huis nog geene magazijnen gestaan hadden, maar dat die er nog een heel eind van verwijderd stonden, dat zij al de koopmansgoederen van BESIMENNI bevatten, ter waarde van minstens 20000 roebels.

„RABULIST!" zeide de Czaar met een dreigend gelaat; „wacht, ik zal u leeren. Roept den aangeklaagde."

Treurig trad ANDRUSCHA binnen; maar vriendelijk wendde de Czaar zich tot hem en zeide ?

„Deze rabulist heeft eene valsche aanklagt tegen u ingeleverd, en eene vordering van 5000 roebels ten uwen laste opgegeven. Maar het geregt en ik hebben tot straf voor zulk eene rabulistische aanklagt en tot waarschuwend voorbeeld voor anderen beslist: Om 5000 roebels van uwen aanklager ten uwen behoeve te heffen... en daar hij, volgens zijn eigen schrijven, zijn vermogen, zijn huis en zijne koopwaren verloren heeft, zoo behooren dit huis en de waren, die in dit magazijn liggen, niet hem; eenen naderen buurman, als u, zie ik echter niet, en daarom gaan het huis en de magazijnen met alle waren voor altoos in uw bezit over. Gij kunt er mede doen, wat gij wilt! Het geregt zal u oogenblikkelijk in het bezit stellen. En hebt gij uwe nieuwe huishouding eens nagezien, kom dan bij EWDOKIM; wij zullen u daar verwachten!"

De Czaar reed weg. BESIMENNI wierp zich aan de voeten van

Andruscha, begon hevig te weenen, sloeg op zijne borst en jammerde vreesselijk.

„Ga en laat mij los," zeide Andre, „ik behoef geen vreemd goed. Daar hebt gij wat ik u schuldig ben. Ik heb het laatste huisraad mijns vaders, twee ringen mijner moeder en den pels verkocht, en daar hebt gij uw geld. Neem aan!"

Andruscha wierp hem een rol met honderd roebels toe, en snelde naar het huis van Ewdokim. Maar de ontstelde heeren van het geregt wisten intusschen niet, wat zij doen zouden. Zij zagen verlegen den *Diak* aan, en de *Diak* begreep hen. Hij wenkte, dat zij hem naar de kamer volgen zouden, en blindelings volgden de heeren hunnen leidsman.

„Mijne heeren van het geregt! zeide de *Diak* met alle ambtelijke deftigheid. „Wij hebben het proces beslist, en dus is het regt en billijk, eene vergelding voor onze moeite aan te nemen."

En met deze woorden greep hij het eerst naar eenen zilveren pokaal, waaraan hij een briefje met zijnen naam bemerkte. De heeren van het geregt waagden het niet, hunnen *Diak* tegen te spreken, en de stukken zilverwerk slopen in hunne rok- en zijzakken. Besimenni zag wanhopig deze plundering aan, en riep met eene afgebrokene stem, jammerende: „Roovers, zielverkoopers, bloedzuigers!" — Maar de *Diak* begon weder tot de regters.

„Mijne heeren, ofschoon het vonnis uitgesproken is, zoo is het proces evenwel nog niet geëindigd. Wij moeten aannemen, dat de beklaagde al het voorgevallene aan den Czaar zal berigten, en dat dien ten gevolge nog wel eenige verandering in het vonnis kan komen. Dus moeten wij, tot nader bevel, bijeen blijven. Maar daar het middag, en de tafel gedekt is, en wij nog niet weten, wien dit huis eigenlijk behoort, den klager of den beklaagde, zoo kunnen wij, zonder het verwijt van partijdigheid op ons te laden, ons met eenige spijze en drank verkwikken, te meer, daar wij allen te zamen aan tafel zullen zijn, dus de zitting kan geacht worden in volle kracht en aantal voort te duren."

De heeren plaatsten zich nu allen aan tafel en begonnen de spijzen naauwkeurig te onderzoeken.

„Ik wenschte, dat gij allen daarin stikte," vloekte Besimenni; maar de onverwrikbare *Diak* antwoordde hem, dat, gedurende de beraadslagingen, de twistende partijen niet in de geregtszaal mogten zijn; en of Besimenni wilde of niet, hij moest toch, om zijner oude zonden wil, gehoorzamen.

V.

DE DIAK.

Nastinka beminde Andre van harte. Haar vader had door zijne beleedigende woorden jegens dezen hare ziel diep geschokt. Zij kreeg eene zware koorts, en het geheele huisgezin geraakte daarover in beweging, maar meer dan allen verschrikte Barbara Iwanowna, Nastinka's moeder, die niet wist, wat zij beginnen zoude,

Men zond om den arts Fedor Werstwirststrom, die, eerst paardenarts in het Zweedsche leger, tot de Russen was overgegaan en zich te *Moskou* had gevestigd, waar hij thans in plaats van paarden menschen onder zijne behandeling nam. Zijne komst werd door allen met ongeduld verbeid. Eindelijk kwam hij en te gelijk met hem trad Sergoloff het huis binnen.

„Wat komt gij hier doen?" vroeg hem de ontstelde huisvader,

„Men heeft mij bij uwe dochter Nastasia ontboden."

„Hoe! is Nastasia ziek?"

„Ziek? zij sterft!"

„Zij sterft!" riep de liefhebbende vader verschrikt en snelde naar de slaapkamer zijner dochter; maar tot zijne verbazing vond hij haar geheel gekleed en kalm. Toen zij haren vader gehoord had, zocht zij alle hare krachten in te spannen, om gezond te schijnen, ten einde hem niet te bedroeven. Welk een onderscheid tusschen de zeden der vorige en der tegenwoordige eeuw!

„Wat is dat voor gekheid?" riep Sergoloff. „Wie schertst hier? En dan nog zoo dom? Maakt gij grappen, Nastinka, of wie anders?"

„Ach, vader, het is geene gekheid. Ik ben wezentlijk ziek geweest; maar het is nu wat beter."

Nastinka kon deze weinige woorden naauwelijks uitbrengen. Zij was niet in staat, langer te veinzen; de tranen sprongen uit hare oogen; zij wilde lagchen maar een hevig zenuwtoeval deed zelfs den arts schrikken, die voor het eerst zulk eene ziekte zag.

„Wat moet er gedaan worden? Fedor, wat moet er gedaan worden?" riep de jammerende vader.

„Men moet haar aderlaten, ja, aderlaten," antwoordde Werstwirstström verward.

„Wie moet gelaten worden?" vroeg de Czaar, die juist de Kamer binnentrad; „goed, dat ik mijne instrumenten bij mij heb."

„Nastinka, Nastinka!" riep de diep bedroefde moeder, die niet eens bemerkte, dat zij met den Czaar sprak.

De Czaar zag Nastinka glimlagchend aan en zeide:

„Dat is geene ziekte, dat is slechts eene gemoedsbeweging. Men moet stillende middelen aanwenden, en die heb ik juist medegebragt."

De Czaar verhaalde kortelijk het voorgevallene en Nastinka was in een oogenblik gezond.

De Czaar verlangde nu, dat men aan tafel zoude gaan; de spijzen werden opgebragt... toen plotseling Andruscha binnentrad en op den drempel staan bleef.

„Kom maar nader," zeide de Czaar glimlagchende.

„Hebt gij het proces met den rabulist ten einde gebragt?"

„Ja."

„En hoe?"

„Ik heb hem mijne schuld afgedaan!

„Hoe!" riep Sergoloff, en sloeg de handen zamen. „Hoe hebt gij het durven wagen, den Czaar ongehoorzaam te zijn?"

„Dat ben ik niet geweest. De Czaar schonk mij des buurmans vermogen; maar dat is vreemd geld. Ik gaf het dengenen terug, wien het toekwam; want ik heb niets meer noodig, nu ik bij u in ongenade ben gevallen. Ik heb alles zoo snel ik kon verkocht, en heb mijne schuld afgedaan, zoo als het een eerlijk man betaamt."

„Gij wordt mijn schoonzoon niet; uit het vuur gaat hij in den vlam; eerst maakt hij uit armoede schulden, en dan laat hij een geschenk van den Czaar uit beide handen glippen. En dan zulk een geschenk.

Daar steekt weinig eer en veel domheid in, vriend! Neen, gij wordt mijn schoonzoon niet."

„Ik kan u niet dwingen, EWDOKIM; zoo als gij wilt. Vaarwel! Vergun mij slechts u vooral de liefde en hulp te danken, die gij mij bewezen hebt. God geve u een gelukkigen ouderdom! Vaarwel!"

„Waarheen?" vroeg de Czaar.

„Wat zal ik, arme wees, op deze wereld doen? Ik ga mijn huis en mijn kraam verkoopen, en zal u tegen de Zweden dienen, Czaar!"

„Wacht een weinig. Soldaten heb ik genoeg, maar verstandige kooplieden niet. Ik prijs uw gedrag, maar wat u volgens de wet toekomt, moogt gij ook volgens de wet niet weigeren. Roep mijn *denschik*, die bij mijn wagen is."

ANDRUSCHA ging heen en kwam met den *denschik* terug.

„WASA!" zeide de Czaar, „rijd naar het geregt, en zeg, dat de klager voor het op heden voorgevallene onvermijdelijk en nog voor zonnen ondergang aan den beklaagde 5000 roebels in geld, en indien hij geen geld heeft, in koopwaren betale, volgens de schatting van de hoofdlieden van den koopmansland. En gij EWDOKIM, wees niet langer boos op ANDRUSCHA. Hij heeft zoo belangeloos en edel gehandeld, dat hij eer belooning dan straf verdient. Verzoent u met elkander. Na het eten zullen wij de verloving vieren: en na de verloving vertrek ik uit *Moskou*. Ik heb thans een zwaren tijd. Het is oorlog! Gij zult de bruiloft zonder mij moeten vieren."

De maaltijd en de verloving gingen onder vrolijke gesprekken voorbij. De *denschik* reed naar BESIMENNI en meldde het geregt den wil van den Czaar.

„De Czaar is genadig," zeide de *Diak*, toen de klager in de kamer geroepen was, „hij beveelt, slechts vijfduizend roebels van u te heffen."

„Vijfduizend roebels! Hoe zal ik aan vijfduizend roebels komen!" vroeg BESIMENNI; „ik heb nog van mijn leven zulk een kapitaal niet gehad."

„Nu, als gij geen geld hebt, moet gij het bedrag in waren geven, zoo wil het de Czaar."

„Gaarne! Met waren, ja met waren!" riep BISIMENNI, die oogenblikkelijk het voordeel inzag, hetwelk voor hem in deze wijze van betalen lag.

Maar de onbuigzame *Diak* stond weder op en zeide:

„Heeren van het geregt! Wij moeten den zin en wil der wet opvolgen, en dus eerst naauwkeurig zijne kas nazien, en eerst dan, als daar geen geld in is, mogen wij de betaling in waren aannemen, laat ons dus het onderzoek beginnen.

„Ik geef u driehonderd roebels," fluisterde BESIMENNI den *Diak* in het oor, „als gij de betaling in waren aanneemt."

„Vijfhonderd," antwoordde de *Diak* fluisterend.

„Het zij zoo! hernam BESIMENNI en de *Diak* begon weder.

„Maar daar de zon bijna ondergaat, kunnen wij wegens de kortheid des tijds de betaling in waren aannemen; en, daar, volgens de *ukase*, de waren door de hoofdlieden moeten geschat worden, ga men hen oogenblikkelijk ontbieden."

BESIMENNI rukte zich de haren uit het hoofd en riep zoo hard hij kon: „Ik wil niet met waren betalen! Ik wil niet! Gij berooft, gij plundert, gij ruïneert mij! De hoofdlieden! Ik ken ze! Zij eten mij levend op! Wat raakt hun mijne armoede! Ik wil niet met waren betalen!"

„Nu, geef dan klinkende munt!" zeide de *Diak*.

„Ach, vadertje, van de klinkende munt is het even jammer!"

„O Gij ezel, met eerbied gezegd!" zeide de *Diak* met eene zachte stem. „Gij komt toch niet meer uit den val. Eene magtige hand laat ons niet los. Betaal! Breng het geld, want er is niets aan te doen. Dan wordt het stil en rustig en later, als gij verstandig zijt, zult gij het met onze hulp, wel weder binnen krijgen. Als de briefjes er maar niet geweest waren! Als of wij zulke domkoppen waren, om niet te weten, wat ieder nemen moest. Onze hand is immers daaraan gewoon; zij raadt aan het gewigt, wat ieder toekomt. Ga en breng het geld. GABRIEL ANDREEWITSCH zweeg, ging heen, en kwam met vijf arbeiders terug, die elk een lederen zak met duizend roebels droegen.

„Dat is niet genoeg," zeide de *Diak*.

„Niet genoeg?"

„En voor het geregt dan, wat krijgt dit voor de moeite?

„o Gij bodemloos vat! Wat hebt gij dan in uw zak?"

„Dat is voor het eerste vonnis; maar nu voor het tweede. Ik zeg u, dat het beter voor u is, dat gij het eerlijk met ons afmaakt, en zoo niet, wij hebben de magt in handen; wij zullen het u inpeperen! Vergeet niet, dat wij nog meer dan twintig processen van u in handen hebben. En als gij ons, uwe weldoeners, beleedigt, zoo weet, dat ondank zonde is, en naar goddelijk en menschelijk regt beslissen wij in eene zitting uwe twintig processen ten uwen nadeele."

„*Diak*, ik zeg u."

„Luister, spartel niet tegen; ik spreek in naam van het geregt en niet in mijnen naam. Gij zijt onze melkkoe en de aangeklaagden zijn slechts de kalveren, en als gij geene melk geeft, dan zullen wij deze voederen, en u, als een onnut stuk vee,.. met eerbied... uit het huis jagen. Geef nog een zak voor het geregt."

„*Diak!*" riep Besimenni met eene sidderende stem en op zijne knieën vallende.

„Spoedig, spoedig, de zon gaat onder."

„Vijfhonderd!"

„Een vollen zak."

„In Godsnaam. Ik zie wel dat gij heden uw geweten t'huis hebt gelaten."

En een zak roebels werd in de zakken der heeren uitgestort. Toen moesten vijf arbeiders de vijf zakken opnemen, en voorafgegaan door den *Diak*, naar de woning van Andre brengen. Hij was reeds t'huis de ongelukkige bruidegom, en nu, door zooveel klinkende munt, in staat, zijnen handel uit te breiden. Tot zijne verwondering nam de *Diak* van hem de gewone geschenken niet aan, daar hij verzekerde, dat de hebzucht hem geheel vreemd was, en dat hij zich voor den gelukkigsten mensch hield, wanneer hij eene regtvaardige zaak kon voorstaan.

VI.

KOOLSTRONK.

De Czaar was terstond na de verloving uit *Moskou* vertrokken. ANDREEWITSCH besteedde een gedeelte der 5000 roebels, om zijne huishouding in te rigten, kocht het huisraad zijns vaders, de ringen zijner moeder weder in en legde het overige in de kas zijns toekomstigen schoonvaders. Het huis van SERGOLOFF veranderde intusschen bijna in eene fabriek; in alle kamers waren naaisters met NASTINKA's uitzet bezig; de bruiloft werd vastgesteld op NASTINKA's geboortedag, die in den herfst inviel.

Het was hoogstens nog eene week voor dien gelukkigen dag; in *Moskou* was het morsig; de avonden werden reeds langer, en de duivel begon in het huis van ANDRE te spoken. Nu eens was er een plank aan zijn huis stuk gebroken, dan een venster ingeslagen, dan zijne koe in een vreemden hof gedreven. ANDREE begreep wel, dat zijn buurman uit louter haat al die booze streeken uitvoerde; eenmaal verraste hij LUKANITSCH in den donker, terwijl hij weder op last zijn meesters iets kwaads uitvoerde en vergastte hem daarvoor op een duchtig pak slaag. De overlevering zegt, dat GABRIEL ANDREEWITSCH zelven ook dit onthaal te beurt viel, maar dat hij den pijn en de schande in stilte verkropte. Maar het mogt den verbondenen maar niet gelukken, dat ANDRE eene aanklagt tegen hen inleverde. Het laatste pak slaag had LUKANITSCH zoo toegetakeld, dat hij klagende en kermende naar BESIMENNI liep en hem die soort van dienst opzeide.

„De duivel moge hem halen!" zeide LUKANITSCH, „wat helpt het ons? Hij slaat mij dood, maar dient geene aanklagt in. Waarom doet gij zelf hem geen proces aan, ANDREEWITSCH? Toenmaals was de Czaar te *Moskou*, maar thans is hij er niet. Heeft hij eerst zijne bruiloft gevierd, dan is het te laat. Thans moeten wij nog beginnen. Mij dunkt, wij moesten zijne koe in onzen moestuin lokken, en dan hem voor het geregt aanklagen. Ik ken EWDOKIM. Zoolang ANDRE in een proces gewikkeld is, geeft hij hem zijne dochter niet. In plaats van één proces, moet gij hem er drie aandoen."

„Maar hoe zullen wij dat aanvangen, LUKANITSCH? Waarlijk, ik

sterf, als ik er maar aan denk, dat zij de vrouw van dien knaap wordt."

„Wees onbezorgd, zij wordt het niet, of de duivel zal mij halen! Lok gij slechts zijne koe in onzen moestuin, en wat daarvan komt, daarvoor blijf ik u borg. Maar ontzie het geld niet, wij zullen de vroegere schade wel weder goed maken, al beginnen wij ook klein."

Gabriel deed, zoo als Lukanitsch gezegd had, stond vroeg op en lokte de koe zijns buurmans in zijnen tuin, sloop vervolgens in huis, opende het venster, en schreeuwde, zoo hard hij kon:

„Hola! Wien behoort die koe?"

Er liepen menschen bijeen en Gabriel onderzocht, hoe veel schade de koe hem gedaan had. Maar Andre bleef te huis en zeide: „Dat ongeluk is zoo groot niet. Ik zal de schade vergoeden, die de koe aangerigt heeft."

„Voor driehonderd roebels!" zeide Besimenni."

„Vraag hem, of hij drie roebels hebben wil?" liet Andre hem zeggen.

„Drie roebels! Breng de koe in mijn stal; het geregt zal tusschen hem en mij beslissen."

„Daarop werd het in het huis van Andre stil, maar des te levendiger in dat van Sergoloff.

Een policie-beambte kwam, om inlichtingen in te winnen.

„Dient Andre, de zoon van Rutschkin bij u?" vroeg hij Sergoloff.

„Ja, wat zou dat?"

„Snuift hij dat vervloekte kruid, tabak genoemd?"

„Ik heb het nooit bemerkt; maar mogelijk is het."

„Dat mag niet zijn. Er is eene aanklagt tegen hem ingeleverd. dat hij, beschonken, den klager slaan wilde; en dat hij, omdat hij daartoe niet sterk genoeg was, het duivelskruid uit zijn zak gehaald en het zijn tegenpartij juist in de oogen geworpen heeft."

„Wanneer? waar?"

„Dat is uit de aanklagt niet op te maken; er staat daarin: na het dobbelspel."

„Dobbelspel! Dat is gelogen, dat is niet waar."

„Ik weet het niet, maar het staat in de aanklagt."

„Wie heeft die aanklagt ingeleverd?"

„Ik ken den klager niet, maar hij heeft de aanklagt onderteekend. Mij heeft de bojaar slechts opgedragen, om u, Ewdokim Philippitsch, te vragen of hij tabak suuift!"

„Ga met God, en zeg den bojaar, dat hij het zelf kan onderzoeken."

De policie-beambte vertrok, Andruscha kwam en had het voorgevallene nog niet geheel kunnen vertellen, of er kwam reeds een bode van het geregt, om Rutschkin wegens twee aanklagten oogenblikkelijk te dagvaarden.

En Andre Nikititsch ging naar het geregt, maar kon de straat naauwelijks door; het volk verdrong zich in de Twersche stadswijk; aan de klokken stonden de knapen gereed, de deuren van alle kerken waren geopend, en de *Diaken* zochten overal de orde te handhaven.

„Wat is het dan toch voor een feestdag?" vroeg Andre.

„Welke feestdag? De Czaar wordt terstond verwacht," antwoordde hem een uit den hoop. Hij had de woorden nog niet gesproken, daar werden de klokken reeds geluid, de hoerah's hielden niet op; de wagen van den Czaar naderde; Peter Alexander en zijn *Denschik* zaten daarin; het volk maakte met moeite ruimte, en Andre drong vooruit.

„Halt!" riep de Czaar, toen hij Andruscha zag.

„Wel, hebt gij uw bruiloft reeds gevierd, of verwacht de oude mij misschien weder?"

Andruscha verhaalde zijn nieuw ongeluk.

„Klim achter op, mijn wagen!" zeide de Czaar. „Naar het geregt!"

In de geregtszaal vond de Czaar twee aanklagers, Besimenni en Lukanitsch met twintig getuigen. Zoodra Lukanitsch den Czaar bemerkte, futselde hij met veel bekwaamheid zijne aanklagt van onder de hand des *Diaks* weg en pakte zich voort. Al de getuigen volgden zijn voorbeeld. Gabriel Andreewitsch bleef alleen en sidderde als een blad. De Czaar beval, dat men de aanklagt zoude voorlezen, en toen hij die aangehoord had, zeide hij toornig:

„Zijt gij thans een tuinman geworden? spreek! In alle tuinen der

En vuur'ger maalt zijn liefdelied
  't Verlangen, smartlijk, teêr.
Geduld! Ook gij gewint haar hart,
  Zij schonk het wel aan meer.

Nog aarzelt zij; daar schiet de maan
  Door d'avondwolk haar licht.
Zij legt den vinger op den mond,
  En wijkt uit zijn gezigt.

Wat vreugde blinkt op uw gelaat?
  Verblinde! Ach, weet, uw hart,
Waar', zoo ze uw liefde had versmaad,
  Gespaard voor feller smart.

De deur wijkt met een zacht gekraak;
  Hem wenkt een' blanke hand.
Gehoorzaam de verleidster niet,
  Die eens u weêr verbant.

Vergeefs, hij snelt den stoeptrap op,
  En sluipt ter huisdeur in.
Daar toeft hem de verraderskus,
  Daar wacht geveinsde min.

ô Zoet genot, dat gij thans smaakt;
  Gij waant u teêrgeliefd;
Maar bitter nog is 't felle leed,
  Dat eens uw boezem grieft.

Wanneer de valsche u van zich stoot
  En, spottend met uw leed,
Weêr andren vangende in haar net,
  Uw hart met voeten treedt.

geheele stad te zamen is voor geene drie honderd roebels kool te vinden. Beken, voor hoeveel heeft de koe van ANDRUSCHA in uw tuin opgevreten?"

„Voor drie roebels... Ik zal nooit weder eene klagt indienen... Hoopvolle Czaar, ik zweer het u, bij alle Heiligen, niet ik... maar slechte raadslieden... dat heb ik uit ziekte... ik droomde van drie honderd, en zoo schreef ik uit vergissing..."

„Welke streeken veroorlooft gij u met het geregt?" Zeide de Czaar. „Betaal den aangeklaagde drie honderd roebels, en drie duizend roebels in de kroonkas, tot straf, dat gij de overheid zoekt te bedriegen; en daarenboven... waarom zou zulk een schurk zonder naam (1) op de wereld rondloopen? Neemt gij van nu af aan een familienaam aan, en noemt u, wordt genoemd en onderteekent u: KOOLSTRONK. Maar niet op aanklagten; want van nu af aan mag geen overheidspersoon of geregt het wagen van KOOLSTRONK eene aanklagt of aangift aan te nemen. Vaardigt de *ukase* uit."

De Czaar reed weg. ANDRUSCHA werd vrijgesproken en vertrok. De *Diak* wenschte KOOLSTRONK geluk met zijnen nieuwen en schoonen familienaam; maar KOOLSTRONK verloor allen trek in kool. In zijn huis mogt geene kool meer gekookt worden; hij kon er de lucht niet eens van verdragen; en toen hij, op ANDRUSCHA's trouwdag, na lang vasten, uit verdriet, of door vergissing van zijnen kok, of uit melancholie, of uit onachtzaamheid kool at, werd hij ziek, en moet, zoo als de overlevering zegt, daaraan gestorven zijn.

Het medegedeelde verhaal is van NESTOR KUKOLNIK, een Russischen dichter, die veel naam heeft en steunt op geschiedkundigen grond. Het is wel uit den tijd van PETER den *Groote* en draagt deszelfs stempel; maar wie het met een juisten blik leest, zal de daarin heerschende satyre niet miskennen. Het is een getrouw tafereel der zeden; wijze van beschouwen, de redeneringen, de stijl, alles is echt. Zoodanige stukken dragen het beste bij, om den maatschappelijken toestand in *Rusland* te leeren kennen, die nog altijd de deelneming wekt, terwijl de Russische letterkunde zich van dag tot dag uitbreidt. Russen, als KUKOLNIK of GRIBOJEDOU te hooren, vergunt ons het best, een blik te werpen op de maatschappelijke inrigting in *Rusland*. Dit is minder het geval bij PUSCHKIN, die alles meer in een dichterlijk licht beschouwt, noch minder bij GOGOL, die wel een uitmuntend verhaler is, maar vooral zijne onderwerpen uit *klein Rusland* kiest, van waar hij zelf geboortig is.

(1) BESIMENNI beteekent de naamlooze.

De Serenade.

Wie zingt in duistren zomernacht
  Zijn liefdesmachtend lied?
Keer, arme zanger, keer terug,
  Gij zijt hier de een'ge niet.

Haar venster glanst bij 't matte licht,
  Zij komt, zij opent zacht,
Zij luistert stil, door wien die groet,
  Zoo teeder, wordt gebragt.

En luider paart zich met de luit
  De zoete melody.
Hij denkt wis, die dat lied haar brengt,
  Haar hart behoort slechts mij.

Hij weet niet, dat zij reeds vóór hem
  Aan andren liefde bood,
En met geveinsde teederheid
  Hen in hare armen sloot.

En vuur'ger maalt zijn liefdelied
'tVerlangen, smartlijk, teêr.
Geduld! Ook gij gewint haar hart,
Zij schonk het wel aan meer.

Nog aarzelt zij; daar schiet de maan
Door d'avondwolk haar licht.
Zij legt den vinger op den mond,
En wijkt uit zijn gezigt.

Wat vreugde blinkt op uw gelaat?
Verblinde! Ach, weet, uw hart,
Waar', zoo ze uw liefde had versmaad,
Gespaard voor feller smart.

De deur wijkt met een zacht gekraak;
Hem wenkt een' blanke hand.
Gehoorzaam de verleidster niet,
Die eens u weêr verbant.

Vergeefs, hij snelt den stoeptrap op,
En sluipt ter huisdeur in.
Daar toeft hem de verraderskus,
Daar wacht geveinsde min.

ô Zoet genot, dat gij thans smaakt;
Gij waant u teêrgeliefd;
Maar bitter nog is 't felle leed,
Dat eens uw boezem grieft.

Wanneer de valsche u van zich stoot
En, spottend met uw leed,
Weêr andren vangende in haar net,
Uw hart met voeten treedt.

Das Ständchen.

De Serenade

Dan vloekt gij dat verleidend schoon,
Waaraan uw ziel eens hing,
Dan vloekt gij 't uur, waarin zij 't eerst
U in haar' arm ontving.

Dan klaagt ge aan 't duister van den nacht,
Uw bitter zielsverdriet
En zoekt in bange zuchten lucht;
Maar, arme! 't baat u niet.

H. J. ROOSEBOOM.

Heldenmoed en Liefde

OF DE DOOD VAN REINIER KLAASZOON.

Een geschiedkundig-verdicht verhaal uit de 17e eeuw.

INLEIDING.

..... mijn landgenoot! herken uw voorgeslacht.
Helmers, *de Holl. Natie.*

Bijna veertig jaren had de strijd der Nederlanders tegen geweld en gewetensdwang voortgeduurd. Door de vergaande heerschzucht van Filips *den tweeden* voortgebragt, was dezelve met den dood diens vorsten niet geëindigd, want zijn zoon en opvolger, Filips *de derde*, had diens eischen tegen deze landen hernieuwd en zijne regten met de wapenen in de hand willen doen gelden. De Nederlanders daarentegen, minder dan ooit gezind, den vrijen hals weder onder het Spaansche juk te buigen, hadden reeds getoond hoe zij goed en bloed voor hunne vrijheid veil hadden en reeds meer dan eens, maar vooral bij *Nieuwpoort* over de vijandelijke legerbenden gezegevierd.

Spanje begon te bemerken, dat het eene vreesselijke zaak was met het door God gesterkte *Nederland* te strijden.

En, o wonder der Voorzienigheid, terwijl die bloedige strijd gevoerd werd, nam tevens de kleine republiek zoo zeer door haren handel en hare scheepvaart in bloei toe, dat zij ruimschoots in de kosten kon voorzien, welke die strijd vorderde.

De Spaansche schatkist integendeel was door het voeren van den langdurigen oorlog uitgeput, zoodat een oproer onder de soldaten van den aartshertog ALBERTUS, die het opperbevel over het leger in de *Nederlanden* voerde, geene ongewone zaak was, die echter niet weinig toebragt tot het mislukken zijner krijgsverrigtingen.

Dit zij genoeg den lezer eenigzins met den staat der openbare zaken in ons vaderland bekend te maken gedurende den tijd, waaraan deze kleine *historisch romantische proeve* haar aanzijn is verschuldigd.

HET VERTREK.

> O de stonde des scheidens is bang.
> Die ons 't bijzijn van dierbren ontscheurt.
>
> NIKOLAAS BEETS.

I.

Het was in het midden der maand Augustus van het jaar 1606. De heldere middagzon wierp hare gouden stralen op de reede van *Texel* en bescheen daar een tafereel vol drukte en woeligheid. Daar toch lagen vier en twintig schepen van middelmatige grootte; met dreigende vuurmonden gewapend, gereed om bij de eerste gunstige wind zee te kiezen, ten einde de terugkeerende koopvaarders te beschermen en zoo noodig *Neêrlands* roem op het gebied der golven te handhaven.

Matrozen en zeesoldaten liepen bedrijvig heen en weder; hier en daar stond een groep scheepsofficieren bijeen geschaard; terwijl de geheele reede met eene menigte menschen bedekt was wier aanwezigheid op deze plaats (wat allen aanbetrof) niet aan enkele nieuws-

gierigheid kon worden toegeschreven; integendeel, menigeen was daar om zijne geliefde betrekkingen, welke zich, uit liefde voor het land hunner geboorte, op het bedriegelijk element gingen wagen, een laatst vaarwel toe te roepen.

Het was dan ook uit dien hoofde niet te verwonderen, dat over het gelaat van velen eene zekere treurigheid lag uitgespreid, die dit schoone en opwekkende gezigt niet vermogt te verdrijven.

Op het oogenblik dat de toebereidselen, tot de afreis benoodigd, gemaakt waren, zag men eene sloep door vier roeijers pijlsnel voortgestuwd, zich naar den wal begeven en daar aangekomen, twee mannen aan wal zetten.

De een was een man van omstreeks vijftig jaren, van eene kolossale gestalte, die door de gewone kleeding der hooge zeeofficieren omsloten, een regt krijgshaftig aanzien verkreeg. Op zijn gelaat was waardigheid en goedheid te lezen; terwijl de stoute opslag van het donkerbruin oog, en de bruinheid zijner wangen, den moedigen zeeman kenschetsten die reeds menigmaal het pekelveld beploegd had. De tweede was een jonkman van achttien of twintig jaren. Hij droeg de kleeding van luitenant ter zee, die zijne ranke gestalte goed deed uitkomen. Wanneer men zijne gelaatstrekken naauwkeurig gade geslagen had dan zoude men spoedig de gelijkenis derzelve aan die van den man, aan wiens zijde hij ging, hebben opgemerkt, hoewel de bruinheid van wangen des eerstgemelden eene groote tegenstelling vormde met de blanke gelaatskleur des jongelings.

De eerstgenoemde dier mannen was Reinier Klaaszoon, onder-admiraal van *Zeeland*; de laatsgenoemde zijn zoon Egbert, welke hem voor de eerste maal, op den togt, waartoe deze schepen gereed lagen, zoude vergezellen.

Beiden gingen met haastigen tred de volksmenigte door, welke hare achting aan onze beiden mannen door veelvuldige groeten betuigde, die dan ook door hen gulhartig beantwoord werden, tot dat zij voor eene groote herberg (1) stil hielden, waar op eene af-

(1) Welligt zal het een' mijner lezers zonderling toeschijnen, vrouwen als de gade eens onder-admiraals en Egberts geliefde in eene *herberg* aan te treffen.

zonderlijke kamer de echtgenoote van REINIER KLAASZOON en de beminde van zijnen zoon EGBERT hen wachtten, ten einde aldaar afscheid van echtgenoot en geliefde te nemen.

II.

Goeden dag, moeder GRIETJE sprak de oude zeeman tot zijne echtgenoote eene vrouw van tusschen de veertig en vijftig jaren, wier gelaat van eene bloeijende gezondheid getuigde en in wier geheel men het beeld van de Hollandsche huismoeder kon opmerken. Goeden dag, zoo vervolgde hij zich tot een meisje wendende wier gelaat scheen aan te duiden, dat zij naauwelijks achttien zomers kon beleefd hebben en in wier heldere blaauwe oogen tranen blonken. Meisje, ging hij voort, haar zacht op den schouder kloppende, gij schijnt u nog maar niet aan het denkbeeld van ons vertrek te kunnen gewennen. Het is waar, het is niet aangenaam, wanneer men op eene spoedige bruiloft hoopt, die eenige maanden uitgesteld te zien; maar den lande behooren onze diensten, onze tijd, ja zelfs ons leven en het zeemansleven is altijd wisselziek en onzeker. Het trooste u echter, dat zoodra wij weder komen, uw huwelijk zal plaats hebben en EGBERT dan, zoo wij hopen, eenigen tijd langer dan nu gegeven zal worden, om zich met zijn lief vrouwtje bezig te houden.

Blozende antwoordde het meisje: Waarlijk, gij hebt gelijk, vader, (zoo was zij reeds gewoon hem te noemen) de reis zal volgens uw zeggen niet lang duren en echter is het mij, als of mij eenig zwaar onheil wacht, kortom, als of mij gezegd wordt, dat ik mijn' EGBERT nooit zal wederzien.

„Kom, kom, IDA, dat is altemaal gekheid," sprak hij, „gij meisjes zijt altijd met voorgevoelens in de weer; toen ik na mijn huwelijk de eerste reis deed, had GRIETJE ook zulke bange gedachten en toch kwamen wij gezond en frisch terug. Kom, EGBERT," vervolg-

---

Ik moet dezen alleen doen opmerken dat in die tijden nog geene *hôtels*, *logementen enz.* bekend waren en men derhalve onder den naam van *herberg* alle die huizen begreep, waar tijdelijk verblijf den reizenden gegeven werd.

de hij, zich tot dezen wendende: „vertroost uwe IDA eens en genees haar van die zwartgallige gedachten, die haar bezig houden."

EGBERT, hoewel zelf aan zwaarmoedige denkbeelden ten prooi, naderde zijne geliefde en begon met haar halffluisterende eene dier gesprekken, welke geliefden nooit en aanhoorders of lezers spoedig vervelen, om welke reden ik het hier niet zal mededeelen, maar slechts zeggen dat men de woorden *liefde* en *voor eeuwig* het hoorbaarst onderscheidde en deze meestal door eene kus gevolgd werden.

De onder-admiraal wendde zich intusschen tot zijne echtgenoote en zeide zachtkens tot haar: „GRIETJE! gij zult immers gedurende mijne afwezigheid de toebereidselen tot de bruiloft der jonge lieden maken? Ik wilde haar gaarne dadelijk, na onze wederkomst, gevierd zien, vóór dat wederom eenige hinderpaal in den weg komt. Waarlijk," vervolgde hij na eenige oogenblikken toevens, „ik had weinig kunnen denken, dat, toen ik na den dood van onzen neef zijne eenige dochter tot mij nam, ik haar nog eens zoo naauw aan mij verbonden zoude zien. Nu waarlijk, het doet mij genoegen, dat EGBERTS keuze op haar gevallen is; want de jonge lieden zijn elkander waardig."

Hier werd zijne rede eensklaps afgebroken door een tamelijk hard geklop aan de deur van het vertrek.

EGBERT opende die en nu trad een man van omstreeks zestig jaren, met een regt zeemans uiterlijk, de kamer binnen en zeide: „Admiraal, als ik het wel heb, zal het tijd worden, ons naar boord te begeven, want, als ik het wel heb, is de wind gedraaid en de admiraal HAUTAIN, als ik het wel heb, gereed zoo spoedig mogelijk het bevel tot vertrek te geven, zoo dat uwe tegenwoordigheid op onzen bodem, als ik het wel heb, dringend vereischt wordt."

„Ik zal dadelijk komen, JAN," antwoordde de onder-admiraal, „wacht mij slechts in de sloep."

De oude zeerob verdween en ging, na in de herberg zich eens door eene hartversterkende teug te goed gedaan te hebben, met haastigen tred naar de sloep.

Zal ik nu het afscheid schetsen dat volgde? Zal ik verhalen, hoe EGBERT zich beurtelings in de armen van moeder en geliefde wierp? hoe heete tranen langs hunne wangen vloeiden, hoe REINIER naauwe-

lijks zijne schijnbaar mindere gevoeligheid kon blijven volhouden en, zelf diep aangedaan, vrouw en aanstaande schoondochter omhelsde. Neen, mijne schets zoude verre beneden het wezenlijke zijn, men kan zoo iets gevoelen, niet schetsen.

Het zij den lezer dan genoeg te weten, dat het afscheid teeder was en de vertrekkenden zich niet dan met moeite uit de armen hunner liefhebbende betrekkingen konden losrukken.

Snel gingen beide mannen naar de sloep, welke hen aan land gevoerd had en deze bragt hen met den meest mogelijken spoed op het schip terug.

III.

Alles was op de schepen reeds in beweging. Rappe scheepsgasten ligtten de ankers, terwijl eene stevige koelte in de zeilen blies en de vlaggen deed wapperen.

Eer dat een half uur verloopen was, zette de vloot zich in beweging, onder het luide *hoezee* der scheepsgasten, dat echter eensklaps overstemd werd door eenen verschrikkelijken knal, die over de watervlakte klonk.

Het was een laatst vaarwel, dat de kanonnen van het admiraalschip uit hunne koperen keelen aan het vaderlandsche strand toeriepen.

Een uitbundig gejuich ging aan den oever op; maar in menige woning van *Texel*, steeg eene stille bede ten hemel voor het behoud dier vloot, welke zoo vele geliefde betrekkingen met zich voert. Ook Grietje en Ida zonden snikkende een gebed op tot den Allerhoogsten, voor het welzijn van echtgenoot en geliefde.

Dienzelfden dag begaven beide vrouwen zich naar den *Helder* alwaar zij bij eene vriendin overnachtten, om van daar weder naar *Amsterdam*, heure woonplaats, te vertrekken.

IDA.

.... zij was een dier lieve scheps'len, die
men lief heeft om hare lieflijkheid.....
KAIZER, *een verhaal door den autheur van* JOSE.

Wij zullen de beide vrouwen niet op heure reis volgen; en ik wil liever mijne lezers met de geschiedenis der hierin gevoerde IDA bekend maken, in de hoop van de belangstelling, voor haar op te wekken.

IDA was de dochter eens ritmeesters in dienst der staten, die rijk aan moed, maar arm aan geld, bij zijnen dood der arme weeze (hare moeder was reeds vroeger gestorven) niets naliet, wat haar een onafhankelijk bestaan, in lateren leeftijd had kunnen verzekeren.

REINIER KLAASZOON, een verre bloedverwant van den overledene, had het toen nog slechts zesjarig meisje tot zich genomen, tot niet geringe vreugde van den achtjarigen EGBERT, die in haar eene medgezelle bij zijne kinderlijke spelen vond. Van dien tijd af waren dan ook beide kinderen onafscheidelijk en beminden zij elkander met opregt broederlijke en zusterlijke liefde.

Was het wonder, dat toen de jongelings en jonkvrouwelijke leeftijd, die der kinderlijke bij hen had vervangen, ook hunne liefde eene andere strekking verkreeg? Was het wonder, dat EGBERT, de jeugdige IDA, die met de bevalligste trekken, schoone blaauwe oogen, blonde lokken en eene gratiën gestalte begaafd was, spoedig leerde beminnen, met die liefde welke de jongeling der maagd toewijdt, die hij eens de zijne hoopt te noemen? Was het wonder dat de welgemaakte jongeling zich ook weldra op eene zoodanige wederliefde mogt beroemen?

Voorzeker neen! Deze liefde was reeds in de kindschheid voorbereid om in de jongelings en jonkvrouwelijken leeftijd hare ontwikkeling te erlangen.

Schoon en edel is zulk eene liefde. Men wordt door haar onmisbaar voor elkander, en zij strengelt eenen band die alleen door den dood verbroken kan worden.

Spoedig bemerkten de ouders de wederzijdsche genegenheid der jonge lieden voor elkander en dit veroorzaakte hun het grootste ge-

noegen; daar zij IDA als hun eigen kind beminden en geloofden, dat een huwelijk met EGBERT, beider geluk zoude bevorderen.

EGBERT, zijne aanstelling als luitenant ter zee ontvangen hebbende, meende nu het tijdstip gunstig zijne ouders van zijne liefde tot IDA te verwittigen en aan hen hunne toestemming tot zijn huwelijk met haar te verzoeken, die hij dan ook gereedelijk verkreeg.

Reeds was het huwelijk op den tweeden Augustus, zijnde IDA's geboortedag bepaald, toen REINIER KLAASZOON en EGBERT bevel ontvingen, den togt mede te maken, welke moest strekken om de terugkeerende Oost- en West-Indische schepen, tegen de roofzucht van den vijand te beveiligen; iets, hetwelk hen noodzaakte, de echtvereeniging nog eenigen tijd uit te stellen.

DE STORM.

.....the seas werd roaring.
With hollow blasts of wind.
GAIJ. ABALLAD.

Ruim eene maand was verloopen, sedert de kleine vloot der Nederlanders het vaderland verlaten had. Niets opmerkenswaardig was sedert dien tijd voorgevallen, reden waarom ik dit tijdvak met stilzwijgen zal voorbijgaan en den lezer datgene verhalen wat meer tot dit verhaal in betrekking staat.

I.

Het was tegen den avond. Op de ruime watervlakte bewogen de Nederlandsche schepen, zich slechts langzaam.

Het scheepsvolk was meestal op het dek verzameld en kortte elkander den tijd, door het verhaal van avonturen, welke zij zelven of hunne makkers ondervonden hadden; of zongen een vaderlandsch liedje, dat het een lust was om te hooren.

Op de kampagne van het schip, door den onder-admiraal KLAASZOON gevoerd, stond EGBERT. Droefgeestig staarden zijne oogen nu eens op het rijk der golven, dan weder op de ondergaande zon, die den westelijken gezigteinder met vloeibaar goud omzoomde.

Treurige gedachten bestormden hem, bij het gezigt van den lichtenden bol, welke spoedig in het wereldmeer zoude verzinken; want hij meende daarin het beeld van de zon zijner vreugde te zien; die sints eenigen tijd was ondergegaan, om welligt nimmer weder voor hem te schijnen. Hij haalde zich het genot voor den geest, dat hij nog voor korten tijd in het bijzijn zijner geliefde gesmaakt had, hij herdacht aan het oogenblik der scheiding en vroeg dan zich zelven af, of voor hem wel ooit eene hereeniging zoude volgen.

Eensklaps en als had hij behoefte om zijne gedachten eene andere rigting te geven; wendde hij zich tot den stuurman; denzelven, die den admiraal in de herberg te *Texel*, had komen waarschuwen om te vertrekken en zeide tot hem: „Wel Jan, wat denkt gij van het weêr."

„Ja luitenant, wat zal ik u daarvan zeggen?" antwoordde de aangesprokene, „het zal mij verwonderen zoo onze gasten, als ik het wel heb, niets anders zullen te doen hebben, dan dezen nacht van hunne zingpartij uit te slapen, want als ik het wel heb, broeit daar in het noordwesten een storm, die, zoo hij uitbarst, ons, als ik het wel heb, niet aangenaam op het dak zoude vallen; even als laatst, het is, als ik het wel heb, vijf maanden geleden, toen was het ook erg; de wind ging aan, dat men hooren, noch zien kon, de zeilen waren aan flarden gescheurd; en, als ik het wel heb, alleman aan de pompen; toen de storm begon, was het, als ik het wel heb, zes ure in den morgen en hij eindigde eerst, als ik het wel heb, ten negen ure des avonds."

Welligt zoude de man zijne rede, telkens afgebroken door zijn, als ik het wel heb, nog langer hebben voortgezet, zoo niet op dit oogenblik de stem van den onder-admiraal over het dek hadde geklonken, welke het volk bijeen riep.

Allen vergaderden zich om hem, dien zij schier als eenen vader beminden.

„Mannen," sprak Reinier, „wanneer mijne weêrkennis mij niet bedriegt, dan zal dezen nacht een storm opkomen, die onze tegenwoordigheid op onze posten vordert; wij zullen ons dan ook niet te ruste begeven, maar zooveel mogelijk door onze werkzaamheid het onheil, dat die orkaan, zoude kunnen te weeg brengen, onder

de hulpe Gods; trachten te voorkomen. Ik ken u lieden te goed om u nog tot getrouwe pligtsvervulling aan te manen; ik weet, dat gij altijd op uwe posten zijt, als het noodig is. Goeden avond mannen."

Dit zeggende, ging de onder-admiraal weder naar de kajuit. EGBERT volgde hem, ten einde zich nog eenige oogenblikken met zijnen vader te kunnen onderhouden. Dat het gesprek grootendeels aan de achter geblevene geliefde betrekkingen was toegewijd, behoeft naauwelijks vermelding. Daar het evenwel niets bijzonders in zich bevatte, zoo zal ik hetzelve hier niet mededeelen.

II.

De weêrkennis van den onder-admiraal kwam niet bedrogen uit. Eer dat twee uren verloopen waren beroerde de stormwind reeds de watervlakte.

Vreesselijk loeide de storm. Akelig floot de wind door het touwwerk der Nederlandsche schepen. Eene zwarte duisternis, slechts nu en dan voor eene rosse bliksemstraal afgewisseld, heerschte over de zee. Zware donderslagen vermengden hun geluid met dat der klots en de opgeruide baren, die onverpoosd tegen de schepen aanrolden, ze nu eens eenige voeten hoog optillende, om ze dan weder even zoo laag te doen zinken.

Het vuur des bliksems en het water der zee schenen zamen te spannen, om alles te vernielen, of te verzwelgen.

Op de schepen was alles in beweging; overal klonken bevelen, ten einde door wel aangebragte middelen de verwoestende uitwerkselen van den orkaan zooveel mogelijk te voorkomen of tegen te gaan.

Op het dek van het schip des onder admiraals stond, tegen den grooten mast geleund, EGBERT. Met verwondering, ontzetting en niet zonder eenigen angst, staarde hij op dien strijd der elementen. Hij dacht aan de grootheid van Hem, die de geheele schepping door een wenk Zijner Almagt regeert; maar te gelijk huiverde hij bij de gedachte, dat hier, verre van moeder en geliefde, hem de dood welligt wachtte.

Eensklaps werd hij uit zijne gepeinzen gewekt door het geluid van

een voorwerp, dat op het dek neder stortte. Het was de bezaanmast door den storm weggeslagen.

Op hetzelfde oogenblik hoorde hij een luid gekerm dat hem ontsteld naar de plaats deed loopen waar hij dit vernam en vond daar een matroos die door het nedervallen van den mast, aan den linker schouder was verwond en dadelijk door de pijn was nedergezonken. EGBERT beval, dat men den gekwetste naar diens hangmat zoude brengen en rustte niet, voor dat hij uit den mond van den man, die de betrekking van heelmeester op het schip vervulde, het berigt vernomen had, dat de ontwrichting, door den schok veroorzaakte, niet gevaarlijk was.

Het getuigt van eene edele ziel belang te stellen, in het lijden van anderen, wanneer men zelf onder het wigt der smart gebogen is.

Tot vijf ure des morgens woedde de storm, toen werd het stiller, en hij die twee uren later, de blaauwe hemel en de als zilver in het schijnsel der zon blinkende watervlakte gezien had; zonder van den voorafgaanden storm getuige te zijn geweest, hij zoude naauwelijks hebben kunnen gelooven, dat de natuur eenige uren vroeger zulk een vreesselijk schouwspel hier vertoond had.

Met ontsteltenis bemerkte de admiraal HAUTAIN dat zes schepen van zijne vloot door den storm waren afgedreven en uit het gezigt waren.

EENIGE DAGEN LATER.

Het vreesselijk uur treedt nader.
W. J. SCHIMMEL. JOAN WOUTERSZ.

De schade door den storm aan de Nederlandsche, thans slechts uit achttien bodems bestaande, vloot toegebragt, was zoo veel mogelijk hersteld geworden en de reis dadelijk voortgezet. Daar de vloot echter den wind tegen had, werd de reis slechts langzaam vervolgd.

Het was bij het vallen van den avond, toen REINIER en EGBERT, in de kajuit van het onder-admiraal schip ter nederzaten, Reeds eenigen tijd had een druk gesprek tusschen hen plaats gehad, toen op

eens de kajuitjongen binnentrad en den bevelhebber berigtte, dat de stuurman op eenige mijlen afstands schepen meenende te ontwaren, hem gaarne wilde spreken.

Dadelijk gaf Reinier aan deze vraag gehoor en ging door Egbert vergezeld, naar den ouden Jan, die zelf hem de zaak verhaalde en de rigting aanwees, in welke hij de schepen meende ontdekt te hebben. De onder-admiraal bemerkte dezelve dan ook met behulp van den toen in gebruik zijnden kijker zeer spoedig, doch kon aan niets onderkennen, aan welken natie dezelve behoorden,

Hij achtte het echter noodig, zijn vaartuig zoo veel mogelijk in staat van gevecht te stellen en gaf daartoe de noodige bevelen; waarna hij met gefronsd voorhoofd, vergezeld door Egbert het dek verliet en naar de kajuit terugkeerde.

Zwijgende namen beide plaats en schenen in diepe gedachten verzonken; doch slechts kort duurde deze stilte, toen sprak de onder-admiraal tot Egbert:

„Weldra zoude nu de tijd kunnen komen, waarin gij, mijn zoon, uwen moed zult kunnen toonen. Behooren toch die schepen, welke ons naderen, aan *Spanje*, dan is een gevecht onvermijdelijk. Beloof mij daarom, dat zoo zulks mogt gebeuren, gij uw bloed voor het vaderland zult over hebben en u niet door vrees voor den dood, noch door de gedachte aan Ida zult laten terughouden, om in den strijd voor hetzelve uw leven te wagen."

„Vader," antwoordde Egbert, met fonkelende oogen, „denkt gij dan, dat uw zoon zich ooit uwer onwaardig zal toonen? denkt gij dan, dat er iets op de wereld zoude kunnen bestaan, dat mij belette mij, des noodig, voor het vaderland op te offeren. Neen vader, wel bemin ik Ida, zoo als men eene maagd, zoo als zij, beminnen moet. Wel doet het denkbeeld van met haar vereenigd te worden, mij op de terugkomst in het vaderland hoopen; — wel overmeestert mij een treurig gevoel, wanneer ik denk haar nimmer weder te zien; maar nimmer zal dit alles mij het gevaar doen vlieden; integendeel, het zal mij aansporen, om dapper te zijn in den strijd, opdat zij niet de echtgenoote eens lafaards worde. Neen, vader, uw zoon zal dat niet zijn; dat moet, dat moogt gij niet van hem denken; integen-

deel, daar waar de dood zijne offers ontvangt, daar zult gij mij vinden; daar, waar de strijd het hevigst is, zult gij mij aan uwe zijde zien en mogt ik ook voor het vaderland den dood ondergaan, dan zal, gelijk ik hoop, mijne nagedachtenis ten minste niet die eens lafaards zijn."

„Braaf, mijn zoon," hernam REINIER, terwijl hij vurig de hand van EGBERT drukte; „zoo mag ik het hooren. Wanneer gij (en daaraan twijfel ik niet) aan uwe woorden getrouw blijft, dan zal ik eenmaal trotsch op u zijn; maar zoo ik aanstonds u tot moed opwekte, thans gevoel ik mij verpligt u te waarschuwen, tegen noodeloos in gevaar stellen. De roekeloosheid is zoo groot eene ondeugd als de lafhartigheid en even ver als deze van den waren moed verwijderd."

„Ik begrijp u, vader," antwoordde EGBERT, doch keerde zich eensklaps om, ten einde eene traan te verbergen. „EGBERT," zeide de vader dit bemerkende, „waarom keert gij uw gelaat af? denkt gij dat ik uwe jeugdige gevoeligheid zal misprijzen, en u die traan zal te kwade duiden? neen, mijn zoon, een traan onteert den jongeling niet, wanneer zij niet uit bange vrees voortkomt of geplengd wordt op een oogenblik, waarin gehandeld, niet geweend moet worden."

Onder dergelijke gesprekken gingen omstreeks twee uren om, toen begaven zich beide mannen tot het scheepsvolk, de onder-admiraal gaf aan de helft van hetzelve verlof, zich ter ruste te begeven, terwijl de andere helft het schip zoude bewaken, ten einde tegen eene onverhoedsche, spoedige nadering der schepen, welke in het gezigt waren, op hunne hoede te zijn. Aan EGBERT werd het bevel over het volk, gedurende den nacht gegeven; terwijl REINIER, die zijne krachten voor den volgenden dag wenschte te verzamelen, zich eenige uren zoude ter ruste leggen.

DE EERSTE DAG DES STRIJDS.

> Wie zal dien dappren Zeeuw bestrijden, wie zal 't wagen?
> 't Is de overmagt alleen, die schriklijk op komt dagen.
> Acht schepen zwaar van bouw omsinglen thans den held.
>
> HELMERS, *de Hollandsche natie.*

Reeds was de morgen aangebroken, zonder dat echter de gewone

helderheid des lichts met denzelven terug keerde; want eene dikke mist hield de lucht betrokken; zoo dat de schepelingen naauwelijks op eene kabellengte van zich konden afzien en in de grootste onzekerheid verkeerden omtrent de nadering der schepen, welke den vorigen dag hunne opmerkzaamheid hadden tot zich getrokken.

Een uur later begon de mist op te trekken en nu bemerkten de Nederlanders, dat de schepen, welke zij den vorigen dag in de verte ontdekt hadden, nog slechts op kleinen afstand van de hunne waren en dat de Spaansche vlaggen daarop wapperden. Het waren acht galjoenen, van zulk eene grootte, dat de Nederlandsche vaartuigen bij dezelven niets meer dan haringbuizen geleken.

Zoodra de Spanjaarden bemerkten, hoe digt zij zich bij de Nederlandsche vloot bevonden, zeilden zij regt daarop aan, terwijl het voorste hunner schepen, zijne vuurmonden loste, waarschijnlijk om den vijand eenigen schrik in te boezemen.

De admiraal Hautain, zag het naderen der schepen en, hetzij de zorg voor 's lands vloot hem bewoog, dit ongelijke gevecht niet aan te gaan, hetzij een plotselinge schrik, bij het gezigt dier groote zeekasteelen, hem beving, hij gaf eensklaps bevel den steven te wenden ten einde het gevecht te voorkomen.

Reinier Klaaszoon stond op het dek van zijn schip. Met bittere smart vernam hij en zijn scheepsvolk het bevel van den admiraal en wijfelde eenige oogenblikken, om daaraan te gehoorzamen, want het stiet hem tegen de borst, dat de Nederlandsche vloot, voor die des Spanjaars zoude vlieden.

Eindelijk ziende, dat alle de overige schepen den steven reeds gewend hadden, zeide hij met eenen diepen zucht: Het zij zoo, stuurman, doe uw' pligt; ik kan alleen de overmagt niet bestrijden.

Maar reeds was het te laat; twee der Spaansche schepen waren het zijne genaderd en hadden hem den terugweg afgesloten. Verschrikkelijk werd nu zijn toestand; want, daar de overige Nederlandsche schepen hunnen togt reeds een eindweegs vervolgd hadden, zoude hij nu alleen, tegen die acht groote schepen te kampen hebben.

Reinier vermaande zijne manschappen tot moed en volharding in

den ongelijken strijd, welke hen wachtte en gaf hun de hoop te kennen, dat welligt de admiraal HAUTAIN nog besluiten zoude, om terug te keeren, ten einde hen te hulp te komen.

Daar klonken eensklaps uit den mond van den Spanjaard, die over het eerst genaderde schip het bevel voerde, de woorden: „Geeft u over, oproerlingen. In naam des konings van *Spanje*, geeft u over." Van den kant der aldus aangesprokenen werd slechts geantwoord door het kanonvuur, dat aan bakboords zijde werd uitgebraakt.

Dit verbitterde de Spanjaarden niet weinig.

De schepen vormden eenen kring, om het Nederlandsche, dat spoedig daarna door een derzelven met eenen vreesselijken schok werd aan boord geklampt. Met de grootste snelheid verzamelden zich de schepelingen met enterbijlen, houwers, pistolen en dolken gewapend, aan die zijde van het vaartuig, waar het gevaar van overrompeld te worden, dreigde en juist bij tijds; want de Spanjaarden, van de eerste verwarring, welke deze onverwachte aanval veroorzaakte, gebruik willende maken, beproefden reeds om op hun dek over te klimmen. Een Spaansch luitenant, door weinige mannen vergezeld, volvoerde het dan ook werkelijk, maar viel dadelijk onder de slagen der dappere Nederlanders, aangevoerd door REINIER en EGBERT. Ieder, die het wagen durfde hun dek te betreden, onderging hetzelfde lot, zoo dat na een kwartier strijdens, geen der Spaanschen lust had, het overklimmen te beproeven.

Toen REINIER dit bemerkte, kwam een grootsch plan voor zijnen geest. Met de sabel in de vuist klimt hij met een groot deel zijns volks, tegen het Spaansche galjoen op, ten einde den vijand op zijn' eigen bodem te bevechten. Bijna heeft hij het dek bereikt, toen op eens een luid krijgsgeschrei, van zijn schip opstijgende, hem doet omzien en ontdekken, dat een tweede galjoen hetzelve aan de andere zijde reeds geënterd had. „Terug naar onzen bodem, mannen," roept hij eensklaps uit en laat zich met de zijnen wederom op zijn dek terug glijden.

Ontmoedigend werd nu hun toestand, want aan beide zijden door eenen veel sterkeren vijand aangevallen, moesten zij hunne magt verdeelen, ten einde die vereende aanvallen af te slaan, welke zoo wel

de schepelingen van het laatst geënterd hebbende galjoen als die van het eerste nog mogten beproeven.

Niet lang bleven deze daar dan ook in ten achteren. Onder den uitroep: *Vira el rey!* stortten zij zich op het Hollandsche dek, door hunne opperhoofden voorgegaan. Bloedig is het gevecht, dat nu volgt. Met den moed der wanhoop vechten de Nederlanders, tegen de meer dan drievoudige overmagt hunner vijanden, wier aantal echter van tijd tot tijd, onder hunne doodelijke slagen, vermindert.

De Spanjaarden beginnen te wijken en maken zich gereed naar hunne schepen terug te keeren, toen op eens een Spaansch bevelhebber uitroept: „Wat wijkt gij kerels? Vecht voort! De eerste die terug keert, dien doorsteek ik." Dit zeggende vliegt hij weder op de onzen toe, terwijl zijne manschappen, op nieuw den strijd hervatten. Hij nadert den onder-admiraal, die met eenen anderen vijand in gevecht zijnde, hem niet bemerkt, en zwaait zijn zwaard over het hoofd van den edelen Reinier Klaaszoon. Een oogenblik en het ware met dezen gedaan geweest, doch eenklaps nadert Egbert. Hij ziet het gevaar waarin zijn vader zich bevindt, haalt een pistool uit den gordel en schiet, voor dat zijn vijand hem bemerkt, dezen eenen kogel door het hart.

Toen de vijanden den dood van hun gevreesden bevelhebber zagen verging hun laatste sprankje van moed en in verwarring trachtten zij hun eigen dek te bereiken, iets, dat slechts aan weinigen gelukte, daar de meesten onder de doodelijke slagen der woedende Nederlanders vielen.

De kwade afloop der beide aanvallen scheen de Spanjaarden te hebben afgeschrikt, een nieuwen te wagen. Zij vergenoegden zich met nu en dan eenige kanonnen op het schip te lossen, iets, dat slechts weinige schade op hetzelve te weeg bragt, daar de kogels meest allen te hoog vlogen en slechts nu en dan een touwtje raakten.

Zoo verliep de eerste dag van den strijd tegen overmagt en geweld. De schepelingen waren door den uitslag der gevechten niet weinig bemoedigd en hoopten altijd op de hulp der zeventien schepen,

onder het bevel van den admiraal HAUTAIN, hoewel er niets was, dat deze hoop wettigde, daar niets meer van de vloot te zien was.

Wat REINIER KLAASZOON aangaat, hoewel deze de toekomst treurig te gemoet zag; kon hij zijne blijdschap naauwelijks bedwingen, toen hij hoorde, dat hij het behoud zijns levens aan EGBERT verschuldigd was en toen de jongeling 's avonds met hem in de kajuit zat, kon hij niet nalaten tot hem te zeggen:

„EGBERT, gij hebt mijne verwachting verre overtroffen; thans ben ik trotsch op u."

HET BESLUIT.

Wer frei ist bleibet frei.
LAVATER.

Reeds was de tweede dag bijkans verstreken. De Spanjaarden, welke den vorigen dag gezien hadden, hoe moeijelijk het zoude vallen, de Nederlanders door entering, tot de overgave te dwingen, hadden dien dag, geenen nieuwen aanval beproefd; doch de toestand van dezen was daarom niet minder hagchelijk, want de stukken der vier schepen, welke den vorigen dag werkeloos waren geweest, braakten onophoudelijk eene hagelbui van kogels uit, die meestal beter doel troffen dan die des vorigen dags en eene vernielende uitwerking deden. Inzonderheid waren het de stukken van het schip, waarop zich de admiraal TASCIARDO bevond, die een soort van kogels uitwierpen, dat eene vreesselijke verwoesting te weeg bragt. Wel beantwoordde onze schepelingen dit vuur, maar wat vermogt dit tegen zulk eene overmagt?

Reeds was de groote mast bezweken en de zeilen der anderen aan flarden geschoten, terwijl daarenboven het schip een lek bekomen had, waardoor het water naar binnen stroomde en slechts door ijverig pompen weder geloosd konde worden, ten einde het vaartuig voor zinken te behoeden.

Op het oogenblik, dat de zon hare laatste stralen op het watervlak wierp, trad REINIER met EGBERT op het dek en beval den stuurman het scheepsvolk bijeen te roepen.

Spoedig verzamelde zich het volk, om den onder-admiraal en wachtte, wat deze hun te melden had.

„Mannen," begon Reinier met eene vaste stem, „gij allen ziet even als ik wat ons te wachten staat, gij ziet dat onze verdedigingsmiddelen te weinig zijn om eenen nieuwen aanval af te slaan, te meer daar, zoo wij een half uur ophouden te pompen, ons schip zinkt, en derhalve uwe tegenwoordigheid aan de pompen vereischt wordt. Onze toestand is dus hoopeloos. Slechts twee wegen staan ons open, de eerste is ons over te geven aan de genade van den vijand, de tweede den brand in het kruid te steken en aldus eervol te sterven. Wat kiest gij?"

Hier hield hij eenige oogenblikken op, toen niemand antwoordde, vervolgde hij:

„Broeders, ik weet het, dat gij het eerste niet kiezen zult, ik weet dat gij vrij wilt leven of vrij sterven. Nooit zal eene Spaansche boei uwe handen omklemmen. Is het niet zoo, Landgenooten?"

Wederom toefde hij eenige oogenblikken en was het eerste deel zijner rede met stilzwijgen beantwoord geworden, thans klonk het uit den mond des volks. „Ja, vrij leven of vrij sterven!"

„Dit verwachtte ik van u, mannen," vervolgde de onder-admiraal. „Hoort nu mijn besluit; wij zullen onzen bodem zoo lang mogelijk tegen zinken trachten te behoeden, welligt komen nog onze schepen om ons bij te staan. Zien wij echter, dat de vijand zijnen aanval vernieuwen wil, dan begeef ik mij naar de kruidkamer en zoodra hij den voet op onzen bodem zet, dan zal ik den brand in het kruid steken, opdat hij met ons verga."

„Zoo zij het," sprak het scheepsvolk.

„Kom, jongens, nu weder aan de pompen en het verzuimde weder ingehaald; over een half uur zullen anderen u aflossen," sprak Reinier tot diegenen, welke van de pompen geroepen waren.

Deze gingen zwijgende.

Bijkans op hetzelfde oogenblik klonk een kanonschot over de golven, een kogel floot voorbij zonder iemand te kwetsen. Een geweerkogel volgde en nu hoorde men eenen doffen gil, gevolgd door het geluid van iets, dat nedervalt. Reinier zag om naar de plaats, waar

hij dit geluid vernomen had en daar toefde hem een vreesselijk schouwspel.

Bloedende, op den bodem uitgestrekt, lag daar zijn zoon Egbert, door den vijandelijken kogel getroffen. Met doodsbleek gelaat en geslotene oogen lag hij daar, alleen het kort ademige hijgen bewees dat hij nog niet gestorven was.

Met starende blikken stond de vader daar; geen enkel woord ontglipte zijnen mond, tot dat de heelmeester den jongeling naderde. Toen sprak hij zacht tot dezen: „martel hem niet lang, spoedig zoude toch het uur des doods voor hem geslagen zijn."

„Het zoude ook te vergeefs zijn, de middelen der kunst te beproeven; want de wonde is doodelijk," sprak de aangesprokene, nadat hij een oogenblik de wond beschouwd had.

Wederom verviel Reinier in zijne mijmering en bukkende over den jongeling, bleven zijne oogen strak op het gelaat van den geliefden zoon gerigt. Zoo duurde het eenige minuten.

Op eens doorliep eene zenuwachtige rilling de ledematen des stervenden, toen opende hij de oogen en glimlachte droevig, zijnen vader gewaar wordende en trachtte te spreken, doch zijne tong weigerde hem de dienst. Na eenige vruchtelooze pogingen, om zich te doen verstaan, wenkte hij zijnen vader om digter bij hem te komen. Deze legde zijn oor digt aan den mond des jongelings en nu hoorde hij hem zachtkens en afgebroken de woorden fluisteren: „Vader.... wanneer.... gij nog.... in *Holland*.... komt.... groet.... Ida en.... moeder.... spoedig weêrzien.... daarboven."

Dit waren zijne laatste woorden. Eene diepe ademhaling, een zware zucht volgde en Egbert was niet meer.

Nog bleef Reinier over het lijk gebukt, even als of hij nog meer woorden uit den reeds gesloten mond wilde opvangen.

Vervolgens stond hij uit die houding op en sprak met eene doffe stem: „Men brenge dit lijk naar de kajuit."

Twee der meest nabijstaande matrozen wilden dit bevel volvoeren, toen de oude stuurman toetrad en zeide: „Laat mij; ik heb hem toen hij nog een kind was, op mijn' arm gedragen, en heb dus, als ik het wel heb, het meeste regt om hem deze laatste dienst te bewijzen."

Niemand verhinderde hem hierin en toen hij op het dek terug kwam, zagen verscheidene matrozen, dat over zijne verbruinde wangen een traan vloeide, de eerste, die zij ooit van den ouden JAN gezien hadden.

REINIER KLAASZOON, gaf kortweg nog eenige bevelen en begaf zich toen naar de kajuit, daar zijne tegenwoordigheid hier niet vereischt werd; dewijl de Spanjaarden, in de duisternis geen aanval zouden beproeven.

DE DOOD DER HELDEN.

.... moet de waterleeuw bezwijken
Hij springt, in 't sterven nog geducht,
Eer met zijn vijand in de lucht,
Dan dat hij laf de vlag zou strijken.
Mr. J. VAN LENNEP.

Wederom herrees de zon in het oosten. Prachtig was het gezigt, toen zij zich langzaam uit de zee verheffende, hare eerste gouden stralen op de watervlakte wierp. Maar de Nederlanders hadden thans geene aandacht, voor dit tooneel, anders zoo zeer geschikt om verhevene gewaarwordingen op te wekken. Het vreesselijke van hunnen toestand maakte hen ongevoelig voor al het schoone, dat hem omringde. Zwijgende deden zij hunnen arbeid of staarden op de vijandelijke vaartuigen, welke in eenen kring om het hunne lagen.

En waarlijk niets ontmoedigender dan het gezigt van hun schip, dat na alle zijne masten en zeilen verloren te hebben, niets meer was dan een wrak, dat men alleen door pompen nog beletten kon te zinken, niets ontmoedigender dan het gezigt der acht galjoenen, die wel spoedig weder hun moorddadig vuur beginnen zouden.

Het duurde een kwartier, zonder dat op de vijandelijke vaartuigen eenige beweging bemerkt werd; toen hoorde men een kanonschot, en te gelijk zag men twee galjoenen op het Hollandsche schip afkomen.

Toen REINIER KLAASZOON dit bemerkte, wendde hij zich tot het volk en zeide: „Mannen, nu is het oogenblik gekomen, waarop het plan, dat ik u gisteren voorstelde deszelfs uitvoering moet erlangen. Reeds

naderen onze vijanden, denkende ons voor hunne overmagt te doen bukken; maar het zal zoo niet zijn. God vergeev' het mij, wanneer ik over mijn eigen leven beschik en u tot dien stap overhaal. Zenden wij ons laatste gebed ten hemel."

Daar knielden allen ter neder en stamelden een kort maar vurig gebed tot den Allerhoogsten. Het was een aandoenlijk tooneel, die mannen in de ootmoedigste houding der aanbiddnig, terwijl van tijd tot tijd tranen over hunne wangen vloeiden. Spoedig stond de onder-admiraal op. Het scheepsvolk volgde zijn voorbeeld. Zwijgende drukte hij ieder hunner de hand, greep eene brandende lont uit de handen van eenen matroos en ging den trap af, welke naar het onderste gedeelte des schips, alwaar zich de kruidkamer bevond, geleidde.

Hol klonken de voetstappen door de heerschende stilte, men hoorde derzelver geluid zich langzaam verwijderen en eindelijk geheel ophouden.

II.

De Spanjaarden, welke de weinige beweging, die de Nederlanders maakten, om hunnen aanval af te keeren, aan lafhartigheid toeschreven, voelden hunnen moed aangroeijen. Dapper zwaaiden zij hunne zwaarden en pistolen in de lucht, den Nederlanders eene geduchte wraak voor hunne gevallene krijgsmakkers beloovende.

Tot het schip genaderd, enterden zij het aan beide zijden te gelijk en klommen op het dek over. Nu eerst schenen de onzen hen te bemerken, doch bepaalden zich slechts tot zelfverdediging, terwijl zij zoo veel mogelijk naar de zijde der kampanje trokken, ten einde een grooter getal der vijanden op het schip te lokken. Deze list gelukte volkomen. Reeds was bijna de geheele bemanning der twee galjoenen op hun dek overgegaan. Reeds klonk het geschreeuw der Spaansche opperhoofden, die den Nederlanders toeriepen zich over te geven.

Een jong Spaansch luitenant klom aan de zijde der kampanje op, greep de vlag, welke tot dus verre op dezelve gewapperd had, rukte haar ter neder en riep uit: „Weg met de Hollandsche oproerlingen! *Viva el rey!* het schip is ons."

Een luide juichtoon steeg op van de andere Spaansche schepen, wier manschap dit zag.

Op hetzelfde oogenblik hoorde men eenen verschrikkelijken slag. Een vuurkolom deed zich zien en het schip van den onder-admiraal vloog met al wat zich daarop bevond in de lucht.

De held had zijn voornemen volvoerd en de eer van Hollands vlag op eene luisterrijke wijze gehandhaafd.

III.

Toen de kruiddamp opgetrokken was, aanschouwden de Spaanjaarden een akelig tooneel van dood en verwoesting. Ginds en herwaarts lagen de overblijfselen van het gesprongene vaartuig verspreid,

Hier en daar dreven de lijken van hen, die weinige oogenblikken vroeger nog vijandelijk tegen elkander overstonden, broederlijk onder een gemengd, op het schuimende water.

Zoo woelen des menschen hartstogten, wanneer hij nog onder de levenden is. Zoo bemint, zoo haat hij tot zijne laatste ure geslagen is, maar wanneer de onverbiddelijke dood, hem eens als zijn offer ontvangen heeft, wanneer de laatste strijd volstreden en de band tusschen ziel en ligchaam verbroken is, dan houdt dat alles op. Dan rust het lijk des liefhebbenden, naast dat des beminden; het lijk des hatenden, naast dat des gehaten; het lijk des onderdrukkers, naast dat des onderdrukten, zonder dat iets te kennen geeft, welke gevoelens die menschen voor of tegen elkander bezield hebben. Ja; somtijds rusten zij, wier twisten vaak heinde en verre verwoesting en onheil te weeg bragten, op weinige voeten afstands van elkander, even vreedzaam als waren zij hun geheele leven broeders geweest.

Doch keeren wij tot ons verhaal terug.

Toen Tasciardo het tooneel, dat zich voor zijne oogen opdeed, beschouwde en bemerkte, hoe de twee, laatst geënterd hebbende, galjoenen, voor een goed gedeelte door den schok en het vuur vernield waren, knarste hij op de tanden, deed die bodems op sleeptouw nemen en vervolgde de reis, om in *Spanje's* hoofdstad te kunnen verhalen, dat hij, met zijne acht grootte schepen, één Hol-

landsch vaartuig had aangevallen, dat deszelfs manschappen zich twee volle dagen tegen zijne overmagt hadden verdedigd en toen alle hunne verdedigingsmiddelen waren uitgeput, den dood boven de boeijen verkozen hadden, en dat driemaal zooveel zijner manschappen als hun getal bedroeg, door hen in dien dood waren medegesleept.

Op het oogenblik dat de Spaansche vloot deze plaats zoude verlaten, bemerkte een matroos twee Nederlanders, die nog blijken van leven gaven, men wierp hun een touw toe, dat zij in den doodsangst grepen; doch op een der schepen opgenomen, wezen zij elke verpleging van de hand en stierven weinige oogenblikken later onder den uitroep „*Oranje boven.*" De schepen zetten hunne reis voort en spoedig werd deze plek verlaten.

GRIETJE EN IDA.

De mensch wikt.
God beschikt.

Omstreeks drie maanden later zaten in het stille huisvertrek, der woning, die de onder-admiraal Reinier Klaaszoon te *Amsterdam*, bezat, Grietje, en de jeugdige Ida. Beiden hielden zich met eenig vrouwelijk handwerk onledig en voerden een druk gesprek met elkander.

En waarover zoude dit gesprek anders hebben kunnen loopen, dan over de vermoedelijk spoedige terugkomst van Reinier en Egbert en over de bruiloft, welke spoedig daarna zoude gevierd worden.

„Ja mijn kind" sprak Grietje, het gesprek voortzettende, ik dacht wel dat ik die dwaasheden uit uw hoofdje zoude verdrijven en ik zie thans, dat ik daarin geslaagd ben. Ten minste, gij schijnt sints eenigen tijd zoo treurig niet meer, als vroeger. Foei! hoe kondet gij u ook zulke akelige gedachten in het hoofd halen, even alsof Reinier en Egbert niet zouden wederkeeren.

Het is waar, moeder, antwoordde Ida, het was dwaas van mij; doch ik ben thans geheel van die treurigheid genezen.

Dit zeggende plooide zij den mond tot eenen glimlach, die door de droefgeestige trek, welke zij aan het gelaat mededeelde, eer tegen dan voor de waarheid harer verzekering getuigde.

„Hoe zal EGBERT staan op te zien, als hij u ziet uitgedoscht in dat kleed van bruine zijde, voor uw bruiloftsdag vervaardigd; en hoe is het, hebt gij reeds bij den goudsmid den gouden ketting besteld? vervolgde GRIETJE met al de drukte eener bedrijvige huismoeder, die eene gewigtige; huisselijke gebeurtenis te gemoet ziet.

Ja moeder, alles is reeds in gereedheid tot onze bruiloft; alleen de bruidegom ontbreekt antwoordde het meisje met dienzelfden weemoedigen glimlach, dien wij reeds zoo even bij haar opmerkten.

Hetgeen nu volgde en meestal betrekking had op en handelde over de toebereidselen tot het bruiloftsfeest, zoude zeker door het grootste gedeelte mijner lezers met tegenzin gelezen, of wel geheel overgeslagen worden. Het zij dus genoeg te zeggen, dat eer een kwartieruurs verloopen was, het gesprek werd afgebroken door het binnentreden der oude dienstmaagd, die aan de vrouw des huizes berigtte dat een zeeofficier haar verlangde te spreken. De beide vrouwen verbleekten, als hechtten zij aan dit zonderling bezoek, eene noodlottige voorbeduidenis. Wat toch zoude die officier te zeggen kunnen hebben?

Zoude welligt REINIER hem den last opgedragen hebben, hen van zijne behoudene aankomst in het vaderland te verwittigen of zoude eene ongesteldheid hem zelven beletten, dit gelijk hij anders altijd gewoon was, het eerste te doen?

Deze en meerdere gissingen doorkruisten het hoofd van GRIETJE, zonder op een derzelve een voldoend antwoord te kunnen geven. Zij haastte zich derhalve om te weten, wat haar gemeld zoude worden en begaf zich naar het vertrek, waar de zeeofficier haar wachtte.

IDA bleef alleen in het huisvertrek; angstig staarden hare oogen in het rond. Heftig klopte haar hart; want hoewel zij om GRIETJE gerust te stellen, hare bange verwachting ontveinsd had, was echter een bang en akelig voorgevoel nog steeds in haar heerschende, hetwelk dit vreemd en onverwacht bezoek niet weinig deed toenemen.

Eerst zat zij eenige oogenblikken met het blond gelokte hoofd op de hand geleund; toen wierp zij zich op de knieën neder, om in

het gebed de kracht en vertroosting te zoeken, welke zij zoo zeer behoefde.

De blaauwe oogen naar omhoog geslagen, met gevouwene handen lag zij daar in de ootmoedigste houding der aanbidding, nedergeknield voor Hem, die genoegen vindt in het ootmoedige gebed zijner menschen-kinderen.

Slechts kort duurde dit gebed. Een gil, gehoord wordende uit het vertrek, waarheen Grietje zich begeven had, doet haar ijlings oprijzen. Zij ijlt daarheen en is reeds tot de deur genaderd; toen zij op eens de woorden hoort uitspreken: „Troost u, mevrouw! uw echtgenoot en zoon stierven den schoonen dood voor het Vaderland."

Zij had genoeg gehoord. Dat bange voorgevoel, haar sints eenigen tijd verontrustende, had haar niet bedrogen. Zij wankelde en viel onder het slaken van een luiden kreet, bewusteloos op den grond neder.

Grietje hoorde den gil, opende de deur en vond Ida doodsbleek op den killen grond liggen.

Haar eigen lijden vergetende, staart zij het geliefde meisje aan en roept in het eerste oogenblik van schrik uit: „Geregtige hemel! zij is dood!"

„Bedaar, mevrouw!" zeide de officier, „het is slechts eene flaauwte, zie slechts, zij beweegt telkens de hand."

Zij zag nu ook werkelijk, dat de regterhand van het meisje, van tijd tot tijd door eene zenuwachtige trilling bewogen werd en dit stelde haar eenigzins gerust.

„Haal spoedig den geneesheer," zeide zij tot de dienstmaagd, die mede op het geluid van den gil, was toegeschoten.

De officier bood zich aan dit te doen, welk aanbod dan ook met dankbaarheid werd aangenomen. Ida werd vervolgens in dien bewusteloozen toestand door de beide vrouwen opgenomen en op haar ledekant nedergelegd.

Een kwartier later kwam zij weder tot zich zelve en voor dat een half uur verloopen was trad de geneesheer binnen, voelde haar de pols en verklaarde haren toestand voor niet gevaarlijk, wanneer geene buitengewone, onvoorziene omstandigheden plaats vonden.

Niettegenstaande deze bemoedigende en geruststellende verzekering,

wilde GRIETJE zich den nacht, welke op dezen treurigen dag volgde, niet ter ruste begeven, maar waakte getrouw aan de legerstede van het geliefde meisje, tot dat de morgenstond aanbrak, en toch nog konden alleen de bede van IDA, die verklaarde, dat zij zich zeer redelijk bevond, haar overhalen, eenige uren de voor haar zoo noodige rust te gaan nemen.

Hoewel de lezer de geheele toedragt der zaak reeds zal begrepen hebben, heeft deze echter het regt, iets naders van de komst des zeeofficiers te weten.

Door den admiraal belast de tijding van den dood des onder-admiraals en diens zoons, aan deszelfs weduwe over te brengen, had de edele zeeman, dit zoo voorzigtig mogelijk trachten te doen. Eerst zeide hij slechts aan haar, dat eene kleine ongesteldheid REINIER en EGBERT belette, zelven haar van hunne behoudene terugkomst kennis te geven, dat toen GRIETJE zich hiermede niet tevreden willende houden, hem bezwoer, haar de geheele waarheid, hoe droevig deze ook ware, te melden; toen had hij haar zijne droevige boodschap niet langer kunnen verbergen, maar haar na eenige omwegen de zaak in zijn geheel medegedeeld. Zoodra zij den dood van echtgenoot en zoon vernam, had zij den gil geuit, die IDA, zich naar het spreekvertrek had doen begeven.

De officier had haar willen troosten, door haar voor te houden, hoe edel de dood van den onder-admiraal en diens zoon geweest was en toen de woorden gesproken, welke IDA de bevestiging haars voorgevoels hadden kenbaar gemaakt.

Hetgeen toen volgde, is den lezer bekend.

EEN STERFBED.

God tempers the wind to the shorn lamb.
STERNE, *Sentimental Journey*.

Ik gevoel mij verpligt, ten einde zooveel mogelijk alle langdradigheid te vermijden, weder een tijdvak van drie maanden over te slaan.

De ongesteldheid van Ida was onmiddelijk tot eene ziekte gestegen en wel eene ziekte, die de pogingen des geneesheers ijdel deed zijn; eene ziekte, die niet met ruwe hand haar slagtoffer aangrijpt en het leven ontneemt maar zacht, gelijdelijk en juist daarom te onfeilbarer werkt. Het was de tering, die sints eenigen tijd haar jeugdig leven belaagde, om wel haast hetzelve geheel te vernietigen.

En geen wonder. Haar gevoel was sints eenige maanden te zeer geschokt, om niet doodelijk op hare ligchaamskrachten te werken.

Ik voer u thans aan hare stervenssponde.

In die sombere, slechts spaarzaam door het schijnsel eener lamp verlichte kamer, staat een met groen saai behangen ledikant, waaruit telkenreize het geluid eener beklemde ademhaling opstijgt. Naast hetzelve zit Grietje, terwijl nu en dan een traan over hare bleeke wangen heenrolt en van de smart getuigt, die haar hart verscheurde, sints zij den dood van echtgenoot en zoon vernomen had.

Weinige schreden van haar af stond een man van omstreeks veertig jaren, in eene peinzende houding.

Het was de geneesheer, die, daar Ida's toestand ieder oogenblik verergerde, geroepen was, om haar in de laatste ure bij te staan.

Aan de tafel, op welke eene menigte fleschjes stonden, zat de oude dienstmaagd.

Plegtig was de stilte, die in het vertrek heerschte en slechts nu en dan afgebroken werd door de ademhaling van het meisje of het gesnik der beide vrouwen.

Zoo duurde het eenige oogenblikken, toen hoorde men een zacht geritsel achter de gordijnen en tegelijk de stem van Ida, die zachtkens het woord „*moeder*" uitsprak.

Dadelijk sloeg Grietje de gordijnen open en staarde haar in de blaauwe oogen. „Hoe bevindt gij u, mijn kind?" vroeg zij met eene liefdevolle stem. „O veel beter dan straks, moeder," antwoordde Ida, half fluisterend, „de rust, die ik genoten heb, heeft mij verkwikt en ik heb zoo schoon gedroomd: ik zag vader en Egbert in een schoon land, zij wenkte mij en zeiden, dat ik bij hen zoude komen en juist toen ik mij naar hen toe wilde begeven om mij in Egberts armen te werpen, toen werd ik wakker.

De geneesheer trad nu nader en voelde hare pols, toen zeide hij fluisterend tot de weduwe: „Laat geene ijdele hoop u bedriegen, mevrouw; zij zegt, dat zij beter is: Vlei u evenwel daar niet mede, zij meent dit slechts en is inderdaad erger. Het zal spoedig met haar gedaan zijn."

Grietje ware in tranen uitgebarsten, zoo zij zich niet uit vrees van Ida te bedroeven, bedwongen hadde. Zij wilde weder het woord tot haar rigten, toen zij bemerkte, dat deze de oogen weder gesloten had en scheen te slapen. Het licht, dat op haar gelaat viel, liet toe hetzelve naauwkeurig te beschouwen.

Hoe was zij veranderd.

Die wang, voor eenige maanden nog met een zacht rood gekleurd, was nu bleek en ingevallen. De schoone blonde lokken hingen verward om het liefelijk gelaat. Om dien mond, welke zich zoo dikwijls tot een gulhartig lachje geplooid had, zweefde ook nu een glimlach, maar een lach, die eene onbeschrijfelijke weemoedigheid teekende en van een verborgen zielelijden getuigde.

Zoo zeer had het ongeluk, ook dat liefelijke wezen deszelfs verpletterende kracht doen gevoelen.

Omstreeks een kwartier uurs duurde Ida's sluimering. Toen ontwaakte zij en sprak met eene zachte stem: „Moeder, ik gevoel mij veel zwakker dan straks. Het is mij zelfs, als of ik spoedig zal sterven. Nu, dat is ook goed, dan zal ik hen wederzien."

Nu kon Grietje zich niet langer bedwingen, maar barstte in tranen uit.

„Ween niet," zeide Ida, „verblijd u veeleer, dat ik deze aarde, welke mij toch geen genoegen meer kan schenken, zal verlaten, om daarboven hen, die ik lief heb, weder te vinden en voor u lieve moeder, te bidden."

Krampachtig drukte de weduwe de hand der stervende, die, als uitgeput door vermoeijenis, de oogen weder gesloten had.

Zacht naderde de geneesheer het ledikant, voelde de pols van het lieve meisje en zeide toen tegen Grietje: „Laat zoo spoedig mogelijk om den leeraar zenden, slechts weinige oogenblikken zijn haar nog ter voorbereiding geschonken."

Dadelijk gaf Grietje bevel aan de dienstmaagd om dit te doen; die dan ook het huis verliet en spoedig met de boodschap terug kwam, dat de leeraar zich op dat oogenblik niet te huis bevond, doch dat men hem zoodra hij te huis kwam, dadelijk van het verlangen der weduwe zoude kennis geven.

Hoe langer, hoe beklemder werd intusschen de ademhaling der stervende. Eensklaps opende zij de oogen, lachte Grietje weemoedig toe en zeide met eene telkens afgebrokene stem: „Moeder... ik zal... spoedig bij... hen zijn.... Vaarwel.... God zij met u...."

Zij liet de oogen weder toevallen, draaide zich eenige malen onrustig heen en weder en lispte: „Ja, Egbert... ik kom... gij wenkt mij.... God wees mij genadig, om Jezus wil!"

Eene zware zucht volgde deze woorden en eene ziel vol liefde brak door het stoffelijk huldsel henen; om in het rijk der Eeuwige Liefde, aan die des geliefden hereenigd te worden,

DAAR ZOUDE HET HAAR WEL ZIJN.

Luid weenende wierp Grietje zich op het lijk van het geliefde meisje, terwijl zij uitriep. „Zoo is dan alles, wat ik op aarde dierbaars had mij van het hart gerukt! Hemel, waarom sterf ook ik niet!"

In dien zelfden oogenblik werd de deur der kamer zacht geopend, en een man van een eerwaardig uiterlijk trad binnen.

Hij had de woorden der weduwe gehoord en zeide: „Zoo kom ik dan reeds te laat. Ik had haar uiteinde zoo spoedig niet gewacht."

Grietje antwoordde den binnentredende die niemand anders was dan de geroepen leeraar, niet, maar herhaalde „Hemel, waarom sterf ook ik niet!"

„Foei; Mevrouw!" zeide de brave man, tot de weduwe die, na hare droefheid en wanhoop met dien vreesselijken uitroep eenigzins lucht te hebben gegeven, in eenen armstoel was neergezonken, „foei, is dit de taal eener geloovige Christinne?" heet dat onderwerping aan den wijzen wil des Vaders? Niet dat ik uwe smart misprijze, neen, ik weet ook, wat het zegt, geliefde panden ons van het hart te zien scheuren; maar ik wraak dien kreet der wanhoop, want ik weet ook dat het den Christen niet voegt te treuren als zij die geene hope hebben; o wachten wij slechts getroost op het uur, waarin de dood

ons overbrengen zal in die plaatse, waar wij onze geliefden zullen weder vinden, waar alle tranen der smart van de oogen gewischt worden en de dood niet meer zijn zal; en is de Heer ons niet voorgegaan in het lijden? en is hij ons niet meerder dan de liefste aardsche betrekkingen?

Grietje antwoordde niet. Alleen de dankbare blik, dien zij den spreker toewierp, getuigde dat zij zijne berisping en daarop gevolgde vertroosting begrepen had.

Lang sprak de leeraar tot de weduwe en het was reeds laat toen hij en de geneesheer de zwaar beproefde vrouw verlieten, welke beiden hadden getracht, zoo veel mogelijk in eenen kalmen toestand te brengen.

NASCHRIFT.

De weduwe van Reinier Klaaszoon ontging door haar sterk gestel, de uitwerking, welke zulk eene vreesselijke smart als de hare, op heur ligchaamsgestel had kunnen uitoefenen; terwijl ook de bezoeken van den waardigen leeraar niet weinig toebragten tot heeling der geslagene wonden.

De staten, der weduwe van den onder-admiraal hunne dankbaarheid willende betuigen, beschonken haar met een jaargeld van twee honderd gulden voor de diensten, welke haar overleden man den lande bewezen had.

Ziet daar, geachte lezers en lezeressen, u weder een' tafereel geschetst uit den altijd gedenkwaardigen tijd van onzen roem; een tijd waarin voor *Nederland* de morgenster der vrijheid oprees. een tijd, waarin de stille vroomheid der vaderen het gebouw van hunne welvaart optrok, dat het zwaard, met Gods hulp gevoerd, tegen den vijand verdedigde. Meer dan twee eeuwen zijn sedert verloopen, maar nog altijd klopt ons het hart bij de gedachte, wat ons vaderland was en had kunnen worden, zoo het nakroost altijd op den grondslag der vaderen had voortgebouwd en wij slaken de zucht onzes harten: God behoede *Nederland!*

Wat het feit aangaat, dat ik tot middelpunt van mijn verhaal gemaakt heb, het is een diergenen, welke de geschiedenis heeft geboekt als eene heldendaad, als een blik van moed, die voor geen gevaar terugdeinst. En hoewel er altijd voor ons de vraag overblijft, of Klaaszen niet te ver ging, door over zijn leven op deze wijs te beschikken; aan de andere zijde moeten wij bekennen, dat reeds de heldhaftige verdediging van zijnen bodem gedurende zulk eene overmagt hem immer door den Nederlander moet doen verheffen tot den rang der uitstekendste helden die dit plekje gronds heeft opgeleverd. En wanneer wij de vaderlandsliefde eene deugd noemen, dan is die deugd welligt groot tot in hare overdrijving.

Nu nog een woord over het romantische gedeelte van dit stukje. Ik heb daarin getracht u eene liefde te schilderen, schoon, rein en gevoelvol als die waarvan Vondel zoo roerend zong:

Daar zóó de liefde viel
Smolt liefde ziel met ziel
En hart met hart te gader.

Eene liefde, die iets hoogers kent dan het hartstogtelijke en daarom, juist daarom „*Sterker is dan de dood*" want de banden des aardschen huwelijks worden daarboven zeker niet gestrengeld, maar dat hoogere blijft, en is onsterfelijk als de ziel:

Heerlijk moet dan ook de stonde wezen welke geliefden, die één waren, ook in geloof, hoop en liefde daarboven vereend. want dáár worden alle tranen van de oogen gewischt; geen rouw, dood wordt daar gekend, en de Eeuwige Liefde, die daar troont is er alles in allen tot in eeuwigheid.

Leiden, 1848. J. M. E. Dercksen.

BRUSSEL.

Op de helling eens heuvels en in eene vlakte, welke door verscheidene armen der *Senne* doorsneden wordt, ligt *Brussel*, vroeger de hoofdstad der voormalige *Spaansche* en *Oostenrijksche Nederlanden*, later met *'s Gravenhage* beurtelings de residentie-stad van den Koning der *Nederlanden*, thans de hoofdstad van het koningrijk *België*, is gewis eene der schoonste, bloeijendste en merkwaardigste steden, en telt eene bevolking van meer dan 120,000 zielen, wier aantal jaarlijks toeneemt. Men verdeelt haar in de boven- en beneden stad; de eerste ligt op en langs de helling des heuvels, heeft ruime straten, prachtige gebouwen en steekt ten gunstigste af bij de oude beneden stad.

Brussel dankt deszelfs oorsprong aan eene kapel, door Sint Gaugerik of Gery bisschop van *Kamerijk* in het laatst der zestiende eeuw gesticht op een eiland hetwelk door twee takken der *Senne* gevormd wordt en nog den naam van *St. Gery* draagt. De naamsoorsprong is duister, en komt het waarschijnlijkst van *Broeksel* moeras, van *brug Senne*, of wel van *brug-cel*, cel of kapel bij de brug. In de 7de eeuw was *Brussel* eene burgt, die van het bisdom *Kamerijk* afhankelijk was, en moet in de 10de eeuw reeds eene vrij belangrijke stad zijn geweest, omdat keizer Otto II daar in 976 zijn hof hield; ten minste eene oorkonde van hem, in dat jaar gegeven, is gedagteekend *apud Brusolam*, bij *Brusola*, *Brussel*. Verliest zich dus de oorsprong dezer stad in het duister, dat de stichting der meeste Brabandsche steden omhult, zoo heeft toch de stad zelve door de menigte

van belangrijke voorvallen, die binnen hare wallen voorvielen, vooral in den Nederlandschen bevrijdings-oorlog en vervolgens in de Fransch-Oostenrijksche oorlogen, eenen beroemden naam verkregen. Wie denkt niet aan EGMOND en HOORNE en zoo vele Nederlandsche edelen, die hier het bloedschavot bestegen, wie denkt niet aan den bloeddorstigen ALVA, die geheel *Nederland* voor zich deed sidderen? Nog toont men het paleis van EGMOND, nog de plek op de groote markt, waar zijn bloed vloeide. Met regt echter handhaaft *Brussel* nog steeds den eersten rang onder de Belgische steden, en zij zelve schijnt er een zekeren hoogmoed in te stellen, als echt Fransche stad de mededingster van *Parijs* te zijn. Het geheele voorkomen der stad en de indruk, dien zij op den vreemdeling maakt, overtuigt hem ook spoedig, dat hij een klein *Parijs* voor zich heeft. Naast het indrukwekkende eener aan paleizen zoo rijke stad vertoont zich in alles het karakter van vrolijke bevalligheid en sierlijkheid. Over glooijende heuvelen uitgestrekt, levert zij de afwisselendste gezigten op, die altijd eenen aangenamen indruk achterlaten. Schoone, levendige straten, waarin het gewoel van voetgangers, ruiters en rijtuigen nooit eindigt, de groote en des avonds door tallooze gaslichten schitterende winkels, die alles ten toon spreiden, wat kunst en natuur in de verschillende gedeelten der aarde vermag op te leveren, bevallige fonteinen, ruime pleinen en aangename wandelingen verhoogen dezen indruk niet weinig.

In het jaar 1044, omgaf LAMBERT BALDERIK graaf van *Leuven* en *Brussel*, de stad met eenen muur met zeven poorten; waarvan nog overblijfselen te zien zijn.

In 1213 werd *Brussel* ingenomen door FERRAND graaf van *Vlaanderen* en SALISBURY, broeder des konings van *Engeland*, die HENDRIK I, hertog van *Braband*, onder wiens regering *Brussel* zeer toenam, wilden dwingen zijn verbond met *Frankrijk* te laten varen. Tegen het einde der volgende eeuw (1371) had de verdrijving der Joden uit *Brussel* en *Braband*, en de verbeurd-verklaring hunner goederen plaats, wier waarde op bijna dertien millioenen geschat werd.

Den grootsten bloei bereikte *Brussel* onder de heerschappij der magtige hertogen van *Bourgondië*, vooral gedurende de regering van

Filips den *Goeden*. Ontzaggelijke schatten waren toenmaals te *Brussel* opgehoopt, hetwelk door zijne wapen-, laken-, tapijt- en kantfabrieken, door zijne kunstenaars, door den handel eene der rijkste steden van *Europa* geworden was, maar ook eene weelde ontwikkelde, die zeer voordeelig was voor de kunsten, welke het Bourgondische hof in hooge mate begunstigde. Na den dood van Karel den *Stouten* kwam *Brussel* met de 17 Nederlandsche provinciën door het huwelijk van Maria, zijne eenige dochter, met den aartshertog Maximiliaan aan *Oostenrijk* (1477), en behield onder de roemrijke regering van Karel den *Vijfde*, zijn aanzien en zijne belangrijkheid. Te *Brussel* stond deze keizer zijne kroonen aan zijnen zoon Filips af. Onder de regering van dezen barstten die langdurige en bloedige oorlog uit voor burgerlijke en gewetensvrijheid, die zijne verwoestingen door het geheele land verspreidde. De woede der beeldstormerij, de bloedige plakaten der Inquisitie, door het verbond der edelen gevolgd, zijn onzen lezers bekend. De komst des hertogs van *Alva* op den 22 Augustus 1567, aan het hoofd van een talrijk leger, zijne wreede maatregelen, waardoor duizenden uit land en stad weken, en die duizenden anderen op het schavot voerden, onder welke de doorluchtigste personen van *Nederland* zich bevonden, ondermijnden den bloei van *Brussel*, zoo dat het zich zelf onder het meer rustige bewind des aartshertogs Albert en der Infante Isabella niet geheel herstelde. In de oorlogen met de Franschen, op het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw gevoerd, bleef de stad niet van de rampen des oorlogs verschoond. In 1695 bombardeerde haar de Fransche maarschalk de Villeroy gedurende 48 uren; 14 kerken en 4000 huizen werden de prooi der vlammen. Met den vrede van *Utrecht* (1713) kwam *Brussel* met de Spaansche Nederlanden onder Oostenrijksche heerschappij.

De regering der keizerin Maria Theresia was eene der gelukkigste, die *België* ooit ten deele viel. De handel van *Brussel* verhief zich meer en meer, en de verovering der stad door de Franschen in 1747, was slechts voorbijgaan. Zes en dertig jaren bestuurde Karel, hertog van *Lotharingen*, *België*, als landvoogd in naam van Maria Theresia, en stierf in 1780, door *Brussel* en geheel *België* betreurd.

De opstand der Brabanders tegen keizer JOZEF II, die in zijne verlichte en prijzenswaardige hervormingen echter ook wel de wetten en privilegiën des lands weinig ontzag, duurde niet lang, daar zijn opvolger LEOPOLD zwoer dezelve te zullen handhaven (1791).

De latere lotgevallen van *Brussel* knoopen zich aan de geschiedenis der Fransche omwenteling. *Brussel* werd met de Oostenrijksche Nederlanden in *Frankrijk* ingelijfd en de hoofdplaats van het departement der *Dijle*. Het bleef tot den 1 Februarij 1814, toen de verbondene legers de stad bezetten, met *Frankrijk* vereenigd, om vervolgens bij het koningrijk der *Nederlanden* gevoegd te worden.

Den 11 September 1815, werd WILLEM I te *Brussel* als koning der *Nederlanden* gehuldigd. *Brussel* werd beurtelings met *'s Gravenhage* de residentie-stad des konings en de vergaderplaats der Staten-Generaal. Vijftien jaren lang nam de stad in bloei en schoonheid toe, tot de opstand van *Augustus* 1830 uitbarstte, over welken oorzaken en gevolgen wij hier niet zullen spreken. Den 23, 24 en 25 September was de stad de schouwplaats der gevechten tusschen de opstandelingen en de Nederlandsche troepen, waarna de laatsten terugtrokken. Den 4 Junij deed prins LEOPOLD van *Saksen-Koburg*, door het nationale kongres tot koning van *België* gekozen, zijne intrede in de hoofdstad van het nieuwe koningrijk.

De handel en nijverheid van *Brussel* bereiken met elken dag eenen hoogeren trap van ijver en volmaking, De weelde is sedert vijf en dertig jaren hoe langer hoe meer overal doorgedrongen, en is ten toon gespreid in de rijke magazijnen, waar naast de voortbrengselen van *België* die van alle andere landen opgehoopt zijn. De vervaardiging van kant, en die van rijtuigen behooren te *Brussel* t'huis; de drukkunst maakt snelle vorderingen, begunstigd door den onophoudelijken nadruk van Fransche werken. *Brussel* bezit zeep-, stijfsel-, vitriool- en sterkwaterfabrieken; zijde- en katoendrukkerijen; suiker- en zoutraffinaderijen, glas-, porcelein- en aardewerkfabrieken; verwerijen, looijerijen, eindelijk brouwerijen, waar het bekende farobier gebrouwen wordt. Verscheidene banken en handelgezelschappen bewijzen der nijverheid uitstekende diensten, en oefenen eenen gunstigen invloed uit op het openbaar krediet.

Onder de kerken munt door eenvoudigheid en verhevenheid de hoofdkerk, aan St. Gudula gewijd, uit. Zij werd op een heuvel, de *Molenberg* genaamd, in het jaar 1010 door Lambert Balderik, graaf van *Leuven* gesticht en aan den heiligen Michael gewijd. In 1047, toen het gebeente van St. Gudula daarin werd overgebragt, nam zij den naam dier heilige aan. Van 1226 tot 1263 werd zij herbouwd. In het koor bevindt zich de prachtige graftombe van zwart marmer van Jan II hertog van *Braband* en van zijne gemalin. Behalve deze zijn er nog andere schoone praalgraven, en eenige kostbare schilderijen.

De kerk *Notre dame de la Chapelle*, in 1210 gebouwd, bevat de begraafplaatsen der beroemde familiën Croy en Spinola. Voorts heeft men er de kerken van *St. Nikolaas*, van *St. Jakob* van *Coudenberg*, van *Joannes den Dooper*, van *Notre dame des Victoires*, *Notre dame de bon Secours*, en der heilige Katharina, allen met meer of minder kostbare schilderijen prijkende. De protestanten hebben twee kapellen.

Brussel bezit 8 openbare hospitalen, namelijk 2 voor zieken, 1 voor grijsaards, 1 voor weezen, 3 voor oude vrouwen en 1 voor krankzinnigen; daarenboven nog drie door milddadige bijdragen onderhoudene gestichten van liefdadigheid.

Wij noemen onder de voornaamste gebouwen der stad nog op,

het paleis des konings, eenvoudig van buiten, rijk en prachtig van binnen;

het paleis der natie, waar de senaat en de kamer der afgevaardigden vergaderen;

het voormalig paleis van den prins van *Oranje*, waaruit de kostbare voorwerpen van kunst zich thans in het paleis van den koning der *Nederlanden* bevinden,

het paleis der schoone kunsten, vroeger het paleis der Oostenrijksche gouverneurs-generaal. Hetzelve bevat thans de *openbare bibliotheek* uit meer dan 150,000 banden en 16,000 handschriften bestaande en onder de Bourgondische hertogen eene der aanzienlijkste van *Europa*; het *museum* van schilderijen, het rijke kabinet van *natuurlijke historie* en het natuurkundig kabinet. Behalve deze vindt

men nog rijke verzamelingen van voortbrengelen der natuur en der kunst bij vele bijzondere personen, als bij den hertog van Aremberg, den prins van Ligne enz.

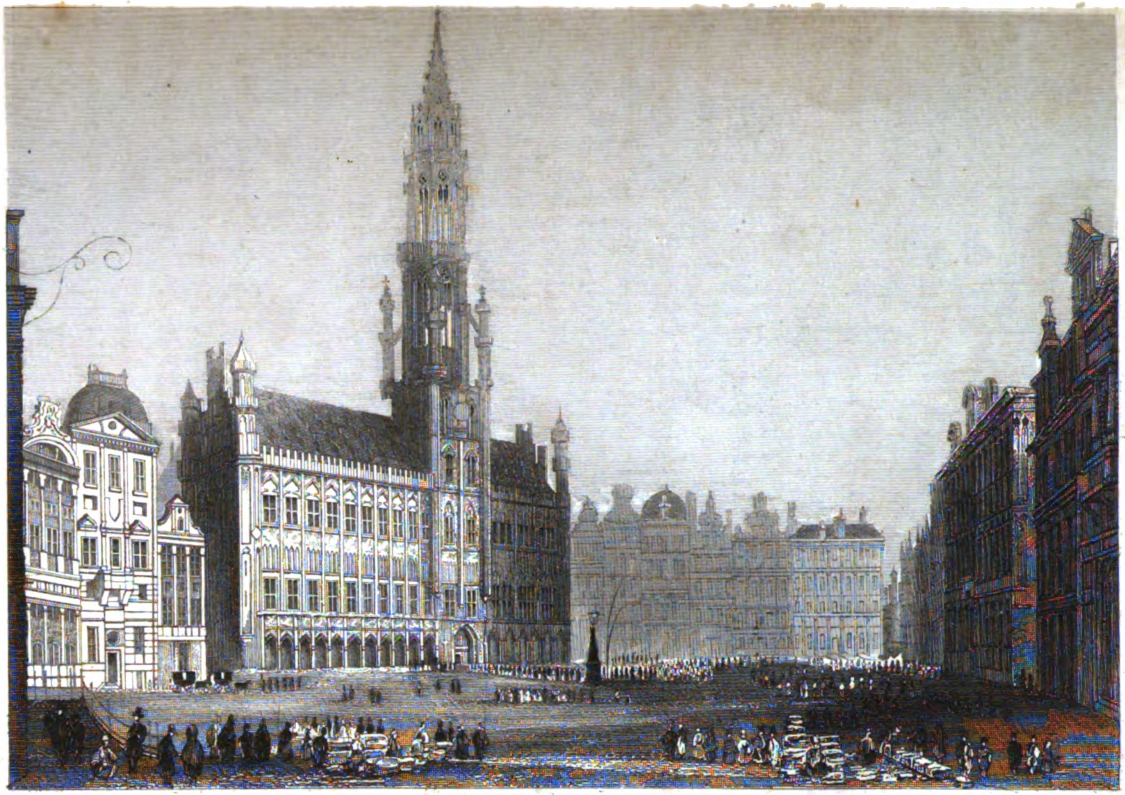
Het *Paleis van Justitie*, onder de regering van koning Willem I gebouwd, de *munt*, de *groote gevangenis* zijn in hunne soort opmerkelijke gebouwen.

De *Koninklijke Schouwburg*, in 1819 voltooid, is een prachtig gebouw, hetwelk veertien maal honderd duizend franken gekost heeft; de andere kleinere *Schouwburg* staat bij het park.

Het merkwaardigste gebouw voor de geschiedenis is het *Raadhuis*, op de groote markt in Gothischen stijl gebouwd. Deszelfs toren die in ligtheid, sierlijkheid en bevalligheid weinig zijns gelijken heeft, verheft zich 364 voeten hoog, en draagt een kolossaal beeld van St. Michael, den beschermheilige der stad, hetwelk tot windwijzer dient. Dit beeld is van verguld koper en 17 voeten hoog. Zonderling genoeg, staat de toren niet in het midden van het gebouw. De bouwmeester van den toren heette Johan van Ruysbroeck. De voornaamste zaal van het *Raadhuis*, de Gothische zaal genoemd is merkwaardig in de geschiedenis als de plaats, waar Karel V, in al den luister zijns roems en zijner magt, de heerschappij over *Spanje* en de *Nederlanden* aan zijnen zoon Filips afstond, den 16 Januarij 1556. Tegenover het *Raadhuis* staat het zoogenaamde *Broodhuis*, waar Egmond en Hoorne de laatste oogenblikken huns levens doorbragten en van waar zij het schavot bestegen.

Onder de pleinen zijn de voornaamste, die van het koninklijk paleis, de *Place Royal*, de Groote markt, het Muntplein, het groot *Sablon* met een marmeren fontein, door lord *Bruce*, uit erkentelijkheid voor de stad *Brussel* gebouwd, waar hij 40 jaren doorbragt, en de *place der Martyrs* (Martelaarsplein), waar de gesneuvelden in de Septemberdagen begraven zijn. In het midden verheft zich het standbeeld der vrijheid.

Een der merkwaardigste gedeelten der stad is het *park*, op eene hoogte aangelegd en bezienswaardig zoo wel om zijnen schoonen aanleg als om de prachtige gebouwen, die het omringen. Het *park* is eigenlijk een lustbosch met schoon aangelegden bloemparken,

DE GROOTE MARKT TE BRUSSEL.

lanen en vijvers. Het is de gewone verzamelplaats van vreemdelingen en inlanders, waar zich al de weelde en rijkdom eener stad ontwikkelt, die hoe langer hoe meer de mededingster van *Parijs* wordt. Hertog FILIPS de *Goede* wordt voor den stichter van het *park* gehouden. Ook de *Alleé Verte* is eene schoone, veel bezochte wandelplaats. Uit het *park* komt men op de met louter paleizen pronkende *Rue Royale*, eene straat, die zeker in grootheid, pracht en evenredigheid bezwaarlijk door eenige andere geëvenaard wordt.

Onder de poorten is de Halsche poort de oudste en merkwaardig; omdat zij, onder ALVA's bewind, tot gevangenis strekte voor velen der doorluchtigste slagtoffers van dien wreeden landvoogd.

Van de 25 tot 30 fonteinen, waarvan verscheidene, bij voorbeeld, de beide op het binnenplein van het *Raadhuis* zich bevindende, wezentlijke kunststukken zijn, mogen wij die niet vergeten, welke onder den naam van *Manneken-Pis* eene algemeene vermaardheid heeft. Men zegt, dat zekere GODFRIED, de jonge zoon eens hertogs van *Braband*, die uit het paleis zijns vaders weggeloopen was, op den hoek der straat waar zich die zonderlinge fontein bevindt, in dezelfde houding als het beeld, wedergevonden werd. De Brusselaars zijn aan het *Manneken-Pis* zeer gehecht; zij noemen het den oudsten burger der stad en beschouwden het als een openbare ramp, toen het in 1817 gestolen werd. Het manneke werd echter gelukkiglijk wedergevonden. Het is eene kleine figuur uit brons, die langs den natuurlijken weg een zuiver, helder water uitgiet. LODEWIJK XV schonk dezen oudsten burger een volkomen stel kleedingstukken. Ook andere vorsten deden zulks. Gedurende de Brusselsche kermis draagt de kleine man een der hem geschonkene gewaden; sedert de omwenteling van 1830, doscht men hem gewoonlijk als een officier der burgerwacht uit.

De omstreken van *Brussel*, de voorsteden, zoo wel als de naastbijgelegene dorpen, hebben meestal eene zeer aangename ligging; bij voorbeeld *Etterbeek*, het schoone *Ixelles* met fraaije wandelingen, *Boisfort*, *Averghem*. Voorts de koninklijke lustsloten *Tervueren* en *Laeken*. Drie uren van *Brussel* naar den kant van *Namen* ligt het beroemde slagveld van *Waterloo*.

De Visscher van Scarphout.

Van *Ostende* tot *Sluis* gaat men langs een verlaten strand, dat aan de woede der golven van de *Noordzee* is blootgesteld. — Op dat strand vindt men niets bekoorlijks, niets bloeit er dat daaraan eenige versiering, of verfraaijing kan geven. — Slechts zeegras, schulpen aan de diepten des oceaans ontrukt, vervrolijken den oever en hier en daar vertoont zich een groenachtig boomstruikje of een kleur en geurloos bloempje, dat boven het zand der heuveltjes, *duinen* genoemd, uitsteekt. — Men kan ligt beseffen dat de bewoners dier kust niet zeer talrijk zijn. — Twee kleine dorpen, een half dozijn ver van elkander gelegen hutten zijn de eenige sporen van menschelijke woonplaats, die men hier op eene uitgestrektheid van verscheidene mijlen aantreft. — Om zich in den tijd onzer geschiedenis te verplaatsen, moet men zeven honderd jaren terug denken. — Tegen den avond van eenen kouden en regenachtigen dag beschouwde een der visschers van het Scarphoutsche strand de zee, die zich in hoog schuimende golven verhief. — De Hemel, reeds donker en met loodkleurige wolken bedekt, werd in het noordwesten nog zwarter en het geloei der winden kondigde een' nabijzijnden storm aan. — De visscher was een man van eene hooge gestalte; zijne haren voorheen zwart, begonnen reeds grijs te worden; zijne gelaatstrekken hadden niets onbevalligs, ofschoon zijn breed voorhoofd reeds vol rimpels was.

Hij beklom een zandheuveltje, in de nabijheid van het vervallen kasteel *Scarphout*, dat de vloed, dagelijks, van het land scheidde, gelegen. — Vóór hem, op de veiligste plaats van den inbam, lagen zijne beide booten en achter hem, onder aan de zandheuvels, die naar het oude slot geleidden, zag men de hut, door hem en zijn gezin, sedert tien jaren, bewoond.

Nadat hij de zee gedurende eenige oogenblikken had waargeno-

men, wendde, hij zich tot een, in een grove pij, gekleed jongman. „Neen, PETERKEN, neen, zeide hij, de storm komt op, ik zal dezen avond niet vertrekken. — Verwittig uwen vader en de andere gezellen dat ik van denkbeeld veranderd ben. — Ik wacht mijnen zoon, die van *Doornik* moet terug komen en ik wil den storm niet trotseren, op het oogenblik, waarin ik hem na eene lange afwezigheid hoop terug te zien.

De jongman ging dadelijk op weg naar eenige kleine hutten, die men op een uur afstands kon onderscheiden en de man keerde terug naar zijne woning, die uit vier vertrekken bestond. — Het eerste onderscheidde zich door eene in het oog vallende zindelijkheid; alles was daarin met bijzondere oplettendheid en zorg geplaatst. — Het koperwerk op den grooten schoorsteen en het aardewerk op de schachten, alles bewees de tegenwoordigheid eener goede huishoudster. — Toen de visscher binnen trad, lag er een brandend vuurtje aan den haard en op de tafel stonden aangestoken harstkaarsen. — Terwijl hij met een grimlach van trotsche tevredenheid rondkeek, viel hem een bekoorlijk meisje van veertien jaren om den hals en riep vrolijk uit: „Lieve moeder! hij vertrekt van avond niet."

Hare moeder, die voorheen zeer schoon had moeten zijn, kwam aanloopen en ontving haren man met eenen hartelijken kus. — Hij ging zitten, trok zijne lompe laarsen uit en strekte zijne handen naar het vrolijk vlammende vuur uit.

De wind stak meer en meer op: de zee zuchtte als of zij door den duivel der stormen gekweld werd, groote regendroppelen vermengden zich met het geloei des onweders en kletterden tegen de muren van de hut.

„Het zal een verschrikkelijke nacht zijn!" zeide de visscher tot zijne dochter: „geef mij mijn boek, wij zullen voor de arme reizigers, die aan den storm blootgesteld zijn, bidden."

Zijne dochter ging naar een der houten schachten en haalde van achter het aardewerk een roomsch kerkboek; haar vader koos er een gebed uit, dat hij overluid voorlas, terwijl de moeder en de dochter naast hem nederknielden.

Bij het naderen van den nacht werd de orkaan nog onstuimiger. —

De bruisende golven des oceaans schenen de hut omver te willen werpen en mede te voeren. — Alice, de vrouw des visschers, onderhield het vuur en maakte zorgvuldig het avondmaal gereed voor haren man en den zoon, dien zij verwachtte, terwijl Emiline, wanneer de wind voor eenige oogenblikken ophield, ging luisteren of zij ook haar broeders voetstappen kon vernemen.

Eensklaps werd er hevig aan de deur geklopt: De visscher haastte zich om open te doen, onder den uitroep: „het is mijn zoon." Maar verwonderd achteruitgaande: vraagde hij: „Wie zijt gij?" Doodsbleek, met verwilderde oogen, door en door nat, van schrik en vermoeijenis uitgeput, trad een man van de jaren des visschers, al waggelende, binnen, in zijne armen, het onbezielde ligchaam eener jonge en schoone vrouw dragende. — De kleederen der beide vreemdelingen hadden zeker meer dan de hut met al haar huisraad gekost. — Maar die van den man droegen toen de sporen eener bloedige worsteling. — Nadat hij de deur gesloten had, leidde hij zijnen dierbaren lust op eene der ellendige rustplaatsen, die onder zijn bereik waren, neder en smeekte voor het jonge meisje den bijstand der beide vrouwen, die haar, met deelneming, aanschouwden. — Dadelijk waren deze daartoe bereid en hoewel de visscher eenige verwondering, bij de komst dezer nieuwe gasten had laten blijken en dat een trotsche blik in zijn oog fonkelde, bragt hij haar in het binnenvertrek, en legde haar op het zindelijke bed zijner vrouw, die hem, zoowel als zijne dochter, volgde. — Hierna zich tot zijnen onverwachten gast keerende, vraagde hij hem op eenen barschen toon:

„Wat zal dit beteekenen."

De vreemdeling antwoordde slechts door deze andere vraag:

„Zijt gij Walran, de visscher van *Scarphout* en zweert gij, mij niet te zullen verraden?"

„Ik ben Walran, en ik doe den eed, dien gij mij afvraagt."

„Dan kan ik u alles zeggen. — Gij hebt in uwe woning de dochter van Karel, graaf van *Vlaanderen* (1) Ik heb haar met levensge-

(1) Karel van *Denemarken*, bijgenaamd *de Goede*, graaf van *Vlaanderen*, was de zoon van Kanut en van Alise, dochter van Robert de Fries; in zijne jeugd deed hij een' togt

vaar gered. Ik heb haar uit de handen der moordenaars haars vaders gerukt."

„Uit de handen van haars vaders moordenaars," riep de visscher uit. „Is haar vader dan dood?"

„Hij is in de kerk van *Brugge*, vermoord. — Gelukkig was zijn zoon afwezig en zijne dochter is buiten gevaar, indien gij ons de hulp wilt verleenen, dien een jongman, welke thans hare vervolgers eenen verkeerden weg wijst, ons, in uwen naam, beloofd heeft."

„Mijn zoon," zeide de visscher; „zijn woord verbindt dat zijns vaders. Maar, zeg mij, wie zijt gij?"

„Ik ben Boudewijn, heer van Waveren, maar laat ons geen kostbaren, tijd met spreken verliezen. — Eene bende moordenaars overwint, de graaf is vermoord; zijn zoon is te jong om de kroon terug te bekomen of haar, zoo men hem niet te hulp komt, te verdedigen; zijne dochter wordt hier vervolgd door de moordenaars haars vaders en kan hier niet lang verborgen blijven; nog dezen nacht moet ik een middel zoeken om haar in *Frankrijk*, op eene veilige plaats, te brengen en, als een getrouw vriend van mijnen overleden vorst, moet ik aan zijne vijanden, de erfenis van zijnen zoon, vóór dat zij hunne magt gevestigd hebben, ontrukken. — Draagt het uwe goedkeuring weg om ons in uwe boot, onder uw geleide, te laten vertrekken? Eene belooning, waarop een visscher zelden hopen kan, zal uw deel zijn."

„De storm is verschrikkelijk," zeide de visscher: „de wind is ijskoud; eer dat wij *Frankrijk's* kusten bereiken, zal deze bloem voor eeuwig weggemaaid zijn. — Zij moet hier blijven."

---

naar het Heilige land, onderscheidde zich door zijne heldendaden tegen de ongeloovigen en werd graaf van *Vlaanderen* in 1119, na den dood van Boudewijn, die hem ter belooning zijner diensten in *Palestina*, tot zijn' erfgenaam benoemde.

Met de edelste onpartijdigheid werd onder zijne regering het regt uitgeoefend en hij deelde zijn geld aan de armen uit. — Hij wilde de geldzucht van Bartoul van Straten, provoost van *Brugge* en van Bouchard, burgemeester dier stad, niet dulden. — De ellendelingen vermoordden hem, den 2 Maart 1127, in de kerk van St. Donat te *Brugge*.

De koning van *Frankrijk*, Lodewijk de *Dikke*, heeft dezen moord, op de verschrikkelijkste wijze gewroken. — De provoost werd door een' hond verslonden; Bouchard stierf door beulshanden. Het graafschap *Vlaanderen* werd aan Citio, zoon van Robert, hertog van *Normandije*, gegeven.

„Maar de moordenaars zullen haar hier ontdekken en haar ombrengen. — Hoe! Gij zijt een man, een zeeman, en vreest gij den storm?"

„Ik vrees niets! maar ziedaar mijn zoon! ALBRECHT, dat Gods zegen u vergezelle," voegde hij er bij; toen een jongman binnen trad. — „Wees welkom, al komt gij in een ongunstig oogenblik. — Doe den groote slagboom voor de deur en laat niemand binnen komen, terwijl ik aan dezen vreemdeling eene hem onbekende schuilplaats zal aanwijzen."

„Niemand zal hier levend binnen komen," riep ALBRECHT uit, na zijnen vader omhelsd te hebben. Toen deze, eene der harstkaarsen, die op de tafel stonden, nemende, door de kamer liep, waarin de schoone en ongelukkige MARGARETHA van *Vlaanderen* uit hare bezwijming, weder tot zich zelve kwam, om alles wat er wreeds in het leven is, te ondervinden, fluisterde hij aan het oor zijner vrouw:

„In geval zij mogten ondernemen om de deur open te loopen, neem haar dan onder uw geleide en beveel aan ALBRECHT en aan EMELINE u te volgen." Vervolgens met den graaf in eene andere kamer gaande, gaf hij hem de kaars en ging met hem naar den muur, die, aan die zijde, aan het einde van het gebouw stond. Het was een oude muur, het overblijfsel eens kloosters, dat bij een, sedert lang, niet meer bestaand stadje was opgerigt.

Deze muur was alles wat van het oude klooster nog bestond. — De visscher ligtte met zijne schouders een der ontzaggelijk groote steenen van dien muur op en tot groote verbazing van den vreemdeling, draaide dezelve op eene spil, en door de hierdoor ontstane opening, zag men het bovenste eener kleine trap, die met eenen onderaarschen gang gemeenschap had. — Weinige woorden waren voldoende om uit te leggen, dat deze trap, door eenen geheimen gang, onder het zand, naar het oude kasteel geleidde, waarin eene nog bewoonbare en slechts aan den visscher bekende kamer was.

„Hier," zeide hij, „zal de jonge MARGARETHA, door mijne vrouw en kinderen verzorgd, gevoed en getroost worden; wij beiden zullen vertrekken. — Gezond en wel zal ik u naar *Boulogne* brengen, of

de oceaan zal ons beiden verzwelgen. — Daar, ten minste, zult gij van den koning van *Frankrijk* de noodige hulp om *Vlaanderen* weder tot rust te brengen, kunnen verkrijgen."

„Naar *Boulogne*," zeide de vreemdeling, „naar *Boulogne!* Neen, zet mij liever te *Berg*, of *Calais* aan land; want te *Boulogne* ben ik niet bemind. — Ik heb den ouden graaf van *Boulogne* beleedigd; ik aarzel niet mijn ongelijk te bekennen en hoewel hij, sedert lang, overleden is, weet ik welk eene haat zijne onderdanen mij nog toedragen en ik geloof dus dat het mijne zaak is die stad te vermijden."

„Gelooft gij dan, dat volkshaat of volksliefde lang duurt?" vraagde de visscher. „Maar wat ligt daaraan gelegen; laat ons naar *Boulogne* gaan; gij zult daar den koning van *Frankrijk* vinden, die naar het verhaal eens reizigers aldaar gekomen is om over het sedert lang ledig staande graafschap *Boulogne* te onderhandelen. — Hij zal u tegen uwe vijanden beschermen en zal u bijstand bieden om aan uws vorsten zoon, het hem toebehoorende erfgoed terug te geven."

De heer van *Waveren* aarzelde eenige oogenblikken, besloot vervolgens des visschers raad te volgen en weldra werden daartoe alle toebereidselen gemaakt.

De schoone MARGARETHA, door de zorg van het gezin des visschers in het leven terug geroepen, weigerde het haar aangeboden verblijf niet en doorliep onbevreesd de lange vochtige gewelven en de steenen poorten, die haar van de wereld zouden afscheiden. — Pas in veiligheid zijnde, gaf zij zich geheel over aan de smart, veroorzaakt door den bloedigen dood haars vaders, door den hagchelijken toestand, waarin zich haar broeder bevond en door al de gevaren, waaraan de getrouwe vriend, wiens vaderlijke zorg haar van eenen gewissen dood gered had, was blootgesteld. Nadat van *Waveren* had opgemerkt, dat een binnengrendel aan de vorstin het middel aan de hand gaf om haar verblijf af te sluiten, verliet hij haar, onbekommerd over haar lot en volgde den visscher naar het strand. — De boot wachtte hen en twee stoutmoedige matrozen stonden gereed om in hun lot te deelen. — De heer van *Waveren* beschouwde angstig den van sterren beroofden hemel, voelde den wind tegen zijne sterke borst blazen en hoorde de golven tegen den donkeren oever

slaan; maar de herinnering aan zijnen vermoorden meester, aan deszelfs ongelukkige kinderen verlevendigde weder zijnen moed; hij sprong in de boot en gaf het teeken tot het vertrek, dat het teeken zijns doods zoude kunnen worden. — De drie zeelieden wachtten den golf af om in zee te steken en weldra verlieten zij den oever.

Den volgenden dag was de hemel nog donker, maar de wolken verminderden, de zon brak van tijd tot tijd door den nevel heen en scheen de winden en de zee, die nog aan het laatste geloei des onweders gehoorzaamden, te willen uitdagen.

Nadat de ongelukkige Margaretha van *Vlaanderen* gedurende eenige uren onrustig geslapen had, opende zij hare oogen en dacht voor een' oogenblik dat het verledene slechts een droom was; maar het aanschouwen dezer kamer, zoo verschillend van die, welke zij in het paleis haars vaders bewoonde, bragt haar in de werkelijke wereld terug. Intusschen was het geen gewoon vertrek. Rijke behangsels versierden 'er nog de muren; de toilet-tafel was met fijn linnen en zijde overdekt; onderscheiden zilveren voorwerpen, eene waschkom, eene lampetkan, een kop waren voor Margaretha's gebruik bestemd. De naauwe getraliede vensters, de dikke muren waarin zij stonden, de verschoten fluweelen behangsels van het bed, waarin zij geslapen had, de gewelfde zoldering, van beeldhouwwerk en verguldsel beroofd, alles herinnerde haar dat zij zich in een vervallen kasteel bevond. Het jonge meisje stond op en plaatste zich voor een venster, waardoor zij de nog verbolgen zee kon zien. Zij dacht aan den goeden heer van *Waveren*, aan zijne gevaarlijke reis en de beeldtenissen van den visscher, van zijne lieve dochter, van zijnen edelmoedigen zoon vertoonden zich als in een' droom voor haren geest. Door een zacht geklop aan de deur kwam zij weder bij zich zelve; maar hare zenuwen waren zoodanig door schrik ontsteld, dat zij al haren moed noodig had, om een bezoek in hare kamer toe te staan.

Het zacht en vrolijk voorkomen van Emeline, 's visschers dochter, stelde haar volkomen gerust. — Margaretha, aan de onschuldige vreugde der jeugd ontrukt, geheel verlaten in een eenzaam en treurig verblijf, door gevaren omringd, nam het aanbod der vriendschap, die men haar wilde bewijzen, met welgevallen aan. —

Zij vond in EMELINE eene aanbiddelijke goedheid en welwillendheid, gepaard met eene standvastigheid, die men slechts door tegenspoed kan aanleeren. ALBRECHT, des visschers zoon, die te huis gebleven was om MARGARETHA tegen elken vijand te beschermen, bezocht door EMELINE vergezeld iederen avond en morgen, de jonge MARGARETHA, die naar deze bezoeken, als naar de gelukkigste uren harer gevangenschap, verlangde.

De visscher kwam niet terug; de eene dag volgde den anderen en de sloep die *Scarphout* had verlaten om den storm te trotseren, verscheen niet weder. — De familie des grijsaards ondervraagde telkens de manschap der booten, die de kust naderden en smeekte de golven haar een' vader en man terug te geven. — Op het strand gevonden stukken van schepen, masten, zeilen, planken deden alle hoop verliezen en de bloedverwanten der reizigers verzochten den priester der Lieve-Vrouwe-kerk van *Blankenberg* eene mis te vieren voor de rust van de zielen der schipbreukelingen. De vrome man stortte tranen bij het vervullen van dien treurigen pligt; want hij beminde zijne kudde en was een boezem-vriend des visschers, hoewel hij zijne jeugd aan de hoven had doorgebragt en in de vriendschap van eene edelen vorst mogt deelen.

MARGARETHA, wier lot met dat der arme familie van *Scarphout* innig verbonden was, deelde dagelijks in al hare hoop en vrees. Ook had zij hare tranen met die van EMELINE gemengd en ALBRECHT's hand gegrepen, wanneer zij, bij hare deelneming in het verlies des visschers, uitriep: „Wat is mijn lot wreed, door de poging tot mijne redding, breng ik hier dood en wanhoop!"

„Wij hebben niets meer dan onzen pligt gedaan, mevrouw," antwoordde haar ALBRECHT, „en de herbergzaamheid, die wij u aangeboden hebben, hoe duur ook door ons geboet, berouwt ons niet. Vrees niet voor de toekomst. Gelukkige dagen kunnen de treurige afwisselen. Gij zijt hier in veiligheid en als het nood is, zal ik u tot mijnen laatsten droppel bloeds verdedigen!"

„De stille woning der weduwe was in droefheid gedompeld. Elken avond trachtten EMELINE, ALBRECHT en hunne moeder, bij hun turfvuur gezeten, in hunne harten, weder eenige vonken te doen her-

leven van die verhevene hoop, die de Hemel aan den mensch geschonken heeft om hem voor vertwijfeling te behoeden. Met eenen heldhaftigen moed verborgen zij hunne tranen voor Margaretha. De gesprekken, die Albrecht met haar hield, liepen meest over den burgeroorlog in *Vlaanderen*, waarbij hij de hoop dat haar broeder weder, door eene tegenomwenteling, op den troon zoude komen, bij haar levendig hield.

Hoewel diep ter nedergeslagen, was de vorstin van lieverlede met haar lot gemeenzaam geworden en zonder dat zij er zich rekenschap van kon geven, behaagde haar het geheimzinnige dat daarin gelegen was; haar voormalig leven vertoonde zich aan haar onder nieuwe kleuren. Het ongeluk is een berg op welks top men de wereldsche zaken, in haar wezenlijk licht, beschouwt. Sprak Albrecht met haar over de feesten, waarvan zij de koningin geweest was, over de schitterende tournooispelen, over den glans der wapenrustingen, over het fluweel en de zijde die de adellijke jonkvrouwen versierden, dan toonde Margaretha, op het vale rasterwerk van haar verblijf geleund, hem, den gezigteinder in al zijne uitgebreidheid; de zon, in purperen wolken gehuld; den oceaan fonkelende van vuur en de jonge gravin vraagde zich dan in stilte af of de luister, dien de natuur voor alle menschen ten toon spreidt, niet grootscher is dan al die verblindende feesten, door menschelijke verbeelding daargesteld. Daarenboven, hoe kort zijn deze laatste van duur? Het kasteel, waarin de vorstin thans haar verblijf hield, was een welsprekend getuigen van de broosheid van alles wat door menschenhanden gemaakt is. Die gespleten en door den tijd ter nedergevelde muren hadden wederstand geboden aan de bestorming van talrijke legerbenden. In die groote vervallen zalen, dansten eens dappere ridders en schoone jonkvrouwen, wier stof thans met dat der aarde vermengd is.

Albrecht stond op de hoogte van zijnen tijd. Door zijn zachtmoedig en gevoelig gemoed, door zijnen vurigen en denkenden geest, door zijn bevallig en standvastig karakter bekoorde hij Margaretha. Wanneer zij met hem over zijne jeugdige jaren sprak, antwoordde haar de jongman dat de herinneringen zijner kindsheid verward en onbestemd waren; dat hij zich daarvan niets anders dan worstelin-

gen en gevechten kon voorstellen, dan voegde hij er bij dat hij tot een addellijk geslacht behoorde, ofschoon zijn vader over dit onderwerp nooit met hem wilde spreken.

Ook bij MARGARETHA, stond het vast dat ALBRECHT tot eenen edelen stam behoorde. Het ongeluk, de dankbaarheid hadden haar geleerd EMELINE en ALBRECHT te beminnen en hare droomen van de toekomst scheidden haar nimmer van het huisgezin des visschers. Zij verwonderde zich, dat zij in ALBRECHT's helderen blik en in zijne verheven gelaatstrekken, niet het doorluchtige bloed, dat door zijne aderen moest stroomen, had kunnen vermoeden. Wanneer zij, hem door het klimop, dat hare vensters belommerde, met eene forsche hand, een rank bootje tegen de woedende golven, zag besturen, of dat hij, onbewegelijk op de boot staande, zijne zware netten uitwierp, bewonderde zij zijne kracht, zijne stoutmoedigheid en wanneer zij hem die onverbiddelijke zee, welke hem zelfs zijn's vaders lijk niet had terug gegeven, zag trotseren, dan beangstigde zij zich over zijne behouden terugkomst.

Inmiddels was *Vlaanderen* het tooneel van binnenlandsche beroerten en van burgeroorlog. De koning had een leger geworven om de oproerlingen te kastijden en om aan MARGARETHA's broeder de staten zijns vaders terug te geven. Reeds was de koninklijke bannier, door magtige leenmannen omringd, tot in het oproerig grondgebied doorgedrongen, en de koning, vertoornd over het bloedbad, dat men onder eenige zijner troepen had aangerigt, had zich, bij eene plegtigen eed verbonden, om al de zaamgezworenen van het leven te berooven. ALBRECHT spoedde zich dit nieuws aan MARGARETHA mede te deelen en hoewel deze den Hemel smeekte voor het geluk der wapenen van *Frankrijk's* koning, zag zij, echter, niet, zonder bekommering, het oogenblik naderen dat haar van de Walransche familie zou scheiden.

Den volgenden dag, bragten latere berigten hunne gemoederen in angst en ontsteltenis. BOUCHARD, het opperhoofd der moordenaren van KAREL den *Goeden*, had aan den koning van *Frankrijk* de volgende boodschap gezonden:

„De dochter van den graaf van *Vlaanderen* is in mijne magt; ik ken

hare schuilplaats en ik bewaar haar in gijzeling. Haar bloed zal ik doen stroomen, ingeval men mij durft trotseren."

Albrecht werd door deze tijding, diep getroffen. Indien Bouchard Margaretha's schuilplaats had ontdekt, was de tijd daar, om de bevelen, die de visscher ten haren opzigte gegeven had, ten uitvoer te brengen. Zij moest dan met eene boot naar de Fransche kust gebragt en aan den koning van *Frankrijk* of aan zijnen vertegenwoordiger, overgeleverd worden. De uitvoering van dit ontwerp was voor hem ondoenlijk, omdat het hem van Margaretha zoude scheiden. Hoe meer hij 'er, echter, over dacht, des te meer zag hij 'er de noodzakelijkheid van in. Bij het zien van eenige schepen, die sedert verscheidene dagen, langs de kust, kruisten, stak hij met eenige varensgezellen in zee, naderde een der schepen en vraagde op eenen onverschilligen toon aan één der manschappen, wie de eigenaar dier schepen was. Met schrik en ontsteltenis vernam hij dat zij aan Bouchard, provoost van *St. Donat* toebehoorden. Zijne moeder wachtte hem aan den oever om hem het berigt mede te deelen dat de koning van *Frankrijk* in aantogt naar *Brugge* was, dat Bouchard op de vlugt was en dat de oproerlingen, hevig door de Fransche ridderschap vervolgd, de kusten naderden.

Daar was geen tijd te verliezen. Hoe zou men aan het dringend gevaar ontsnappen? De wegvoering over zee was niet meer mogelijk en de vlugt over land zou Margaretha van *Vlaanderen* in de handen harer vijanden geleverd hebben. Albrecht, de jonge maagd zelve willende raadplegen, doorliep, in allerijl de gewelven, die hem van haar scheidden, overtuigd dat binnen weinige oogenblikken haar lot zou beslist zijn. Hij stelde haar al het verschrikkelijke van haren toestand voor. Het was juist de tijd van den vloed. Weldra zou het kasteel van het land gescheiden zijn. De koning van *Frankrijk* volgde den vijand op den voet, hij alléén kon haar redden.

„Ik wil liever sterven," zeide zij, „dan levend in de handen der beulen mijns broeders vallen en ik acht mij gelukkig *hier* te kunnen sterven."

„Margaretha! eer dat zij u aanranden, zullen zij over mijn lijk gaan. Dikwijls heeft één man massa's tegen gehouden. Gij zijt gered, indien ik u tot de aankomst des konings kan verdedigen."

„Maar wapenen, wij hebben geen wapenen!”

„Die hebben wij. Niemand, behalve mijn vader en ik, kent de geheimen van dit kasteel. Wij zijn in het bezit van hetgeen wij noodig hebben. Wacht, binnen een oogenblik, ben ik terug.”

Zijne afwezigheid was kort; hij kwam terug met een helm, een schild, een degen en eene strijdbijl gewapend. MARGARETHA zag met schrik dat hij noch pantser, noch maliekolder had om hem tegen de slagen zijner aanvallers te beschermen.

„Zoo ik EMELINE kon afzenden om eenige onzer schippers-gezellen bijeen te roepen, zouden zij tot onze hulp toesnellen en met hunnen bijstand zou ik gedurende een paar uren een leger kunnen tegen houden.”

MARGARETHA antwoordde ALBRECHT door hem met hare hand eene bende ruiters te wijzen, die toen nog slechts op eenen kleinen afstand, met volle teugels op *Scarphout* kwamen aanrijden. De jongman verloor alle hoop op bijstand en zocht de geschiktste plaats tot verdediging op.

Een dikke muur, die eertijds het kasteel omgaf, was door den golfslag half gesloopt, aan eene zijde was hij nog met den bouwval verbonden en stak als een hoofd, dat reeds half overstroomd was, in de zee vooruit. Deze muur was op het land twintig en op de zee vijf en twintig voet hoog. Boven op dien muur, tusschen de borstwering was een gang, breed genoeg voor twee menschen. Op dien muur, ongeveer op het midden tusschen het kasteel en de zee stond een torentje. ALBRECHT dacht dat MARGARETHA hierin eene wijkplaats kon vinden, zoo lang hij dien gang tegen de krijgslieden, die van de landzijde kwamen kon verdedigen. Hij deelde dit ontwerp aan de vorstin mede, die, op den oceaan wijzende, hem onder een' vloed van tranen, antwoordde:

„Bezwijkt gij ALBRECHT, dan is dáár mijn graf.”

De bende van BOUCHARD was naauwelijks op één mijl afstands genaderd; maar ALBRECHT zag, met eene onbeschrijfelijke vreugde, op ongeveer twee mijlen achter zijne vijanden, een leger dat hen scheen te vervolgen. Deszelfs bannieren waren ontrold en de lansen glinterden in de zon.

„De koning van *Frankrijk!* de koning van *Frankrijk!* riep AL-

BRECHT, terwijl de oproerlingen naderden. Zij bereikten den oever, deden hunne paarden, die door den vloed bedreigd werden, achterwaarts gaan en namen den weg naar WALRAN's hut. Op dit oogenblik, kon ALBRECHT zijne moeder en EMELINE, die door het zand, zonder dat men hen vervolgde, op de vlugt gingen, onderscheiden. Over het behoud van haar leven gerust gesteld, dacht hij slechts aan MARGARETHA, overtuigd dat hare redding, uitsluitend, van zijne dapperheid, afhing.

„Naar het torentje! naar het torentje!" zeide hij en te gelijker tijd nam hij de jonkvrouw in zijne armen, bragt haar in die schuilplaats en plaatste zich in den gang. Een nieuw leven scheen hem te bezielen, een vuur ontvlamde zijne oogen en onder de edelste toespraak, vermaande hij de vorstin, zich, in het oogenblik van gevaar, met moed te wapenen, angstvallig op te merken wat rondom haar voorviel en hem telkens mede te deelen wat zij door de schietgaten van het torentje kon waarnemen.

Daar was een oogenblik van schrikkelijke onzekerheid. Het Fransche leger naderde. ALBRECHT ontdekte den koninklijken standaard, onder de menigte bannieren der leenheeren, wapperende. De Fransche vorst kon BOUCHARD achterhalen vóór dat deze den onderaardschen gang gevonden en overweldigd had; maar de moordenaar kende de plaats en hij had slechts stil doen houden om zich van de openingen der gewelven te verzekeren en om ze af te sluiten, opdat zijne vervolgers hem niet konden aanvallen. Eenige oogenblikken daarna weergalmden de gewelven van een woest en ontstuimig geschreeuw. ALBRECHT en MARGARETHA, zich zoo veel mogelijk verborgen houdende, zagen den bloeddorstigen provoost en zijne makkers het kasteel doorloopen om hen te ontdekken.

De bannieren van *Frankrijk* naderden en vóór dat BOUCHARD MARGARETHA's schuilplaats had ontdekt, stond de oever vol met krijgslieden. Zij waren zoo digt genaderd, dat men onder het zacht geruisch der golven, de stem eens wapenkonings kon hooren, die de oproerlingen opeischte om zich over te geven, en aan allen, uitgenomen aan de tien voornaamste zaamgezworenen, vergiffenis beloofde. Een aanhoudende kreet van uitdaging was het antwoord der oproerlingen,

want Bouchard had Albrecht gezien, die, merkende dat hij ontdekt was, zich, met de strijdbijl in de hand tusschen den vijand en de vorstin plaatste. De Franschen konden den zoon des visschers, wiens halve ligchaam boven de borstwering uitstak, onderscheiden. Het gevaar, dat hem dreigde, beseffende, wierpen eenige boogschutters hunne pijlen op de soldaten van den provoost, die zich gereed maakten om Albrecht aan te vallen. Twee of drie oproerlingen werden ter nedergeveld, maar de anderen wonnen ongevoelig grond en de veilige stelling van den jongman maakte een einde aan dit gevecht. Margaretha's verdediger stond dus alléén tegen een drom van vijanden, elke slag zijner strijdbijl deed den oever sidderen en wanneer zijn arm een' muiter nedervelde, hoorde hij kreten van vreugde en aanmoediging. De belegeraars hielden meer en meer aan. Margaretha, bleek van schrik en vrees, bevende voor Albrecht's leven, leunde tegen de deur van het torentje, blootgesteld aan de vurige blikken dier moordenaars, die slechts streden om zich meester te maken van haar, die zij tegen hunne kwijtschelding wilden uitwisselen, of aan hunne wraak wilden opofferen. Albrecht streed als een held, en vormde rondom hem een wal van lijken en stervenden.

Bouchard, wees, in dit oogenblik, met zijnen vinger naar een' hoop planken en balken, die, door de zon half verrot, op de binnenplaats van het kasteel lagen. Een twaalftal manschappen maakten er zich meester van, plaatste ze tegen den muur, achter het punt, dat de dappere zoon des visschers verdedigde en wilden hem ook van achteren aanvallen. Albrecht zag het nieuwe gevaar niet, dat hem dreigde, maar Margaretha, verschrikt over dit noodlottig voordeel van Bouchard kwam doodsbleek uit het torentje, naderde Albrecht en zeide tot hem met eene versmoorde stem:

„Zij komen, zij komen van de andere zijde! wij zijn verloren!"

De jongman keerde zich eensklaps om en zag het gevaar. Eene laatste hoop gaf een lichtstraal in zijn gemoed: hij wierp den eersten aanvaller, die op de lijken trad, die hem tot wal strekten, ter aarde, bragt een' tweeden slag toe aan dengenen die achter hem stond, waardoor hij op de lijken zijner makkers viel en als toen gebruik makende van het daarop volgend oogenblik van verwarring,

greep hij MARGARETHA in zijne armen, sprong op de borstwering onder den uitroep: „Dat God ons bescherme!" en op het oogenblik dat BOUCHARD, aan het hoofd zijner krijgslieden, op den muur verscheen, wierp zich ALBRECHT met zijnen dierbaren last in den afgrond.

Van den oever hoorde men een kreet van verwondering en schrik. De koning van *Frankrijk* zelf, vergezeld door twee oude ridders, begaf zich eenige schreden ver in de zee. ALBRECHT en MARGARETHA verdwenen eenige oogenblikken, maar de jonge visscher, van kindsbeen af, gewoon om tegen de golven te worstelen, kwam weder boven, en zwom, het water met zijnen regter arm klievende, naar den oever. MARGARETHA gaf geen teeken van angst; haar moed overheerschte haren schrik, ALBRECHT kwam bleek en uitgeput aan land en MARGARETHA in zijne armen nemende, viel hij op de knieën voor den vorst en overhandigde hem zijnen kostbaren last.

„Treedt terug, edelen, treedt terug, riep LODEWIJK van *Frankrijk*, van het paard stijgende, uit. „De jonge held moet, alvorens uwe gelukwenschingen te ontvangen, het loon, door hem zoo roemrijk verdiend, erlangen. Plant den standaard! ALBRECHT van *Boulogne*, ik sla u tot ridder! wees altijd, zoo als heden, dapper en edelmoedig! Schoone vorstin van *Vlaanderen*," voegde hij er bij, zich tot MARGARETHA, die weder tot zich zelve kwam, wendende. „Gij hebt eene schuld aangegaan, die wij aan uwen redder niet kunnen betalen! Overeenkomstig de wetten onzer kusten, behoort een visscher alles toe, wat hij uit de zee aanbrengt: Is het niet zoo, mijn goede Heer van *Boulogne*?" vraagde hij aan eenen grijsaard, die naast hem stond. „Gij kunt voor de waarheid van hetgene ik zeg, instaan; dewijl gij, gedurende tien jaren den rol van visscher van *Scarphout*, gespeeld hebt."

De edelen juichten toe; ALBRECHT spoedde zich naar zijnen vader die hem onder een vloed van tranen, in zijne armen ontving en de oude graaf van *Waveren*, de hand van MARGARETHA nemende, schonk die aan haren redder.

„Haar vader," zeide hij, „heeft mij door zijn testament het regt gegeven om over haren persoon te beschikken. Ik doe slechts mijn pligt, wanneer ik haar schenk aan hem, die haar met eigen levensge-

vaar gered heeft en om den graaf van *Boulogne* schadeloos te stellen voor het ongeluk, waarvan ik de oorzaak ben en om hem tien jaren van ballingschap te doen vergeten, wil ik, als een bewijs van mijn opregt berouw, dat al mijne bezittingen en mijne rijkdommen, na mijnen dood, aan Margaretha van *Vlaanderen*, gravin van *Boulogne*, toebehooren. Margaretha van *Vlaanderen* draagt deze echtverbindtenis uwe goedkeuring wel?"

Margaretha bloosde, vatte Albrecht's hand en hare schoone oogen naar boven slaande, riep zij uit: „Hemelsche Vader! zegen Uwe kinderen."

Aan het Strand.

EENE BALLADE.

Bij 't woeden der orkanen,
Bij 't brullen van de zee,
Was daar een beeldschoon meisje
Gezeten aan de reê.

Zij staarde er op de golven,
En slaakte menig zucht,
En gaf haar felle smarte
In deze woorden lucht:

„Reeds vloten dertien maanden
„En negen dagen heen.
„Waarom mij toch verlaten
„Ondanks mijn bang geween?

„Waarom in vreemde landen
„Toch uw geluk beproefd?
„Waarom toch, mijn geliefde,
„Uw liefste zoo bedroefd?

„Staakt, golven, uw geklater!
„En vloeit weêr kalm en zacht.
„Voert zoo hem in mijn armen,
„Den minnaar, dien ik wacht.

„Maar neen, gij blijft steeds bruisen,
„En toch wat u doorwoelt,
„Schijnt kalm bij die beroering
„Die thans mijn hart gevoelt.

„De koopman, die zijn schatten
„Van d'oceaan verwacht,
„Beeft bij het woèn der stormen
„Voor 't schip, zoo rijk bevracht.

„Vrees voor 't verlies van schatten
„Heeft nooit mijn hart bezwaard;
„Ik bid slechts, dat het leven
„Mijns dierbren blijf gespaard.

„Maar toeft gij ligt, mijn EDWARD,
„Nog in het vreemde land?
„Waar goud en diamanten,
„U boeijen aan het strand.

„Wie weet of daar geen meisje,
„Uw oogen heeft verblind?
„Een rijker kunt gij vinden,
„Maar geen die meer u mint!

„Of rust gij op de rotsen
„Die schuilen in het diep.
„En zonder dat me uw stemme
„Het schoon" *Tot weêrzien* riep?

Zoo zit zij droef ter neder,
En hoort het stormen aan,
Schenkt iedere vlaag een zuchtje
En menig golfje een traan.

Daar ziet zij dat de baren
Iets voeren naar het strand,
Daar ziet zij 't lijk van EDWARD
Geworpen in het zand.

Toen als een tengre lelie
Door d'aêm des storms geveld,
Viel ze op zijn lijk ter neder,
En hield het vast omkneld.

Toen drukte ze op zijn lippen
Een kus, zoo lang, zoo teêr....
Sloeg toen den blik ten hemel....
De droeve leed niet meer.

Leiden, 1848. J. M. E. Dercksen.

(Eenigzins naar eene Engelsche ballade van Gay *gevolgd.)*

Haat en Liefde.

In de maand April van het jaar 1524 wandelde een man langs de oevers van den *Teems*. Zijn neder gebogen hoofd en over elkander geslagene armen schenen te kennen te geven, dat of diepe overpeinzingen hem geheel bezig hielden, of dat bitter verdriet hem nederdrukte. Het was een jongeling van ruim twintig jaren; een wijde donkere mantel omgaf zijne sierlijke gestalte, zonder die geheel te verbergen; zijn hoofd, met eene fluweelen muts bedekt, waarop eene valkenveder wapperde, zou volmaakt geweest zijn, indien de ligte rimpels op zijn voorhoofd, zijne zamengetrokkene wenkbraauwen en eenigzins diep liggende oogen, niet hadden doen vermoeden, dat de ziel van hem, die deze teekenen droeg, reeds iets van hare zuiverheid en van haar rein geloof verloren had.

Toen hij zich op eene eenzame plaats bevond, haalde hij een perkament te voorschijn, hetwelk in den vorm van een brief gevouwen was en beschouwde het stilzwijgend. Terwijl hij met zijne blikken als verslond, traden het verledene en het tegenwoordige levendig voor zijnen geest; treurig verleden, onzeker tegenwoordig en de toekomst! — Ach! de toekomst hing misschien van den brief af, dien hij in zijne handen hield.

„O mijn vriend Erasmus," mompelde hij, „indien gij u bedrogen hadt! indien de fortuin, indien de roem mij niet toefde, na vaderland, vrienden, alles verlaten te hebben! Maar neen! het is onmogelijk! Hij heeft mij aan den man van genie, den beschermer der kunsten, aan Thomas Morus aanbevolen."

En de hoop deed eene voorbijgaande opgeruimdheid op het gelaat des jongelings zweven.

Het sloeg elf uren op den *Tower* te *Londen*; hij begaf zich met snelle schreden naar het paleis van den kanselier van *Engeland*.

Thomas Morus bevond zich in zijn arbeids-kabinet, toen men hem den vreemdeling aandiende. Hij zat voor eene kleine ronde tafel; eene menigte brieven, boeken en papieren lagen door elkander voor hem. Geene weelde, geene pracht

heerschte in zijne kleeding, welke eenvoudigheid wonderwel paste bij die van het vertrek, slechts voorzien met eenige met zwart leder overtrokkene stoelen. Eene enkele schilderij versierde dit kabinet; het afbeeldsel zijner vrouw.

Toen de vreemdeling het kabinet binnentrad, waar zoo vele belangrijke zaken beslist werden, boog hij zich met eerbied voor den grijsaard en bood hem eenen brief aan.

„Van Erasmus!" riep Morus met blijdschap uit, terwijl hij haastig het zegel verbrak.

Terwijl Morus den brief doorliep, beschouwde de jongeling met nieuwsgierigheid het kalme gelaat des kanseliers; zijne witte baard viel op zijne borst neder en gaf majesteit aan zijn eerwaardig hoofd. De vreemdeling scheen op dat achtbaar gelaat de gevoelens te willen lezen, die de ziel des kanseliers vervulden; hij werd geslingerd tusschen hoop en vreeze. Nu eens toonde zich een glimlach op de lippen des grijsaards, en dan was het als of de hemel zich voor den jongeling opende; maar wanneer des kanseliers gelaat zijne gewone achtbaarheid hernam, dan voelde hij zich als op het punt van in den afgrond des ongeluks te storten. Eindelijk sloeg Thomas Morus de oogen op hem, zag hem eenige oogenblikken aan en zeide met eene vriendelijke stem:

„Nader, jongman, en neem plaats op dien stoel bij mij."

De vreemdeling boog zich en gehoorzaamde. De kanselier hernam:

„Gij heet Hans Holbein en *Bazel* is uwe geboorteplaats?"

„Ja, mylord!"

„Gij zijt schilder, en komt zonder twijfel, in dit vreemde land, om fortuin te zoeken?"

„Ook roem, mylord!" riep Hans Holbein met geestdrift uit, terwijl hij opstond.

De kanselier glimlachte bij dezen uitroep en de hand des schilders vattende, verzocht hij hem, weder te gaan zitten.

„Het is wel, jongman," zeide hij, „gij kunt de eene en den anderen verkrijgen... De groote Erasmus heeft u aan mij aanbevolen; uw vertrouwen zal niet te leur gesteld worden. Hij beveelt u aan mijne vaderlijke zorg; de achting, die een man, wiens vriendschap ik mij tot eere reken, voor uw talent heeft, geeft u reeds aanspraak op mijne bescherming. — Luister; gij zijt nog jong. Eene toekomst vol grootheid en roem behoort u. Dwingt haar te buigen voor die kracht van genie, welke geene grenzen kent. Worstel moedig met de hinderpalen, die kwaadwilligheid en wangunst voor uwe schreden opwerpen."

Thomas Morus zweeg, nam den brief weder op, en doorliep dien ten tweeden male, terwijl Holbein; nog getroffen door de woorden des kanseliers, hem met bewondering aanschouwde. De schilder was schoon in dit oogenblik; eene ligte blos kleurde zijne gewoonlijk bleeke wangen, en het vuur der geestdrift schitterde in zijne oogen. Het was of eene geheimzinnige stem hem toeriep: Roem! Onsterfelijkheid! Hij scheen zich zelven vergeten te hebben, toen de achtbare stem van Morus, hem weder tot zich zelven riep:

„Jongman, de zorgen van den staat roepen mij in dit oogenblik. Kom over twee dagen hier terug, dan zal ik met den kardinaal Wolsey en den koning over u gesproken hebben. Vaarwel."

Holbein kuste met eerbied de hand, die de kanselier hem toereikte, en verliet hem met een onbeklemd gemoed en vreugde in het hart.

Twee dagen later begaf zich een grijsaard, eenvoudig maar rijk gekleed, vergezeld door een jongeling, wiens gewaad sierlijker maar minder rijk was, naar het koninklijk paleis van *Sint James*. Het waren Thomas Morus en Hans Holbein. Een paadje, in koninklijke liverei en op wiens borst het wapen van *Engeland* geborduurd was, volgde hen op een eerbiedigen afstand, en droeg eene kleine schilderij. In het paleis gekomen, werden zij door den koning bij zich ontvangen.

Nadat Hendrik VIII zich eenigen tijd met den schilder onderhouden had, wiens hartstogtelijke en levendige toon, die eene vurige ziel deed vooronderstellen, hem beviel, liet hij hem van zich gaan met betuigingen zijner koninklijke gunst en met uitnoodiging zich aan het hof zelf te vestigen. Toen zij het paleis verlaten hadden, greep Morus de hand des schilders, en zeide met waardigen ernst:

„Jongman, ik heb u het pad aangewezen, hetwelk gij moet inslaan; het overige zij uwe zorg. Vervul waardiglijk eene edele taak; want het doel der kunst is heilig. Zoek haar nooit door lage berekeningen te onteeren. Beoefen de kunst om haar zelve. Laat *Zwitserland* u eenmaal met hoogmoed onder zijne sieraden noemen, en dat *Engeland*, fier dat het de gastvrijheid u schonk, u als een voorbeeld aan toekomende kunstenaars roeme... Ga, en vergeet niet dat de bescherming van *Engelands* kanselier u verzekerd blijft."

„Reken op mij mijn eerbiedwaardige vriend," hernam de kunstenaar met zigtbare ontroering," „Holbein. Zal nimmer een ondankbare zijn!"

Zij namen afscheid van elkander.

II.

Sedert drie jaren genoot Holbein de bijzondere gunst van Hendrik VIII. Die standvastige vriendschap was een vreemd verschijnsel, want 's konings onstandvastig was eene bekende zaak. Deze monarch, de slaaf zijner hartstogten, was een tiran voor zijnen adel, en deed dien van lieverlede zich krommen onder het juk zijner, somtijds bloedige luimen. Hevig van gestel, was hij tot de grootste dingen in staat; maar de minste hinderpaal tegen zijnen wil maakte hem woedend en deed hem tot de zwartste daden overslaan. Niemand kende beter dan Holbein de middelen, om den woesten Tudor in zijne oogenblikken van blinde razernij ter neder te zetten; ook was Hendrik hem meer dan een zijner hovelingen genegen. — Dit kwam, omdat deze beide mannen elkander begrepen hadden; de koning en de schilder verbroederden zich, — de fiere ziel, het edele karakter des kunstenaars vonden overeenstemming in den hoogmoedigen geest en ijzeren wil van *Englands* magtigen koning.

Deze koninklijke gunst moest den schilder onder de hovelingen van Hendrik VIII, wel vijanden verwekken. Die mannen, gewoon voor het koninklijke purper in het slijk te kruipen, konden de verhevene ziel van Holbein niet begrijpen, en het was hun onverdragelijk, dat de koning een vreemdeling, een nietswaardige, zoo als zij hem noemden, boven hen verkoos.

De hardnekkigste vijand van Holbein was de hertog van Clarence, een der

magtigste hovelingen. Deze man aan zijnen adellijken hoogmoed een hevig en woest karakter parende, geloofde, in zijn onzinnigen waan, dat hij met eenen koning gelijk kon staan, en duldde slechts met weêrzin het drukkend juk van TUDOR. Vroeger 's konings gunsteling, viel hij in ongenade kort voor de verschijning van HANS HOLBEIN aan het hof van *Engeland*. De vriendschap des konings voor eenen vreemdeling hinderde hem en verwekte in zijn laaghartig gemoed eene lage ijverzucht; van dat oogenblik af aan gevoelde hij een doodelijken haat jegens den schilder, en de edele hertog van CLARENCE verzuimde geene gelegenheid, om hem te vernederen in afwachting van het oogenblik, waarin hij gelegenheid zou vinden eene vreesselijke wraak uit te oefenen jegens hem, die zijne plaats in de gunst des konings had ingenomen.

Alle namiddagen vereenigde de koningin KATHARINA in hare vertrekken de dames van haar gevolg, en dáár gaf die jeugdige en opgeruimde schare zich aan alle soorten van spelen over, wanneer de goede luim der koningin dit vergunde; maar gewoonlijk hield zij zich met kloosterlijken ernst bezig, om tapijtwerk en sjerpen te borduren, of zich het een of ander godsdienstig geschrift te laten voorlezen.

HANS HOLBEIN genoot somwijlen het voorregt, den koning in dien vertrouwelijken kring te vergezellen, waar beiden door hunne schertsende gesprekken dikwijls de vrolijkheid der jonge hofdames opwekten. De schilder moest, om aan heure invallen te voldoen, nu eens eene of andere schets maken, dan weder verlangde eene andere van hem haar portret. Het was zijn geliefkoosd tijdvèrdrijf zich te midden dier schoone schare van jonkvrouwen te bevinden van wier vereeniging hij als het ware een onmisbaar aanhangsel was geworden.

Doch vreesde hij niet, dat zijn hart, hetwelk tot nog toe de liefde niet gekend had, getroffen zoude worden, door een dier blikken, waarmede deze jeugdige schoonheden hem omstrikten? Neen, zoo ver dacht hij niet. Zou hij, de arme schilder, vermetel genoeg zijn, om het schroomvallig oog te slaan op die groote namen van *Engeland*, die het gevolg uitmaakten van KATHARINA van ARRAGON!

Evenwel, merkte HOLBEIN onder de hofjonkvrouwen der koningin een schoon, beminnelijk, zestienjarig meisje op, hetwelk telkens wanneer hij haar aanzag, de oogen nedersloeg. Zoo hij somtijds het woord tot haar rigtte geraakte zij in verwarring, en verraadde aldus de ontroering, die haar bevangen had. HOLBEIN bemerkte dit, en een vreemd, hem onbekend gevoel maakte zich van hem meester. Hij bood geen tegenstand aan de bekoorlijkheid dier zoete verwarring; — hij droomde van liefde. — Plotseling verrees eene verschrikkelijke, ontmoedigende gedachte in zijnen geest, — het voorwerp van zijnen hartstogt, was ELIZABETH van CLARENCE, de zuster van zijnen doodelijken vijand!..

Van toen af kwam hij zeldzamer in de vertrekken der koningin. Hij klemde zich aan de vergetelheid vast als aan een anker van behoud. Hij zocht afleiding door zich onafgebroken aan zijne kunst over te geven; maar het was vergeefs, — het beeld van ELIZABETH verdween niet uit zijnen geest; het geluk en de rust waren voor hem verloren. Eene onwederstaanbare magt noodzaakte hem, zich steeds weder op ELIZABETH's weg te begeven.

Op zekeren dag trad Holbein, als door eene onverwinnelijken hand voortgestuwd, met overhaasting de vertrekken der koningin binnen, die even als hare hofdames zeer verbaasd was over zijne zoo plotselinge als woeste verschijning. Eensklaps bleef hij staan, sloeg verwilderde blikken om zich heen, wierp zich op eene knie voor de koningin, en stamelde op eenen toon die zijne diepe zelfsontroering te kennen gaf: „Vergeef mij, koningin, want ik... ik ik ben zinneloos."

Een kreet van schrik en afschuw klonk door de zaal, en Holbein, zijn gelaat met de handen bedekkende, stond op en waggelde de kamer uit.

Elizabeth volgde hem tot aan de deur en zag hem in den gang na, met tranen in de oogen, en het hart door droefheid zaamgeknepen. Eene diepe zucht, die uit hare borst oprees, deed den schilder het hoofd omwenden, en een bliksemstraal van vreugd schitterde over zijn neerslagtig gelaat, toen hij het jonge meisje ontwaarde, dat hem zoo medelijdend nazag. Hij snelde naar haar toe, eer zij den tijd had zich te verwijderen, en fluisterde haar in het oor:

„Wees te middernacht in den tuin van het paleis... mijn leven hangt er van af."

„Ik!" riep Elizabeth; „maar dit is onmogelijk."

„Onmogelijk?... het moet, *miss!*... o, zoo gij mijn smeeken niet verhoort, spreekt gij mijn doodvonnis uit."

„Holbein! Holbein! wat eischt gij van mij!" stamelde het jonge meisje.

De schilder knielde voor haar neder; zijne oogen drukten zoo veel welsprekende droefheid uit, hij smeekte zoo teeder en zoo dringend, dat Elizabeth, eindelijk overgehaald, beloofde aan zijnen wensch te zullen voldoen; toen ijlde zij heen.

III.

De maan verlichtte met haren zachten glans den tuin van het koninklijk paleis, en hare bleeke stralen, tusschen de takken der boomen en de standbeelden heen spelende, wierpen tooverachtige schaduwen over de lanen. Het sloeg middernacht. — Een man, in eenen mantel gewikkeld, naderde stil en voorzigtig langs de bloemperken. In een der duisterste hoeken van den tuin gekomen, zag hij met ongerustheid rond, als of hij vreesde ontdekt te worden; niets hoorende, bleef hij staan bij een standbeeld van Neptunus. Het was Hans Holbein.

Eenige minuten waren naauwelijks verloopen, sedert hij daar onbewegelijk, naar het minste geluid luisterde, stond, of een ligt geruisch, gelijkende op dat van een zijden kleed, liet zich achter hem hooren. Hij keerde zich levendig om en ontwaarde de bevallige gestalte van Elizabeth van Clarence.

„Ik dank u," zeide Holbein, de hand der jonkvrouw vattende; „ik dank u, dat gij gekomen zijt, bij mij, een vreemdeling zonder naam; ik dank u...."

En hij bedekte met kussen die geliefde hand en drukte haar met drift aan zijn hart.

„O!" antwoordde Elizabeth, met eene als het ware kinderlijke droefheid, „spreek zoo niet... Het is wel hard van u," vervolgde zij, terwijl zij de hand aan de oogen bragt, „dat gij mij in staat rekende, u te bedriegen. Dat verdiende ik niet!"

„O! vergiffenis! vergiffenis! mijn engel," riep HOLBEIN buiten zich zelven uit; „dat komt, omdat, als ik het doorluchtige geslacht, waartoe gij behoort, vergelijk met mij, een onbekende, zonder edele geboorte, die niets aan mijne talenten en mijn genie tegen de vooroordeelen heb over te stellen, die den stand, waartoe gij behoort, beheerschen, — o, dan ben ik somtijds bevreesd, en het is mij veroorloofd een oogenblik aan uw woord te twijfelen..,. Maar ik ben een zinnelooze! een nietswaardige! — O! vergeef mij ELIZABETH!... maar neen, vergeet een ongelukkige, die u tranen doet storten."

„HOLBEIN, wat heb ik u gedaan, dat gij dus spreekt?.. Heb ik mij bedrogen, toen ik dacht, dat gij mij bemindet, mij, die u bemint?.. De onvoorzigtige stap, dien ik gedaan heb, bewijst u genoeg..."

„Gij bemint mij?.. o! herhaal, herhaal dat zoete woord, opdat ik niet meer twijfele, — gij bemint mij, ELIZABETH?"

„Ja, ik bemin u," fluisterde zij met teederheid.

En HOLBEIN trok zijne geliefde naar zich heen, en drukte haar met vuur in zijne armen.

„O, mijn vriend," fluisterde ELIZABETH, terwijl zij zich uit die innige omhelzing zocht te ontwinden, — „red mij voor mij zelve... red de eer van CLARENCE."

„HOLBEIN, die tot dus verre, door zijnen hartstogt medegesleept, doof was gebleven voor de smeekingen van ELIZABETH, liet haar plotseling uit zijne armen los, op het hooren van dien naam, zoo noodlottig voor hem en die hem zoo veel angst gebaard had, sedert de liefde in zijne ziel heerschte.

„CLARENCE!" hernam hij dof; „de eer van CLARENCE onder mijne hoede? Ja, gij hebt gelijk... Luister, ELIZABETH... Uw broeder haat mij zoo sterk als de eene mensch den ander kan haten. Welnu, zoo hij ooit onze liefde ontdekt, waant gij dat hij ons vergiffenis schenkt, mij voor dat ik mijne oogen heb durven slaan op u, zijne edele zuster? u voor dat gij een man uit het volk bemint?... O, ELIZABETH, gij ziet het, wij zijn tot ongeluk gedoemd!... Vaarwel!... vergeet mij!... ik ga dit land verlaten, om een zwerver te zijn op aarde, en dan, als ik onder mijn leed bezwijk, dan zal ik het oogenblik zegenen, waarop wij ons in eene betere wereld ontmoeten, waar de wraak der boozen ons niet vervolgt."

Het hoofd des schilders viel op zijne borst, en ELIZABETH, die met onbeschrijfelijken angst geluisterd had naar die bittere woorden, die zij niet begreep, maar wier zin zij raadde, smolt in tranen, greep de beide handen haars geliefde en zeide, hem strak aanziende; in afgebrokene woorden:

„Mijn vriend, kom tot u zelven... Hoe!... Gij wilt mij verlaten... gij?... En wat moet er dan van mij worden?... Gelooft gij, dat ik uw afzijn zal kunnen dragen... Ach! Zie af van dat noodlottig voornemen, dat misschien ons beiden het leven zal kosten... Gij luistert niet naar mij... Ach! ik ben wel ongelukkig."

En hare tranen verdubbelden. HOLBEIN zag ELIZABETH langen tijd aan met eene vreesselijke stompzinnigheid; eindelijk kwam hij tot zich zelven, drukte haar met kracht aan zijn hart, en zeide met die vastheid van stem, welke een onwankelbaar besluit te kennen geeft:

„Gij zegepraalt, ELIZABETH!... ja, ik zal blijven; ik zal den haat uws broeders trotseren, al vervolgt hij mij tot den dood. Uwe liefde zal mij schadeloos stellen, ELIZABETH, niet waar?"

En zij, die weinige oogenblikken te voren tranen van wanhoop gestort had, stortte nu tranen van vreugde! HOLBEIN bleef... dit was haar genoeg. Een enkele handdruk was het antwoord van ELIZABETH, maar die handdruk zeide hem alles.

Één uur duurde hun onderhoud; langer waagde ELIZABETH niet te blijven. Steelsgewijze sloop zij het paleis weder binnen, en toen HOLBEIN den tuin verlaten had, begaf hij zich naar de nog eenzame boorden van den *Teems*.

Het was de tweede maal, dat hij aan dien oever het zonlicht had zien rijzen. Ook de eerste maal was zijn gemoed aan hevige gewaarwordingen ter prooije geweest: — toen was het de twijfel aan de toekomst, thans een groote, magtige hartstogt, de liefde, met alle hare verlangens, met alle hare angsten.

IV.

HOLBEIN en ELIZABETH leefden in eene volkomene gerustheid; niets scheen hunne genegenheid te zullen hinderen. De hertog van CLARENCE zelf scheen zijnen haat tegen den schilder vergeten te hebben. Alles lachte hun toe. Zij sliepen, de ongelukkigen, op eenen volkaan.

De liefde van het jeugdig paar, hoe zorgvuldig zij die zochten te verbergen, bleef niet lang een geheim voor den hertog van CLARENCE, die alle schreden des schilders bespiedde. Hij kon het niet gelooven; maar sloeg nu met dubbele waakzaamheid beiden gade. Toen hij zeker was van de liefde zijner zuster voor HOLBEIN, stond hij als verplet. De woede verstikte hem bijna. Zijn paleis weergalmde van de vervloekingen, die hij uitbraakte tegen hen, die zoo onbarmhartig zijn adellijk blazoen durfden onteeren.

Toen de eerste uitbarstingen zijner woeste drift voorbij waren, dacht CLARENCE aan de wraak. Hij begaf zich naar zijne zuster en noodigde haar uit, zich met hem naar een kasteel te begeven, hetwelk hij op eenigen afstand van *Londen* bezat. Zonder wantrouwen volgde ELIZABETH haren broeder daarheen.

Toen zij het kasteel waren binnengetreden, bragt de hertog zijne zuster in een afgelegen vertrek en sloot de deur achter zich toe. Nu keerde hij zich tot ELIZABETH, en zag haar aan met blikken, waaruit de toorn zijne vlammen schoot, terwijl zijn gelaat zulk eene duivelsche uitdrukking aannam, dat zij van schrik terugdeinsde en stamelde.

„Mijn broeder... Zie mij zoo niet aan... gij jaagt mij schrik aan."

„Ha, ik jaag u schrik aan," antwoordde de hertog spottend, „welnu, ik zal u van mijne tegenwoordigheid bevrijden.. Dit vertrek heb ik voor u bestemd, om voortaan uw verblijf te zijn. Geloof mij *miss;* er is geene betere plaats, om aan uwe minnarijen te denken. Spoedig hoop ik ook uwen minnaar aan uwe voeten te brengen om u nimmer weder te verlaten."

ELIZABETH bleef als verplet staan door het gewigt dezer woorden, die voor

haar een doodvonnis waren, want zij kende de heftigheid van haars broeders karakter. Eene ijskoude rilling liep over hare leden. Zij vreesde met reden voor het leven van HOLBEIN; zij meende hem reeds te zien vallen onder het staal des hertogs. Zij duizelde; een kreet van schrik steeg uit hare als zaamgeschroefde borst.

CLARENCE genoot reeds zijne wraak.

Plotseling wierp zich ELIZABETH voor de voeten des hertogs, en riep in wanhoop uit:

„Genade, genade, mijn broeder... ik alleen ben schuldig! Straf mij, zoo gij wilt, maar genade voor hem! O mijn broeder, genade voor hem!"

Meer kon zij niet uitbrengen; de tranen verstikten hare woorden.

„Genade!" antwoordde de hertog in woede, „genade! Hadt gij mededoogend gevoel met mij, toen gij den vlekkeloozen naam van CLARENCE onteerdet! En hij, die vergeten durft, wie hij is, om zich in ééne rij te stellen met *Engelands* oudsten adel! — O, die vermetelheid kost hem het leven!"

„Het is genoeg, broeder!" hernam ELIZABETH met beleedigde waardigheid; de naam van CLARENCE is nog onbezoedeld; of is hij bezoedeld, dan is hij het gewis niet door mij... en HOLBEIN... Op nieuw braken tranen hare woorden af en smeekte zij op hare knieën den hertog om genade voor HOLBEIN; maar hij stiet haar zoo ruw van zich af, dat zij op den grond nederstortte en in onmagt liggen bleef. Zonder zich om haar te bekommeren, ging de onmenschelijke broeder heen, en liet zijne arme zuster over aan de hulp van eenige huurlingen wier trouw hij met goud gekocht had.

Eenige minuten later keerde de hertog in galop naar *Londen* terug.

In den linkervleugel van het paleis van *Sint James* bevond zich eene kleine zaal, van boven door vensters verlicht. Half voltooide schilderijen, hier en daar geplaatst, toonden aan, dat dit vertrek een heiligdom der kunst was, wapens van allerlei soort hingen in alle rigtingen aan de wanden; helmen, eene Romeinsche toga en andere voorwerpen lagen door een op de zitbanken. De wanden waren met teekeningen bedekt, de een nog oorspronkelijker dan de ander. Dit vertrek was de werkplaats van HANS HOLBEIN.

De schilder zat voor een paneel, waarop zich het bevalligste liefelijkste beeld vertoonde, dat ooit uit de verbeelding eens schilders of dichters is voortgekomen. Het was het portret van ELIZABETH. Met liefde, met eerbied beschouwde de schilder zijnen arbeid.

Eensklaps wordt de deur van het vertrek met drift geopend, en de hertog van CLARENCE verschijnt op den drempel. Bij deze noodlottige verschijning, ontvalt de palet aan de hand des kunstenaars. Hij staat met drift op en plaatst zich onwillekeurig voor zijne schilderij; maar te laat; de hertog had de afbeelding gezien en zijne woede was daardoor nog aangegroeid; zijn bloed kookte. Bleek en met zamengeknepen tanden naderde hij HOLBEIN, die tot dus verre scheen af te wachten, dat zijne lordschap hem de reden van dit onverwachte en woeste bezoek zeide, en sprak, den schilder strak aanziende:

„Welnu, ellendige bedelaar, was het niet genoeg, dat gij aan het hof werdt

toegelaten, om daar uw' lagen hoogmoed ten toon te spreiden! Moet gij ook onze dochters en zusters verleiden!... Gij denkt zekerlijk, dat gij ons ongestraft kunt beleedigen, omdat HENDRIK TUDOR u beschermt? Neen, rampzalige! de maat is vol, de tijd der wraak is daar. Doch schoon gij slechts een landlooper zijt, wil ik u toch de kansen van een tweegevecht niet onthouden, om u te toonen, dat *Englands* baronnen grootmoediger zijn dan gij... Zie daar twee zwaarden... kies... en verdedig u. Maar," vervolgde hij met bitteren spot, „zoo het toeval mij doet vallen, ik wil toch niet sterven zonder wraak."

En met een snelt hij naar het portret zijner zuster en door weinige slagen van zijn zwaard, houwt hij het in stukken.

HOLBEIN, die tot dus verre met schijnbare kalmte de beleedigingen des hertogs had aangehoord, kon zijne verontwaardiging niet bedwingen bij deze daad. Het geliefkoosd voorwerp zijner droomerijen, de vrucht van zoo vele arbeidzame uren, dat beeld, hem als minnaar en kunstenaar zoo dierbaar, lag verbrijzeld voor hem, hij gaf een schreeuw van woede, en het wapen, hetwelk hij in de hand had, zwaaijende, wierp hij zich als razend op CLARENCE; maar deze weerde den slag af, die hem bedreigde, en drong op zijne beurt op zijne tegenpartij in.

Plotseling deed een gedruisch aan den ingang van het vertrek, beiden de oogen daarheen wenden, en hield het zwaard op, boven het hoofd van HOLBEIN te flikkeren. De eerbiedwaardige THOMAS MORUS stond voor hem... De hertog stond verplet.

„Wat beteekent dit, hertog van CLARENCE!" riep de kanselier uit.

De hertog antwoordde niet, maar stak zijn zwaard in de schede, en zeide koel tot den schilder:

„Wij zullen elkander wederzien!"

Toen liep hij heen, vervolgd door een verpletterenden blik des kanseliers, die alleen met het geheim der liefde van HOLBEIN voor ELIZABETH bekend, den stap des hertogs aan lage wraakzucht toeschreef.

De schilder deelde MORUS het tooneel mede, hetwelk hier had plaats gehad, en zwoer de ontvangene beleediging in het bloed zijns vijands af te wasschen. De kanselier stelde alles in het werk, om HOLBEIN te doen bedaren; hij sprak tot hem als een vader en vriend; stelde hem de droefheid van ELIZABETH voor, indien hij den hertog doodde; zou zij den man nog kunnen beminnen, aan wiens hand het bloed haars broeders leefde?

Deze krachtige redenen schenen invloed uit te oefenen op den geest des schilders, die zijn hoofd met zijne handen bedekte en dus eenige oogenblikken als onbewegelijk bleef staan. Toen hij zijn hoofd weder ophief, stond de onderwerping op zijn gelaat te lezen, en hij mompelde met eene treurige stem:

„Het is voor u, ELIZABETH, dat ik lijde!"

THOMAS MORUS was door deze onderwerping getroffen; hij bewonderde die grootheid van ziel, welke den gloed der booze hartstogten wist te dempen en de eigenliefde op te offeren aan het geluk zijns naasten. De deugdzame man verheugde zich eenen mededinger gevonden te hebben.

De kanselier stond op om heen te gaan, en zeide tot HOLBEIN.

„De koning verwacht mij; volg mij, mijn zoon."

VI.

Hendrik VIII, in een' grooten armstoel gezeten, luisterde met het hoofd op de linkerhand en met gefronsde wenkbraauwen, naar het verhaal, hetwelk de kanselier hem nopens het voorgevallene bij Hans Holbein gaf.

„O, mijne woelige baronnen," zeide de koning glimlagchende, „Hendrik zal uw onzinnigen hoogmoed wel weten te dempen... Gij zijt niet waardig een man van genie onder u te tellen!... Nog korten tijd..." vervolgde hij, bij zich zelf sprekende.

En het overige zijner gedachte verloor zich in eene krachtvolle uitdrukking, en het oog van Tudor schitterde.

Hans Holbein werd aangediend: de treurigheid lag op zijn gelaat. De koning gaf hem een teeken om nader te komen, en zeide vriendelijk:

Luister, Holbein. De kanselier heeft mij uw verschil met den hertog van Clarence verhaald. Mijn vriend, wees zonder zorg voor de toekomst; de hertog zal u niet meer lastig vallen."

Op het hooren dezer woorden vergat de schilder het grootmoedige besluit, hetwelk Morus bij hem opgewekt had; de haat verhief zich weder in zijne borst; hij sloeg zijne oogen op den koning en riep vol vuur:

„En mijne wraak, Sire, mijne wraak?... Hij, die mijn hart in het dierbaarste, wat het bezit, heeft getroffen; hij, die mijn zoetste gevoel met voeten heeft getrapt!... Ja, Sire! ik bemin Elizabeth, de zuster van Clarence, en word door haar bemind, — ik ben vermetel genoeg geweest, mij tot haar te verheffen, — en hij, de trotsche broeder diens engels wil dien heiligen band verbreken... Neen, liever sterven!"

„Bedaar, mijn vriend!" hernam de koning, „op onzen leeftijd sterft men nog niet gaarne;... maar daar Elizabeth u bemint, wil ik uw geluk verzekeren in spijt uwer vijanden!... Wat zegt gij er van, edele Morus?"

„O Sire!" antwoordde de kanselier verheugd, „gij vervult mijn dierbaarsten wensch."

„Komt, mijne vrienden," zeide de koning opstaande; „mijn adel verwacht mij in de troonzaal; in hunne tegenwoordigheid wil ik u als den gelukkigen echtgenoot der schoone Elizabeth voorstellen, en toonen, dat ik het genie weet te vereeren en het talent te beloonen."

Gemeenzaam op den schouder des schilders leunende, trad de koning de troonzaal binnen, waar eene menigte hovelingen verzameld was. Onder hen bevond zich de hertog van Clarence, die met drift de onderscheidene groepen, die zich gevormd hadden, doorliep, en aan zijne edele vrienden zijn geschil met Morus scheen bekend gemaakt te hebben.

De koning ging zitten en nam het woord.

„Edele hertogen en lords, ik moet u de aanstaande echtverbindtenis mededeelen van den baron van Trafell met Elizabeth van Clarence."

En de kanselier van *Engeland* stelde aan de verbaasde edellieden den schilder

HANS HOLBEIN voor, die, buiten zich zelven door de goedheid des konings, de levendigste ontroering liet blijken.

Een gemompel van afkeuring en teleurstelling verhief zich in den drom der edellieden, maar het oog van HENDRIK VIII zag hen fier en dreigend aan en het stilzwijgen herstelde zich. Toen wendde de koning zich tot CLARENCE en zeide:

„Hertog, laat uwe zuster hiervan berigt geven."

Met vaste schreden naderde deze nu den koning.

„Waar denkt gij aan, Sire?" riep hij uit, „hij! de echtgenoot mijner zuster? Nimmer!... Hoe! terwijl zoo vele brave edellieden, die naar hare hand staan, zich zien versmaden, verkiest gij boven hen een..."

„Geniet voort, ongelukkige!" riep de koning, van gramschap bevende, terwijl hij opstond. „Ik verkies hem, omdat ik, als ik wil, duizend zulke hertogen en baronnen kan maken, zoo als gij zijt, maar geen enkelen kunstenaar, zoo als hij."

En TUDOR verliet de zaal, op de edele heeren nog een fleren blik werpende.

De verontwaardiging des schilders, slechts door de tegenwoordigheid des konings bedwongen, ging thans verschrikkelijk losbarsten, toen MORUS, die hem niet uit het oog verloor, hem de zaal uit voerde.

De edellieden gingen in de grootste ontsteltenis uit een; de hertog van CLARENCE verliet het paleis met vervloekingen jegens den koning en de vreesselijkste bedreigingen jegens den nieuwen baron van TRAVELL. Weldra verwijderde hij zich in vollen galop uit *Londen*.

VII.

HOLBEIN doorliep zijn vertrek in de uiterste ontroering. Walgende van een land, waar haat en afgunst hem op den duur bestreden, wilde hij het verlaten, — Wat ging hem de eer en rijkdom aan, waarmede de koning hem overlaadde, na het geluk zoo ver van hem geweken was?

„O mijn geliefd vaderland!" riep hij uit, met tranen in de oogen, „waarom heb ik u verlaten? Waarom een ijdelen damp, den roem nagejaagd? Maar het is beslist; ik ga u wederzien, eenvoudige hutten, verheven bergen! Bij u toeft mij misschien een weinig rust!"

In deze gemoedsgesteldheid ging de schilder den monarch zijn besluit mededeelen. De koning bevond zich bij zijne gemalin, daar was alles in beweging wegens de zonderlinge en plotseling verdwijning van ELIZABETH van CLARENCE. Alle nasporingen waren vruchteloos geweest. HOLBEIN trad juist binnen.

Toen hij den koning zag, stierven de woorden op zijne lippen; hij had de kracht niet om dien man te zeggen, dat hij zijn vaderland weder wilde gaan opzoeken; hij stamelde eenige onverstaanbare woorden, en zijn oog zocht daar het voorwerp zijne liefde. ELIZABETH te zien zoude een balzem zijn geweest voor zijn gewond hart; maar het was vruchteloos, dat hij rond zag. Zijn gelaat nam de uitdrukking aan zijner teleurgestelde hoop.

HENDRIK raadde zijne gedachte en wilde hem juist de oorzaak van ELIZABETHS

afwezigheid mededeelen, toen men den koning kwam melden, dat een zendeling van den hertog van CLARENCE tot hem verlangde toegelaten te worden. De verwonderde monarch liet zich deze woorden ontvallen:

„Van CLARENCE!.. Ha, deze zal ons misschien eenig berigt kunnen geven van zijne zuster."

„Berigt van zijne zuster!" riep HOLBEIN. „Om Gods wil, Sire, wat beteekenen deze woorden."

En hijgende van schrik verwachtte hij 's konings antwoord.

„Sedert heden morgen," hernam de vorst, „weet men het verblijf van ELIZABETH niet... Misschien heeft haar broeder..."

„De eerlooze!... Zou hij hebben durven..."

Juist trad de zendeling des hertogs binnen. Deze man had iets terugstootends in zijn voorkomen. Zijne kleine graauwe oogen, door dikke grijze wenkbraauwen overschaduwd, rolden onophoudelijk van den eenen kant naar den ander. De misdaad scheen op dat lage gerimpelde voorhoofd haar merk gedrukt te hebben. Hij boog zich voor den koning en voor de koningin en sprak.

„Sire, mijn meester, de edele hertog van CLARENCE, zijn ongelijk jegens Uwe Majesteit, zoowel als jegens den baron van TRAVELL inziende, zendt mij tot den koning van *Engeland*, om hem te melden, dat hij, mijn meester, de edele hertog van CLARENCE, zich vereenig met den wensch Uwer Majesteit, nopens het huwelijk zijner edele zuster, ELIZABETH van CLARENCE met den baron van TRAVELL; en dat zijn grootst verlangen thans is, dat huwelijk te zien tot stand te brengen.. De jeugdige ELIZABETH wacht met ongeduld haren verloofde op het kasteel van *Clarensfort*, waar de edele hertog haar broeder, hoopt dat het huwelijk zal gesloten worden. — Ik heb gezegd."

De zendeling boog zich op nieuw en verliet het vertrek, waar allen door die onverwachte boodschap in de grootste verbazing geraakt waren.

„O CLARENCE," mompelde HENDRIK VIII, „als dit geen valstrik is, ken ik u niet meer."

HOLBEINS toestand laat zich niet beschrijven; hoop en vrees bestormden beurtelings zijne ziel, en maakten hem gevoelloos voor al hetgeen hem omringde. De koning deed hem schrikken, door hem op den schouder kloppende, al lagchende te zeggen:

„Kom HOLBEIN; het schijnt dat het berigt van uw geluk u stom heeft gemaakt.. Moed thans gehouden..; Hebt gij het niet gehoord; uwe bruid wacht u voor het altaar; de fiere CLARENCE heeft zijnen hoogmoed gebogen voor dien des kunstenaars. Kom, ik zelf wil getuige van uw huwelijk zijn."

„Ach Sire!" antwoordde HOLBEIN. En terwijl de ontroering hem belette meer te zeggen, viel hij voor den koning op de knieën en kuste hem met vuur de handen.

De Koning hief hem op, en liet alles in gereedheid brengen, voor het vertrek naar *Clarensfort*.

Eenige uren later reed eene schitterende schaar van ruiters de stad *Londen* uit. Het was koning HENDRIK VIII, vergezeld door een groot aantal hovelingen

en door zijne boogschutters. Aan zijne regterhand bevonden zich de kanselier van *Engeland*, THOMAS MORUS en den aalmoezenier van het paleis; aan zijne linkerhand zag men een rijk gekleed ruiter, wiens bleek gelaat en zorgvolle trekken droevig afstaken bij het lagchend voorkomen zijner medgezellen. Dit was HANS HOLBEIN. De ridders boden hem om strijd hunne gelukwenschen aan; zij, die heimelijk dien vreemdeling verwenschten, die hun dus een der schoonste sieraden van het hof kwam ontrukken; maar hij scheen met koelheid die verzekeringen van twijfelachtige opregtheid aan te hooren, hetwelk aan die edele ridders niet ontging, wier vijandigheid daardoor slechts toenam.

Eindelijk vertoonden zich de tuinen van *Clarensfort* voor de oogen dezer luisterrijke schaar. Op dit gezigt gevoelde HOLBEIN zijn hart met nog heviger kracht slaan; maar de treurigheid, die hem den geheelen weg over niet verlaten had, werd hoe langer hoe grooter; het was of zijn hart werd toegewrongen.

VIII.

De valbrug viel neder, en de koning, door zijn schitterend gevolg vergezeld, reed het kasteel van *Clarensfort* binnen. Eene doodelijke stilte, geheel strijdig met de plegtigheid, die hier plaats moest hebben heerschte in het slot en trof aller geest.

„Indien dit alles hier goed eindigt," zeide de kanselier, moet ik mij zeer bedriegen."

Een vreesselijke argwaan begon in de borst van HENDRIK VIII op te rijzen, die terstond aan zijn gevolg bevel gaf, alle toegangen tot het kasteel te bezetten, en ieder, die den minsten tegenstand bood gevangen te nemen.

Tot dus verre had men geen spoor van eenig menschelijk wezen vernomen. Plotseling verscheen een man aan den ingang van het hoofdgebouw: het was de zendeling van den hertog van CLARENCE, de man met de graauwe oogen. Men maakte zich van hem meester en bragt hem voor den koning:

„Ongelukkige!" riep de koning in woede, „waar is uw meester?"

„Mijn meester!.. Zijn snelste ros voert hem naar het koningrijk der STUARTS."

„De verrader!.. en zijne zuster?"

„Die is dáár!"

En een duivelsche glimlach speelde op het woeste gelaat van dien waardigen vertegenwoordiger van CLARENCE, toen hij met zijnen vinger naar den uitersten toren van het kasteel wees.

Oogenblikkelijk snelde HOLBEIN, door eenige boogschutters gevolgd, naar het aangewezen punt. Doch hier bood zich een hinderpaal aan: de poort was gesloten; men moest die openslaan. Men kwam nu aan een voorvertrek, waar eenige mannen van een verdacht voorkomen rondom eenige kruiken *ale* zaten. Zij wilden den schilder tegenhouden, die naar eene openstaande deur snelde, maar op het gezigt der koninklijke boogschutters, die hem volgden, vielen zij op de knieën en smeekten om vergiffenis.

HOLBEIN drong door tot in een vertrek, ter naauwernood door eenige schiet-

gaten verlicht, die in den muur aangebragt waren, en bij dit flaauwe licht, zag hij eene menschelijke gedaante op den grond liggen... Sidderend naderde hij; het koude zweet druppelde langs zijne slapen... het was eene vrouw, badende in haar bloed, en met het gezigt ter aarde liggende.

„Te hulp!" riep hij uit, rigtte het ligchaam op en keerde het om. Een vreesselijke kreet galmde door den toren, en HOLBEIN viel bewegingloos naast dit levenlooze ligchaam neder.

Hij had de geliefde trekken van ELIZABETH VAN CLARENCE herkend.

Toen de schilder tot zich zelven kwam, bevond hij zich op het plein van het kasteel, omringd door den koning, door THOMAS MORUS en vele hovelingen. Zijne oogen staarden wezenloos en zijne borst joeg verschrikkelijk.

Een traan blonk zelfs in het oog van den woesten TUDOR, toen hij sprak:

„Schep moed, HOLBEIN, ELIZABETH leeft. Hare wonde is niet doodelijk. De hand des moordenaars heeft gebeefd, toen hij den doodelijken stoot wilde doen! Zie, ginds draagt men haar heen!"

Wie beschrijft den toestand, waarin deze plotselinge overgang van de bitterste wanhoop tot de grootste vreugde den kunstenaar bragt? Hij lachte en schreide, viel voor den koning neder, kuste diens handen met vervoering en wees naar de poort van het kasteel, waardoor men de gewonde jonkvrouw op eene draagbaar voorzigtig henen droeg.

„Blijf hier bij mij, HOLBEIN," sprak de koning ernstig; „uw aanblik zou haar van vreugd kunnen dooden. Zij weet dat zij de uwe zijn zal. Morgen zult gij haar zien. Ik heb hier nog eene daad van geregtigheid te vervullen."

Den volgenden morgen kon men aan de tinnen van het kasteel van *Clarensfort* vijf lijken zien hangen. Het waren die van den man met de graauwe oogen en zijner vier medgezellen. De eerste had ELIZABETH op CLARENCE's last moeten dooden; de anderen hadden last gehad HOLBEIN, op wiens onverwijlde komst men rekende, op het lijk zijner bruid den dood te geven. De tegenwoordigheid van 's konings krijgslieden en vooral van den koning zelf, had hun het doel doen missen.

CLARENCE sleet zijn leven in ballingschap, tot hem een geweldige dood trof. De baron van TRAVELL huwde zijne als uit het graf herrezene bruid.

Maria's Huwelijksgoed.

In het jaar 1520 landde een visscher bij het Sint Markus-plein in *Venetië* en ging in eene herberg in de nabijheid. Hij was groot en krachtvol; zijn gelaat gaf verstand te kennen, maar zijne oogen hadden hunnen gewonen glans verloren en het scheen als of zware zorgen aan zijn hart knaagden.

In den donkersten hoek der herberg bemerkte hij eenen onbekende, die in diep gepeins verzonken scheen, mede een indrukwekkend mannelijk gelaat bezat en eene eenvoudige kleeding droeg.

„Gianettini," zeide de visscher tot een breedgeschouderden man, die het vertrek op en neder liep, „blijft gij nog altijd bij uwe weigering?"

„Altijd!" antwoordde de waard.

„Ik ben te arm om uw schoonzoon te zijn, niet waar? Gij denkt meer aan het vermogen uwer dochter dan aan haar geluk. Maar heb ik bij *Lepanto* u het leven niet gered? Hebt gij vergeten, dat ik met Maria ben opgegroeid en wij reeds sints lang elkander trouw hebben gezworen? Zijt gij eerzuchtig als een Doge en ondankbaar als een Patricier?"

„Neen, maar ik ben rijk, Barbarigo."

„Ik kan het worden. Ik heb sterke armen, een moedig hart, ben jong en vertrouw op God. Lorenzo de Medici was een koopman en Frans Leorza een herder.

Waarom zou ik ook niet eens generaal kunnen worden?"

„Maria bevalt een jong edelman en hij heeft aangeboden..."

„Haar te huwen?"

„Dat niet, — maar hij wil haar in zijn huis nemen en mij 1500 dukaten geven. Ik verlang 2000."

De onbekende, die nieuwsgierig naar het gesprek had geluisterd, stond thans op, klopte Barbarigo op den schouder en zeide:

„Gondolier, Maria wordt uwe vrouw."

„Nooit," viel de waard hem in de rede.

„Maar als Barbarigo 2000 pistolen als huwelijksgeschenk medebrengt?"

„Dan zal hij mijn schoonzoon zijn en ik zal hem met vreugde mijne dochter geven; maar de arme drommel bezit niets dan zijn gondel..."

„Evenwel zult gij nog heden deze som hebben."

„Maar hoe zal ik daaraan komen, signor?" stotterde de gondolier.

„Uit mijn zak zeker niet, want ik ben thans niet rijker dan een *Lazzarone*. Er zijn zoovele armen te ondersteunen van *Florence* tot hier naar *Venetië*, dat ik geen *bajazzo* meer over heb. Maar stel u gerust, mijne armoede is de zus-

ter des rijksdoms en mijn talent vult mijn koffer met goud, als mijne weldadigheid dien ledig gemaakt heeft.

Met deze woorden opende de vreemdeling eene portefeuille, haalde een stuk parkement te voorschijn en breidde het op de tafel uit. Binnen weinige minuten teeken de hij daarop iets met verwonderlijke bekwaamheid, zoo dat de gondolier, schoon geheel vreemd aan de kunst, zijne verbazing niet kon bergen.

„Daar," zeide de onbekende kunstenaar, terwijl hij den visscher de teekening ter hand stelde, „breng dit parkement aan Pietro Bembo, die zich juist in het Sint Markuspaleis bevindt, en zeg hem, dat een schilder, die gebrek aan geld heeft, hem om 2000 pistolen voor deze teekening verzoekt."

„Twee duizend pistolen!" riep de waard in de hoogste verbazing. „Zijn hoofd is op hol. Ik gaf er geen *Zechien* voor."

Na verloop van een uur kwam de gondolier met de begeerde som terug waarbij de sekretaris van paus Leo X eenen brief gevoegd had, in welken hij den kunstenaar dringend om de eer zijns bezoeks verzocht.

Den volgenden dag werden Maria en Barberigo getrouwd.

De vreemdeling liet zich niet bidden, om het huwelijk en de bruiloft bij te wonen, en toen de van vreugde dronken, dankbare visscher hem verzocht, zijnen naam toch te noemen, antwoordde hij, dat hij Michel Angelo Buonarotti heette.

Twintig jaren na dit kleine avontuur was Antonio Barbarigo door een dier raadselachtige toevallen, wier bestuur in hooger hand ligt, generaal der republiek *Venetië* geworden. Maar hoe dit ongehoopte geluk den voormaligen visscher ook verrukte, hij vergat toch zijnen beroemden weldoener niet, en toen Buonarotti na de schitterendste loopbaan, die ooit eenen kunstenaar te beurt viel, te *Rome* gestorven was, schreef de hand des voormalige gondoliers onder het Latijnsche bijschrift hetwelk de opvolger van Paul III voor zijnen lieveling deed vervaardigen, die beide dankbare regelen, welke de tijd verschoond heeft en die men nog op het praalgraf des grooten kunstenaars leest.

Het geïmproviseerde meesterstuk bevindt zich tegenwoordig te *Parijs* en werd door een generaal van Bonaparte uit *Italië* medegenomen.

Napoleon als Redacteur van den Moniteur.

Het is niet over de onvergelijkelijke veldheerstalenten des grooten keizers, door zoo vele pennen reeds geboekt, noch over zijne eerzucht, om het Rijk van KAREL den *Groote* te herstellen, noch over zijne onderdrukking der volken, dat wij hier willen spreken. Iedereen is het daarin eens, dat het genie en de werkzaamheid van NAPOLEON alle zaken schenen te kunnen omvatten. Hij is groot als de wereld, zeide van hem de generaal KLÉBER. In zijn hoofd vond iedere zaak, elke bijzonderheid ruimte en gaf ter harer tijd tot een of ander denkbeeld aanleiding. Beurtelings krijgsman en wetgever, zag men hem zonder eenige voorbereidende kennisneming het oorlogsveld verlaten om in den staatsraad zitting te nemen.

Naauwelijks was NAPOLEON van een zijner groote veldslagen terug gekeerd, naauwelijks had men zijne sporen ontgespt, of men hoorde voor de deur van den staatsraadzaal het gedruisch van wapenen; de trom werd driemalen geroerd; de deuren werden geopend, en de keizer trad met drift binnen, groette en nam plaats.

Daar hield hij zich bezig met de geldmiddelen van den staat, of met de statuten der bank. Hadden ondergeschikte ambtenaren het goed vertrouwen van den minister BARBÉR MARBOIS misbruikt, het was NAPOLEON, die hunne schurkerijën ontdekte; hij was het ook, die de bekwaamheid van MOLLIEN raadde en hem belastte de misbruiken, bij het beheer der schatkist ingeslopen, te herstellen. Met dezen nieuwen zoowel als met den ouden minister en met de er-

varenste leden van den staatsraad sprak hij over de financiën en derzelver ingewikkelde theorieën, als of hij zich nooit op iets anders had toegelegd. Zelfs de kunstuitdrukkingen wist hij juist te bezigen. Zijne taal was als zijn genie, voor alle tijden en alle omstandigheden geschikt. Tot de soldaten, uit mannen der volksklasse bestaande, sprak hij de taal des volks, dat groote beelden, herinneringen en gewaarwordingen bemint; met geleerden sprak hij over geleerdheid en redetwistte met hen; hij verbeterde eigenhandig de met duizenden cijfers bedekte statistieke tabellen, en bragt in den staatsraad de wetten in orde met Freilhard, Merlin, Berenger en Portalis.

Zoo kon hij met eene onbegrijpelijke oplettendheid en zonder de minste inspanning van de behandeling der hoogste burgerlijke of staatkundige onderwerpen overgaan tot een voorschrift van de kleeding der troepen of een reglement voor de bakkers betreffende. Terwijl de staatsraden, vermoeid en uitgeput, zich door den slaap lieten overmeesteren, vond hij er een plaagziek genoegen in om de zittingen tot laat in den nacht te rekken. Hij kende geen honger, geene behoeften, geene vermoeijenis; het was of zijn ijzeren wil zijn gestel even als al het overige beheerschte. In het oorlogsveld zijnde, overtrof hij zelfs de bijna onuitputtelijke werkzaamheid van den graaf Darw, die, toen hij op zekeren nacht, al arbeidende door den slaap overvallen was, bij zijn ontwaken den keizer ontwaarde, die bedaard naast hem bezig was met zijnen arbeid te voltooijen.

Zelfs het journalisme, hetwelk toen, zonder vertrouwen en onafhankelijkheid, zooverre van de magt en den invloed verwijderd was, die het thans uitoefent, ontving, zoude men het gelooven? slechts eene zekere kracht, wanneer de keizer zelf zich daarvan bediende. Dit zwakke wapen, hetwelk eerst gestraald zoude worden voor de meer vrije worstelingen van later tijd, trof slechts met kracht, wanneer de gevreesde hand van Napoleon het voerde.

Wanneer hij een zijdelingsch bevel of een raad wilde geven, die onmiddellijk door hem afgevaardigd, te veel gewigt of te groote gestrengheid zoude gehad hebben; of als hij de sterkte van zijnen wil een weinig wilde verzachten, door dien met den doorschijnenden sluijer der nameloosheid te bedekken, bragt hij hetgeen hij begeerde

NAPOLEON

in korte, duidelijke volzinnen, evenals zijne taal was, en in dien vorm, die het kwalijk vermomde, deed hij het in den *Moniteur* plaatsen. Door die aanmerkingen, wier geheime oorsprong weldra door deskundigen ontdekt werd, en die voor *Europa* weldra zoo goed als keizerlijke bulletins werden, ontving de flaauwe *Moniteur* het leven terug. . . . .

Het officieele gewigt van dit dagblad, deed het een Europeesch gewigt verkrijgen, en elke staat wachtte met handelen, tot die aanmerkingen, welke zoovele bevelschriften waren, hem zijne gedragslijn had voorgeschreven. . . . .

Toen *Groot-Brittanje* in 1802, na het verbreken van den vrede van *Amiens*, de Fransche schepen overal wegnam, besloot de eerste consul beslag op het keurvorstendom *Hanover* te leggen. Hij zond Mortier met een leger daar heen met last, het Hanoversche leger de wapens te doen nederleggen. De Fransche generaal voldeed in korten tijd aan dat bevel; 22,000 man Hanoversche troepen dwong hij de wapens neder te leggen. Een gevolg van dit voordeel, was dat *Denemarken*, hetwelk door de nabijheid der Fransche troepen scheen bedreigd te worden, in deszelfs tot dus verre zoo strikte onzijdigheid wankelde en eenige troepen op *Hamburg* afzond. Napoleon zond, om dezen staat weder tot zijnen pligt te brengen, geene enkele diplomatieke nota, of deed volstrekt geene troepen oprukken. Hij schreef alleen als om dien in overweging te doen nemen, en bij wijze van zijdelingsche raadgeving dezen volzin, welken de *Moniteur* den volgenden dag (20 Augustus) plaatste: „De zucht tot krijgvoeren is eene zonderlinge zucht bij kleine vorsten."

En zoodra men in *Denemarken* den *Moniteur* las, kwam alles weldra weder in orde.

Bij eene andere meer gewigtige gelegenheid dan deze, omdat zij eene noodlottige ramp, namelijk de nederlaag der Fransche vloot bij *Trafalgar* veroorzaakte, was het mede eene nota, door Napoleon in den *Moniteur* geplaatst, welke dit ongeluk veroorzaakte.

In een vroeger gevecht, bij de Azorische eilanden had Villeneuve, de Fransche admiraal, met voordeel gestreden tegen de uit negentien linieschepen bestaande Engelsche vloot, door sir Robert Calder

aangevoerd. Het wel bestuurde vuur der Fransche schepen had langs de geheele Engelsche linië groote schade aangerigt; maar een opkomende dikke nevel, die als een ondoordringbaren sluijer tusschen de beide vloten oprees, had een meer beslissenden uitslag belet. De Engelsche vloot hield af onder begunstiging van den dikken mits, en VILLENEUVE, die haar den volgenden dag vervolgde, kon niet genoeg naderen om een nieuw gevecht te beginnen. De keizer, die zijnen veldheeren nooit vergunde, zich te beroepen op onvoorziene hindernissen, welke de natuur hun in den weg stelde, en die nooit daarin beletselen wilde erkennen, welke de overwinning verhinderden, de keizer was ontevreden toen hij den onzekeren uitslag vernam van een gevecht, hetwelk zoo roemrijk had kunnen zijn. Zoo hij eenige voldoening betuigde, dan gold die de zeelieden alleen, wier schoon gedrag hij prees. Van VILLENEUVE repte hij met geen enkel woord. Alleenlijk liet hij eenige dagen later de volgende aanmerking in den *Moniteur* plaatsen :

„Wanneer ter eeniger tijd een man van karakter en moed, koelbloedig en vermetel, zich aan het hoofd onzer zeelieden mogt bebevinden, zal men zien, wat zij vermogen."

De Fransche admiraal was met zijne vloot op de reede van *Kadix* teruggekomen, en ontving daar met andere depèches het dagblad, waarin de scherpe aanmerking werd aangetroffen. Hij gevoelde al het bittere daarvan; en had van toen af geene andere gedachte dan om te handelen en te strijden, ten einde zich in de oogen des keizers te regtvaardigen, wegens die halve overwinning, welke als eene nederlaag berispt werd. Hij schreef aan DECRÉS, minister van marine:

„Indien het waar is, dat stoutmoedigheid en karakter voldoende zijn, om den goeden uitslag te verzekeren, zal ik, zoodra de vloot weder uitloopt, niets te wenschen overlaten."

Men ziet, dat de herinnering aan de aanmerking van *Moniteur* hem nog griefde, en dat hij daarop alleen antwoordde. Maar in zijne ziel dacht hij aan een roemrijker antwoord; namelijk eene overwinning.

Toen NELSON, die *Sir* CALDOR in het bevel der Engelsche vloot was opgevolgd, voor *Kadix* verscheen, haastte VILLENEUVE zich uit

te loopen en hem met volle zeilen te gemoet te stevenen. Vergeefs hield men hem voor, dat de gelegenheid ongunstig was, dat het uur tot strijden nog niet was aangebroken, vergeefs ontving hij nieuwe bevelen om werkeloos te blijven; hij wilde strijden en luisterde naar niets; de smadelijke aanmerking van Napoleon in den *Moniteur* prikkelde zijnen moed; zijne gekwetste eigenliefde dreef hem voorwaarts, in spijt der verschuldigde gehoorzaamheid.

Men kent den uitslag van dien voor *Frankrijk* noodlottigen zeestrijd bij *Trafalgar*, die, zoo hij aan *Engeland* zijnen grootsten admiraal ontnam, die in het gevecht sneuvelde, daarentegen de fransche zeemagt vernietigde en de volkplantingen en kusten van *Frankrijk* zonder verdediging liet.

Villeneuve, die door de engelschen krijgsgevangen werd gemaakt, kwam eerst een jaar na die ongelukkige nederlaag in *Frankrijk* terug. Daar hij onzeker was, hoe Napoleon hem zoude ontvangen, was hij bevreesd om zich naar *Parijs* te begeven en bleef zich te *Brest* ophouden. Zijn angst en de vrees, die de keizerlijke gestrengheid hem inboezemde, vermeerderden elken dag. Een strenge brief, dien hij van den minister ontving ontnam hem de laatste hoop; hij besloot tot den zelfmoord.

Ziehier hoe Napoleon dit sterfgeval in zijne gedenkschriften verhaalt:

„Villeneuve trok zich, nadat hij door de engelschen krijgsgevangen was gemaakt, zijne nederlaag zoo aan dat hij de ontleedkunde bestudeerde, ten einde zich zelf om te brengen. Met dit oogmerk kocht hij verscheidene ontleedkundige afbeeldingen van het hart en vergeleek die met zijn eigen hart, ten einde volkomen zeker te zijn van de ligging van dit ligchaamsdeel. Toen hij in *Frankrijk* terug kwam, beval ik hem te *Rennes* te blijven, en niet *Parijs* te komen. Villeneuve, die bevreesd was, dat hij voor eenen krijgsraad zoude moeten te regt staan wegens ongehoorzaamheid aan mijne bevelen en het daardoor veroorzaakte verlies der vloot (want ik had hem bevolen niet onder zeil te gaan en niet met de engelschen te strijden), besloot zich het leven te benemen. Hij nam de afbeeldingen van het hart, vergeleek die op nieuw met zijne borst, maakte juist in het midden der afbeelding een prik met eene lange speld, plaatste de

speld vervolgens zoo vast als mogelijk was tegen zijn hart, drukte haar tot den kop er in, doorboorde dus zijn hard en gaf den geest. Toen men zijne kamer opende, vond men hem dood; de speld stak in zijn hart, en de prik in de afbeelding kwam volkomen overeen met de wonde, welke hij zich had toegebragt. Ik had anders moeten te werk gaan; VILLENEUVE was een dapper man, maar bezat geene talenten."

En het was de aanmerking in den *Moniteur*, die eerst de nederlaag en vervolgens den zelfmoord van VILLENEUVE veroorzaakt had!

Zulk eene magt oefende NAPOLEON door een dagblad, op het lot van menschen en volken uit.

Een Huwelijk in 1794.

I.

Zal uw huwelijk dan zeker doorgaan, lieve HELENA?

„Hoe kunt gij 'er aan twijfelen, beste vriendin! die stap is mijne eenige hoop. Zij geeft mij misschien mijne moeder weder, en hoe zou ik dan kunnen aarzelen!"

„Helaas! mijn kind! gij weet niet wat gij begint, gij kent die mannen, die monsters niet."

„Ik weet dat zij hier tot alles in staat zijn, dat het leven mijner moeder in hunne handen is en dit is mij genoeg... Maar, wilt gij mij liever niet volgen GENEVIÈVE, dan ga ik alleen..."

„Dit woord, mejufvrouw, beslist alles. Laat ons gaan, ik volg u overal!"

Zóó spraken, met eene door vrees gesmoorde stem, twee vrouwen, op wier gelaat angst en smart zigtbaar waren. De eene was een jong, schoon meisje van zestien jaren, met een jonisch profiel, bruin haar en in wier koortsachtig schitterende oogen, de moed, die een zoon

des ongeluks en een vader der stoute ondernemingen is, fonkelde; de andere; reeds bejaard, toonde in al hare gesprekken, die bezorgde voorzigtigheid, welke aan de herfst des levens eigen is. Zij vreesde eenigzins voor zich zelve; maar veel meer voor het kind, dat zij had opgevoed. GENEVIÈVE was de wiegster van HELENA VON CURSY geweest; zij had op het jonge meisje al het vermogen, dat door eene langdurige liefde en zorg ontwikkeld wordt; maar thans, waren al hare raadgevingen vruchteloos; HELENA's moeder, trof, in deze kommervolle tijden, het gemeenschappelijk lot der edele zielen en der hoogere standen. Bij de club harer wijk; als *koningsgezind* en *godsdienstig* aangeklaagd, had men haar, midden in den nacht, uit de armen harer dochter gerukt en in eene gevangenis gesleept, waar zij, ten strengste bewaakt, het vonnis wachtte, dat, beter dan de wet, de gelijkheid in alle standen, zou daarstellen. HELENA had, in die verschrikkelijke uren, die als de zwaarte van een geheel leven op ons hart drukken, een wanhopig besluit genomen. Een smid, voorheen braaf en werkzaam, door de nieuwe denkbeelden bedwelmd, had zijn aambeeld verlaten om het republikeinsch spreekgestoelte te beklimmen; dáár was hij, door eene hartstogtelijke woede, tegen de rijken en aanzienlijken, die hij benijdde, welsprekend geworden; de magt, maar de magt des kwaads was hem in handen gegeven en naast JOSEPH LEBON zat hij in de regtbank, die de stad *Atrecht* ontvolkte en waaraan, hedendaags, nog met afgrijzen, gedacht wordt.

Het was door de tusschenkomst van dien man, dat HELENA hare moeder wilde redden.

Onder eenen nederigen hoed verborgen, met een zwart zijden manteltje bedekt, verliet HELENA hare woning, voorheen zoo vrolijk; zoo gelukkig, thans verlaten en stom als het graf. Gevolgd door GENEVIÈVE, ging zij, bedrukt en angstig, langs de straten van *Atrecht*, waarin overal de schrik zigtbaar scheen te heerschen. Geene bedrijvigheid bezielde meer deze stad, weleer door den handel zoo levendig; de spin weefde haar web aan de vensters der aanzienlijkste woningen, de winkels, half gesloten, werden schaarsch door koopers bezocht; op de dorpels der werklieden zag men noch vrouwen, noch meisjes, die onder een vrolijk gesnap, hare kanten afwerkten; overal heerschte

de stilte des doods en deze rampzalige stilte werd slechts afgebroken door het bloeddorstig gezang van eenige dronken groepen. HELENA kwam, zonder opgemerkt te worden, bij de smederij van BRUTUS GRANIER. Uit de wanorde dier smederij, de verlaten ovens; het verroeste aambeeld, de verscheurde blaasbalgen bleek het genoegzaam in hoe verre de meester zijn beroep verwaarloosde. GENEVIÈVE opende eene glazen deur, die in eene smerige en vervallen keuken een weinig lucht en licht doorliet; kruiken, met wijn en bier gevuld, stonden verspreid op de tafel, pieken en geweren lagen op een gestapeld op den vloer en GRANIER, bij een raam met gescheurde gordijnen gezeten, las een dier dagbladen, waarmede *Parijs*, onophoudelijk de provinciën overlaadde. Bij het kraken der deur, keerde hij zich eensklaps om. HELENA trad alleen in de kamer en sloeg angstig de oogen naar dien norschen en woesten man, in wiens handen het lot harer moeder lag.

„Wat wilt gij, burgeres?" zeide hij met eene barsche stem.

„Mijnheer!"

„Hoe mijnheer! weet gij wel tot wien gij spreekt?"

„Burger, verschoon mij! Ik ben de dochter van mevr... van de burgeres CURSY, die heden nacht in de gevangenis gebragt is en ik kom..."

„Om wat te doen?" vraagde hij; want HELENA, bevende, kon de woorden, waaraan haar leven hing, niet vinden.

„Uwe bescherming bij de regtbank verzoeken."

„Hebt gij niets anders te vragen," viel hij haar lagchende in de rede, „ik ken uwe moeder, burgeres!"

„Gij kent haar, dus kan ik alles van u hopen; dan weet gij dat zij de braafste, de liefdadigste aller vrouwen is, dat nimmer een ongelukkige haar mededoogen te vergeefs heeft ingeroepen, dat haar medelijden onbegrensd is."

„Ta, ta, ta, wat al fraaije woorden! Weet, burgeres, dat al die woorden, mededoogen, liefdadigheid, medelijden zeer adellijk en aristokratisch ruiken. Al de menschen zijn gelijk, meisje, en niemand heeft meer medelijden noodig; het rijk der broederschap neemt een aanvang en de tijden zijn voorbij, waarin die adellijke dames, die

uit gouden schotels aten en op donsen bedden sliepen, zeer edelmoedig meenden te zijn, wanneer zij een kroon naar een zolder, waarop een huisgezin van honger stierf, lieten brengen. Oorlog tegen de kasteelen, vrede met de hutten! dit is onze kreet! en toen ik daar zoo even zeide, dat ik uwe moeder kende, verstond ik daardoor dat mij hare handelingen niet onbekend waren. Zij betreurt de kerken en de priesters en men heeft haar, toen CAPET onder de guillotine stierf, tranen zien storten. Beproef niet om het te ontkennen, ik ben er zeker van."

„Burger," stamelde HELENA, door dezen uitval verpletterd.

„En dit is nog niet alles: uwe moeder zendt geld naar haren broeder, een emigrant, een verrader; een bondgenoot van *Oostenrijk*, durft gij het te ontkennen?"

„Helaas, burger, mijn oom is uitgeweken om zijn leven te redden; hij leeft in *Duitschland* in de diepste armoede; is het dan eene misdaad hem geld te zenden om brood te koopen?"

„Ja, burgeres, ja, dat is eene misdaad: eene fransche vrouw moet geene andere bloedverwanten dan de vrije republikeinen hebben: uwe moeder heeft de wet miskend en in dien zin zal ik in de regtbank spreken."

„Ach! mijnheer! ach burger, burger," riep HELENA uit, op de knieën vallende en hare gevouwen handen naar den gewezen smid opheffende, „herroep deze verschrikkelijke woorden! wees niet ongevoelig voor mijn smeeken, ruk het hart niet uit mijnen boezem door mijne moeder te doen sterven; maar wees goedertieren, barmhartig, gij kunt hier alles, gij hebt het regt van leven en dood, maak van uwe magt gebruik om mijne moeder te redden. Geef mij haar weder, ik zal u zegenen, ik zal u eerbiedigen, ik zal voor u bidden! Gij zijt vader, mijnheer, in den naam uwer kinderen, stoot mij niet terug. Helaas! mijne moeder is niet gevaarlijk voor het vaderland! wij leven vergeten, onbekend, wij beminnen elkander en zoo gij het verlangt, burger, zullen wij onze goederen, door uwe handen, aan den staat ten offer brengen; ik zal mij van alles ontblooten, ik zal mijn vaderlijk erfgoed geven, wanneer ik slechts zoo gelukkig ben daardoor het leven van mijne eenige vriendin, van mijne eenige beschermster te

redden. In Gods naam, verhoor mij, stoot mij niet terug."

Zoo sprak zij; met eene door snikken afgebroken, bevende stem; maar de smid, ongevoelig voor de vurigste smeekingen, hoorde haar niet aan, hij scheen zich met eene gedachte, die in zijnen geest was opgekomen bezig te houden en haar eensklaps in de rede vallende, zeide hij:

„Zijn uwe goederen verbeurd verklaard?"

„Neen," antwoordde zij met verwondering, „wij bewonen nog ons hôtel."

„En de andere goederen, het landgoed *Cursy*, de hofstede *du Val*, de weiden van *Dourier*, de bosschen van *St. Josse?*"

„Dit alles is nog ons eigendom."

„En gij zijt eene eenige dochter?"

„Ja, burger!"

Er vertoonden zich zachtere trekken op het gelaat van GRANIER; hij naderde HELENA, bezag haar met oplettendheid en zeide tot haar:

„Hoor, ik beloof nog niets; maar wacht mij tegen den avond bij u aan huis; en dan zullen wij te zamen eens over die zaak spreken.

„Ach! mijn heer! mag ik hoop voeden?"

„Wij zullen zien, ik verbind mij tot niets... Ga nu heen... Hoor eens," riep hij haar, bij haar vertrek toe, „vergeet niet wijn op tafel te zetten, ouden wijn en twee glazen; want ik breng eenen makker mede. Vaarwel, burgeres!"

HELENA keerde terug naar GENEVIÈRE. Met een hart, van vrees en hoop kloppende, traden zij weder heure woning binnen, en overdachten elk woord, dat GRANIER gezegd had. Wanneer het jonge meisje in de zaal kwam, waar zij gisteren nog bij hare moeder stond, wanneer zij het groote portret harer moeder, in den bloem harer frissche schoonheid afgebeeld, beschouwde, het schoothondje zag, dat onrustig door de kamer liep, dan stortte zij, bij het aanschouwen dier dierbare voorwerpen heete tranen en riep uit:

„O GENEVIÈVE, zal ik haar hier ooit mogen wederzien? zullen wij onze avondlezingen nog eens kunnen hervatten? zal zij in dit huis terugkomen? Ach! mijn God! mijn God!"

„Lief kind, verlies de hoop niet! God is zoo goed. Hij zal niet dulden dat gij eene dubbele wees zijt. En het schijnt dat Granier belang in u stelt. Goed en kwaad. O heilige maagd! Granier, die de schellen bij mevrouw kwam maken!"

„En wat is daaraan gelegen, Geneviève, zoo hij mijne moeder redt, zal hij mijn vriend, mijn dierbaarste weldoener zijn en eens, welligt, zal ik gelegenheid hebben, hem mijne dankbaarheid te betoonen."

„Nu, het moge dan zoo zijn."

II.

Reeds waren er eenige uren verloopen: Helena zat, droefgeestig, onbewegelijk, bij den ledigen leuningstoel harer moeder; hare verzwaarde oogleden, hare trage en afgebrokene ademhaling gaven genoegzaam te kennen welk een stroom van treurige denkbeelden haar tranen deed storten. Hare moeder stond voor hare verbeelding, hare moeder, die, in hare gevangenschap zeker den doodsangst vergat, om uitsluitend aan haar verlaten kind te denken. O mijn God! riep zij, in de vervoering harer smart uit, indien ik haar niet mag redden, indien die man mij haar niet terug geeft, smeek ik slechts van uwe genade, eene enkele gunst: laat ons te zamen sterven! laat mij niet alleen, in deze wereld, zonder geleidster, zonder steun, vereenig mij met mijne moeder en aan den voet van het schavot, zal ik uwe barmhartigheid zegenen."

Een slag tegen de deur, die tot in het binnenste der stille woning weergalmde, stoorde de treurige gedachten van het jonge meisje. Zware voetstappen klonken op den trap; zij opende de deur van het *Salon* en zag Brutus Granier, vergezeld door een jongman, op wien zij slechts een' voorbijgaanden blik sloeg, binnen komen. Zij liep met overhaasting, bijna met vertrouwen naar den smid. Bij een hart van zestien jaren, is de hoop zoo digt bij de wanhoop.

„Burger! brengt gij goed nieuws! mijne moeder, zal ik haar wederzien?"

„Zacht wat, meisje," zeide hij met eene hijgende stem, „wij heb-

ben den tijd; laat mij eerst gaan zitten. Gij, Leonidas, gaat naast de burgeres zitten en waar is de wijn, dien ik gevraagd heb?"

„Hier is hij, burger," zeide Helena, op het oogenblik dat Geneviève met eene flesch en drie kristallen, glazen op een zilveren blad, binnen kwam.

Brutus, den wijn en het zilveren blad ziende, gaf een teeken aan Leonidas; zich vervolgens naar Helena keerende, zeide hij tot haar:

„Nu moeten wij kennis maken, niet waar burgeres! Nu dan gij ziet hier mijnen zoon Leonidas Brutus Aristides Granier. Hij is geen jonker zoo als uwe voormalige vrijers; maar hij is een vrije republikein, een zuivere patriot, beroemd in al de wijken onzer stad.. Groet de burgeres, Leonidas!"

Helena, gedwongen om de oogen op te slaan, zag in Leonidas een' jongman van een dagelijksch voorkomen, maar op wiens gelaat de kenmerken van loszinnigheid en aanmatiging te lezen stonden. Zij bloosde onder zijnen blik en sloeg terstond hare oogen neder. Gedurende dien tijd liet Granier zijne oogen over de fraaije meubels gaan. De rooden damasten gordijnen, de blank gepolijste stoelen en tafels, de vergulde pendules, de groote spiegels, met vergulde bladeren omhangen, de familieportretten, de schilderijen, waaronder er één van Wouwermans was, alles werd geschat, berekend en op zijne juistte geldswaarde gebragt. Vervolgens zich weder tot Helena wendende, zeide hij:

„Burgeres, gij weet dat ik op uw verzoek hier ben gekomen. Een minder beproefde patriot zou zich door zulk een bezoek in de waagschaal stellen, ik hoop dat gij daarom volgzaam en dankbaar zult zijn. Weet dan, dat het van u afhangt uwe moeder te redden."

„Ach! mijn heer, gij geeft mij het leven weder, spreek, wat moet ik doen? waar moet ik gaan?"

„Zacht wat! zacht wat! wij zullen het zien eens te worden.. Ik wil u een voorstel doen; neemt gij het aan, dan is uwe moeder binnen weinige dagen hier, zegt gij neen, dan sterft uwe moeder morgen onder de guillotine."

Helena verbleekte.

„Spreek ," zeide zij met eene ontroerde stem, „ik verbind mij tot alles. Spreek burger!"

„Wel nu, lief meisje! Gij moet mijnen zoon Leonidas, die daar naast u zit, trouwen. Onder deze voorwaarde alléén, red ik uwe moeder; weigert gij, dan is er dezen avond vonnis en morgen de guillotine, kies!"

Dit voorstel verpletterde Helena! zij meende dat het een droom was; maar de stem van Brutus, die als een brandklok in hare ooren klonk, bragt haar weder tot zich zelve.

„Ik geef u vijf minuten om te kiezen! en dan geene aarzeling, *ja*, of *neen*."

Helena stond met waardigheid op.

„Ik wil u dadelijk antwoorden," zeide zij, „ik beloof u de echtgenoot van uwen zoon te worden; volbreng nu ook, op uwe beurt, uwe belofte."

„Ik zweer u dat ik uwe moeder op uwen bruiloftsdag in vrijheid zal stellen."

„Mijn heer!" zeide Helena, met eene bedwongene verontwaardiging, „waartoe dit uitstel? geef mij heden mijne moeder weder, gij hebt er de magt toe. Ik heb u mijn woord gegeven en ik zal het houden."

„Ja dat kan ik denken! Om met uwe moeder over de grenzen te gaan, mijne goedhartigheid te bespotten en Leonidas vóór de bruiloft tot eenen armen weduwenaar te maken. Neen, zóó niet. Hoor, het is van daag *primidi*, over tien dagen kunt gij getrouwd zijn en op uwen bruiloftsdag komt uwe moeder uit de gevangenis. Hebt gij ook 'uw doopattest? Hoe is uw naam?"

„Helena," antwoordde het bedrukte meisje.

„Helena, dat is de naam eener heilige, een naam van de oude *constitutie*, dit bevalt mij niet. Wij zullen u herdoopen, Leonidas heette voorheen ook Pieter Antonius en even zoo zal uw naam nu voortaan Clelia Lucretia Granier zijn."

Deze woorden, deze naam vooral troffen Helena. Het was als of er een slagboom tusschen haar en het zoete verledene, tusschen haar en hare zaligste hoop werd opgerigt. In haar hart zeide zij een

laatst vaarwel aan de droomen harer jeugd en kromde zich, treurig en gelaten, onder het noodlottige juk, dat men haar ging opleggen.

„Ten minste," zeide zij tot GRANIER, zal ik dagelijks mijne moeder kunnen bezoeken."

„Wij zullen zien."

„Mijn heer! gij ziet het, ik schik mij geheel naar uwen wil, ik sta u mijn leven, mijn fortuin af en ik vraag u geene andere gunst, zult gij mij die kunnen weigeren?"

„Vraag dat aan LEONIDAS... hij vermag veel bij den burger LEBON."

Zij keerde zich in eene smeekende houding tot den jongman en ontmoette zijne oogen, die op haar, met veel belangstelling, gevestigd waren. Hij had aangaande dit huwelijk, dat hen beiden verrijken zoude, dezelfde verfoeijelijke gedachten als zijn vader gekoesterd; maar toen hij HELENA, zoo schoon en zoo bedrukt zag, was er een ander gevoel bij hem opgekomen en hij begeerde haar nu uit liefde.

„Mejufvrouw, burgeres," stamelde hij, „ik zal mijn best voor u doen."

„Ongetwijfeld, jongen, gij moet uw hof bij haar maken; ik zal zorgen dat het contract in orde kome. Nu, schoondochter! tot wederziens, ik ontmoet u nog voor het einde der *decade*."

Zij vertrokken beiden, maar LEONIDAS verliet haar met weerzin.

GENEVIÈVE kwam dadelijk, na hun vertrek, bij hare meesteres. HELENA wierp zich om haren hals.

„Wij zullen haar wederzien," zeide zij, „zij is gered, zij zal leven!"

GENEVIÈVE viel op hare knieën.

„Dat God en de Heilige Maagd gezegend zijn! die goede GRANIER!"

„Hij redt mijne moeder, onder voorwaarde dat ik zijnen zoon trouwe."

„Zijnen zoon trouwen," riep GENEVIÈVE, opstaande, uit. „Gij! gij! HELENA van CURSY. Zijn zoon, die ongelukkige, die moordenaar die in de clubs den dood van zoo veel brave lieden geëischt en verkregen heeft! zijn zoon, de leverancier van JOSEPH LEBON. Het is onmogelijk. Het is zonde er aan te denken."

„En als ik hem niet trouw, zal mijne moeder omkomen!"

„Ach mejufvrouw! welk een lot, welk een ongeluk!"

„Door mij voor haar op te offeren, zal ik gelukkig zijn. Zij bemint mij zoo vurig."

„Ach! mijne lieve meesteres, zij zal liever willen sterven."

„Zwijg stil, ik duld dit woord niet, goede GENEVIÈVE" vervolgde zij, na eene kleine tusschenpoos, „maak mij niet moedeloos. Bid God dat Hij mij krachten geve en dat Hij alles naar zijnen goddelijken wil schikke."

„Mejufvrouw," zeide GENEVIÈVE, „die om hare tranen te verbergen, naar het venster gegaan was; daar is die LEONIDAS, hij schelt aan, wat moet ik doen?"

„Hem binnen laten."

Een oogenblik daarna kwam LEONIDAS, als een carmaguole gekleed en met een phrijgische pet op het hoofd, onbesuisd en ruw de kamer binnen. Hij wierp, bij zijn intreden, een borduurraam om ver en stootte tegen het schoothondje, dat bromde en hem de tanden liet zien; hij schopte het weg en een papier uit zijn vest halende gaf hij het aan HELENA.

„Daar is eene permissie om de burgeres, uwe moeder te bezoeken," zeide hij, „er is nog tijds genoeg om er heden avond heen te gaan."

„Ach, mijn heer! Hoe groot is daarvoor mijn dank!"

„Het is geen dankens waard. Ik kan u ook nog zeggen, dat de acte van beschuldiging tegen uwe moeder is ingetrokken; zij zal nog gedurende eenige dagen in de gevangenis blijven, maar zal niet voor de regtbank verschijnen. Nu, vaarwel, burgeres: ik ga naar de club, waar ik eene redevoering moet houden. Wil ik u tot aan de gevangenis begeleiden."

„Mijn heer! ik wenschte dat GENEVIÈVE mij alléén vergezelde."

„Weigert gij mijn aanbod; nu, het zij zoo, ik zal morgen terugkomen vaarwel."

„En is dat nu uw man," riep GENEVIÈVE uit, toen de deur achter GRANIER gesloten was.

„Ja, mijn lieve! maar mijne moeder is gered! niets is er, na zoo veel angst uitgestaan te hebben, dat mij kan tegenhouden! kom, laat ons heen gaan! laat ons mijne moeder gaan bezoeken!"

III.

De volgende dagen waren treurig en zorgelijk. De markgravin had niet zonder de bitterste smart Helena's zelfopoffering en haar toekomstig lot vernomen; er was geene troost voor zulk een lijden en zonder de overtuiging dat eene weigering het leven van hare beminde dochter en het hare in de waagschaal zou stellen, zou zij dit verschrikkelijk offer onherroepelijk geweigerd hebben. Het jonge meisje, vergenoegd en schijnbaar vrolijk, liet, intusschen, bij hare moeder, die zij met liefkozingen overlaadde, niets blijken van den strijd, die in haar hart woedde; zij verried noch het leed, dat zij over hare te leur gestelde verwachtingen gevoelde, noch de tranen, die zij gedurende vele slapelooze nachten stortte, noch de droomen, die haar als in een tooverspiegel het lijden dat haar in de toekomst wachtte, vertoonden. Zij kuste altoos de bleeke lippen harer moeder met een helder voorhoofd, en de woorden, die zij telkens herhaalde: „mijne moeder zal leven en God keurt het goed," verdreven al hare bekommernissen.

Dagelijks kreeg zij een bezoek van Granier en van zijnen zoon. De eerste doorliep al de vertrekken van het hôtel, schatte het huisraad, het zilverwerk, onderzocht de papieren en de huurcedels; de andere in het salon naast Helena, die meestal borduurde, gezeten, beschouwde haar in stilte, zonder te spreken en bijna zonder adem te halen.

Op den achtsten dag kwam Granier Helena weder een bezoek brengen en zeide tot haar:

„Het is nu alles gereed, overmorgen zullen wij u uithuwelijken. Op *duodi*, zullen wij een schoon feest ter eere van het Opperwezen, wiens bestaan thans gedecreteerd is, vieren en ik heb besloten dat gij daarbij de rol van *Godin der Rede* zult spelen. Gij zijt schoon, gij hebt een deftig, ernstig voorkomen, dit zal u dus goed van de hand gaan. Gij zult in een lakensch kleedje, met bloote armen en schouders, op zijn grieksch gekapt, in eene fraaije zegewagen, zitten; er zal voor u wierook gebrand worden en ter uwer eer zal men lofliederen zingen."

„Mijn heer ," riep HELENA , met verontwaardiging uit , „wat stelt gij mij voor ?"

„Alles wat natuurlijk is. Zult gij niet de vrouw van eenen zuiveren republikein worden ? Het is tijd dat gij bewijzen van uw burgerzin geeft en dat gij al die grillen aan een kant zet. Gij zult als eene Romeinsche , als eene Spartaansche vrouw moeten handelen."

„Maar mijn heer ! de Romeinsche en Spartaansche dames leefden in hare huizen en vertoonden zich zelden in het openbaar en nog minder bij plegtige feesten."

„Geen tegenspreken. Ik wil het zóó , dat is genoeg en gij gehoorzaamt mij."

„Mijn heer..."

Op het zelfde oogenblik, merkte HELENA dat men zachtjes aan haren arm stootte, zij keerde zich om en zag dat LEONIDAS, haar met den vinger op den mond, een teeken gaf, dat zij maar zwijgen moest.

Weldra vertrok BRUTUS , om met een maatstok de grootte van het hôtel en van de tuinen te meten.

„Spreek mijn' vader niet tegen mejufvrouw !" zeide LEONIDAS , „want dit duldt hij niet ; máar wees gerust , ik zal zorgen dat gij bij dat feest niet verschijnt. Wanneer gij mijne vrouw zijt, behoort gij geheel aan mij en niet aan de republiek, ik zal u vurig beminnen, gij zult niet ongelukkig zijn."

„Helaas ! dacht HELENA , mogt hij eens zoo edelmoedig zijn mij mijn woord terug te geven !"

IV.

De republikeinsche decade was verstreken. De noodlottige *primidi* was dáár en HELENA, geknield in hare kamer , smeekte God om , tot loon harer opoffering , hare moeder vele en gelukkige dagen te schenken. In de beginselen van het zuiverste Christendom opgevoed , had HELENA de pligten des huwelijks als eerbiedwaardig leeren beschouwen , weldra zou dit door haar geëerbiedigde juk op hare schouderen drukken , weldra zou zij voor altoos verbonden zijn aan een' man, dien zij slechts door zijne misdaden kende ; zij zou hare reine hand in de zijne met bloed bevlekt , moeten leggen en om haar in

deze harde beproeving te ondersteunen zou zij de aanmoedigingen der godsdienst, den zegen van eenen priester moeten ontberen! Deze gedachte vermeerderde haar lijden. Zij bad den Hemel om bijstand.

GENEVIÈVE kwam binnen en maakten een aanvang met het nederige toilet der bruid.

Noch bloemen, noch juweelen, noch kanten versierden HELENA's bleeke voorhoofd; in deze dagen, vreesde men te zeer om door het ten toon spreiden van rijkdom benijd te worden en zulk een nijd was voldoende om iemand het leven te kosten. De weelde was verbannen, alle onderscheidingen hadden opgehouden en alle gemoederen en fortuinen gingen onder hetzelfde gevoel van schrik gebukt. Toen HELENA hare bruine haren onder een eenvoudig kapsel gevlochten had en zij een katoen kleedje had aangetrokken, ging zij naar de zaal, waar zich BRUTUS GRANIER, vergezeld door een' notaris, die het huwelijks-contract zou maken, reeds bevond.

„De gevangenis wordt geopend, schoondochter!" zeide de smid; „LEONIDAS is zijne schoonmoeder gaan halen."

Bij deze woorden klopte HELENA's hart van vreugde, maar in de kamer rondziende, dacht zij, wat zal het mijne moeder leed doen dat haar huis zoo bezoedeld, hare dierbaarste herinneringen zoo ontheiligd worden. Daar gebruikt GRANIER den inktkoker van mijnen vader.

Het arme meisje stond op en ging in de zijkamer, bij GENEVIÈVE, die in stilte weende.

„Arme mevrouw!" zeide zij, „uit de gevangenis te komen om bij zulk een huwelijk tegenwoordig te zijn! Zij overleeft dit niet.. Mogt God die beide schurken straffen!

„O mijn God!" riep HELENA, hare beweende oogen naar den Hemel slaande, uit, „wees mijne sterkte! Geef mij moed om die pligten, welke ik straks op mij zal nemen, te vervullen... Ach, waarom heb ik niet in de plaats mijner moeder kunnen sterven!"

Het sloeg elf uren op de pendule in de zaal.

„Wat komt moeder laat! GENEVIÈVE, ik vrees... indien zij haar niet los wilden laten."

„O neen mejufvrouw! LEONIDAS verlangt zoo vurig om u te trouwen. Daar, daar komt zij al!"

„Eindelijk dan," zeide HELENA! terwijl zij in de armen harer moeder vloog.

De markgravin trad, bleek en bevende de kamer binnen: LEONIDAS volgde haar in feestgewaad. De moeder en de dochter waren sprakeloos; hare stem verloor zich in kussen en tranen. Eindelijk, toen GRANIER binnen trad, vatte zij de hand harer moeder en zeide tot haar:

„Lieve mama! zij zijn allen binnen, behandel hen met ontzag, met zachtmoedigheid... ons lot is in hunne handen..."

„Mijn kind! mijne HELENA! welk eene beproeving, meen niet dat ik ooit tot zulk een offer, zou besloten hebben, wanneer ik u, bij mijn sterven, niet alleen had achtergelaten."

„Mama! zeg dat toch niet! ik zal altoos gelukkig bij u zijn, wanneer gij bij mij zijt, vrees ik niets."

„En die LEONIDAS!"

„Wel mama!" zeide HELENA; eene poging doende om te grimlachen, „wij zullen hem wel beschaven... Maar laat ons gaan, lieve mama en wees vooral inschikkelijk jegens den vader."

Zij traden de zaal binnen. GRANIER, na op eene lompe wijze gegroet te hebben, stelde voor om het contract voor te lezen.. Die acte ontnam aan de beide ongelukkige vrouwen bijna al hare regten en maakte haar geheel afhankelijk van LEONIDAS en bij gevolg ook van zijnen vader.

De marktgravin wilde eene tegenwerping maken.

BRUTUS fronste zijne zwarte wenkbraauwen.

„Burgeres," zeide hij, „ik sta er niet op; maar gij behoort te weten, dat het mij even zoo weinig moeite kost om u weder in de gevangenis te laten brengen, als u in vrijheid te stellen; maar dan zoudt gij daar niet alleen heen gaan.. Dit heb ik u maar te zeggen."

De markgravin teekende: Het bruidspaar en de getuigen teekenden ook; vervolgens ging men naar het stadhuis. LEONIDAS sprak de belofte met nadruk uit, HELENA met moed en de dag eindigde met een feestmaal, waar bij men de republiek met eene verrukking vierde die door de ontzagwekkende tegenwoordigheid van JOSEPH LEBON en de vrolijke stroomen van honderdjarigen wijn werd levendig gehouden.

V.

In het huwelijk ondervond Helena al de beproevingen, die zij gevreesd had. Het was een onbeschaafde en jaloersche geest, waarvoor zij gestadig moest buigen, het was de wreede omgang met eenen huisselijken vijand; het was de smart harer moeder, wier hart de weerklank was van al de rampen harer dochter; het was de schande der misdaden van Leonidas, waarin zijne echtgenoot moest deelen. Zij leed, echter, zonder zich te beklagen, en vervulde al hare pligten met moed en zelfs met blijdschap. Gedurende de afwezigheid van Granier, die in de dorpen rondom *Atrecht* gelegen, den schrik verspreidde, was zij er in geslaagd om eene zekere heerschappij over het hart van haren echtgenoot te verkrijgen. Allengskens werd hij gevoelig voor het bekoorlijke van hare zachtmoedigheid en goedheid en zelfs voor den beschaafden toon, dien hij nooit had gekend; dikwijls hadden de beden van Helena zooveel bij hem uitgewerkt, dat hij van zijne bloeddorstige redevoeringen had afgezien. Ongemerkt bragt zij hem tot die meer gematigde en vredelievender denkbeelden, welke meer en meer veld begonnen te winnen en waarvan *Parijs*, afgemat van moordtooneelen en verzadigd van bloed, vooral den invloed ondervond. Zij had reeds van hare overwinningen genot gehad, zij zag in het verschiet eene gelukkigere toekomst; want haar edelmoedige geest was vergevingsgezind; toen de negende *thermidor*, de regenboog van vrede na twee jaren stormen, aanbrak. Robespierre volgde de bleeke menigte zijner slagtoffers naar het schavot, de meer ondergeschikte dwingelanden hadden nu ook hunne beurt; Granier en Joseph Lebon, voor de conventie teregt gesteld, boetten hun bloedig dictatorschap met hunne hoofden en Leonidas werd naar *Parijs* gebragt, om dáár zijn vonnis af te wachten... Op het oogenblik van zijn vertrek, ontmoette hij, reeds in het rijtuig gezeten de oogen van Helena, die met deelneming, op hem gevestigd waren, hij gevoelde een te laat berouw over zijn verfoeijelijk gedrag. Hij werd in de *conciergerie* opgesloten, en, gedurende twee dagen, verbeidde hij een vonnis, dat hij zich, bij de herinnering zijner wandaden, als zeer streng, moest voorstellen.

De nacht viel in, hij bevond zich alleen in zijne cel, een klein, laag en koud vertrek, verwulfd als een grafkelder, waarin het door een klein venster stroomend licht de duisternis nog zigtbaarder maakte. Leonidas zat bij eene oude gebroken tafel, met het hoofd op zijne handen geleund, zijn donker gelaat toonde genoegzaam welke kwellende gedachten zijne ziel beroerden: De zwetserijen van den dag, het gebabbel van het grasperk, waar zoo dikwijls het geweten door ijdel gesnoef werd bedwelmd, waren nu afgewisseld door de stilte des nachts, onrustige denkbeelden vervulden als, zoo vele onverbiddelijke schuldeischers, thans zijnen geest. Alles wat de straf, na een door misdaden bevlekt leven, verschrikkelijks kan hebben, alles wat de donkere eeuwigheid ijzingwekkends heeft, vertoonde zich thans aan de geschokte verbeelding van dezen jeugdigen mensch; eene algemeene droefgeestigheid maakte zich van hem meester en de eenige deugd, die hij nog behouden had, een mannelijke moed en de verachting van den dood, begaf hem in deze akelige oogenblikken.

Even als iemand die op den oever van een afgrond door duizeling bedwelmd wordt, liet hij den tijd, zonder ze af te meten, weg vlieden, toen hij door een geritsel uit zijne mijmerijen getrokken werd; hij keek om en een doffe uitroep ontvlood zijne lippen.

Hij meende eene verschijning te zien: Helena stond voor hem in de halve schaduw der deur. Hij strekte zijne armen naar haar uit en riep:

„Helena! bedrieg ik mij niet, zijt gij het?"

„Ja, ik ben het," zeide zij, „ik ben met mijne moeder, te *Parijs* gekomen; door geld, heb ik den toegang tot deze gevangenis bekomen en tot morgen kan ik er blijven."

„Ach! zoo veel goedheid heb ik niet verdiend... Uw haat was ik waardig, Helena!"

„Maar ik heb beloofd u lief te hebben; maar gij hebt mij mijne moeder terug gegeven... Neen, Leonidas, sedert den dag, dat ik uwe vrouw ben geworden, heb ik beloofd al mijne huwelijkspligten te vervullen."

„Maar, ik heb u ongelukkig gemaakt."

„Helaas, een ander heeft u door zijn voorbeeld medegesleept."

„Arme vader! hij was voor dit verachtelijk leven niet geschapen; ik had hem eens zoo braaf, zoo vlijtig gekend.. Maar men had ons zoo dikmaals voorgepredikt, dat alle menschen gelijk waren, dat wij met de rijken gelijk wilden zijn, hij heeft de goederen der edelen gekocht en om die goederen des te zekerder te bezitten, heeft hij de edelen tot de guillotine veroordeeld. Ik heb gedaan, zoo als hij en morgen sterf ik zoo als hij.. Maar hoe! gij weent!"

„Ik ween, wanneer ik aan uw toekomstig lot denk."

„Mijn toekomstig lot, niets is duidelijker; morgen zal ik gevonnisd, veroordeeld, teregt gesteld worden en de republiek zal er zich niet erger bij bevinden."

„Maar uwe ziel, mijn God!"

„God! waarom spreekt gij mij van Hem? wat kan Hij voor mij doen?"

„Alles, ja, alles, zoo gij wilt! voor een woord van berouw, voor eene uitboezeming van uw hart, kan Hij u de eeuwigheid schenken. Antonie, denk daar aan! God is zoo goed! Zijne barmhartigheid is nog grooter dan zijne regtvaardigheid."

„Antonie!... God! Nu spreekt gij als mijne moeder zaliger.. Zij heeft niet lang genoeg geleefd om dit alles te zien... Daar ben ik blij om."

„Maar wilt gij dan niet bij haar in den hemel zijn. Gij bemindet haar."

„Ja, met geheel mijn hart! arme lieve moeder! Maar indien zij bij God is, zoo als de priesters zeggen, hoe zou ik dan bij haar kunnen komen?".

„Lieze Antonie! de weg ligt voor u open! God zal u in zijne liefde armen ontvangen: Zijn Zoon zelf heeft gezegd (dit staat in het Evangelie) „er is meer blijdschap in den Hemel over eenen zondaar, die zich bekeert dan over tien duizend regtvaardigen..." Gij kunt aan uwen Schepper die blijdschap geven."

„Maar is dit alles wel zeker?... Ik geloofde het voorheen."

„Geloof het nog; op dit oogenblik hebt gij weinig van de menschen, alles van God te wachten."

„Dit is waar.. Gij overtuigt mij Helena! gij herinnert mij aan mijne kindsche dagen, toen ik op de knieën mijner moeder zat en zij mij over de lieve vrouw en de heiligen sprak. Ach! waarom ben ik niet in de wieg gestorven? waarom heb ik de twee laatste jaren beleefd?"

„Lieve Antonie! gij kunt die uitwisschen, God zal u vergeven. Hij zal alleen uwe wroegingen gedenken. Hebt gij een waar berouw?"

„Ach! met geheel mijne ziel, met al mijne krachten! Ik zoek vergiffenis bij God voor zoo veel wreedheden, voor zoo veel slechte daden. Ik heb Hem zoo zwaar beleedigd."

„Heiligen hebben ook gezondigd, maar, om hun berouw, zijn zij vrijgesproken."

„Herhaal voor mij deze woorden, Helena! Helaas! ik heb u inzonderheid beleedigd; ik heb u aan mijne hebzucht, aan mijne booze begeerten geofferd.. en gij zijt het, die mij in mijn laatste uur vertroost; indien het ligchaam verloren gaat, gij hebt mijne ziel gered."

Bij het uitspreken, dezer woorden, overlaadde de op zijne knieën liggende jongman Helena met kussen en tranen; zij rigtte hem op en een boek, dat zij medegebragt had, nemende, las zij hem overluid onderscheidene plaatsen voor, die dit gebroken hart tot berouw konden aansporen. De nacht verliep, verdeeld tussschen het gebed, het lezen en de reine uitboezemingen van echtgenooten, die op deze aarde gescheiden waren; maar die Gods barmhartigheid en het berouw, aan den rand des grafs, vereenigden. De dag brak aan, Helena drukte hare lippen op het voorhoofd van haren wedergeboren echtgenoot, gaf hem het boek en een zilveren kruis, dat zij nimmer had afgelegd en verliet de deuren dier gevangenis, waar zij de wanhoop gevonden en de troost gebragt had.

De markgravin van Cursy was niet werkeloos gebleven; zij had verscheidene invloedhebbende lieden bezocht, met de afgevaardigden van *Atrecht*, die in de zaak van Leonidas voor de balie moesten verschijnen, gesproken en allen hadden haar beloofd, hunne verzwarende getuigenissen te matigen. Dank zij den ijver zijner schoonmoeder; de jonge Granier werd vrijgesproken en zijne vrouw, die hem hartelijk beminde, dankte er God voor, even als of Hij haar den echtgenoot van haar hart en van hare keus teruggegeven had. In het hôtel dat zij betrokken had, wachtte zij met angstvalligheid naar de aankomst van haren man; reeds was er een geruime tijd verloopen, toen zij hem zag verschijnen in een kostuum, dat genoegzaam zijn voornemen verried. Hij droeg de uniform van de soldaten

der republiek, van die soldaten die met hun bloed de vlekken bedekten, welke de proconsuls en de wetgevers van dit tijdvak over hun vaderland verspreidden.

Leonidas was vergenoegd en vol moed; hij naderde mevrouw de Cursy en kuste hare hand met de uitdrukking eener levendige dankbaarheid; vervolgens zich tot Helena wendende, zeide hij:

„Dit kleed zegt u alles, lieve en edele vrouw! ik ben uwer niet waardig; heden, ik weet het, heden, ken ik den afstand, die er tusschen u, zoo rein, zoo heilig en mij ongelukkige, bestaat.. Maar ik zal trachten uwer waardig te worden. Men strijdt op de grenzen, dáár zal ik sterven; of ik zal in eenen hoogeren rang, terugkomen."

„Ach! mijn vriend! zulk een berouw en zulk een besluit hebben alles hersteld."

„In uwe oogen, omdat gij goed, omdat gij een engel zijt; maar niet bij de menschen! Helena, gij moet niet meer over mij bloozen; ik moet u mijne jeugd doen vergeten."

„Vertrek dan! maar denk aan uwe vrouw, die u bemint en voor uwe terugkomst bidden zal."

„En gij mevrouw!" vraagde hij zijne schoonmoeder, „zult gij mij ooit kunnen vergeven?"

„Ik zal meer doen," antwoordde de markgravin, „ik zegen u en wanneer gij terugkomt, zal ik u mijne dochter met vertrouwen overgeven."

„Ik neem geluk voor het leven en moed tegen den dood mede! Moeder! Helena! vaarwel!"

Hij vertrok en tien maanden daarna sneuvelde hij in den veldtogt van *Italië*. Hij had woord gehouden; hij had zich, in die tijden, waarin de verloochening van zich zelven, de gemeenschappelijke wet was, door zijn' moed onderscheiden. Helena beweende hem, want zij had hem, sedert den dag, dat hij ongelukkig geworden was, bemind. Zij gaf de goederen van haren man, waarvan de oorsprong alom bekend was, aan hunne eigenaars terug en na eenige geruste jaren bij hare moeder doorgebragt te hebben, vond zij in een tweede huwelijk al het geluk, dat zij aan de heiligste pligt, de kinderliefde, had opgeofferd.

Michel Cabieux.

(1762.)

In Julij 1762 kruisten vele Engelsche schepen bijna in het gezigt van den kust van *Normandië*, en schenen begeerige blikken te werpen op die rijke velden en uitgestrekte dalen, de oude wieg der veroveraars van *Engeland* en *Sicilië*. — Voor hen lag daar die heerlijke, aan de kroon der PLANTAGENETS ontvallene parel. Van hunne door de golven zacht bewogene schepen zagen de Engelschen voor hunne oogen die rei sierlijke, spitse kerktorens, waarmede hunne Engelsch-Normandische voorouders de kust versierd hadden, en die van hunne hoogten op de onmagtige woede des oceaans, die tegen derzelver voet klotste, nederzagen. — De nadrukkelijke les echter, die de bewoners van *Bretagne* de Engelschen te *St. Cast* hadden gegeven, had dezen voorzigtiger gemaakt, zoodat zij in het kanaal slechts op en neder voeren, en op een gemakkelijken en ongevaarlijken buit hoopten.

Dertien met timmerhout en andere goederen beladene, naar *Brest* bestemde schepen ankerden, sedert verscheidene dagen, in den mond der rivier *de Orne* en wachten op gunstigen wind, of liever, op de verwijdering der vijandelijke kruisers.

Reeds op den 12 Julij had PETER YVON, een visscher uit het dorp *Oysterham*, aan den linker oever van den mond der rivier de verschijning van een vijandelijk eskader waargenomen. Het volk nam het berigt daarvan onverschillig aan. Overigens was de kust van alle verdedigingsmiddelen ontbloot, en de weinige visschers konden slechts wederstand bieden, wanneer de vijand eene landing mogt willen beproeven.

Een man van omstreeks dertig jaren, van een sterk ligchaamsgestel en forsch geteekende gelaatstrekken, deelde noch in de algemeene vrees, noch in de zorgeloosheid. — Hij zat omstreeks acht

ure des avonds, een half uur van *Oysterham*, op de rotsen aan de kust, de ellebogen op de knieën, het hoofd op de beide handen, het geweer tusschen de beenen, en zag met de grootste oplettendheid, die met zijne schijnbare onbewegelijkheid sterk streed, naar den verren kring, die de horizon op den vloed maakte. — Deze man was MICHEL CABIEUX, onderofficier bij de militie.

In weerwil van den avond en van den nevel, die de duisternis op de zee bevorderde, stond de westkust in vuur bij het ondergaan der zon; breede roode en donkere streepen lagen als balken schier op ieder punt van den horizon.

Reeds was de uit eene der groepen vruchtboomen te voorschijn komende kerktoren verdwenen en reeds schemerde hier en daar een licht in de huizen der visschers. De roode streepen werden meer en meer onzigtbaar, de wind scheen het purper daarvan als weg te blazen, en weldra was nog slechts ééne heldere plek zigtbaar. Een geoefend oog zou aldaar meerdere zeilen, die zich vertoonden en weder verdwenen, hebben kunnen onderscheiden, als roovers bij maanlicht op eene verlichte plaats in het bosch.

„Zoo waar ik MICHEL heet," zeide de onderofficier bij zich zelven, „de Engelschen liggen met de schepen in den mond der rivier! — PETER YVON loog. — Wat te doen? Wanneer er slechts eenige knapen in de schans te *Salennelles* waren, om hen behoorlijk te kunnen begroeten, maar zij zijn allen te *Cherbourg*. — Er zijn geen zes geweren in het dorp. — En als de Engelschen eens even als te *Granville*, de dorpen willen verbranden! En waarlijk! daartoe zijn de booswichten waarachtig in staat. En mijne vrouw! mijne kinderen!"

Na eenige oogenblikken van besluiteloosheid staat MICHEL CABIEUX plotseling op, neemt zijn geweer en legt aan. Was het verbeelding of werkelijk zoo? hij meende in de diepe stilte des nachts, niet verre van de kust, geplas in het water te hooren als of er sloepen naderden.

„Zij zijn het!" dacht hij, ijlde naar het dorp, en liep tegen eenen man aan, die met een kreet van schrik op den grond viel. Het was JEAN LELIÈVRE, de omroeper en koster van *Oysterham*, die zijnen

trommel bij zich had, welke bij het vallen op den grond een dof-fen klank gaf. Hij kwam van *Luc*, waar hij sterk gedronken had. Deze onverwachte ontmoeting verdreef tamelijk wel zijnen roes.

„Ha, zijt gij het, LELIÈVRE?" Zeide CABIEUX. „Dat de drommel u hale, MICHEL. Welk een schrik hebt gij mij aangejaagd."

„Neem het mij niet kwalijk, maar nu is het geen tijd om te schertsen, oudje. Spoedig, de vijand ligt in den mond der rivier." — En daar de koster versteend en onbewegelijk bleef staan, hing hij hem den trommel om, nam hem bij den bandelier en trok hem zoo snel, voort, dat de arme LELIÈVRE alleen door afgebrokene uitroepingen tegen zulk een geweld kon protesteren.

„Stil toch, oudje! riep eindelijk de onderofficier en bleef tegelijkertijd staan. „Luister, hoort gij hen?"

„Waarachtig, MICHEL, ik hoor niets, laat mij los!"

„Stil!"

„Laat mij los, of ik word oproerig."

„Stil, zeg ik u! Zij zijn het en zullen het dorp verbranden."

Ditmaal had de vrees den koster niet alleen nuchter gemaakt, maar ook zijn zenuwgestel in beweging gebragt, en even als een koppige ezel, met strakke oogen en het oor naar den wind houdende, liet hij zich al tegenspartelende en doof voor alle vermaningen door den onderofficier voorttrekken.

Eensklaps rukte hij met eene laatste poging zijn hoofd uit den bandelier, en ontvlugtte zoo snel als zijne beenen hem dragen konden, terwijl de hevig trekkende onderofficier, den trommel in zijne handen houdende, op den grond viel. „Dat de duivel u hale, oud wijf!" vloekte hij hem na.

Het dreigende en nabij zijnde gevaar bragt hem spoedig weder bij zijne zinnen. Geene tien schreden had hij nog gedaan, of hij hoorde reeds het doffe gedruisch der landende troepen.

Als bleeke dwaallichten of vonken van verbrand papier zwierven flambouwen hier en daar in den nevel aan de kust. Herhaalde doffe slagen verrieden dat de vijand reeds de schans van *Salennelles* had bemagtigd, en de kanonnen, daar in aanwezig, vernagelde.

Wat te doen? CABIEUX wist niet, welk besluit hij nemen zou,

toen hem plotseling eene gedachte inviel. „Wie daar?" riep hij met eene forsche stem, toen hij den geregelden gang van een troep soldaten hoorde. — Geen antwoord. — Hij schoot, laadde weder snel en riep van post tot post langs de kust zijn wie daar, terwijl hij zijne geweerschoten herhaalde. Dit alles was het werk van eenige minuten.

De Engelschen, denkende dat zij ontdekt waren, staakten hunnen togt. Cabieux' drift verdubbelde, hij liep naar eene houten brug in de nabijheid van den vijand, nam den toon eens bevelvoerenden aan en riep: „Bataillon, halt! — adjudant, neem honderd man, ga het dorp om en val hen in den rug, terwijl ik hen van voren aanval!"

Ditmaal vertoefden de Engelschen niet langer, maar namen snel den terugtogt aan. Cabieux nam echter daar dezelve niet spoedig genoeg naar zijn zin plaats had, den trommel weder, sloeg den stormmarsch, stampte op de houten brug, en maakte zoo goed hij kon, de beweging van eene storm loopende bende soldaten na.

Intusschen waren de dorpbewoners door de geweerschoten en den trommelslag in beweging geraakt: Overal zag men lichten; de deuren werden geopend, en ieder vroeg zijnen buurman wat er te doen was.

Peter Yvon was het eerst op het plein voor de kerk. Eenige moedige mannen sloten zich bij hem aan, weldra was het gansche volk op de been, en het instinkt, dat de schapen om den herder vereenigt, dreef allen naar den vurigen Yvon.

Nu verscheen de koster bleek en ontsteld, viel als een bom midden tusschen de verzamelde menigte en riep: „De Engelschen! de Engelschen!" En het grootste gedeelte verstrooide zich als het stof, dat uit een vliegt, wanneer een zware last daarop nedervalt. Slechts Yvon en eenige stoutmoedige mannen bleven en vatten Lelièvre, juist toen hij den voet opligtte, om zich bij de vlugtelingen aan te sluiten.

„Halt daar!" riep Yvon hem toe en hield hem met eenen krachtigen arm vast. „Waar zijn zij? gij moet ons geleiden."

„Ach! dat is al te erg! waarachtig, Peter, lieve vriend, ik ben ziek, zij hebben mij geslagen en mij mijnen trommel ontnomen. Michel, die dolkop zal je wel geleiden."

„Is Michel daar? voorwaarts dan, vrienden; naar hem toe. Ver-

gezelt Yvon en gij, laffe klokkenluider, luid de stormklok zoo hard gij kunt, opdat die in *Sallennelles* en ook de kustbewakers het hooren."

Lelièvre liet zich dit geen tweemaal zeggen, maar klom snel op den toren; doch zijne bevende handen luidden de klok op zulk eene zonderlinge wijze, dat voorzeker geene katholieke kerk ooit meer zulk eene melodie heeft gehoord.

De onverschrokken Yvon snelde intusschen, met fakkel en door zijne vrienden gevolgd naar de kleine houten brug. Aldaar kwamen zij juist, toen de door den kruiddamp zwarte onderofficier zijnen stormmarsch begon. — „Komt," riep hij hun toe, „ik geloof, dat de roode schurken zich reeds weder inschepen, houdt u stil en doet uwe fakkels uit," voegde hij er bij toen zij bij hem waren, „want de vijand mogt ons gering getal anders misschien ontdekken."

Allen bleven aan de kust tot het aanbreken van den dag, en de eerste zonnestraal, die op den oceaan viel, toonde hun de laatste vlugtende sloepen der Engelschen.

Een oogenblik daarna hoorde zij eene klagende stem, en vonden een Engelsch officier, die toevallig door een schot van Cabieux gewond was, en in den overhaasten aftogt vergeten was.

Michel, die even edel als dapper was, droeg met zijne vrienden den gewonde naar zijne schamele woning, verbond hem zoo goed hij kon en verzorgde hem. De inwoners van *Oysterham* kwamen hem in menigte te gemoet met den uitroep: „Leve onze generaal, leve onze redder!"

Denzelfden dag (het was Zondag) nam Cabieux in de kerk de eereplaats in, en bij het *Te Deum*, dat gezongen werd, overtrof eene stem alle andere, namelijk die van den koster, wien Cabieux zijnen trommel had terug gegeven.

De vrouw des onderofficiers weende van vreugde en toonde met trotschheid het kind, dat zij op den arm hield.

Bij het uitgaan der kerk omringden allen Cabieux, en riepen op nieuw: „Leve onze generaal!"

Deze naam behield hij van toen af aan en het was zijne eenige belooning. Zijne vereeringswaarde daad werd eerst later buiten zijn

dorp bekend. De republiek legde echter, zoo men zegt, te *Caen* eene burgerkroon voor het grijze hoofd van den ouden Cabieux neder, en alle voorname personen der stad woonden, onder een grooten toeloop van menschen van allerlei stand, de feestelijke overgave dier kroon aan Cabieux, die late handeling der nationale regtvaardigheid, bij.

Keizer Napoleon zoude waarschijnlijk de bladen dier burgerkroon verguld hebben, maar de brave onderofficier stierf arm te *Oysterham* den 4 December 1804, toen juist de keizerlijke ster aan den horizon verrees.

H. R.

Eene Muiterij en hare Bestraffing.

Onder de vele buitenlandsche krijgslieden, welke *Engeland* gedurende deszelfs laatsten veeljarigen oorlog tegen *Frankrijk* in dienst nam, bevond zich ook het regiment Frohberg, uit Grieken, Albanezen, Slavoniërs en andere bergbewoners van Europisch Turkije bestaande.

In het jaar 1807 werd dit regiment met het garnizoen van het eiland *Malta* vereenigd, en in het fort *Riccazzoli* in bezetting gelegd, hetwelk met het tegenoverliggende fort *St. Elmo* den ingang der haven verdedigt, aan het uiteinde eener smalle strook lands ligt, en slechts door deze met het eiland verbonden is. Hier moest dit regiment volkomen geoefend worden, waarom men hetzelve een toereikend aantal Duitsche officieren en Engelsche onder-officieren toevoegde. Men meende het woeste, aan ongebondene vrijheid gewone karakter der nieuwe rekruten slechts door gestrengheid te kunnen in toom houden, en verdubbelde dus bij de geringste fout de bij het Engelsche leger bestaande lijfstraffen.

Daar gebeurde het eens, dat de soldaten, opgehitst door de tuchtiging van een hunner kameraden, die door de drift van een Engelsch sergeant misschien harder gestraft werd, dan hij verdiende, hunnen officieren de gehoorzaamheid weigerden. Gestrengheid scheen den kommandant het zekerste middel in een zoo gevaarlijken toestand; men wendde die aan, wilde op nieuw tuchtigen, maar het gevolg daar-

van was, dat de overste en 13 officieren op het gruwzaamst werden vermoord, vier andere buiten het fort geworpen en de poorten achter hen gesloten werden. Naauwelijks hadden deze laatsten het kamp der Engelsche troepen bereikt, of de kanonkogels, die om hen heen snorden, getuigden van het doel en voornemen der muiters.

De generaal VERNON, die gedurende de afwezigheid van den opperbevelhebber op *Malta* kommandeerde, liet het fort terstond door zijne troepen ten naauwsten insluiten, vermeed echter eenen storm, die te veel menschen zou gekost en toch niet gebaat hebben, en bepaalde zich, de belegerden van allen toevoer van levensmiddelen af te snijden.

De muitelingen hadden uit voorzigtigheid eenige artillerie-officieren in het fort terug gehouden, welke zij thans door de vreesselijkste mishandelingen dwongen, het geschut te rigten, om hunne vrienden en wapenbroeders te treffen. Het duurde intusschen niet lang, of er braken twisten onder de muitelingen uit, waardoor het geheele regiment in onderscheidene partijen verdeeld werd, die elkander op het bitterste vijandig waren, te meer, daar de magazijnen in het fort slechts voor korten tijd van levensmiddelen voorzien waren, en iedere partij zich bij de uitdeeling daarvan benadeeld geloofde. Gedurige vechtpartijen, de ruwe overmoed der belhamels en hun geheele wetteloze toestand maakten het fort weldra tot eene ware hel, en de meer verstandige begonnen in te zien, dat zij hun heil slechts in eene onvoorwaardelijke onderwerping konden vinden. De meerderheid der muitelingen opende dus na verloop van eenige dagen de poorten en verlieten het fort, om zich aan de genade des bevelvoerenden generaals te onderwerpen, en slechts nog 153 man bleven achter. Deze waren op verre na de dappersten van het regiment; men kende hunne hardnekkigheid, hunne woedende dorst naar wraak, en men beefde voor de wanhoop dezer booswichten, die reeds daardoor zeker waren zich langer te kunnen houden, omdat de levensmiddelen nu slechts onder een gering aantal verdeeld werden, en eene hoofdoorzaak hunner twisten en vechtpartijen evenzeer opgehouden had de belhamels te verontrusten, daar alle Albanezen en Slavoniërs het fort verlaten hadden, en de Grieken alleen terug gebleven waren.

Dagelijks zag men hunne woeste, grimmige gezigten over de muren kijken, en enkele wel gemikte schoten op het kamp of de linie der schildwachten, in de nabijheid van het fort, doen, tot het eindelijk door de stoutmoedige poging van den kapitein COLLINS van de zeesoldaten in zekeren nacht gelukte, de, zoo het scheen, geheel zorgelooze muiters te overrompelen en zich van alle buitenwerken meester te maken, eer de bezetting zich verdedigen kon, 134 werden gevangen genomen, 12 sneuvelden bij den storm, en slechts zeven der belhamers, die het geheele oproer tot dus verre geleid hadden,

gelukte het, naar het op de uiterste spits der rots gelegene kruidmagazijn te vlugten, hetwelk zekerlijk door niets dan zijne muren beschut werd, maar, daar het eene aanzienlijke hoeveelheid buskruid bevatte, een vreesselijk wapen in de hand dier booswichten werd. Hunne bedreiging, het kruidmagazijn in de lucht te zullen laten springen, indien men hen niet vrij en ongestraft naar *Griekenland* liet trekken, werd op bevel des generaals, die onverbiddelijk bij hunne onvoorwaardelijke onderwerping volhardde, met een verachtend stilzwijgen beantwoorden, inmiddels werden alle toebereidselen tot de teregtstellingen gemaakt, die ten gevolge van een even zoo kort als bloedig krijgsgerigt thans onder de oogen der in hunne laatste wijkplaats ingeslotene misdadigers aan de gevangenen moesten voltrokken worden.

De indruk, dien het vreesselijke vonnis van het krijgsgerigt op de bewoners des eilands maakte, waar sedert twintig jaren geene doodstraf aan een soldaat was voltrokken, was onbeschrijfelijk, en het groot aantal der schuldigen deed allen tot het laatste oogenblik gelooven, dat de generaal met deze ongehoorde gestrengheid slechts dreigde. Het vonnis werd werkelijk ten uitvoer gebragt; 122 werden doodgeschoten, twaalf opgehangen.

De onhandigheid der beulsknechten bij dat ongewone werk en de bouwvalligheid van den galg, die tweemaal onder den last der gehangenen brak, vermeerderden de doodskwalen der ongelukkigen, zoo dat alle omstanders zich van dit gruwelijke schouwspel wegwendden. Slechts de generaal zag met een vast oog de geregtsoefening aan, tot de laatste het leven kwijt was. Zijn pligt en de noodzakelijkheid, om in dit geval de geheele gestrengheid der krijgstucht vrijen loop te laten, verleenden hem sterkte en standvastigheid.

Des middags om twaalf uur was de straf aan allen voltrokken. Ten vijf ure kwam het antwoord der in het kruidmagazijn ingeslotene zeven muiters terug. Daar de generaal herhaaldelijk hunne vordering verworpen en overgave op genade en ongenade verlangd had, zwoeren zij, om, wanneer zij des avonds om 9 ure geene vergunning tot vrijen aftogt ontvangen hadden, zich met het geheele fort in de lucht te laten vliegen. Zij hielden woord. Naauwelijks had op de hoofdkerk de groote klok der Maltezerorde negen uur geslagen, of het fort vloog in de lucht, en de rampzaligen waren niet meer.

Willem George Frederik,

PRINS VAN ORANJE.

Nog is de rouw niet geheel verdwenen, dien het schielijk afsterven eens algemeen beminden konings door geheel *Nederland* verspreidde. En teregt; want aan zijn moed en veldheerstalent dankt het vaderland voor een groot gedeelte zijn onafhankelijk bestaan en de herstelling van zijn oorlogsroem; want aan zijn verstandig toegeven aan de eischen des tijds en voorgaan op de baan des vooruitgangs dankt het de ongestoorde rust te midden der stormen, die zoo vele troonen nederwierpen of deden waggelen, die zoo veel welvaart vernielden, zoo veel burgeren en krijgslieden wegvaagden uit de rijen der levenden. Dit schielijke overlijden herinnerde ons op nieuw, hoe eene halve eeuw vroeger ook een vorst uit het huis van *Oranje* schier plotseling overleed, die in verscheidene opzigten met den betreurden koning veel overeenkomtigs had; die bijna dezelfde namen droeg als deze, als hij met moed en krijgsbeleid voor 's lands onafhankelijkheid streed, als bij zijn bloed daarvoor stortte, en als hij geliefd werd door het leger en bemind door de burgers; doch minder gelukkig dan Willem II zijn leven eindigde als balling buiten zijn vaderland, in jeugdigen leeftijd, en zonder dat een enkele zijner bloedverwanten bij zijne stervenssponde tegenwoordig was. Elk gevoelt, dat wij den oom van onzen afgestorven koning, Willem George Frederik, prins van *Oranje* bedoelen.

Hij was de jongste telg van Willem V, den laatsten stadhouder der Vereenigde Nederlanden en van Frederika Sophia Wilhelmina, prinses van Pruissen, en bij gevolg de jongere broeder van den namaligen

eersten koning der Nederlanden, WILLEM I en van de in 1819 overledene hertoginne weduwe van *Brunswijk Lunenburg* en werd te *'s Gravenhage* geboren, op den 15 Februarij 1774.

Vlugheid van begrip, moed om iets te ondernemen, zucht naar kennis, goedhartigheid, doch tevens eene zekere fierheid, die hem zeer gevoelig maakte voor vermeende beleediging waren de eigenschappen van zijnen jeugdigen geest. Zoo maakte hij reeds als kind en jongeling zich bemind bij allen, die hem leerden kennen, en dat in een tijdperk, waarin noodlottige burgertwisten het eertijds zoo gelukkige *Nederland* verdeelden, en wel eens blind maakten voor wezenlijke verdiensten, of zwakheden als groote gebreken deden beschouwen. Aan 's lands hoogeschool te *Leiden* legde hij zich op de beoefening der wetenschappen toe, doch het was vooral de aardrijkskunde, welke hem aantrok, en zijne geliefkoosde studie werd, alzoo hij die teregt zeer noodzakelijk rekende voor iemand, die bestemd was ter eeniger tijd hooge krijgsambten te bekleeden. Hij begon zijne krijgskundige loopbaan onder de Hollandsche gardes te paard, voor welk korps hij altoos eene zekere voorliefde bleef behouden.

Inmiddels was in *Frankrijk* de eerste groote omwenteling uitgebarsten. Het voerde den oorlog met *Oostenrijk* en *Pruissen*, en na den slag bij *Jemappes* (6 November 1792) viel geheel *Belgie* in hunne handen. De ter doodbrenging van LODEWIJK XVI deed alle hoop vervliegen, dat het Nederlandsche gemeenebest van den oorlog zoude bevrijd blijven, die dan ook, op aandrijven van BRISSOT, door de Fransche Nationale Vergadering, op den 1 Februarij 1793, aan den koning van *Engeland* en den stadhouder der *Vereenigde Nederlanden* verklaard werd, bij een besluit, hetwelk verdichte of slechts schijnbare grieven als oorlogsredenen opgaf, waarop de staten met een bedaard maar mannelijk en op daadzaken steunend manifest antwoorden.

De oorlogsverklaring werd terstond door den aanval gevolgd. *Breda* gaf zich spoedig over, *Geertruidenberg* en de *Klundert* vielen mede na eene dappere verdediging; in de *Willemstad* stuitte de brave BOETZELAAR den voortgang des vijands. Prins FREDERIK verzamelde een legerkorps bij *Grave* met oogmerk eene poging tot herovering van

Breda te wagen en wierp zich vervolgens binnen *Gorinchem*, om de Franschen tegen te houden, terwijl zij in hunne flank door den Oostenrijkschen veldheer, den prins van *Saksen-Koburg* aangevallen werden. Bij *Landen* en *Neerwinden* werd Dumouriez geslagen, en het Fransche leger tot den terugtogt gedwongen, *Breda* werd door de Hollandsche troepen belegerd; hier was het dat prins Frederik voor het eerst in het vuur kwam en bij eene schermutseling zich midden onder de vijandelijke ruiters waagde. *Breda* werd weldra overgegeven, en de Hollandsche troepen, onder de bevelen van den erfprins en van prins Frederik van *Oranje* rukten naar *Vlaanderen* op.

Bij deze gelegenheid was het dat de laatste den aartshertog Karel van *Oostenrijk* te *Brussel* ontmoette, waar die beide jonge helden die vriendschap sloten, welke slechts al te spoedig door den dood des eenen werd verbroken. Hij wien een man, als mensch zoo achtenswaardig en als veldheer zoo groot, gelijk aartshertog Karel van *Oostenrijk* was, zijne hartelijke vriendschap schonk, moest een meer dan gewoon mensch zijn. Inmiddels gingen de zaken der bondgenooten in de eerste helft van 1793 voorspoedig. In de veelvuldige gevechten van dezen veldtogt, streed de jonge prins met moed en krijgsbeleid. Bij *Roncq* hield hij gedurende 13 uren den moedigsten strijd vol, maar ook in de hitte van het gevecht voor menschelijke aandoeningen gevoelig, rezen de tranen in zijne oogen, bij het vernemen, hoe te *Tourcoing* een Hollandsch bataillon, door 4000 Franschen aangevallen, zich na eene verdediging van vijf uren met den degen in den vuist eenen weg dwars door den vijand gebaand had, doch — met verlies van meer dan de helft der manschappen, en hij kon den uitroep niet wederhouden: „*Mijne ongelukkige, maar brave Soldaten*!"

Grooten lof behaalde de jeugdige veldheer door zijne gepaste maatregelen en dapper gedrag in het gevecht bij *Lannoy*, waar hij de Franschen, niettegenstaande hunne groote overmagt met zwaar verlies terugdreef. De nederlaag, dien de Engelschen en Hanoveranen bij *Hondschoten* leden, vergunde de Franschen op den 13 September met groote overmagt op de 8 of 10,000 man sterke Hollandsche troepen aan te vallen. Deze, onder de bevelen der beide

jonge prinsen van *Oranje*, waren bij *Meenen* en *Werwick* gelegerd. Den nacht te voren moesten de soldaten in de open lucht doorbrengen; de jonge vorst verklaarde in dit ongemak te willen deelen, en strekte zich dus te midden zijner wapenbroeders op den blooten grond uit. Met het aanbreken van den dag grepen de Franschen met 30.000 man het driemaal zwakkere Nederlandsche leger aan. Tweemalen wordt de vijand afgeslagen, doch daar de Oostenrijkers onder *Beaulieu*, hoe zeer herhaaldelijk van het gevaar verwittigd, onbegrijpelijker wijze niets deden, om hunne bondgenooten bij te staan, moesten de brave troepen eindelijk voor de overmagt wijken, na wanhopigen tegenstand geboden te hebben. Op de hoogten van *Werwick* zijne kameraden tot moedig volhouden aansporende, ontving de jonge vorst door een geweerkogel een zware wond in den schouder, waardoor hij genoodzaakt was het bevel aan den generaal Golowkin over te geven, hem met aandrang op het hart drukkende, de troepen op de beste en eervolste wijze uit het vuur te geleiden. Deze nederlaag, ondanks alle mogelijke dapperheid, alleen aan de werkeloosheid der Oostenrijkers te wijten, kostte den Nederlanders 600 dooden en gewonden; waaronder 60 officieren, (onder welke laatste zich behalve prins Frederik drie generaals bevonden), benevens ruim 1300 gevangenen.

Over *Brugge* en *Sluis* naar *'s Gravenhage* vervoerd, moest de gekwetste prins veel pijn lijden aan zijne wonde, zoodat eerst den 12 Januarij 1794 aan de belangstellende ingezetenen kon berigt worden, dat dezelve naar alle waarschijnlijkheid geheel genezen was. De Staten-Generaal erkenden 's prinsen verdiensten, door hem te benoemen tot generaal der kavallerie. In het laatst van Februarij verscheen hij weder in het midden zijner hem met vreugde ontvangende wapenbroeders.

Ook in den veldtogt van 1794 bleef prins Frederik van *Oranje* zijnen roem handhaven. De sterke vesting *Landrecij* moest zich aan het leger onder bevel der erfprinsen van *Oranje* overgeven; niets scheen de bondgenooten te kunnen beletten op Fransch grondgebied door te dringen. Dan ook de beide Fransche legers onder *Pichegru* en *Gourdan*, stelden, volgens het stout ontwerp van den minister

van Oorlog, den grooten krijgskundige Carnot alles in het werk, om door overvleugeling der bondgenooten, het hoofdleger van dezen tot den terugtogt te dwingen. Hiertoe werd niets gespaard, prins van *Koburg*, opperbevelhebber der bondgenooten, zocht daarentegen *Pichegru* die ver vooruitgerukt was, van de gemeenschap met *Frankrijk* af te snijden. In vijf kolommen deden de bondgenooten den aanval; over een derzelven voerden aartshertog Karel van *Oostenrijk* en prins Frederik van *Oranje* het bevel. De kolom van den hertog van *York* werd echter op de vlugt gedreven; de generaal Clairfait kon niet over de rivier de *Leye*, het verband tusschen de onderscheidene legerafdeelingen ging verloren, en alles moest terugtrekken. Het Fransche *Sambre* en *Maasleger* onder *Jourdan* had vooral het oog op de belangrijke vesting *Charleroi*, viermalen sloegen de bondgenooten hem terug; ook ten vijfdenmale dwong de erfprins van *Oranje* met slechts 40,000 man de dubbele overmagt der Franschen tot wijken (10 Junij). Doch ten zesdenmale drongen zij over de *Sambre* en gelukte het hun het beleg om *Charleroi* te slaan. De pogingen der bondgenooten, om die vesting te ontzetten, had den vermaarden slag bij *Fleurus* ten gevolge, waarin het midden des legers onder den erfprins, en de regtervleugel, onder onzen jeugdigen held reeds de overwinning zoo goed als behaald hadden, toen na het overgaan van *Charleroi* den prins van *Koburg*, opperbevelhebber, die met den linkervleugel geheel geslagen was, het bevel tot den terugtogt gaf. De Oostenrijkers verlieten weldra *België*, de *Pruissen* trokken niet ter hulp op, en dus moesten ook de verzwakte Nederlandsche en Engelsche legers, door *Pichegru* vervolgd, den Belgischen grond verlaten. Al de zuidelijke Nederlanden vielen weder in handen der Franschen, voet voor voet betwistten de beide prinsen van *Oranje* den vijand zijnen voortgang; doch alle evenredigheid tusschen de wederzijdsche magt was verdwenen, *Sluis* en *Maastricht* vielen na eene hardnekkige verdediging; ook *'s Bosch* en *Nijmegen* gaven zich over. Moedig werd aan den vijand, ook door prins Frederik het overtrekken der rivieren nog zes weken betwist. Doch het is bekend, hoe de felle vorst den Franschen den togt over de rivieren vergunde; hoe de omwenteling van stad tot stad voortging,

en de stadhouder genoodzaakt werd den 18 Januarij 1795, met zijn gezin het vaderland te verlaten.

Welhaast verlieten velen, vooral officieren, die zich met de nieuwe orde van zaken niet konden vereenigen, hun vaderland en vergaderden zich vooral te *Osnabrug*. Daar vonden zij den jongen prins Frederik van *Oranje*, die hen met minzaamheid om zich verzamelde, en hen zich in den wapenhandel deed oefenen, in afwachting dat eene of andere gunstige omstandigheid hun zoude veroorloven, tot de bevrijding van het gemeenebest mede te werken. Immers het laat zich begrijpen dat de jonge vorst in de Franschen, de vijanden zijns vaderlands bleef zien, en hij niet deelen kon in de gevoelens dier welhaast bitter teleurgestelde menigte, welke hen als verlossers verwelkomde. Doch ook die hoop moest voor den moedigen jongeling in rook vervliegen, daar de koning van *Pruissen*, zijn oom, den vrede met de Fransche republiek sloot en bevel gaf, dat het *rassemblement*, zoo noemde men de vereeniging der uitgewekene Hollanders, zoude uit een gaan. Hier viel niets tegen te doen. Sommigen bleven in den omtrek van *Bremen*, eenigen namen bij de Oostenrijkers dienst, velen begaven zich naar *Engeland*, waar zij zich op het eiland *Wight* weder verzamelden. Aandoenlijk was het afscheid, hetwelk de algemeen beminde prins van zijne krijgsmakkers nam, die hem niet zouden wederzien. Immers door zijn heldhaftigen aard gedreven, begaf hij zich onder de Oostenrijksche vanen, in het leger, door zijnen vriend, den aartshertog Karel aangevoerd. Met hem maakte hij dien voor de Oostenrijkers zoo roemrijken veldtogt in *Duitschland* van 1796, mede. Na reeds vroeger bij vele gelegenheden uitgemunt te hebben, was het in den slag bij *Emmendingen* (19 October) dat Frederik van *Oranje* de zege besliste, toen hij, na eenen hoogst moeijelijken togt, over bijna ongenaakbare bergen heen, juist in het gewigtigst oogenblik, de Franschen in de regterflank aangreep en op de vlugt dreef. Niets bleef den Franschen op Duitschen grond meer over dan de sterkte *Kehl* tegen over *Straatsburg* gelegen, maar door een geheel leger gedekt door verschansingen, verdedigd en hetwelk de vrije gemeenschap met *Frankrijk* bezat. Ook bij dit gewigtig beleg bragt prins Frederik veel tot den

goeden uitslag bij, daar hij de overmagt, waarmede de beroemde Fransche veldheer Moreau hem aanviel, om het beleg te doen opbreken, met onvergelijkelijken heldenmoed afsloeg, tot er hulp voor hem kwam opdagen. In den strijd, waarin prins Frederik 6000 man aanvoerde, viel meer dan de helft zijner krijgslieden door het vuur des vijands. *Kehl* gaf zich den 9 Januarij 1797 over, en de jeugdige vorst genoot eene tot dusverre nooit gehoorde eer, daar de keizer van *Duitschland* hem de orde van Maria Theresia schonk, het eerste voorbeeld, dat zulks eenen onroomsche gebeurde. De wapenstilstand van *Leoben* (18 April) door den vrede van *Campo Formio* gevolgd, maakte kort daarna een einde aan de krijgsverrigtingen, en aan de heldendaden van prins Frederik, wiens laatste wapenfeit het roemvolle gevecht bij *Kehl* was.

Immers eer nog de oorlogsvlam in 1799, tusschen *Oostenrijk*, door *Rusland* met een leger onder den vreesselijken Suwarow bijgestaan en *Frankrijk* uitbarstte, was de jonge held, door *Duitschlands* keizer tot generaal veldtuigmeester en opperbevelhebber van het leger in *Italië* benoemd, niet meer onder de levenden; want hij, die in zoo vele gevechten zijn leven gewaagd had, stierf aan eene besmettelijke ziekte te *Padua*, op den 9 Januarij 1799, in den jeugdigen leeftijd van nog geen vijf en twintig jaren. Doch ook dat sterven strekte hem niet minder tot eer, dan de heldendood op het slagveld zoude gedaan hebben. Want de naweeën van den bloedigen oorlog in 1796 waren niet uitgebleven. Eene besmettende ziekte had ook Frederiks manschappen aangetast. Hij, die als een vader zijne soldaten beminde, ging in persoon de hospitalen bezoeken, om den armen lijders moed en geduld in te boezemen, en zich met eigene oogen te overtuigen, dat het hun aan niets ontbrak. Ook hem tastte de legerkoorts aan en sleepte hem spoedig ten grave.

Voorzeker zijn er weinige veldheeren geweest, die zoo door hunne krijgslieden bemind werden als prins Frederik, maar ook weinigen, die het zoo verdienden. De manier, waarop hij met hen omging moest hem ook aller harten winnen. Voor zich zelf een betamelijk gevoel van eigen waarde bezittende, wist hij ook het eergevoel bij anderen en minderen in rang te ontzien, en kon hij geene veron-

gelijkingen verdragen, noch dulden dat men in zijne tegenwoordigheid die anderen aandeed. Zoo bragt hij eens, vergezeld door een officier eene schriftelijke order aan zijnen ordonnans, een huzaar. Deze, die den vorigen dag onder 's prinsen bevelen een hevig ruitergevecht had bijgewoond, lag, naast zijn paard, gerust op den grond te slapen. De officier, vergeefsche pogingen doende om hem wakker te krijgen, verloor eindelijk het geduld en begon den huzaar zeer onzacht heen en weder te schudden: „Zacht wat, mijnheer," zeide de prins, dit ziende, terwijl de huzaar ontwaakte, „de man heeft gisteren een hevig gevecht bijgewoond; hij is dus nog vermoeid en moet beter behandeld worden; ik heb gezien, dat onder zijn huzaren-pels een heldenhart klopt. En gij, kameraad," vervolgde de prins tot den huzaar; „bezorg spoedig deze order; er is haast bij." — Deze vriendelijke toon was van grooter kracht dan de ruwheid des officiers; want in een oogwenk zat de huzaar te paard, vloog heen en roemde bij zijne kameraden den prins, die zoo wel de liefde zijner onderhoorigen wist te winnen.

Doch niet minder achting en eerbied boezemden zijne uitstekende inborst en zijn onbezweken moed zelfs zijnen vijanden in. Eenmaal zich aan het hoofd zijner ruiters te ver onder het geweervuur der Franschen wagende, ontdekten dezen naauwelijks, dat prins Frederik onder die ruiters was, of zij riepen elkander toe, niet op hen te *schieten*, want dat de jonge prins van *Oranje* zich onder hen bevond, die te edel en te dapper was, dan om in een zoo niets beduidend gevecht van het paard geschoten te worden.

Een ander bewijs voor de achting, die zelfs de Franschen en de in hunne gelederen strijdende uitgewekene Nederlanders hem toedroegen, levert het volgende op. Na een gevecht, waarbij de Nederlanders moesten wijken, werd het huis, waar de prins zijn kwartier had gehad, door eenige vijandelijke officiers bezet. In de kamer, waar prins Frederik gewoond had, lag een atlas op tafel, waarin de kaart van *Vlaanderen* opengeslagen was. Een Fransch officier en een uitgeweken Nederlander, toenmaals luitenant-kolonel, betwistten elkander hoofdzakelijk het bezit van dien atlas, daar beiden eene gedachtenis aan den geachten jeugdigen held wilden hebben.

Ook anderen begeerden zulks. Daar ieder hardnekkig op zijn stuk bleef staan, verkochten zij den atlas onder elkander, en hij werd toegewezen aan den Franschen officier, die hem verre boven de waarde betaalde.

Waaraan had de jonge vorst de achting bij zijne vijanden anders te danken dan aan zijnen edelen aard, die hem ook de krijgsgevangenen menschelijk en vriendelijk deed behandelen? Getrouw liefhebber van zijn vaderland, onverschrokken krijgsman, beleidvol veldheer, als mensch de achting van vriend en vijand verdienende en bezittende, minzaam, welwillend en menschlievend, gevoelig voor verongelijking, hetzij hemzelven of anderen aangedaan, en die nimmer anderen aandoende, en dit alles opgeluisterd door warm, godsdienstig gevoel, zoo was prins Willem George Frederik van *Oranje*.

Gelijk wij boven reeds zeiden, had deze zoo vroeg overleden vorst in zijne lotgevallen veel overeenkomstigs met zijnen neef, koning Willem II, gedurende de jongelings jaren van dezen vorst. Beiden bestreden de Franschen, zoo in de zuidelijke *Nederlanden* als in buitenlandsche dienst op vreemden bodem, beiden werden aan den schouder gewond, beiden werden bemind door de burgers en geliefd door hunne legers, beiden werden tot de eerste veldheeren van hunnen tijd gerekend, beiden stierven, betreurd door allen, die hen wisten te waardeeren, doch daarin onderscheiden, dat de prins in den bloei der jeugd verre van zijn vaderland in den vreemde overleed, de koning, in rijpen mannelijken leeftijd in het midden zijns volks, dat hem zoo hartelijk betreurde.

De Vlugtelingen.

I.

De storm barstte met ongeloofelijke woede los en het rollen des donders deed de drie mannen ontwaken, welke zich in eene armoedige hut bevonden, die op eene nabij de zee zich verheffende rots, niet ver van het kleine dorp *Brighthelmstone* gelegen was.

De wanden dezer hut waren van leem; een houten schot verdeelde haar in twee deelen; eenige smeulende houten lagen op den haard. Op een stuk hout, hetwelk voor tafel diende, stond eene half uitgaande lamp, bij wier bleek en flikkerend licht het huisraad naauwelijks te onderscheiden was, welks voornaamste sieraad in eenen armstoel bestond. Eene lijn, waaraan haringen waren opgehangen, was langs de zoldering gespannen; eene ter zijde van den haard vast gemaakte bank verving de plaats der houten stoelen, die men zelfs bij de armste boeren aantreft. Ter linkerzijde was in het houten beschot eene deur van kwalijk zamengevoegde planken. Voor het venster was een stuk zeildoek gespannen, om den togt te beletten, en eenige netten, benevens een flesch en wat tinnen borden, voltooiden het armoedige voorkomen dezer plaats.

In den armstoel zat een jongman, vrij eenvoudig gekleed: zijne oogen waren strak gevestigd op de smeulende houten, die geheel dreigden uit te gaan; zijn, eenigzins donkerkleurig, gelaat, scheen, bij het zwakke schijnsel, hetwelk de hut verlichtte, dat van eenen bewoner van *Zuid-Europa* te zijn. Zijn doordringende blik werd nu eens somber, wanneer eene treurige gedachte hem voor den geest kwam, of schitterde als de bliksem, wanneer die voor een blijder denkbeeld verdween. Men zag, dat zijne ziel, reeds veel beproefd, zich niet lang liet ter nederslaan, en dat de slagen der fortuin weinig indruk op hem maakten. Zijne gelaatstrekken waren regelmatig, maar zoo scherp geteekend, dat zij niet vrij waren van zekere hard-

heid. Zijne houding en zijne manieren waren zoo edel, dat men, ondanks zijne grove kleeding, ligtelijk bespeurde, dat hij van hooger rang was, dan hij, door voorzigtigheid gedreven, wilde schijnen. Zijne zwarte haren eindelijk, die in groote krullen op zijne schouders nedervielen, verkondigden, niettegenstaande zijne vermomming, dat hij een dier ongelukkige *Kavaliers* was, (dus werden de aanhangers der Stuarts genoemd,) welke de gebeurtenissen, in dat belangrijke tijdperk, dwongen zich schuil te houden, om aan de wreedheid hunner dweepzieke vijanden te ontkomen.

Een tweede persoon lag, zoo lang hij was, op de bank uitgestrekt. Deze was kort van gestalte, met reusachtige ledematen, en grove gelaatstrekken. Zijne kleeding, die eens visschers, verkondigde zijn beroep. Hij heette Hans Molken, was een Hollander van geboorte en de eigenaar der hut. Op weinig afstands van deze beide personen lag een derde op den grond; deze had zich in eenen wijden mantel gewikkeld, en was ouder dan de beide anderen.

Eindelijk waren de oogleden van dengeen, die zijne blikken op het vuur hield gevestigd, digt gevallen; een lang gesnork bewees, dat Hans Molken een vasten slaap genoot, terwijl de man, die op den grond lag in eene rust gedompeld was, die schoon minder gehoorig, daarom niet minder diep was, toen het gebrul des storms allen plotseling deed ontwaken.

„Richard! te wapen!" riep de jongeling, uit den armstoel opvliegende en zijnen medgezel met kracht bij den arm schuddende. Een tweede donderslag deed zich hooren, nog sterker dan de eerste, en duidelijk hoorden zij thans het kletteren van den regen en het gebruisch der golven, die met woede den voet der rots teisterden.

„Het is de storm," mompelde de man, tot wien hij het woord gerigt had, „tracht weder in te slapen, mijnheer, morgen zullen wij misschien niet kunnen rusten." En het voorbeeld bij den raad volgende, slingerde hij zijnen mantel weder om zich heen, hernam zijne vorige houding, en zocht weder te slapen.

„Gij hebt, op mijne eer, gelijk!" antwoordde de ander, en zich gemakkelijk in zijnen grooten armstoel nedervleijende, begon hij weder met een nadenkend gelaat het smeulende hout te beschouwen. Hans

Molken, aan het loeijen der stormen gewoon, draaide zich eens op zijne bank om en mompelde slechts: „Te duivel!" Vervolgens sliep hij weder gerust in.

De storm verdubbelde in woede; hooge golven bulderden tegen de rots, waarop de hut stond, met een dof gebrul; terwijl de bliksemstralen elkander met vreesselijke snelheid opvolgden en de rollende donderslagen zich paarden aan het gedruisch van den regen, die in stroomen nederviel. Plotseling vloog de jongeling uit zijnen armstoel op en blies de lamp uit.

„Richard! Richard! ontwaak!" zeide hij met eene zachte en onderdrukte stem, „dit vervloekte licht heeft ons verraden!"

„Hoe zoo, mijnheer? Ik heb niets gehoord," antwoordde, nog half in den slaap, de man, die op den grond lag.

„Open de oogen en luister. Hoort gij? hoort gij het nu? Men komt! Zij zijn het! Trek uw zwaard, Richard; dat we ons niet als zwakke kinderen laten vermoorden."

De man, tot wien hij sprak, rees op, om ze beter te luisteren.

„Mijn waarde heer, uwe ooren hebben u bedrogen; men is ons niet op het spoor; het is slechts de klagende stem van den een of anderen verdwaalden reiziger!"

„Een reiziger, Richard? Zijt gij dwaas? Wat duivel zoude een reiziger om middernacht op deze woeste rotsen doen? Ik voor mij geloof, dat het een valstrik, een helsche valstrik is, om ons van hier te lokken; vervloekt zij deze vermomming, die mij dwingt, zonder zwaard te zijn!"

De wind, die voor een oogenblik bedaarde, vergunde nu duidelijker te hooren, hetgeen daar buiten voorviel; zij vernamen nu een kreet om hulp, die van de rotsen kwam.

„Zoo waar ik leef!" riep Richard, „die kreet is geen veinzerij; snellen wij ter hulp!"

En met een begaf hij zich naar de deur.

„Houd stand!" riep de kavalier," hoe! wilt gij mij verraden? mij opofferen voor een vreemdeling?"

Richard zag hem met een verwijtenden blik aan, en aarzelde, wat hij doen moest.

„Te duivel !" zeide de Hollander, die hun gesprek gehoord had, „wilt gij hem dan laten omkomen? Wat hebben wij te vreezen? Zijn wij niet drie tegen een?"

Dit gezegd hebbende, liet hij zijne onverschilligheid en koelheid varen, en snelde de hut uit.

„Volg hem," zeide de kavalier, „als gij denkt, dat er geen verraad bij is."

RICHARD liet zich dit geene tweemaal zeggen, drukte haastig den hoed op zijn hoofd en verdween.

Weinige oogenblikken later kwamen de Hollander en RICHARD weder terug, vergezeld door eenen onbekenden van rijzige gestalte, wiens gelaat voor zoo ver men zulks zien kon, edel en schoon scheen, want het was gedeeltelijk verborgen door eenen hoed met breeden rand en golvende pluimen, en door den kraag van een wijden Schotschen mantel, die over zijnen schouder hing. Hij gaf den arm aan eene jonge vrouw, die, in eene *mantilla* met wijde mouwen gewikkeld, zich bevende aan hem vastklemde.

De jonge kavalier naderde, om haar zijne diensten aan te bieden, maar de vreemdeling weerde hem af, en ondersteunde zijne gezellin, welke de angst bijna van bewustzijn beroofd had, terwijl hij haar hielp den leuningstoel te bereiken. De hoed, dien zij droeg, viel op den grond; en de lange blonde lokken, die daaronder te voorschijn kwamen, vielen nu golvend langs hare schouders en haren hals neder, en lieten het allerbekoorlijkste gelaat onbedekt. De verschillende gewaarwordingen, welke dit niets beduidende toeval in de ziel des kavaliers opwekten waren op zijn gelaat te lezen, en de blik, dien hij op den nieuw aangekomene wierp, zou, in de oogen eens koelen aanschouwers, de oorzaak zijner verwarring verraden hebben. Zij werd echter niet opgemerkt, want ieder der aanwezigen was met zijne eigene geheime gedachten bezig. De Hollander haalde uit een vat, hetwelk hem tot kast diende, een flesch brandewijn te voorschijn, en reikte die met een glas aan den vreemdeling toe, die uitgeput scheen van vermoeijenis.

„Ik dank u, mijn vriend," zeide deze, zijn aanbod aannemende; „maar zoudt gij, om uwe bereidvaardigheid ten top te voeren, mij

geene plaats kunnen aanwijzen, waar deze dame gedurende het overige van den nacht kan rusten? „Ik zal uwe gastvrijheid weten te beloonen."

„Hiernaast is nog eene kamer," zeide HANS in gebroken Engelsch, maar er is geen ander bed dan een stroozak."

De onbekende was bij den stoel, waarop de jonge dame zat, nedergeknield; zij scheen haar bewustzijn terug gekregen te hebben.

„Mijne waarde ROSELLA," zeide hij vriendelijk, „zoudt gij op stroo wat kunnen rusten?"

„Ach ja, ROBERT, Maar gij... gij hebt ook rust noodig."

„Kwel u daar niet over, melieve; een soldaat weet zich te behelpen; ik zal voor de deur gaan liggen."

De lamp werd weder aangestoken. ROSELLA nam die, en begaf zich, na het gezelschap met bevalligheid gegroet te hebben, naar het andere vertrek, gevolgd door haren medgezel, die terstond terug kwam.

„Drinkt, mijne vrienden," riep hij vrolijk, de flesch aan RICHARD overreikende, „en ontvangt mijnen dank voor uwe edelmoedige hulp."

„Spreek niet daarvan, mijnheer," antwoordde RICHARD „wij vervulden slechts een natuurlijken pligt in u bij te staan, want zij, die met onverschilligheid den noodkreet van anderen kunnen aanhooren, behooren tot geene beschaafde natie.

De vreemdeling greep zijne hand en schudde die hartelijk, terwijl de jongeling, die in deze woorden eene verborgene zinspeling zag, verachtelijk glimlachte, zich weder op den stoel nederzette, en ongevoelig in zijn vorig gepeins verzonk. De onbekende rolde zijnen mantel op, plaatste dien onder zijn hoofd en vlijde zich voor de deur der kamer neder, waarin zijne gezellin zich bevond. RICHARD strekte zich op den grond uit, en HANS MOLKEN ging, zoo lang hij was, op de bank leggen, waar hij terstond begon te snorken.

RICHARD, die den slaap niet kon vatten, sprak den vreemdeling aan.

„De storm bedaart, mijnheer, ik geloof dat het meeste daarvan u getroffen heeft."

Hij ontving geen antwoord. Evenwel wenschte hij gaarne te weten, hoe de jonge dame en haar medgezel in hunnen verlegen toe-

stand geraakt waren. Eene regtstreeksche vraag durfde hij niet wagen, omdat hij niet twijfelde, of de vreemdeling zou die nieuwsgierigheid euvel opnemen, en RICHARD begreep zeer wel, dat het noch edelmoedig noch voorzigtig zou zijn, de gramschap op te wekken van iemand, dien hij gered had, en die daarenboven een degen en pistolen droeg.

En RICHARD was zeer voorzigtig.

Hij maakte dus nu de volgende aanmerking:

„Het was gelukkig voor u, mijnheer, dat gij geene paarden hadt; want gij zoudt gevaar geloopen hebben, om van de rotsen te storten."

„Wij hadden ze wel," antwoordde de onbekende „maar daar zij schuw werden voor de bliksemstralen, hebben wij ze laten loopen, eer wij ze niet langer konden in toom houden. In de verte een licht bespeurende, zijn wij daarop afgegaan; uitgeput van vermoeijenis, dreigde mijne reisgezellin te zullen bezwijken. Als toen heb ik om hulp geroepen, en gij hebt ons die edelmoediglijk bewezen."

„Kan men het licht van onze lamp op den weg van *Brighthelmstone* zien?" vroeg RICHARD met inzigt, daar hij wel wist, dat niets gemakkelijker was, maar weten wilde of de vreemdeling het plan had gehad hierheen te komen.

„Men kan het zeer goed zien; want wij wilden naar dat dorp gaan, om ons in te schepen op een vaartuig, hetwelk morgen vroeg onder zeil gaat. Maar naar uwe vraag te oordeelen, schijnt gij een vreemdeling..."

Hoe nieuwsgierig RICHARD ook was naar de zaken van anderen, was zijn voornemen echter niet zijne eigene te ontdekken, hij mompelde dus eenige onverstaanbare woorden, als of de slaap hem begon te overvallen, geeuwde, rekte zich uit, ging leggen, en begon op eene vreesselijke wijze te snorken, hetwelk hij voor het beste middel hield, om het gesprek te doen eindigen.

II.

Een uur was op die wijze verloopen, toen de kavalier, die het vuur wat opgestookt had, zachtjes opstond, een brandenden houtspaan van den haard nam, en dien eenige malen voorbij het gelaat des

vreemdelings heen en weder bewoog; doch deze bleef vast doorslapen; nu wierp hij het stuk hout weg, naderde RICHARD, en schudde hem voorzigtig bij den arm. Deze ontwaakte en vroeg haastig; terwijl hij zijn degen greep.

„Is er gevaar, mijnheer?"

„Neen! houd u stil, en volg mij zonder spreken."

RICHARD gehoorzaamde; de kavalier opende stil de deur, en na eerst rond gezien te hebben, dat alles om hem stil was, sloot hij die, en was weldra op den top der rots, waarheen zijn medgezel hem volgde.

De storm was bedaard, de regen had opgehouden. De maan was aan het ondergaan en reeds vertoonde zich in het oosten de schemering van den dageraad. Van de hut af, liep een naauw, bijna loodlijnig voetpad naar den voet der rots. De buren zeiden dat HANS MOLKEN langs hetzelve gemeenschap hield met smokkelaarsvaartuigen; maar misschien, was dit wel laster, in allen geval bekommerde zich de Hollander daar weinig om.

„Gij herinnert u zonder twijfel," dus sprak CLIFFORD (zoo noemde zich de kavalier) thans zijnen medgezel aan, „dat ik, in den tijd, dat ik bij *Sir* ROGER MYRSTON mij verborgen hield, smoorlijk verliefde op zijne schoone dochter, *miss* ROSELLA..."

„Ik herinner het mij zeer goed," antwoordde RICHARD droogjes, „en ik herinner mij tevens, dat gij te gelijkertijd smoorlijk verliefde op hare nicht, die haar kwam bezoeken, op de zuster van die nicht, en eindelijk op de kamenier van diezelfde nicht."

„Dat hebt gij gedroomd, RICHARD, het was enkel op de schoone ROSELLA, dat ik verliefde.

„o, Dat betwist ik niet, want ik herinner mij, dat ik u meer dan eens gezegd heb, dat uw hartstogt slechts toenam, omdat gij wist, dat zij een ander beminde."

„Het is mogelijk. Die Rondkoppen (1) zijn zoo behendig en zoo schijnheilig, dat, in spijt van hunne zonderlinge spreekwijzen en hun opstand tegen hunnen koning, ROSELLA zich door het listig gevlei van een hunner liet bekoren."

(1) Rondkoppen (*Roundheads*) was de bijnaam, die aan de Presbytrianen en Puriteinen, de vijanden der STUARTS, gegeven werd.

„Ik moet bekennen mijnheer, dat ik den kolonel Selworth nooit gezien heb; maar iedereen zegt, dat hij een edel karakter bezit; en wat den opstand tegen zijnen koning betreft, misschien is dit juist, wat hem in de oogen der dame hare belangstelling nog waardiger maakte."

„Zwijg," zeide Clifford levendig, „luister. Nog nooit heeft eene vrouw grooter indruk op mijn hart gemaakt dan de dochter van Myrston. Welnu, Richard, verneem, dat gij mij tot den gelukkigsten sterveling kunt maken, indien gij mij bijstaat, dat Rosella de gezellin mijner ballingschap wordt."

„Is het mogelijk?" riep Richard, bij deze zonderlinge taal. „Heb ik u wel verstaan?"

„Ja, Ja. Zij is het huis van haren vader, dien braven en ouden koningsgezinde, ontvlugt met Robert Selworth, en thans zijn zij dáár!"

Clifford wees met zijne hand naar de hut.

„Zoo!" riep Richard. „Daarom waren zij zoo laat op reis. Ja, ik dacht wel, dat er zoo iets achter stak. Zij zijn stellig voornemens *Engeland* te verlaten; zij om den toorn haars vaders te ontgaan, die haar nooit hare vlugt met een Rondkop zal vergeven; en hij, om zich aan de magt van Cromwell te onttrekken, wien hij heeft durven trotseren, door de dochter eens kavaliers te beminnen."

„Haal een weinig adem, mijn vriend, en luister goed naar hetgeen ik u zeggen zal. Gij zult moeten erkennen, dat, wanneer gij een kavalier helpt, om aan een Rondkop zijne minnares te ontnemen, gij eene goede daad verrigt. Zie, hier heb ik een sterk slaapmiddel; gij behoeft slechts iets hiervan in den brandewijn te doen, en dien dan aan den kolonel der rebellen aan te bieden; het werkt terstond. Is hij eenmaal in slaap gevallen, dan zal het ons gemakkelijk vallen, Rosella aan boord van het schip te brengen, hetwelk op ons wacht. Wij moeten zorgen, dat zij haren minnaar niet ziet; dan zullen wij haar het een of ander wijs maken, bij voorbeeld, dat hij al vooruit is en haar in de sloep wacht; zoodoende zullen wij haar gemakkelijk de rots af krijgen. Is dit eenmaal geschied, dan vertellen wij haar, dat hij al scheep is gegaan, en ons ver-

wacht. Overigens, zoo zij, aan boord zijnde, al over dat kleine bedrog misnoegd is, zal ik mij wel belasten met haar toorn te doen bedaren."

„Vergeef mij, mijnheer, maar ik kan zulk eene verkeerde daad noch goedkeuren, noch helpen ten uitvoer brengen."

RICHARD had nu gramstorige uitroepingen en een vlaag van drift verwacht, maar ziende, dat CLIFFORD niet antwoordde, werd hij stoutmoediger en vervolgde op een nadrukkelijken toon:

Ik noemde uw plan verkeerd, mijnheer, maar het is meer dan dat, het is eene misdaad."

„Mijn goede RICHARD!"

„Ja, mijnheer, eene misdaad! En voor wien houdt gij mij, om zoo iets ten uitvoer te brengen?.. Ik kan mijne verontwaardiging niet bedwingen. Mij durft gij zoo iets voorstellen, mij die het vertrouwen van uwen doorluchtigen vader genoot!" Was het slechts, om aan eenen Rondkop zijne minnares te ontvoeren, dan liet ik het nog gelden. Maar een man te verraden, die bij u eene schuilplaats gezocht heeft, dit is eene daad, die schandelijk, die eenen edelman onwaardig is. Maar ik weet zeker dat gij zelf dit inziet, en dat gij de edelmoedige gastvrijheid, die *Sir* ROGER MIRSTON u verleend heeft, niet beloonen zult door hem zijne dochter te ontrooven."

„Hebt gij haast gëeindigd, mijnheer?" vroeg CLIFFORD.

RICHARD boog zich.

„Ik kan mij niet beroemen," vervolgde de eerste, „dat ik ooit den puritein BAREBONE, den lederkooper uit *Fleetstreet* heb hooren prediken; maar mij dunkt, dat gij hem moet overtreffen, vooral wat de zedeleer aangaat. Daar gij dus zulk eenen gelukkigen aanleg hebt, raad ik u, naar de Rondkoppen te gaan; zegt aan die waardige burgers, dat gij eene ingeving des hemels hebt ontvangen; verhaal hun al het kwaad, wat u van dien gehaten losbol, die KAREL STUART heet, bekend is, met wiens lot gij weet, dat het mijne verbonden is. Kunt gij daarbij eenig geschenk van hen bedingen, dit kan geen kwaad. Toont aan eenige soldaten den weg naar deze hut, levert hun mijnen persoon, den persoon van uw nederigen medgezel over; en wilt gij dan de gunst der Puriteinen volkomen winnen,

en uw gedrag, hetwelk sommigen misschien dom genoeg zijn, verraad te noemen, geheel zien toejuichen, vergezel hem dan en preek hun voor tot op het schavot... Ga nu, mijnheer, waar wacht gij op?"

RICHARD zuchtte, liet treurig zijn hoofd hangen, en ging langzaam heen.

CLIFFORD, wien de gramschap onregtvaardig maakte jegens dien getrouwen dienaar, zag hem eene poos na; maar toen hij zag, dat hij gereed stond de hut binnen te gaan, liep hij naar hem toe en greep zijnen arm.

„RICHARD, waar gaat gij heen?"

„Mijnheer, ik ga naar de hut, om het daglicht af te wachten, en vervolgens ga ik naar *Londen*."

„Zoo als gij verkiest, mijnheer!" hernam CLIFFORD spijtig, en RICHARDS arm, dien hij eerst gegrepen had, van zich stootende; „maar vergeet vooral den raad niet, dien ik u gegeven heb."

„Eer ik dien volg, mijnheer, hoop ik, dat gij aan boord zult zijn, en geen gevaar u meer zal bedreigen."

„O RICHARD! RICHARD!" riep de jonge kavalier, door deze woorden bewogen „vergeef mij; ik handelde slecht, dat ik u beleedigde. Beloof mij dat gij er niet meer aan denken zult."

„Mijnheer, ik had het reeds vergeten," antwoordde RICHARD.

CLIFFORD drukte dezen getrouwen en waarachtigen vriend aan zijn hart; RICHARD kon zijne ontroering niet verbergen.

CLIFFORD, wetende, dat hij in zulke oogenblikken alles van hem gedaan kon krijgen, begon hij op nieuw.

„Nu, mijn waarde RICHARD, zult gij mij helpen? Voeg deze kleine dienst nog bij alles, wat ik u reeds verpligt ben; ik zal u eeuwig dankbaar zijn."

Er had eene nieuwe woordwisseling plaats, doch minder hevig dan de eerste; maar het gelukte den jongen kavalier, door zijn smeeken en zijne vleijende woorden den tegenspraak van RICHARD te overwinnen, die eindelijk er in toestemde hem behulpzaam te zullen zijn.

III.

Toen zij de hut weder binnentraden sliep de Hollander nog; wat den vreemdeling, of liever SELWORTH betreft, zijne groote vermoeijenis belette hem gerust voort te slapen, zoodat het den beiden vrienden spoedig gelukte hem wakker te maken.

„De dag zal weldra aanbreken," zeide CLIFFORD tot den kolonel; wij moesten, terwijl wij den dageraad afwachten wat praten, wij zouden zoodoende den tijd aangenaam doorbrengen."

SELWORTH liep in den val.

„Gaarne," antwoordde hij, zich de oogen wrijvende, „schoon ik er niet voor in sta, dat mijn gesprek u behagen zal, want ik ben slaperig."

CLIFFORD had een glas met brandewijn voor zich geplaatst, waarin hij iets van het slaappoeder geworpen had; na eenige oogenblikken bood hij het den kolonel aan.

„Drink op onze gezondheid en op den val van KAREL STUART!"

„O, wat KAREL STUART aangaat," antwoordde SELWORTH: „men zegt, dat hij alle hoop heeft opgegeven, en zijn vurigste verlangen thans is, *Frankrijk* te bereiken. Ik voor mij wil geen overwonnen vijand beschimpen. Veroorloof dus, dat ik drink op zijne gelukkige vlugt, en ik zal u met geheel mijn hart bescheid doen."

„Amen!" antwoordde RICHARD, en SELWORTH ledigde het glas in ééne teug.

Eenige minuten later begon hij te geeuwen, zijne oogen vielen digt en hij strekte zich op den grond uit. De kavalier verloor hem niet uit het oog; toen hij bemerkte, dat hij vast ingeslapen was, beschouwde hij het glas en zag, dat SELWORTH het niet tot den bodem uitgedronken had.

„Bij Sint GEORGE!" riep hij uit, „hij heeft niet alles binnen gekregen! Wij hebben geen tijd te verliezen; zijne verdooving zal geene twee uren duren. Hola, HANS! slaapkop! Zult gij dan nooit wakker worden?"

Al brommende rees HANS van de bank op. Middelerwijl had RICHARD het zeildoek van voor het venster weggenomen; de eerste schemering van den dageraad drong flaauw in de hut.

„HANS MOLKEN," zeide de jonge kavalier, „loop naar het strand, beklim uwe sloep, en roei, wat gij roeijen kunt, naar de brik. Vraag kapitein TATTERSOL of hij twee passagiers in plaats van één, aan boord kan nemen; en vergeet vooral niet hem te zeggen, dat de belooning ook verdubbeld zal worden. Wij zullen u aan het strand wachten. Haast u vooral. Denk dat ons leven er mede gemoeid is."

HANS begaf zich, zoo haastig hij kon, op weg; de kavalier zag hem met ongeduld na, tot hij achter de rotsen verdween; maar weldra zag hij hem in eene sloep stappen, die achter een rotspunt verborgen lag, die losmaken en koers zetten naar de brik, waarvan men ter naauwernood de masten kon onderscheiden.

CLIFFORD ging weder in de hut; zijn vriend had intusschen den kolonel die vast doorsliep, naar den donkersten hoek der hut gesleept en met den mantel bedekt, die, zonder zijne ademhaling moeijelijk te maken, hem toch voor aller blikken verborg.

„Het is goed," zeide de kavalier, „nu is de beurt aan de dame." RICHARD zuchtte en antwoordde niets; zijn meester klopte zacht aan de deur van ROSELLA, die terstond open deed, en voor hem verscheen, tot vertrekken gereed en nog schooner dan in den verloopen nacht.

„Ik ben gereed, mijn waarde ROBERT," zeide zij, zonder de oogen op te slaan, terwijl zij hare schoone hand in die van CLIFFORD legde: „Kom, laat ons spoedig deze plaats verlaten. Hemel! wat zie ik?"

„Eenen vriend, *miss* ROSELLA MYRSTON," antwoordde CLIFFORD, met eene eerbiedige buiging, zonder dat hij eene poging deed, om hare hand weder te vátten, die zij snel terug getrokken had; een' vriend, een' vlugteling als gij. Mijn vriend ROBERT SELWORTH heeft mij opgedragen, u naar het strand te geleiden, want hij is zoo gelukkig geweest zich den overtogt op een schip te verzekeren, zonder dat het noodig is, door het dorp *Brighthelmstone* te gaan, en thans wacht hij nog slechts op uwe komst, om zich in te schepen."

„Waarom is hij vóór ons vertrokken?" vroeg ROSELLA beschroomd, die aan geen bedrog dacht, maar zich toch eenigzins geraakt gevoelde, omdat haar minnaar haar dus aan een vreemdeling toevertrouwde.

„Daar wij ons op het schip eens smokkelaars moeten begeven, was het noodig, dat de kolonel zelf met den kapitein onderhandelde

om alle oponthoud en moeijelijkheden voor te komen. Hij is nog slechts korten tijd weg, en ik ben zeker, dat wij, als wij ons haasten, hem nog aan het strand zullen vinden."

„O, spoedig dan!" riep Rosella, terwijl zij den arm, dien Clifford haar aanbood aannam. Toen Clifford het vuur voorbij ging, wierp hij een steelsgewijzen blik op Selworth, die zich even bewoog; hij haastte zich zijne gezellin mede te voeren, die haren minnaar gelukkig niet bespeurde, en zij verlieten beiden de hut, gevolgd door Richard, op wiens gelaat het misnoegen te lezen was.

„Hij is zekerlijk gek geworden," mompelde hij bij zich zelven. „Zulke dwaasheden nog te begaan, terwijl bij zich haasten moet om aan boord te komen, zoo hij den dood wil ontgaan!"

Het was geene gemakkelijke taak, noch zonder gevaar, om de rots af te klimmen. Het ging dus niet spoedig, dat de vlugtelingen het strand bereikten. Daar komende zagen zij geen spoor van den Hollander; maar het scherpe oog van Richard bemerkte zijne sloep die de brik bereikt had.

„Wij komen te laat, *miss*," zeide Clifford, die op den duur met eene veranderde stem sprak en zijn gelaat zooveel mogelijk verborg; maar de kolonel heeft het schip bereikt, en de sloep zal dadelijk terug komen, om ons naar boord te brengen.

Inderdaad sprong Hans Molken, die zijne boodschap verrigt had, in zijn vaartuig en roeide met kracht naar het strand, terwijl het drietal zich op een stuk rots nederzette en met ongeduld zijne terugkomst afwachtte.

IV.

Keeren wij thans tot Robert Selworth terug. De kavalier had zich niet bedrogen, toen hij vooronderstelde, dat de verdooving des kolonels geene twee uren zoude duren; want het derde gedeelte van dien tijd was naauwelijks verloopen, toen hij ontwaakte. Evenwel was zijn denkvermogen nog verward, zijn hoofd zwaar en gevoelde hij eene loomheid aan alle zijne leden. Eindelijk kwam hij weder geheel tot bewustzijn. Nu wierp hij naar alle kanten verwonderde blikken, en zocht zich vergeefs te herinneren door welk toeval hij in dien

hoek zich te slapen had gelegd. Met verbazing bemerkte hij, dat de deur der achterkamer open stond en er heerschte in de geheele hut eene verwarring, die hem verschrikte; maar die schrik steeg tot ontzetting, toen hij een verward geschreeuw van stemmen hoorde. Hij keerde zich om, en bemerkte voor de huisdeur, een man, met een blooten degen in de hand, zonder twijfel daar geplaatst, opdat niemand uit de hut zou kunnen ontsnappen.

Selworth was zich zelven nog niet geheel meester; want, in plaats van zich op de schildwacht te werpen, en die onvoorziens te ontwapenen, bleef hij in dezelfde houding, half verborgen achter den leuningstoel, en bespiedde met ontzetting, wat gebeuren zou. Maar een kreet van smart, die uit de naburige kamer voortkwam, deed hem geheel tot zich zelven komen, en te gelijker tijd zag hij een reeds bejaard man, van eene achting gebiedende houding daar uit snellen, die in zijne linkerhand eenen armband hield, welken hij met wanhoop beschouwde.

Het zien van dien armband, die, den vorigen avond, zich nog aan den arm van Rosella bevond, deed zijn hart als zamen krimpen.

„Zij is hier geweest," riep de grijsaard. „Deze armband is van haar! Volgt mij, mannen, zij kan niet ver af zijn."

Met jongelings vlugheid snelde hij de hut uit, door twee of drie zijner lieden, alsmede door den man, die de wacht had gehouden, gevolgd.

Selworth wreef met de hand over zijn gloeijend voorhoofd en stond op.

„Ben ik de speelbal van een droom?" sprak hij bij zich zelven, „of waak ik?"

Hij liep met groote schreden de kleine ruimte der hut door; begaf zich in de kamer, waar zijne Rosella gerust had en vond die ledig.

„Rosella! Rosella!" riep hij, „geef antwoord, waar zijt gij?"

Maar geene stem beantwoordde de zijne. Als verplet viel hij op den armstoel neder.

Men predikte den soldaten van Cromwell koelbloedigheid voor, men eischte van hen, dat zij alle hevige gemoedsbewegingen zouden ontwijken, met uitzondering van haat jegens hunne vijanden.

De vader van Selworth had zich bij het uitbreken van den bur-

geroorlog aan de zijde des parlements gevoegd. Hij wijdde zich met vuur aan de zaak der vrijheid, en voedde zijn' zoon in die republikeinsche grondbeginselen op. ROBERT SELWORTH was levendig en vurig van aard, maar naar de grondbeginselen der Puriteinen opgevoed en onderwezen, leerde hij vroeg zijne hartstogten bedwingen, maar geen perk stellen aan zijnen haat tegen de vijanden der republiek, of zoo als men toen zeide: tegen de dienaren der dwingelandij.

In de folteringen, die zijne ziel verscheurden, kwam zijne puriteinsche opvoeding hem te hulp, en het was de hoop op wraak alleen, die hem voor wanhoop beveiligde.

„Dwaas, die ik ben!" riep hij na eenig somber nadenken uit, „was het niet duidelijk, dat deze hut door kavaliers bewoond werd? Wat kon ik anders van hen verwachten, dan laagheid en verraad? Zij hebben van mijnen slaap gebruik gemaakt om mij te bedriegen; maar dat zij toezien, ik zal hen weten te bereiken en hun toonen, dat SELWORTH zulk eene beleediging niet ongestraft laat."

Hij laadde zijne pistolen, trok zijn zwaard en ijlde de hut uit. Hij bemerkte de brik, die met uitgespannen zeilen en een rooden vlag zich op de zee vertoonde; hij begaf zich op den kant der rots. Het geluid van stemmen, dat van beneden zijn oor bereikte, wekte zijne oplettendheid, hij zag naar onder en ontwaarde zijne geliefde ROSELLA en hare beide medgezellen, die met ongeduld op eene kleine sloep schenen te wachten, welke het strand naderde, en waarin SELWORTH den derden der mannen bespeurde, die hij des nachts gezien had.

Woedend zag hij rond, en het naauwe voetpad bemerkt hebbende, snelde hij met alle inspanning naar de plaats waar ROSELLA zich bevond. De sloep bereikte juist het strand; de Hollander, die een teeken van verstandhouding aan CLIFFORD gaf, om hem den goeden uitslag zijner boodschap mede te deelen, legde een plank op het natte zand. Niet zonder verbazing en smart zag de kolonel, hoe ROSELLA zich naar de sloep begaf, niet slechts zonder tegenstand te bieden, maar zelfs met haast.

„ROSELLA! ROSELLA!" riep hij nu wanhopig, „verlaat gij mij?" zij slaakte een kreet van verbazing, keerde het hoofd om en bemerkte haren minnaar, die met eene even bewonderenswaardige als

gevaarlijke snelheid van rots op rots sprong, terwijl zijn bloote degen in den zonneschijn vonken scheen van zich te geven.

„Barmhartige hemel! wat beteekent dit?" riep zij uit."

„*Miss*," antwoordde Clifford, bespeurende dat snelheid of geweld alleen zijne onderneming kon doen gelukken, „ik heb geenen tijd u zulks uit te leggen, maar gij moet mij volgen, gij moet."

Hij vatte haar bij den arm, en wilde haar dwingen, om de sloep te bestijgen. Zij vervulde de lucht met hare kreten om hulp, en verzette zich met zoo veel hevigheid, dat zij hem dwong, haar los te laten, uit vrees, dat de ranke sloep in de worsteling mogt omslaan. Nu Clifford alle hoop verloren zag, rukte hij den degen van Richard uit dien hand.

„Gij verlangt dus den dood uws minnaars? welnu, gij zult voldaan zijn!"

Met een snelde hij Selworth te gemoet, die bevende van woede, en hijgende van zijnen snellen loop, slechts even tijd had, om zich in staat van tegenweer te stellen, terwijl Clifford op hem aanviel met eene kracht en eene behendigheid, die eene betere zaak waardig waren.

V.

Het gevecht duurde niet lang, want na een oogenblik strijdens sloeg Clifford den degen uit de hand zijner tegenpartij. Selworth, zich bukkende om dien weder op te grijpen, gleed uit en viel; in hetzelfde oogenblik wierp de kavalier zich op hem. En het zou met zijn leven gedaan zijn geweest, had Rosella zich niet aan Richards handen, die haar niet al te sterk vast hield, ontrukt en zich tusschen de strijders geworpen.

„Houd op, ongelukkige! durft gij een overwonnen vijand vermoorden?"

„Vrees niet voor mij, Rosella," riep Selworth, „zijn leven is in mijne hand. Sterf, eerlooze!" en dit zeggende rigtte hij op Clifford den tromp eener pistool; en hij zoude hem voor zijne voeten nedergelegd hebben, had niet Richard, die mede toegesneld was, zijn wrekenden arm weêrhouden.

„Schiet niet, schiet niet. Het is uw koning, dien gij wilt dooden."

„Ik wil mijn leven niet aan mijnen naam te danken hebben, zeide Karel Stuart (want het was inderdaad die onbezorgde en losbandige vorst). Druk los, mijnheer, maar indien gij mist, zult gij uwe onbehendigheid met uw leven betalen."

„Ik erken geen koning," hervatte Selworth op een fieren toon, zijne pistool omlaag houdende," en al zijt gij Karel Stuart, uw gedrag is daarom niet te minder schandelijk, en regtvaardigt de ballingschap, waartoe gij veroordeeld zijt."

„Houdt uwe verwijtingen voor u," antwoordde Karel, „uwe pistolen maken u meester van mijnen persoon, tot de komst uwer soldaten; dan kunt gij mij aan hen overleveren, om mij denzelfden dood te doen ondergaan, als mijn koninklijken vader."

Met een wees hij met zijnen vinger naar een twaalftal mannen, die langs de kust naderden.

„Het welzijn der Republiek vorderde misschien, dat gij op het schavot stierft," hernam de kolonel, „maar Selworth wil uwen dood niet op zijn geweten hebben. Bestijg die sloep, mijnheer; ik zal gindsche lieden te gemoet gaan; schoon zij mij onbekend zijn, zal ik hen lang genoeg weten op te houden, om u tijd te geven van wal te steken; want ondanks mijne zucht voor de republiek, ben ik niet ongevoelig voor uw ongeluk."

„O Selworth, Selworth! laat ons zoo spoedig mogelijk vlugten," riep thans Rosella; „het is mijn vader, die daar nadert."

„Verheug u, Sire, verheug u!" zeide de getrouwe Richard, „het zijn onze vrienden, die daar aankomen; het is uw getrouwe onderdaan Roger Myrston met zijne lieden."

Robert Selworth drukte Rosella aan zijn hart, en zocht hare ontroering te doen bedaren. Na een oogenblik nadenkens, zeide Karel tot hem:

„Kolonel Selworth, ik heb u beiden zeer beleedigd; neem daarvoor de eenige vergoeding, die ik u kan aanbieden. De kapitein van gindsche brik is overgehaald, om twee passagiers aan boord te nemen; gaat in de sloep, begeeft u naar het schip, en de hemel, hoop ik, zal u behouden naar *Normandië* geleiden."

„En wat moet er dan van u worden, Sire?" vroeg RICHARD.

„Ik zal in de hut op een ander schip wachten."

„KAREL STUART?" zeide SELWORTH, „ik kan uw edelmoedig aanbod niet aannemen... Misleid u zelven niet omtrent uwen toestand. Men heeft uwe vermomming ontdekt, en eer de zon ondergaat, zal de geheele kust door de brave soldaten der republiek bêzet zijn."

„Ik blijf bij hetgeen ik gezegd heb," antwoordde STUART, zoo gij nog vlugten wilt, haast u dan."

„Nooit!" riep SELWORTH.

„Uwe hardnekkigheid verdient straf," harnam KAREL! „en de straf is nabij."

„Neemt hen allen gevangen!" riep dezelfde stem, die SELWORTH, in de hut gehoord had. „Ondankbare dochter," vervolgde de grijsaard, de ongelukkige ROSELLA aansprekende; „ik zal u van den onwaardigen scheiden, die u verleid heeft; nimmer zult gij hem wederzien!"

„Ik verbied het u; mijnheer!" zeide KAREL.

„Gij? En met welk regt?"

KAREL rukte zijnen valschen baard weg, en den edelman met zijne gewone stem aansprekende, vroeg hij hem:

„Herkent gij mij?"

Sir ROGER boog eerbiedig eene knie voor hem; en zijne lieden, alle voorzigtigheid vergetende, riepen uit alle magt:

„Lang leve koning KAREL!"

„*Sir* ROGER, daar ik op het punt sta om, misschien voor altoos, *Engeland* te verlaten, zult gij mij immers het verzoek niet weigeren, het verliefde paar uwe toestemming tot het huwelijk te verleenen?"

„Sire, het verzoek uwer majesteit is voor mij een bevel."

„Welnu! Wat zegt gij er van, vriend SELWORTH?" vroeg KAREL.

„Ik bewonder uwe edelmoedigheid, en dank u voor uwe tusschenkomst," antwoordde de kolonel; „maar ik kan van geen STUART iets aannemen, zonder mijn eed aan de republiek te schenden. Vaarwel, prins!"

„Vaarwel, haatdragend mensch," hernam KAREL vrolijk. „Vergeet daarom uwe belofte niet, *Sir* ROGER. Als die kolonel der Republikei-

nen, die ijzeren ziel, die zelfs aan de liefde niets toegeeft, toestemt, om onzijdig te blijven in den strijd (want een koningsgezinde wordt hij toch nooit) geeft hem dan uwe bevallige dochter, maar niet eerder. En mij HANS MOLKEN, toon mij uwe verkleefdheid, door het inspannen van alle uwe krachten. Vaarwel, mijn goede RICHARD, vaarwel, mijn getrouwe ROGER; ik zal u nimmer vergeten!"

RICHARD en ROGER knielden voor hem neder, grepen de handen huns konings en kusten die met vervoering.

KAREL sprong in de sloep. Met kracht bewoog MOLKEN de riemen, terwijl de jonge koning zich van den wal verwijderende, zijne vrienden met de hand bleef groeten. Luide toejuichingen antwoordden hem tot hij de brik bereikte. Den avond van dien zelfden dag stapte hij te *Fecamp*, aan de Normandische kust aan land, met lord WILMOR en den kolonel GUNTER.

Toen het schip uit het gezigt was, zeide *Sir* ROGER tot SELWORTH.

„Gij hebt het gehoord, mijnheer, volg de bevelen des konings, en mijne dochter is de uwe."

SELWORTH kon daartoe nog niet besluiten en zeide dus, met een ontroerd gemoed, de weenende ROSELLA vaarwel.

De kolonel werd door CROMWELL met koelheid ontvangen. Men wist, dat hij de dochter eens kavaliers beminde; en toen men vernam, dat KAREL STUART zich te *Brighthelmstone* had ingescheept, gaf men hem niet onduidelijk te kennen, dat men zijne getrouwheid verdacht, en SELWORTH, na dien argwaan met waardigheid van zich geweerd te hebben verklaarde, dat hij schoon even getrouw aan de republiek, STUART had zien vertrekken, zonder zich tegen zijne vlugt te verzetten.

De protector oordeelde hem niet openlijk daarvoor te moeten straffen, maar stelde hem buiten werkelijke dienst. SELWORTH verliet *Londen* mismoedig, en begaf zich naar het kleine landgoed, hetwelk hij van zijnen vader geërfd had. Doch het beeld van ROSELLA verliet hem niet. Eindelijk, niet langer buiten haar kunnende leven, en aan de vorderingen der eer voldaan hebbende, legde hij zijne betrekking geheel neder en trad weldra met zijne geliefde in den echt.

Het is bekend, hoe Karel Stuart, negen jaren na zijne vlugt, den troon zijner vaderen weder als koning besteeg.

Deze onverwachte gebeurtenis boezemde Selworth eenige vrees in, dat de nieuwe monarch zich op hem zou zoeken te wreken, wegens de gevoelens, die hij vroeger jegens hem aan den dag had gelegd. Doch die bezorgdheid was ijdel; want Karel vergat, in zijne gewone ligtzinnigheid zoowel zijne vrienden te beloonen, als de minder schuldigen zijner vijanden te straffen, en gaf zich slechts aan vermaken en verkwisting over.

Wij zouden haast vergeten nog melding te maken van den getrouwsten zijner vrienden, den braafsten zijner onderdanen. Op het kerkhof van *Sint Gilles*, te *Londen*, ziet men een grafsteen, met eenige cypressen omringd en op dien steen leest men een naam, wel bekend in de geschiedenis van *Engeland*: Richard Penderel. Hij was beroemd om zijne verknochtheid aan de Stuarts. Na den ongelukkigen slag bij *Worcester*, vergezelde hij den overwonnen vorst op zijne vlugt, en beschermde hem met gevaar van zijn leven.

Het Kasteel van Kerlac.

Bretagne is een land van verrassingen, van plotselinge overgangen. De uitersten raken elkander daar. Gij begeeft u over eene uitgestrekte, naakte, onvruchtbare, woeste vlakte; breid over deze dorre woestenij in uwe gedachte eene laag sneeuw uit, en zonder uwe verbeeldingskracht vele moeite te geven, gelooft gij u plotseling op de sneeuwvlakten van *Litthauwen* overgebragt; uw hart krimpt onwillekeurig zamen; maar ga voort. Aan den voet van dien steenachtigen, kalen, door de winden geteisterden heuvel, die, aan dezen kant den gezigteinder bepaalt, slingert zich een naauw en bogtig pad, diep verborgen tusschen twee heggen van misvormde

eiken, wilde rozelaars en wilde moerbezieboomen. Volg de duizend slingeringen van dezen bogtigen en groenen weg, geurig, geheimzinnig en schaduwrijk; waar hij eindigt, slingert eene heldere beek met een klagend en zacht gemurmel voort, over eene bedding van zilverachtig zand, omboord met jong plantsoen, met madelieven, tylozen, narcissen en bloemen van allerlei schakering en gedaante, sommigen aan trossen hangende, anderen als kelken, deze zich uitspreidende als vederbossen, andere met bevallige festoenen als het ware een borduursel vormende op het fluweelachtige geurige gras, waar zij zijn ontsproten. Begeef u over die beek, en houd u een oogenblik op, om te bewonderen. Voor u breidt zich, in al de lagchende forschheid van hare lentejeugd, eene vallei uit, de zangen van THEOKRITUS of VIRGILIUS waardig. Ga nog eenige schreden voort, en het voorkomen des lands verandert op nieuw. Afkeer en medelijden maken zich meester van uwe ziel. De stemmen die de geestdrift in uw hart opgewekt had, zwijgen, en gij ontwaart een gevoel als of eene rilling door uwe leden vaart. Nedergedrukt als de slaaf onder den stok des meesters, bemerkt uw oog eenige bouwvallige hutten, met stoppelen gedekt, berookt, morsig, slijkig, zonder vensters, even armoedig en vuil als de ongelukkigen, die ze bewonen, hutten, die de ossen van *Normandië* als stallen zouden versmaden. Ontruk u aan dat bedroevend schouwspel en vervolg uwen weg, de stad is niet verre. Dit kasteel, met klimop en mos bekleed, waarop zeven torens drukken, allen in gedaante, hoogte, en ouderdom verschillende; dit zonderling zamenstel van oude muren uit den tijd der ridderleenen, bedekt met getande gevels, spitse daken, steenen vensters, open gewerkte balkons, uitstekende borstweringen; terrasvormige tuinen, huizen met luifels, te zamen vereenigd in eene schilderachtige wanorde, heet *Fougères*, of zoo gij liever wilt, *Sainte Suzanne*, *Vitré*, *Mayenne*, *Dinan*, *Lamballe*, want al die steden gelijken op elkander.

Ga verder.

Hoort gij in de verte dat doffe gedruisch als van een naderenden storm? Het is de oceaan die u roept; de oceaan, verheven en verschrikkelijk boordsel van dit in voorkomen en kleuren zoo verschil-

lend *panorama*. — Welnu! Wat dunkt u van *Bretagne*? En evenwel heb ik het u slechts met een flaauw penseel geschetst. Wat zoude het zijn, indien ik u eene schilderij had willen ophangen van zijne zandige vlakten, schitterende in het zonnelicht, als de schubben van een anderen *leviathan*, van de duizenden paarlemoeren, roos-, blaauw-, goud- of zilverkleurige schelpen, waarmede zij bestrooid zijn, en zoo somber, zoo woest, als de wind huilt, en in eene zee van wolken de bleeke maan der lange winternachten daarboven zweeft, of wanneer ik u de strenge majesteit had willen schetsen van *Bretagne's* kusten, met reusachtige, zonderling gevormde rotsen bezet, waar, vochtig en somber, wier en zeegras op groeit, dat klimop van den oceaan, dat de golven bewegen en met hun wit schuim besproeijen, van zijnen zoo veranderlijken hemel, de binnenzee in deze kleine wereld; of zijne bergen, zoo onbebouwd, en zoo treurig in hunne volstrekte naaktheid, dat zelfs de wolven daar niet kunnen leven, of zijne eiken wouden, waar de Druiden gebeden, gezegend en gedood hebben! Ook heb ik u niets gezegd van de zeden, het geloof, het karakter zijner bewoners, die zich evenwel door zulk eene sterke en duurzame nationaliteit kenmerken. Ik heb u evenmin gesproken van hunne kleeding, die, in haren rijkdom, aan die der moedige Soulioten doet denken, de helden en martelaars van den oorlog der Grieksche onafhankelijkheid; (1) noch van hunne taal, zoo ruw op de lippen des vreemdelings, maar zoo welluidend en vol uitdrukking in den mond van den landman of visscher dezer streken. Vertrek dan, en vergeet niet, op uwen togt, het oude kasteel van *Kertac* te bezoeken, waarheen ik den lezer verzoek mij voor een oogenblik te volgen.

Dit kasteel ligt te midden der schilderachtigste streken. Het gelijkt een reus, door de zon gebruind, wit van de sneeuw en sedert drie eeuwen door de winden geteisterd, maar nog vol majesteit en kracht onder het wigt der jaren. Het verheft zijne acht met kanteelen voorziene torens en zijnen ring van sterke muren op eene soort van voorgebergte, welks uitstekende punt door een schok der natuur schijnt

(1) Zie over hen *Hist. en Rom. Album* van 1847, bladz. 183.

afgebroken en in den oceaan gestort te zijn. Aan den eenen kant ziet het neder op een lagchend landschap; door frissche beken besproeid, en door een bosch van kastanjeboomen, dennen en honderdjarige eiken bekroond; aan den anderen kant beheerscht het de vlakte, waarmede het langs een rotsachtig en met zeeplanten begroeid pad gemeenschap heeft, en ziet de onmetelijke zee aan zijne voeten, die, bij hoogen vloed, hare onstuimige golven tegen den voet der muren komt breken.

Door het oudste lid van het geslacht der *Kerlacs* onder de regering van HENDRIK II gesticht, stond dit kasteel, veertig jaren later, een beleg van verscheidene dagen uit tegen de troepen van den hertog DE MERCOEUR, die de muren niet kon overweldigen. De heeren van KERLAC waren van dat tijdstip af, wat zij sedert altoos bleven, — gelijk overigens de geheele adel van *Bretagne*, — verknocht aan hunne wettige souvereinen, ten koste zelfs van hovelingen te vernederen. Zelf bijna koningen in hunne uitgestrekte domeinen, wat zouden zij aan het hof gezocht hebben! Ook, toen LODEWIJK XIV, door de feesten en betooveringen van *Versailles*, het werk zocht te volmaken, hetwelk door LODEWIJK XI en RICHELIEU zoo ijverig met de bijl was begonnen, lieten weinige edelen van *Bretagne* zich door het lokaas dier verleidingen vangen, en zij gingen voort met hunne landgoederen te bewonen, waar de eerbied hunner vassallen hen omringde. Misschen is het aan deze vurige liefde voor den grond waar hunne voorvaderen hun eerbiedwaardig en onafhankelijk leven sleten, dat men de groote magt hunner woorden moet toeschrijven, toen zij, in hunne kasteelen terug gejaagd als gewonde leeuwen in hunne holen, daaruit weder te voorschijn kwamen, met den burgerkrijg gewapend. Toen in 1789 de stormklok luidde, antwoordde *Bretagne* daarop met eene doffe beroering, waaraan verbazing, droefheid en misschien ook hoop heur deel hadden. Maar die hoop verminderde weldra, om eerlang geheel te vergaan, uitgebluscht door het bloed van den 10 Augustus. De verbazing werd schrik, de droefheid wanhoop. Alle hoofden gloeiden. Maar nog barstte het onweder niet los. Na den moord van LODEWIJK XVI evenwel, na den opstand der *Vendée*, was het niet geoorloofd langer te vertoeven;

men moest, of nederknielen voor den bloedigen afgod van den dag, of het hoofd opheffen, om ten minste strijdende te sterven. De keuze kon niet twijfelachtig zijn. Aan den eenen kant de schande, de ondergang, de dood; aan den anderen kant de ondergang en de dood, maar zonder de schande en met de wraak. In de *Vendée* waren het de boeren, die het eerst de wapenkreet aangeheven hadden, in *Bretagne* was het de adel; en deze kreet, viel op de velden, als eene brandende lont in het kruid. De velden vatten vuur. Men kent het karakter van dezen dubbelen opstand; in de *Vendée* reuzen veldslagen; in *Bretagne*, gevechten van alle dagen, een tegen een, een tegen tien, gevechten als die der helden van HOMERUS. Aan beide zijden een gelijke heldenmoed, eene gelijke geestdrijverij. Aan beide zijden ook, de nederlaag aan het einde van den worstelstrijd, maar nergens de onderwerping. En hoeveel bloeds werd vergoten, hoeveel levens afgesneden voor eene verlorene zaak, toen geheel *Europa* het zwaard tegen *Frankrijk* getrokken had, toen *Frankrijk* al zijne kinderen noodig had om *Frankrijk* te blijven.

Eene doffe treurigheid omgaf op den 28 April des jaars 1794 het kasteel van *Kerlac*. Zijne bewoners schenen slechts te leven onder het dreigen van ballingschap of dood, die boven hunne hoofden zweefden. De vervallen staat, waarin zij het oude kasteel lieten blijven, — die wieg en dat graf hunner voorvaderen, — was een duidelijk bewijs der angstige bezorgdheid hunner ziel. Vele steenen waren door de woede der winden, van deszelfs muren, afgerukt; vele leijen waren van de daken der torens, vele glasruiten uit de vensters gevallen. Het onkruid groeide allerwege tusschen de geberste steenen van het plein, en de tuin, welks lanen naauwelijks zigtbaar waren, zoo vele wilde planten groeiden daarin, was slechts eene wildernis, waar de aan zich zelven overgelatene natuur de meesteres speelde.

Het kasteel werd in dat oogenblik bewoond door den graaf AMAURY DE KERLAC, den achtsten van dien naam, een edel grijsaard, wiens geheele leven zich geregeld had naar deze zinspreuk der oude hertogen van *Bretagne*: *Potuis mors quam foedari*, liever sterven dan onteerd te zijn. Onder zijne oogen groeiden twee zijner zonen op, jonge lieden

van negentien en zeventien jaren, zijne dochter, die slechts zestien jaren telde, en zijn neef, een wees, twintig jaren oud; deze was aan zijne nicht verloofd. Een oude priester en een twintigtal verknochte dienaars bevonden zich daarenboven nog in het kasteel.

De graaf miste aan zijne zijde zijne twee oudste zonen; de een was gesneuveld in de *Vendeé* aan de zijde van Bonchamp; de ander streed onder den markies de Charette in *Bretagne*.

De oorlog werd intusschen met iederen dag hardnekkiger, algemeener; en zoo de graaf de Kerlac den degen nog niet uit de schede getrokken had, het was alleen, omdat hij, eer hij in dat bloedige worstelperk trad, waaruit zoo weinigen terugkeerden, plegtiglijk, in tegenwoordigheid van alle zijne kinderen eenen beschermer aan zijne dochter wilde geven in den persoon zijn neefs. Den volgenden dag zou dit huwelijk gevierd worden; de jonge graaf Christiaan de Kerlac, door zijnen vader ontboden, werd dien zelfden avond verwacht.

De acht waskaarsen der beide kandelabers van zwaar zilver verspreidden een zacht licht door de eerezaal van het kasteel. In het midden van dit schoone vertrek zat de oude graaf op een grooten leuningstoel van gebeeldhouwd eikenhout, op welks rug, op eenen grond van helderrood fluweel het in goud geborduurde vlekkelooze wapen van zijn geslacht pronkte. Op een voetbankje zat aan zijne voeten zijne dochter Alice. De grijsaard hield in zijne eene hand de beide kleine handen van zijn kind gevat, terwijl hij met de andere hare gulden lokken streelde, die langs hare schouders nedergolfden.

Zijne beide zonen leunden tegen het lijstwerk van den grooten schoorsteen, waar een zwaar eiken blok vlamde en wisselden van tijd tot tijd fluisterend eenige woorden. Naast hen stond hun neef Alberik de Kerlac en speelde werktuigelijk met eenen schoonen geelen windhond en zijne blikken, waarin eene zoete vreugde zich afspiegelden, zochten die zijner verloofde.

De liefelijke geuren der bloemen stegen door twee openstaande vensters van uit den tuin tot in de zaal. De vogelen zwegen in het onbewegelijke gebladert; de maan kwam op, helder en kalm; de geheele natuur scheen ingesluimerd.

Plotseling liet zich een gerucht, knetterend als geweervuur, in de verte hooren; aller hoofden verhieven zich te gelijk, aller ooren luisterden, aller oogen openden zich wijd. ALICE vlijde zich digter aan haren vader. Hetzelfde gerucht liet zich meer duidelijk hooren; weldra werd alles even stil als te voren.

Het sloeg tien uren.

De oude priester trad geheel ontroerd binnen.

„Ik zal mijnen CHRISTIAAN dezen avond nog niet omhelzen." Zeide de graaf opstaande, en voegde er bij: Laat ons bidden voor hen, die daar gestorven zijn!"

En allen knielden neder.

En op bevel des grijsaards begon de priester, met luider stemme de gebeden voor de dooden.

Het *de profundis* klonk langzaam van zijne half geslotene en bleeke lippen, toen voor de tweede maal de deur geopend werd, en op den drempel zes jonge lieden verschenen, met stof bedekt, en klam van zweet en bloed.

De graaf zag hen aan, en gaf den priester een teeken, om voort te gaan.

En de priester ging voort.

Ook de zes jonge lieden waren nedergeknield.

Toen het *de profundis* geeindigd was, kuste de graaf AMAURY zijne dochter, die met hare gezelschapsdame vervolgens het vertrek verliet.

„Nu is de beurt aan ons!" zeide hij tot de zes jonge lieden.

„Mijn vader," antwoordde CHRISTIAAN, wij waren het, die zoo even streden; de bloedvlekken, die gij ziet, komen van het bloed, dat wij verloren, en van dat, hetwelk wij hebben doen stroomen. Mijne neven en ik hebben tien mijlen afgelegd, om dezen avond ons met u in dit kasteel op te sluiten, waar men ons morgen zal aanvallen.

De graaf drukte met vuur de hand zijns zoons, en zich vervolgens tot zijne neven wendende, zeide hij:

„Ik dank u, dat gij gekomen zijt."

Den volgenden morgen bescheen de opgaande zon twee honderd republikeinsche bajonetten aan den voet der muren van het kasteel.

Den dag daarna keerde het overschot der blaauwrokken vreesselijk gedund door den strijd, naar *Lamballe* terug, eu de stilte des doods rustte op het oude slot van *Kerlac.*

Ik had *Bretagne* zoo dikwijls door de oogen van anderen gezien, dat de wensch bij mij ontstond het ook eens met mijne eigene te beschouwen, en in de maand Julij van 1844 bezocht ik de steden, dorpen, bergen, valleijen, kusten, alles. Het oude *Armorica* was mij geheel bekend geworden. Ik maakte mij gereed, om naar *Parijs* terug te keeren, toen mijn gastheer, de markies van Theroüène mij vroeg, wat mij van het kasteel van *Kerlac* dacht. Ik zette groote oogen op, en antwoordde, niet zonder eenige verwarring, dat ik het voor de eerste maal hoorde noemen.

Hij stond verbaasd.

Den volgenden morgen galoppeerde ik, met het aanbreken van den dag, langs den weg naar *Kerlac.*

Een bediende, wiens kleeding een landman, maar wiens houten been en grijze snorrebaard een oud krijgsman aanduidde, ontving mij bij het hek.

„De graaf Christiaan de Kerlac?" vroeg ik.

Hij zag mij aan, zonder antwoord te geven.

Toen noemde ik den naam van den markies de Theroüène, en gaf hem een brief van aanbeveling over.

Hij verliet mij, kwam weldra terug, en gaf mij een teeken, om hem te volgen. Ik ging over een uitgestrekt voorplein, en zag, op eene bank, onder een lindeboom, een grijsaard zitten. Het was de graaf de Kerlac.

Hij droeg een lange blaauwe jas, waarop het *St. Lodewijks kruis* prijkte; een digte witte baard hing tot op zijne borst. Toen ik nader bij kwam, stond hij op. De jaren hadden zijne hooge gestalte niet krom doen worden. Een verschrikkelijk lidteeken, dat zijn rooden streep van den linker wenkbraauw tot aan de lippen uitstrekte, scheen zijn achtbaar en mannelijk gelaat in tweeën te verdeelen. Zijn ouder-

dom was die van een held uit den ouden tijd; hem ziende, kon men hem voor den ouden PRIAMUS gehouden hebben; maar uit de fierheid zijner houding; uit het vuur, dat nog uit zijne blikken schitterde, kon men raden, dat hij eertijds een HEKTOR was geweest.

De graaf CHRISTIAAN DE KERLAC scheen getroffen door de herinnering aan den markies de THEROUÈNE, zijn ouden wapenbroeder; en nadat hij mij een ontbijt had doen voorzetten, zeide hij, dat hij zelf mij zijn kasteel zoude laten zien.

Het zien van het kasteel van *Kerlac* had mij eene wezenlijke teleurstelling veroorzaakt. Volgens het verhaal van den markies, had ik gedacht een dier sterkten uit den leentijd te zullen aanschouwen, zwart geworden door de jaren, geteisterd door de burgeroorlogen, als met lidteekenen bedekt, met gebroken ophaalbruggen, met gevulde grachten, met ontmantelde wallen en met één woord een van die sombere bouwvallen, eerbiedwaardig als het verledene, en ik had niets gezien, dan een oud kasteel, waaraan vele herstellingen gedaan waren, bepleisterd, kortom als geheel nieuw opgewerkt. Het was of ik eene vorstelijke mumie gezien had, van hare zwachtels ontdaan en op nieuw omhuld met de prachtige kleederen, die zij droeg, eer ze een lijk was. Dit schouwspel had mij een onaangenaam gevoel veroorzaakt.

Na den graaf mijne pligtplegingen gemaakt te hebben over zijn prachtvol verblijf, betuigde ik hem evenwel vervolgens een weinig mijne bevreemding.

„De markies de THEROUÈNE," zeide hij, „had mij verzekerd, dat de blaauwrokken in uw kasteel een hunner bloedigste treurspelen hadden opgevoerd, en men ziet hier geen spoor dat zij ooit hier geweest zijn. Waar zijn de sporen der kogels, waarvan uw edele vriend mij gesproken heeft? Waar de bloedvlekken op de vloeren? Waar de verbroken wapenschilden en de nedergeworpen pilaren?"

Terwijl ik dus sprak, bedekte een nevel het gelaat des grijsaards, en met groote bitterheid antwoordde hij:

„Gij hebt alles nog niet gezien, mijnheer. Indien ik eenige glasruiten heb laten zetten in de gebroken vensters van de woning mijns vaders, indien ik met een weinig pleister de gaten heb doen stop-

pen, door de kogels uwer republiek veroorzaakt, het was, omdat ik wilde, dat mijn huis mij geleek, en dat deszelfs wonden, even als die van mijn hart, een geheim zouden zijn tusschen ons beiden. Maar hier, mijnheer, is niets vergeten, niets!"

En de grijsaard wees met een veel beteekenend gebaar op zijne borst.

„De wond bloedt nog," vervolgde hij, „en even als mijne ziel troosteloos gebleven is sedert zekeren rampzaligen dag, even zoo is eene voor alle blikken verborgene plaats, — mijn heiligdom sedert dien dag van verwoesting en van bloed, bloedig en woest gebleven!"

De graaf vatte mijnen arm; hij was dezelfde mensch niet meer. Zijne wenkbraauwen waren gefronsd, en met moeite baanden zich de woorden eenen doortogt door zijne zamengetrokkene lippen. Al sprekende, waren wij gekomen voor eene geheime deur, die met groote kunst in de voegen van het houtwerk verborgen was. Daar duwde de graaf mij meer, dan hij mij binnenleide, een groot vertrek binnen.

Binnentredende, stond ik verstomd. Eene rilling overviel mij.

Stel u eene groote zaal voor, door vijf vensters verlicht met groote vergulde lijsten versierd, waarbij het behangsel aan lappen nederhing, en bekleed met een met beeldwerk prijkend tapijt, dat geheel verscheurd, met gaten en bezoedeld was met zwartachtige vlekken, die onder de vingers afschilferden als gestold bloed: in het midden was eene *barricade* van ouderwetsche meubelen, zoo als zij onder de handen waren gekomen op een gestapeld, en achter dit zwakke bolwerk, stonden twee mortieren, die op de zaaldeur gerigt waren; stel u vervolgens rondom die *barricade* voor een verwarde hoop, waaraan men geen naam kan geven, van hoeden met witte pluimen, van shako's met driekleurige kokarden, met gebroken sabels, geweran, zwart van het kruid, en door de roest ingevreten, hier, stukken van familie portretten, daar, vooral digt bij de deur, volkomene uniformen; eindelijk de muur, en de deur zelve, met houwen en hakken bedekt, met kogels doorschoten, als of op deze plaats eenmaal een vreesselijke strijd, op leven en dood, geleverd was.

De oude graaf stond in zijne herinneringen verzonken.

„Wat zegt gij hiervan, mijnheer?" mompelde hij eindelijk.

Er lag een wilde hoogmoed in de houding des grijsaards, toen hij, dit zeggende, mij de uniformen aanwees, die bij de deur op een lagen; maar, dat oogenblik van overspanning ging voorbij, zijn blik werd weder somber, en hij hernam op een diep ontroerden toon:

„In 1789 waren wij dertig jongelingen vol kracht en moed, die den naam van KERLAC droegen, en thans zijn allen dood, mijnheer, allen gesneuveld voor dezelfde zaak en tegen hetzelfde vaandel, op één, op mij na. De zes KERLACS van *Coatanos* met den onverschrokken BONCHAMP, de KERLACS van *Bennelez* te *Quebeson*, die van *Kerail* te *Nantes* op het schavot... wat weet ik het! alle slagvelden, alle openbare pleinen, hebben hun getrouw bloed gedronken! En mijne zonen, mijnheer, mijne edele kinderen! ook zij zijn gesneuveld even als hunne ooms, als hun grootvader, als allen, die mijnen naam droegen... Twee te *Vitré*, twee te *le Penissiere;* ik alleen heb allen moeten overleven! Gods wil geschiede! Ik heb u gezegd; mijnheer, „vervolgde hij," waar mijne zonen zijn gesneuveld; hoor thans, hoe mijn vader en mijne broeders zijn gestorven:

Wij waren in April 1794. Door mijn vader naar *Kerlac* terug geroepen, om het huwelijk mijner zuster bij te wonen, verliet ik den markies de CHARETTE. Den dag na mijne aankomst, werd het kasteel door een sterk *detachement* republikeinsche troepen omsingeld.

Wij waren te *Kerlac* in het geheel drie en dertig personen sterk, mijn vader, mijne beide broeders, mijne jonge zuster, haar bruidegom, ik, vijf mijner neven, een oude priester, eene gezelschapsjuffer en twintig bedienden.

Na twaalf uren hardnekkig strijden, werd de ingang tot het kasteel overmeesterd.

Mijn vader gaf het sein tot den terugtogt en volgde ons, na twee zijner dienaren bevolen te hebben, zich op den drempel der hoofddeur te laten dooden, om tijd te winnen. De beide dapperen hielden drie of vier minuten vol; toen drong men over hunne lijken naar binnen. Er lag geen zucht van eigenbelang in dit bevel, mijnheer, wij moesten allen sterven, maar wij moesten, het kostte wat het wilde, deze kamer bereiken.

Mijn vader, die sedert het begin van dezen ongelijken worstel-

strijd den afloop daarvan voorzag, had dit vertrek laten inrigten, zoo als gij nog ziet. Beschouw het wel!....

Deze deur werd in een oogenblik gebarricadeerd, en wij vatten post achter deze verschansing, waar onze donderbussen en de beide mortieren, vooruit reeds met schroot geladen, ons verwachtten.

Toen wij deze kamer bereikten, waren wij nog met ons twee en twintigen; mijn vader, mijne beide broeders en ik, Alberik de Kerlac, mijne zuster, drie mijner neven, de oude priester en twaalf dienaren; wij plaatsten mijne zuster achter ons.

Weldra sidderde de deur onder de bijlen mokerslagen, en wij bewaarden het stilzwijgen, zeker van te zullen sterven. Reeds gaf de deur mede. Mijn vader beval ons voor het laatst, niet te schieten, dan op zijn bevel. Regt op, standvastig, voor ons staande, hield de onverschrokken grijsaard in de eene hand zijne tot den mond geladene donderbus, in de andere eene brandende lont, en sprak tot ons met diezelfde kalmte en heldere stem, waarnaar wij zoo dikwijls met nieuwsgierigen eerbied geluisterd hadden, wanneer hij, bij de lange winteravonden, in ons midden gezeten, ons het een of ander uit den ouden tijd verhaalde... O, mijnheer, hij was een heilig mensch, mijn vader, die, gerust nopens zijn geheel doorgebragt leven, den dood in het aangezigt zag en niet de minste vrees daarvoor koesterde.

Eensklaps viel de verbrijzelde deur al krakend naar binnen, en de blaauwrokken drongen in een verwarden hoop in het vertrek. Vuur, riep mijn vader, en de beide mortieren en onze twintig donderbussen werden te gelijk losgebrand.

De uitwerking daarvan was verschrikkelijk... Toen de rook optrok, zagen wij niets meer, dan een hoop lijken en stervenden, die zich verwrongen in de stuiptrekkingen van den doodstrijd.

De blaauwrokken evenwel hadden ook gevuurd; mijne beide broeders waren gevallen, de een dood, de ander doodelijk gewond. Eene minuut lang, wentelde hij zich rond aan mijne voeten, toen legde hij, in eene laatste poging, de hand op zijne getrouwe borst, en riep: — Leve de koning voor altoos!

Mijn vader wischte eene traan uit zijn oog: — Leve de koning!

herhaalde hij met eene donderende stem en liep naar eene der stukken geschut; en zijn krachtvolle gebaar wees mij het ander aan. Ik gevoelde dat een zwijmel zich van mij meester maakte; maar mijn vader gaf mij eene tweede en zoo gebiedende wenk, dat ik mijne verwarring overwon, en beiden maakten wij van de verwarring der aanvallers gebruik, om de mortieren op nieuw te laden. In dit oogenblik knielde de oude priester godvruchtig bij het lijk mijns jongsten broeders neder.

De republikeinen maakten de deur vrij, die van hunne dooden versperd was, en vernieuwden den aanval. Ik moet erkennen, dat zich onverschrokken lieden onder hen bevonden.

De ontknooping naderde. Ik bleef nog alleen overig met twee neven. Alberik de Kerlac en mijn vader, wien eene kogel de linker dij gebroken had. Wij hadden den tijd niet, onze wapenen voor de derde keer te laden. De blaauwrokken vielen op onze onverdedigde verschansing aan. Mijne beide neven en Alberik vielen, met bajonetsteken bezaaid. Mijne zuster had zich als krankzinnig op het ligchaam haars bruidegoms geworpen. Een tijger zoude medelijden gevoeld hebben met dit teedere en tot tegenstand magtelooze kind; de kolf van een geweer verbrijzelde haren schedel. Mijn vader sloeg, in dat oogenblik, eenen blik ten hemel, waaruit de verhevenste onderwerping sprak. Nog eenmaal riep hij met eene even vaste stem: Leve de koning! Een geweer werd op zijne borst afgevuurd; mijn vader rigtte zich niet weder op. Eene kruidkist stond eenige schreden van mij af; ik vloog daar heen, ik stak het kruid in brand; eene vreesselijke ontploffing deed zich hooren.

Ik weet niet, hoe veel tijds er verliep, maar, toen het leven in mij terugkeerde, was het nacht. Eene verschrikkelijke stilte heerschte rondom mij.

De graaf Christiaan de Kerlac had zijn verhaal geëindigd.

A. Brot.

De Sultane Validé.

Tegenwoordig kent ieder de voorspelling, welke, naar men verhaalt, aan keizerin Josefine, Napoleons eerste gemalin gedaan werd, toen zij nog een jong meisje was, nopens de hooge bestemming, welke eenmaal op haar wachtte; maar minder bekend is het, dat Josefine de eenigste niet was, welke het afgelegene eiland *Martinique* verliet, om na vele lotgevallen eenen troon te beklimmen, en aan wie zulk eene verwonderingswaardige toekomst werd voorspeld, toen niets de vervulling dier voorspelling scheen aan te duiden. Een ander meisje, even als Josefine eene bevallige Kreoolsche, heeft ook eene voorzegging zien vervullen, die haar een schitterend lot, eene hooge bestemming verkondigde. Zie hier wat men daaromtrent op *Martinique* verhaalt.

Op zekeren tijd zat een meisje, bijna nog een kind, aan den oever der zee en beschouwde met diepe bewondering het prachtige schouwspel der opgaande zon, welke als in vuur gehuld uit den schoot der wateren scheen op te stijgen. In die beschouwing verzonken, had zij niet bemerkt, dat men haar naderde, en zij werd uit hare bespiegelingen eerst opgewekt door de vriendelijke groet, welke eene oude vrouw van de kleur Eufemia geheeten, haar deed, die men zeide, dat zich met waarzeggen ophield. De schoonheid van het in gepeins verloren kind, hetwelk de opkomende dageraad met zijne levendige stralen omhulde, had de oude negerin getroffen.

Na met oplettendheid het blanke, zuivere, verstand aanduidend voorhoofd van het meisje beschouwd te hebben, na in diep gepeins op de sterren te hebben gestaard, welke voor de vlammende kleuren, waarmede de hemel zich in het Oosten tooide, schenen te vlugten, rigtte zij eindelijk het woord tot het bevallige kind.

„Gij ziet daar ginds heen; sprak ze, naar den gezigteinder wijzende, en gij hebt gelijk." Vervolgens nam zij de hand van het meisje,

[illegible]

en raadpleegde de teedere lijnen, welke daarop zich voordeden. „Gij hebt gelijk, want daar zult gij uwe bestemming bereiken; eene bestemming, zoo schitterend als de vuurstralen, die uit de zee oprijzen, en die den luister toonen, die uw hoofd zal omstralen. En toch, vervolgde de waarzegster, hoe schitterend en verheven uw lot zij, zult gij eene slavin zijn... Ja! Slavin en vorstin tegelijkertijd.”

Na deze woorden wierp zij nog eenen blik op den hemel en op het meisje, hetwelk naar haar luisterde zonder haar te begrijpen, en verwijderde zich.

Korten tijd daarna scheepte Aimeé Dubuc de Riverij, tot eene der oudste en aanzienlijkste familiën op *Martinique* behoorende, en hetzelfde meisje, aan hetwelk de boven medegedeelde duistere woorden gerigt waren geweest, zich naar *Frankrijk* in, om in een kloosterlijk opvoedingsgesticht te *Nantes* hare opvoeding te voltooijen. Aimeé Dubuc, in 1766 geboren, telde toen twaalf jaren.

Met haar achttiende jaar, waarschijnlijk in het geheel niet meer denkende aan hare ontmoeting met de oude negerin, verliet zij het klooster en begaf zich scheep naar haar vaderland, ten einde weder in het ouderlijke huis haren intrek te nemen. De woorden, welke zes jaren geleden tot haar gesproken waren geworden scheen geene beteekenis gehad te hebben; zoo zij zich die herinnerde, was het zeker om ongeloovig daarover te glimlachen, en toch werden zij, door eene zonderlinge lotsbestemming bewaarheid.

Het schip, hetwelk Aimeé Dubuc overvoerde, kreeg een lek en was in gevaar van zinken, toen het door een Spaansch vaartuig werd ontmoet, hetwelk naar *Majorka* bestemd was. Dit laatste nam de bemanning en de passagiers van het Fransche schip over. Bijna had het Spaansche schip zijne bestemming bereikt toen het door een Algerijnschen Kaper werd aangevallen en genomen.

Aimeé Dubuc werd, in gezelschap van hare oude gouvernante naar *Algiers* gevoerd. De dei, door hare schoonheid getroffen, kocht haar, en daar hij, volgens Oostersche en barbaarsche gewoonten zijner natie, zijn hof wilde maken bij den sultan zijn meester, zond hij dezen de jeugdige en schoone slavin ten geschenke. Sultan Selim de derde, die vier jaren later den troon der Ottomannen beklom,

bleef niet ongevoelig voor de behoorlijkheden der slavin van *Martinique*. De Kreoolsche schoone, die zich waarschijnlijk in hare zonderlinge bestemming, slechts haars ondanks, schikte, werd sultane favorite, dat is te zeggen, souvereine, maar tegelijk slavin, aan de harde wetten des Harems onderworpen.

In 1808 werd haar zoon, Mahmoud II op den troon verheven en zij dus *Sultane Validé* of sultane moeder. Het bloed, hetwelk gedeeltelijk door de aderen van Mahmoud II vloeide, schijnt zijnen invloed geoefend te hebben op zijne denkbeelden, die hem aandreven om bij zijn volk die hervormingen in te voeren, welke zijne regering in de geschiedenis der Ottomannen mede belangrijk maken. Misschien was Sebastiani, Fransch gezant te *Konstantinopel* in 1807 en 1808, aan haar gedeeltelijk den invloed verschuldigd, dien hij op den divan uitoefende, en die hem over de Engelsche staatkunde en wapenen deed zegepralen.

Alzoo werden weinige jaren na elkander, op een klein eiland van *Amerika*, twee meisjes geboren, bestemd om eenmaal vorstinnen te zijn in twee uitgestrekte rijken, in het oostelijk en westelijk gedeelte van *Europa*.

Lady Esther Stanhope en de Lamartine.

Merkwaardig is in meer dan een opzigt het onderhoud, hetwelk de Lamartine op den 1 October 1832 had met *lady* Esther Stanhope, die beroemde zonderlinge vrouw, wier stoutmoedigheid, meer dan gewone geest, bekwaamheid en milddadigheid, de laatste misschien wat te pronkend uitgeoefend, haar den titel van vorstin des *Libanons* en koningin van *Palmyra* verschaften.

De groote talenten van de Lamartine konden doen gissen, dat hem eene groote bestemming wachtte; maar die gissing was eene

gissing en niets meer. Ja, zelfs ten tijde van DE LAMARTINE's reis naar het Oosten, beschouwde men hem wel als een grooten dichter, maar geloofde tevens veelal dat juist zijne dichterlijke talenten oorzaak zouden zijn, dat hij in het staatkundige geen grooten roem zou behalen. Anders luidde de voorspelling van *lady* ESTHER STANHOPE, tot welke de door geheel *Europa* erkende dichterlijke roem van DE LAMARTINE in het geheel niet doorgedrongen was. Voor *lady* ESTHER STANHOPE, in de eenzame gebergte van *Saïd*, was hij een onbekende, niets meer; en in dien onbekende raadt zij, zoo als zij zegt, door de oplettende beschouwing der sterren, en de beoefening der Kabalistische boeken van het Oosten geleerd, den staatsman, den man, die eene groote rol op het wereldtooneel te spelen heeft.

Het was in de laatste dagen van September 1832, dat DE LAMARTINE, op dat oogenblik zich te *Beyruth* bevindende, lust gevoelde *lady* STANHOPE een bezoek te geven, en zekerlijk, de zonderlinge, romaneske levenswijze dier koningin van *Palmyra* moest wel de nieuwsgierigheid en belangstelling van den dichter opwekken.

Lady ESTHER STANHOPE, nicht van WILLIAM PITT, den beroemden Britschen minister, die gedurende de jaren der eerste Fransche omwenteling tot 1806, het Engelsche kabinet en deszelfs staatkunde bestuurde, en die toen bij de tijding van NAPOLEON's overwinning bij *Austerlitz*, aan den goeden uitslag zijner staatkunde wanhopende, stierf, onder den uitroep: Mijn arm Vaderland! *Lady* STANHOPE was ingewijd geworden in de groote gebeurtenissen van het einde der achttiende eeuw; zelfs beweert men dat zij niet zonder invloed was op de denk- en handelwijze van haren grooten oom. Bij den dood van PITT, was ook *lady* STANHOPE's invloed op en de deelneming aan de staatszaken geëindigd, en schijnt het stille leven, hetwelk zij in *Engeland* moest leiden, geene bekoorlijkheid gehad te hebben voor hare werkzame levendige en onrustige verbeelding. Na eenige te *Londen* in verveling doorgebragte jaren, besloot zij in andere landen gewaarwordingen op te zoeken, die in haar Vaderland haar ontbraken. Men zegt, dat ook een meer innig gevoel haar in dit besluit versterkte. Men heeft het gedeeltelijk toegeschreven aan den dood van een jong Engelsch generaal, in *Spanje*, gedurende den oorlog van

dat land met den Franschen keizer, gesneuveld, en wiens nagedachtenis steeds dierbaar bleef aan het hart van *lady* ESTHER. Zij bezocht eerst de voornaamste hoofdsteden van *Europa*, doch ook daar dat nieuwe, romaneske leven, waarnaar zij zocht, niet vindende, besloot zij zich naar het Oosten te begeven, waar zij slechts aankwam, na eerst al den rampspoed eener schipbreuk ondervonden te hebben.

Van lieverlede wist zij zich bij de Arabieren grooten invloed en eene soort van heerschappij te verwerven, die haar den titel van koningin van *Palmyra* verschafte. Zij legde zich op de sterrenwigchelarij toe en behaalde den roem eener profetes. Hooren wij thans DE LAMARTINE zelf.

„Men gelooft algemeen in de omstreken, en mijn onderhoud met haar doet mij zelf gelooven, dat zij hare buitengewone kracht van geest en wil niet enkel uit haar karakter ontleent, maar uit overdrevene zonderlinge godsdienstige begrippen, die hét illuminisme van *Europa* met eenige Oostersche geloofsbegrippen en vooral met de wonderen der sterrenwigchelarij onder een gemengd, bevatten. Wat daarvan zij, de naam van *lady* STANHOPE is groot in het Oosten, en wekt de verbazing in *Europa*.

Daar, zoo als wij gezegd hebben, DE LAMARTINE begeerig was, zulk een zonderling wezen te leeren kennen, deed hij bij *lady* STANHOPE schriftelijk verzoek om een onderhoud met haar. Zij stond hem hetzelve welwillend en op eene innemende wijze toe; en op den 1 October 1832 verscheen DE LAMARTINE aan het verblijf der nicht van den grooten PITT, hetwelk op eenige mijlen van *Saïd* (het oude *Sedon*) te midden van en op de hooge kruinen der Libanonsche bergketen ligt.

„Een witte muur, op een van zijne hoeken met een kioske voorzien," zegt hij, „omringde eene digte bosschaadje. Dit was het verblijf van *lady* STANHOPE. Het was middag, toen wij het bereikten. Het huis is niet wat men in *Europa* daaronder verstaat; het is zelfs niet, wat men in het Oosten een huis noemt; het is eene verwarde en vreemde verzameling van tien of twaalf kleine huisjes, die ieder slechts eene of twee kamers gelijkvloers bevatten, zonder vensters, en van elkander gescheiden door kleine plaatsen of kleine tuinen, eene ver-

zameling van woningen, vrij wel gelijkende op die arme kloosters, welke men op de hooge bergen van *Italië* of *Spanje* soms aantreft."

Na eenige uren rustens werd de dichter tot die beroemde vrouw toegelaten, welke, na eerst, om zoo te zeggen als belanghebbende toeschouwster de gewigtigste gebeurtenissen van het begin dezer eeuw te hebben aangezien, geheel alleen en verlaten, zich in een hoek van den *Libanon* eene wijkplaats zocht, ter bepeinzing harer eigene gedachten. Deze zamenkomst vond plaats onder een zuiveren, schitterenden Oosterschen hemel, te midden der schilderachtigste, rijkste natuur, onder den indruk dier grootsche gewaarwordingen, die het verblijf op *Syrië's* gewijden grond, het tooneel eener zoo aloude beschaving de vruchtbare wieg des Christendoms doet ontwaken. Zie hier de schets, welke DE LAMARTINE van *lady* STANHOPE geeft:

„*Lady* ESTHER schijnt vijftig jaren oud te zijn; zij heeft gelaatstrekken, die de ouderdom niet kan misvormen; frischheid, kleur, bevalligheid verdwijnen, met de jaren; maar wanneer de schoonheid bestaat in den vorm zelf, in de zuiverheid der lijnen, in de waardigheid, in de majesteit van het gelaat van een man of eener vrouw, dan verandert de schoonheid wel in de verschillende tijdperken des levens, maar zij verdwijnt niet. Zoo is het ook met die van *lady* STANHOPE. Zij droeg op het hoofd eenen witte tulband, een purperen wollen band om het voorhoofd, die langs beide slapen tot op de schouders nederviel. Een lange shawl van geel cachemir, een zeer ruim Turkschkleed van witte zijde met nederhangende mouwen verborg in deszelfs eenvoudige en majestueuse plooijen hare geheele persoon, en slechts door de opening, welke dit overkleed op hare borst liet, bemerkte men een tweede kleed van duizendkleurige Perzische stof, hetwelk tot aan haren hals ging, waar het met eene agrafe van paarlen was. vastgehecht. (Hare kleeding was dus eenigzins anders dan op deze plaat, die haar ook in jeugdiger leeftijd voorstelt.) Turksche laarsjes van geel met zijde geborduurd marokijn voltooiden deze schoone Oostersche dragt, die zij met eene vrijheid en bevalligheid als had zij sedert hare jeugd geene andere gekend."

Op eenen divan liggende, vervolgde *lady* STANHOPE, na de begroetingen van haren gast op de welwillendste wijze beantwoord te

hebben, aldus: „Er is iets, dat mij zegt, dat onze sterren bevriend waren, en dat wij goed met elkander zouden overeenkomen. Ik zie met genoegen, dat mijn voorgevoel mij niet bedrogen heeft; het geluid alleen van uwe voetstappen in de galerij, uwe gelaatstrekken, die ik thans zie, hebben mij genoeg gezegd, om geen berouw te hebben, met u kennis te hebben gemaakt. Ga zitten, en spreken wij met elkander. Wij zijn reeds vrienden. — Hoe, „antwoordde DE LAMARTINE, wiens verhaal wij hier wedergeven," hoe *milady*, kunt gij zoo spoedig met uwe vriendschap eenen man vereeren, wiens naam en leven u volkomen onbekend zijn. — Dat is waar, hernam zij, ik weet niet wat gij volgens de wereld zijt; maar ik weet reeds, wat gij voor GOD zijt. Houd mij niet voor dwaas, zoo als de wereld mij vaak noemt: maar ik kan de lust niet wederstaan openhartig met u te spreken. Er bestaat eene wetenschap, die in *Europa* verloren is gegaan, maar in het Oosten ontstaan, daar nooit is vergaan, daar nog leeft. Ik bezit haar. Ik lees in de sterren. Wij zijn allen kinderen van een dier hemelsche lichten, die bij onze geboorte heerschen, en wier gelukkige of noodlottige invloed geschreven staat in onze oogen, op onze voorhoofden, in onze gelaatstrekken, in de lijnen van onze hand, in den vorm van onzen voet, in onze gebaren, in onzen gang. Ik zie u eerst sedert eenige minuten, Welnu! ik ken u, alsof ik eene eeuw met u zamen had geleefd. Wilt gij, dat ik u aan u zelven doe kennen? Wilt gij, dat ik u uw toekomstig lot voorzegge? — Spaar die moeite, *milady*, antwoordde ik glimlagchende, ik ontken niet alles, wat ik niet ken; ik zal niet beweren, dat zoo in de zigtbare als onzigtbare natuur. waar alles aaneengeschakeld, alles in verband is, geene wezens van lageren rang niet onder den invloed staan van hoogere schepselen als de sterren of de engelen; maar ik heb hunne openbaringen niet noodig, om mij zelf te leeren kennen; verderf; zwakheid, ellende; en wat de geheimen der toekomst aangaat, zou ik mijnen Schepper, die ze mij verbergt, meenen te beleedigen wanneer ik ze aan het schepsel vroeg. Wat de toekomst betreft, geloof ik slechts aan God, aan de vrijheid, aan de deugd. — Het doet er niet toe, zeide zij, geloof wat gij wilt; ik voor mij zie duidelijk, dat gij geboren zijt

onder den invloed van drie gelukkige sterren, die, magtig en goed, u met gelijke hoedanigheden hebben begiftigd, en die u naar een doel geleiden, hetwelk ik, zoo gij wildet, nog heden konde aanduiden. God brengt u hier, om uwe ziel te verlichten; gij zijt een dier mannen vol lust en goeden wil, die Hij als werktuigen gebruikt tot de wonderwerken, die Hij binnen kort op aarde wil doen uitvoeren."

Na eenigen tijd sprekens over het Christendom en zijnen invloed op het hedendaagsche maatschappelijk leven, rigtte *lady* Stanhope, tot haar eerste denkbeeld wederkeerende, tot haren gast, tot den dichter, dien de staatkunde nog van zich wilde afstooten, de volgende veelbeteekenende woorden, die zestien jaren later hunne vervulling hebben gekregen: „Geloof, wat gij wilt, gij zijt daarom niet minder een dier mannen, zoo als ik ze verwachtte, die de Voorzienigheid mij zendt, en die eene groote rol hebben te vervullen bij de gebeurtenissen, die zich voorbereiden. Welhaast zult gij naar *Europa* terug keeeren, *Europa* spoedt ten einde, doch *Frankrijk* heeft nog eene groote zending te vervullen; gij zult daarin deelnemen. — Ik weet nog niet hoe, maar ik kan het u heden avond zeggen, zoo gij wilt, wanneer ik uwe sterren geraadpleegd heb. Ik ken nog niet de naam van allen, nog slechts van drie, maar ik bespeur vier, misschien vijf, misschien nog meer. Eene van haar is zeker Mercurius, die licht en vuur aan het vernuft en aan het woord geeft, gij moet dichter zijn; dat leest men in uwe oogen, en in het bovenste gedeelte van uw gelaat. Lager zijt gij onder den invloed van geheel verschillende, bijna strijdige sterren; ook de zon zie ik, zeide zij plotseling, in de houding van uw hoofd, en in de wijze, waarop gij het op uw linkerschouder laat overhangen. — Dank God, weinige menschen zijn onder meer dan eene ster geboren, weinige onder eene gelukkige. Gij integendeel hebt verscheidene, en allen staan elkander bij om u te dienen, allen zijn in harmonie."

Zonderling is die voorspelling in 1848 tamelijk bewaarheid geworden, maar het heeft niet lang geduurd, en de harmonie der sterren moet dus, trots het zeggen van *lady* Stanhope toch nog wel wat te wenschen hebben overgelaten.

Het graf van den armen Andrej.

(*Uit het leven der Russische keizerin* Elisabeth.)

Aan den weg, die van *Petersburg* naar het keizerlijke lustslot *Zarskoeselo* geleidt, staat een schoon, niet zeer groot, naar den elegantsten smaak van den toenmaligen tijd opgetrokken gebouw, hetwelk de keizerin Elizabeth, toen zij nog prinses was, liet bouwen, en hetwelk zij ook gedurende eenige zomerweken bewoond heeft. Thans staat het ledig en verlaten, deszelfs muren zijn het verval nabij, en de omtrek is tot zijnen oorspronkelijk woesten en eenzamen toestand terug gekeerd, waaruit de hand der keizerin dien gerukt had. De geschiedenis van dit slot is de roerende geschiedenis van een getrouw hart, hetwelk door vorstelijken overmoed en de dwingelandij van vrouwelijke luim vertrapt werd; de liefde versierde eenmaal deze vervallene vertrekken, hare scherpzinnigheid schiep het plan tot het gebouw en haar tooverstaf deed de treurige woestenij zich versieren met de bekoorlijkheden van een bloeijenden tuin. Dit alles is nu verdwenen! De dagen van glans zijn vervlogen en slechts de treurige herinnering is overgebleven van daden, die ons de overlevering uit den nacht dier tijden vol willekeur en overmoed doet kennen.

Het was een treurige herfstavond, toen ik het kerkhof van een klein dorp bezocht, hetwelk niet ver van het bedoelde slot zijne eenzame hutten aan den oever eener beek uitbreidt. Herfstnevels vervulden de lucht, en de vroege schemering, die den omtrek begon te omhullen, getuigde van de nadering des langen, droeven winters. Het gedruisch op den grooten weg, die met tallooze rijtuigen bedekt was, die of den weg naar de hoofdstad insloegen, of van daar kwamen, verflaauwde allengs, en met elken stap, dien ik nader bij de rustplaats der dooden deed, omgaf mij ook meer en meer die diepe sombere eenzaamheid, en die rust, welke het karakter der noorde-

lijke streken zoo treffend kenmerkt. Tusschen de reijen graven voortwandelende, hield ik mij bezig, met de namen op de kruizen en steenen te lezen. Ik betrad een plaatsje in den afgelegensten hoek, waar mijn oog op een eenvoudigen steen zonder naam of eenige aanduiding bleef rusten. Hoog gras groeide daarom heen, mos bedekte gedeeltelijk zijne oppervlakte, en zijne diep ingezonkene ligging toonde, dát men hem, die daaronder sluimerde, reeds lang geleden hier had nedergelegd. Maar waarom geen naam? Was de boezem des ongelukkigen door zulk eene zware schuld gedrukt geweest, dat men schroomde, zijnen naam op den steen te griffelen? Of is dit graf het eenige, waarvan de hand der liefde, die anders bij ieder nog zoo eenvoudig kruis vertoeft, zich afkeerde, welks eenzame bewoner niemand had, dien hij zijn vriend noemde? „Arme slaper!" riep ik, „zoo zijt gij de eenige, die, als een dief in den nacht, naar uwe koude, enge rustplaats heb moeten sluipen! Doch kon de steen, die u dekt, spreken, wie weet welk eenen naam hij noemde, dien uwe medebroeders uit haat of vrees misschien verzwegen hebben."

In deze overdenkingen stoorde mij een oud man, die mij reeds lang met deelneming beschouwd had. Hij scheen in dezen kring van graven volkomen te huis te zijn; toen ik mij tot hem keerde, met de vraag, wie onder dien steen begraven lag, verhief hij zijne stem en met de uitdrukking van plegtige smart zeide hij de woorden: „Wien de ongenade van den Gezalfde des Heeren vervolgt, diens naam wordt uit het boek der Schepping uitgewischt; hij heeft nooit geleefd." Na een wijl vervolgde hij op zachteren toon: „Zoo gij weten wilt, wie daar begraven ligt, zoo kan niemand in het geheele dorp u dit beter zeggen, dan ik. Zie, indien de hemel het anders bestuurd had, dan was ik thans niet de arme Astaf, de doodgraver, en hij, die daar ligt, droeg eenen naam, dien marmer, goud en edelgesteente aan de nakomelingschap zouden overbrengen. Maar gij moet mij niet verraden, doe dat niet, mijne goede heer, want ofschoon de tijden voorbij zijn, waarin de groote *Czarewna* heerschte, en al kent niemand in de groote stad den armen Andrej en zijnen broeder, den ouden doodgraver, de boosheid en arglistigheid zijn

nog niet uitgestorven en ik heb eenen kleinzoon, die tamboer bij de keizerlijke garde is."

Hij hield op met spreken en naderde den eenzamen grafsteen, terwijl hij zijnen hoed in zijne zaamgevouwde handen hield, en zijne witte lokken in den avondwind fladderden. Als biddend sprak hij: „De wegen des hemels zijn wonderbaar! hij heeft het hart der groote keizerin doen verkeeren, de gouden zon harer genade ging onder. Gelijk eene bron, die uit den duisteren grond ontspringt, vrolijk en door de zon beschenen, vonkelend een eind voortbruischt, maar weldra, door het zand verzwolgen, spoorloos in de aarde verdwijnt, zoo was het leven van den armen ANDREJ."

Ik plaatste mij op den steen, en toen de laatste stralen der zon, door de nevelen heenbrekende, juist den kerkhofsmuur beschenen, luisterde ik naar het wispelen van het gras en naar de toonen des winds, die, over de kale vlakte heen waaijende, de toppen der herfstbloemen op de grafheuvels heen en weder wiegde. ASTAF, de doodgraver, stond voor mij, leunende op zijnen staf; de treurige rustplaats nog eenmaal met zijn oog metende, begon hij met eene diepe zucht, de geschiedenis van zijnen ongelukkigen bloedverwant te verhalen. Zijne eenvoudige woorden hulden zich, als zij zijn dieper gevoel moesten uitdrukken, in die redepraal, welke den gemeenen man eigen is, en den oosterschen oorsprong van dit volk schijnt aan te duiden.

„Mijn geheugen," dus begon hij, „wanneer het zich die tijden van glans herinnert, is getrouw als de hond, die de kostbare kleederen zijns meesters nog bewaakt, wanneer zij dezen sints lang niet meer toebehooren; zoo zie ik nog de gezalfde des Heeren, de groote Czarin, hoe zij voor ons stond en haar oog op mij en mijnen broeder viel. Het was toenmaals de groote monstering der troepen, de Turken-oorlog bewoog het land, en het leger stond in de nabijheid van ons dorp verzameld. Die vlakte, welke gij voor ons ziet, die zich droef en ledig zoo ver voor ons uitspreidt, hadt gij toen eens moeten zien! Onafzienbaar door geen oog te meten, strekten zich de reijen der krijgslieden uit; officiers, generaals vlogen onophoudelijk op fiere rossen langs de gelederen heen. Trommelslag, kom-

mando woord, krijgsmuzijk klonk verdoovend door elkander, de heidegrond dreunde wijd en zijd van het dof gestamp der rossen, en ik geloof, de vogelen des hemels, verschrikt en schuw, ontvloden voor jaren lang deze streek.

De vorstin verliet terstond bij het begin der monstering haar rijtuig; op haar trots lijfros gezeten, vertoonde zij in het midden van den stoet generaals, in gestadige beweging. Toen gebeurde het, dat zij, bij eene afdeeling stand houdende, in het gesprek met eenen officier, haren handschoen liet vallen. Eer deze van zijn paard kon springen, trad de jonge Andrej uit het gelid, raapte den handschoen op en overreikte dien knielend aan de vorstin. Zij zag op hem en ook op mij, die naast hem stond, en dien blik, mijnheer, nimmer zal ik dien vergeten. De jonge Andrej was een schoon jongeling, de schoonste uit het dorp en misschien wel uit vele dorpen in het rond; hij was mijn broeder!

„Wanneer gij ooit," dus ging de doodgraver voort, „den stam der jonge berk gezien hebt, hoe hij, niet belemmerd door de aan den grond klevende lage, gemeene struiken, en niet door begeerig klimop omsponnen, geheel vrij van morsig mos, rank en buigzaam zijne frische geurige kroon in de heldere lentelucht omhoog heft, een schoon jongeling onder de oude stammen van het duistere woud, zoo was Andrej, een zoon, gelijk het gebed van elken vader dien van den hemel afsmeekt, een jongeling, gelijk elke schoone maagd dien met heimelijke zucht zich wenscht. Onder de moedige jonge krijgslieden was hij de moedigste; de liederen, die toen het geheele dorp kende, die thans nog menig oude grijskop aan zijne kleinzonen leert; hij zong ze het eerst onder begeleiding der *Calalaika* en juist hij moest de eenige zijn, die den algemeenen roem der keizerlijke wapens niet mede mogt behalen; hij alleen was uitgesloten uit de rei der dapperen, die hun bloed mogten sorten in die eeuwig merkwaardige dagen. Arme Andrej! nog zie ik u, tegen gindschen boom geleund; in de verte was uw oog gerigt, en gelijk de blik der geliefde het spoor zijner minnares volgt, zoo volgde de uwe de dappere scharen, die in de stralen des morgenroods met blinkend muzijkspel naar het veld der eer, naar het slagveld trokken. Het dorp

was als uitgestorven. Alles, wat nog kracht en moed in den boezem drong, had zich vrijwillig aan het leger aangesloten, slechts grijsaards, vrouwen en kinderen waren gebleven? Tot dezen gezelde zich thans de arme ANDREJ; hij verborg zich, op dat geen blik zijner makkers hem mogt treffen en bespotten. Wanhoop knaagde aan zijn hart en tranen rolden over zijne wangen, maar de Czarin wilde het niet anders."

„Wien de zon beschijnt, dien kleedt zij in goud en purper, al mogen ook bedelaarslompen zijne leden omhullen. Hoe het ook moge geschieden, de zoon des geluks stijgt onwederhoudbaar omhoog, en spoedig ziet men zijnen voet daar, waar de hoofden der menigte zich bevinden, zijn hoofd boven alle hoofden verheven, en de eerste zegeningen des jongen dags genietende. Dat paleis, hetwelk gij daar gezien hebt, liet de *Czarewna* toenmaals bouwen; men zeide, om het schoone jaargetijde alleen en ver van het gedruisch der stad door te brengen; maar ANDREJ mogt om haar zijn. Zij vond welgevallen aan zijne getrouwheid; zijne eenvoudige zeden, zijne ootmoedige verknochtheid. Wanneer hij haar met eenen traan in het oog gedurig smeekte, hem naar den oorlog te laten heen trekken, zoo bestrafte geen toornige blik zijne vermetelheid. Zij de keizers dochter, de in het purper geborene, vernederde zich, om de gunst van den armen zoon der heide te werven. Zij zelve onderwees hem in menige wetenschap en kunst. In de eenzame winteravonden bleef zij met hem alleen; bij het schijnsel eener vertrouwelijke lamp, ook alsdan verliepen de vlugtige uren in teedere gesprekken, door geen oor afgeluisterd. Lokte een schoone hemel hen in de opene lucht, zoo vertoonden in de stille lanen van den eenzamen tuin deszelfs beide bewoners zich te paard of te voet, maar altijd te zamen. Gelijk het dorpsmeisje aan de zijde haars uitverkorenen gaat, zoo wandelde de keizersdochter aan zijne zijde. Wie toen de woorden van liefde had kunnen afluisteren, de beloften, die van de lippen der hooggeplaatste vrouw vloeiden, hij had iets anders voorspeld, dan dat de broeder des schoonen gunstelings in den avond zijns levens de spade zoude hanteren, om voor zijne medebroeders eene rustplaats voor de stormen van het altoos wisselende lot te bereiden. Ja, mijnheer,

de luimen van het menschelijke lot zijn als de nachtwind der heide, als de wolken, die over hare treurige eenzaamheid zweven, altoos afwisselend. Laat mij mijn verhaal eindigen, opdat de woorden, die thans komen, niet het oor van een dezer hier sluimerenden treffen."

Hij zweeg en een traan rolde over zijne rimpelige wang. Mijn oog blikte met belangstelling op zijn gelaat; ik zocht mij de gelaatstrekken des schoonen Andrej te vertegenwoordigen, en mijne verbeelding vormde die uit de gelijkenis met het nog zeer welgevormde gelaat des grijsaards. „Nu," riep ik ongeduldig, na eene tamelijke lange poos, „gij vergeet, mij Andrej's verder lot te verhalen." — „Mijnheer," antwoordde Astaf de doodgraver, „schenk mij het omstandige verhaal daarvan vrij; ik ben overtuigd, dat zijne geschiedenis ook u verdriet zal doen, schoon gij hem niet hebt gekend, de trots mijner jeugd, de vreugde mijner dagen. Laat mij dus kort zijn. De vorstin vatte weldra liefde voor een ander man op, die, meer bedreven in hoofsche kunsten, haar hart duurzamer wist te omstrikken. De arme Andrej was haar toen spoedig te veel; hij moest voor altoos uit haar gezigt, en wanneer de grooten iets willen, dan is het reeds geschied, nog voor dat zij hunnen wil geheel hebben te kennen gegeven. Een officier, een nietswaardige twistzoeker, moest op haar bevel den jongeling beleedigen; deze natuurlijk daagde hem uit en men zegt, dat den armen jongen een blindgeladen pistool werd gegeven — zij schoten op korten afstand op elkander, en de vreemde officier had niet noodig gehad den naam van een der beste schutters te bezitten, zijn doel zoude hem toch niet ontgaan zijn; hij schoot den goeden jongen vlak in het hart en daarmede was de liefdesgeschiedenis uit. Het lijk werd bij nacht en nevel hier begraven, over zijn hoofd werd zijn degen verbroken, zijn naam, als die van een in het duël gevallene, aan de vergetelheid overgegeven. Zoo begraaft men hem, wien het oog des gezalfden mijdt, die gestorven is in de schaduw der ongenade. Slaap zacht, arme Andrej!"

Astaf de doodgraver, had zijn verhaal geëindigd; ik wist nu wiens ligchaam onder dien steen zonder naam verborgen lag. Vorstenlieveling, arme knaap, hoe zwaar hebt gij daarvoor geboet, dat een vorstelijke boezem met al zijn heimelijke gloed, met al zijn verleidelij-

ken glans tegens den uwen klopte! Waarom moest gij vallen, zoo roemloos vallen! Waart gij liever heen getrokken met uwe broederen; de dood op het bloedig veld der eer, onder het verdoovend krijgsgedruisch en het gejubel; der zegen hoe wenschelijk schijnt die bij dit stille, vergetene liggen in den hoek van een eenzaam kerkhof! Ja, geen grafschrift mag uw lijkgesteente sieren, want eene traan van vrouwelijke schaamte zou het steeds trachten uit te wisschen; het zou immers een gedenkschrift zijn, hoe vorsten beminnen!

Astaf scheen mijne gedachten te raden; hij naderde mij geheimvol en als vreesde hij, in den nacht, dien ons omgaf, de schreden des luisteraars te hooren naderen, fluisterde hij mij in het oor: „De hemel is regtvaardig! In den doodsnacht van den armen Andrej verlaat zij het prachtige vorstengraf, waar zij sluimert en komt hier. Ik zelf heb haar op den grafsteen zien zitten en weenen. De hemel is regtvaardig.

De Fransche omwenteling van Februarij 1848.

Het is ruim een jaar geleden, dat de eerste geweldige schok aan *Europa* werd gegeven, die zoo vele troonen deed instorten of waggelen, en in de staatsinstellingen en staatburgerlijke regten zoo vele omkeeringen en veranderingen te weeg bragt.

Roepen wij die eerste gewigtige gebeurtenis in eene korte schets in ons geheugen terug.

De omwenteling van Februarij, begonnen onder den kreet van *Leve de Hervorming*, eindigde onder den kreet van *Leve de Republiek!*

Onze lezers kennen de aanleiding tot die merkwaardige voorvallen. Eenige afgevaardigden der oppositie hebben het besluit genomen, om

zich aan een banket of maaltijd te vereenigen. Het ministerie geeft eerst verlof tot deze staatkundige demonstratie, maar welhaast van inzigt veranderd, verzet het zich tegen het regt van vereeniging. De afgevaardigden der linkerzijde protesteren; de gemoederen geraken in gisting.

22 Februarij. — Des morgens om tien uur, bevindt zich eene ontzaggelijke volksmenigte ter plaatse, door honderd afgevaardigden der oppositie den vorigen avond bepaald. Studenten in grooten getale, werklieden, burgers van allerlei rang bedekten het uitgestrekt plein voor de kerk *la Madeleine.*

Omstreeks half twaalf geraakt deze menschenmassa het wachten moede, in beweging en begeeft zich op weg. Men trekt over het plein der revolutie onder de kreten van: *Leve de hervorming!* en onder het zingen der *Marseillaise*, en begeeft zich naar de kamer der afgevaardigden, wier toegangen men bezet. De kamer is ledig.

Eenige oogenblikken later snellen de troepen aan. Dragonders en municipale gardes dringen de groepen van de overzijde der brug terug. Een regiment jagers, de muzijk aan het hoofd, vat post voor het paleis *Bourbon.* Een regiment linietroepen bezet de kaden en sluit de straten, die naar het paleis geleiden.

Ten een ure verschijnen de afgevaardigden, en dringen met moeite door de tallooze menigte, die zich op het plein der revolutie gevormd heeft. Weldra rukken detachementen dragonders en municipale gardes tegen de volksgroepen aan en werpen ze een groot eind in de *Champs Elysées* terug. De kreten en uitjouwingen der menigte weêrklinken tot in de kamer. De muzijk der jagers en der linietroepen beantwoordt die met *fanfares* en *airs* uit *opera's.*

Twee of drie uren lang heeft men het schouwspel van eene menigte burgers zonder wapenen, aan alle kanten door *charges* der ruiterij gedrongen, zich op het eene punt verstrooijende om zich op een ander punt weder te verzamelen, en met alle kracht roepende: *Leve de Afgevaardigden! Leve de Hervorming!*

Men zou denken, dat de kamer al met zeer gewigtige belangen bezig was, dat die kreten haar niet deden sidderen. Men behandelt de wet op de bank van *Bordeaux.* De geringste bijzonderheden daar-

van worden met de uiterste naauwgezetheid toegelicht. De heer Barrot treedt binnen, hij schijnt bezorgd, de heer Guizot is somber, de heer Thiers voert gesprekken. Van tijd tot tijd gaan en komen afgevaardigden, en brengen berigt, van hetgeen buiten de kamer voorvalt. Men verneemt, dat een man gedood is, vijf of zes menschen zijn gewond. Barrikades, van stoelen en planken gevormd, worden opgerigt in de *Champs Elysées*.

Om vijf uur, terwijl de heer Sauzet opstaat, om de zitting te sluiten, herinnert de heer Barrot, dat hij een voorstel heeft ingeleverd, om de ministers van staat in beschuldiging te stellen. De heer Sauzet antwoordt, dat men, zelfs volgens het reglement, het onderwerp der voorstellen, die men inlevert, niet kan opgeven. Dat van den heer Barrot zal *Donderdag* gelezen worden, roept de president. De vergadering gaat uit een; er werd geen woord gesproken, dat betrekking had op de omstandigheden. Des Donderdags was de Republiek uitgeroepen!

De meest zorgvolle berigten loopen van alle kanten in. Overal volksgroepen, kreten, aanvallen der ruiterij en op sommige punten krachtdadige tegenstand.

Om zes uur roepen de trommels de nationale garde bijeen. In verscheidene straten zijn barrikades opgerigt. Zij worden niet aangevallen, noch verdedigd.

De nationale gardes, die aan het appel beantwoorden, zijn weinig in getal.

In den loop van den avond, verheffen zich de barrikaden meer en meer, en men hoort het klein geweervuur in de straten *Transnonain* en *Bourg l'Abbé*.

De militaire magt ontwikkelt zich op een ontzagverwekkenden voet. Het geschut is op de boulevards en op de pleinen geplant.

23 Februarij. — Reeds vroeg in den morgen, zijn de studenten en kweekelingen der scholen in beweging. Zeer vele helpen de werklieden in het oprigten der barrikades.

Tegen 12 uur trekt eene bende van 500 in kielen gekleede mannen over het plein van het *Carrousel*, voorafgegaan door een vaandel en rigt haren weg naar de straat *Rivoli* en de *Champs Elysées*. De

hekken der *Tuileriën* zijn gesloten. De marsch dezer bende vindt nergens eenigen tegenstand.

Om 2 uur verdringt zich eene ontzaggelijke menigte op de *boulevards*, van de straat *Montmartre* tot *la Madelaine.* Men ziet vele werklieden en eenige nationale gardes in uniform.

De gemeenschap is vrij tot in de omstreken van het hotel der Kapucijnen. Maar, daar gekomen, ontmoet men patrouilles der municipale garde, die de beide *trottoirs* doen ontruimen langs de geheele lengte van het hotel van het ministerie van buitenlandsche zaken. Dit hotel is door de militaire magt bezet, en door zeer talrijke troepen omringd.

Voorbij het hotel der Kapucijnen ontmoet men op de *trottoirs* patrouilles der linietroepen met het randsel op den rug en hunne veldgereedschappen bij zich, even als in tijd van oorlog.

Om drie uren raakt men op het plein *de la Concorde* handgemeen. De municipale garde, te voet en te paard, doet eenige aanvallen aan den ingang der *Champs-Elysées.* Eene vrouw wordt door een paard vertreden.

De municipale garde maakt slechts gebruik van hare blanke wapenen. Het volk verdedigt zich door het werpen van steenen. De linietroepen wonen, onbewegelijk en met het geweer in den arm, dit treurig tooneel bij.

Om zes uur hebben er aanvallen plaats op de pleinen *de la Concorde* en *de la Madeleine.* Een huis in de straat *Saint Honoré* wordt tot hospitaal ingerigt, om de reeds talrijke gekwetsten op te nemen.

Lodewijk Filips kan voor een oogenblik gelooven, dat de storm over zijn hoofd zal heen trekken en hem niet bereiken, en dat eene verandering van ministerie, de naam van Molé in plaats van dien van Guizot, met eenige losse woorden van hervorming, dien zou bedaren. Reeds verlaat het volk, vertrouwende op de gegevene beloften, de barrikades. De *bouvelards* en alle groote straten zijn met eene opgewondene menigte vervuld. Alle vensters zijn verlicht. Maar het plotseling ontstaan gevecht bij het hotel der Kapucijnen doet alle begoocheling verdwijnen. Het door het geweervuur getroffen volk heft zijne gesneuvelden op, voert die door de straten en heeft nog slechts

eene gedachte, die der wraak. Terstond worden de straatsteenen uitgerukt, de barrikades vermenigvuldigen zich, de boomen der *boulevards* vallen onder de bijlslagen. De hekken worden verbroken en hunne stangen dienen tot wapenen. Men maakt zich alles ten nutte wat tot aanval of verdediging kan dienen, en de nacht van den 23 op den 24 Februarij verloopt met die verschrikkelijke voorzorgen, onder het gelui der alarmklokken en bij het schijnsel der flambouwen.

24 Februarij. — Bij het aanbreken van den dag is alles gereed. De boulevards, van het hôtel der Kapucynen tot aan de *Bastille*, toonen achttien barrikades achter elkander. waarvan sommige twaalf voeten hoog zijn. Sommige huizen zijn in forteressen herschapen.

Middelerwijl zien de linietroepen alles aan, zonder te handelen. Eene angstige verwachting is op het gelaat der soldaten te lezen. Om negen uur ontvangen de troepen bevel om terug te trekken. Zoodra zij zich in beweging zetten, doen de opstandelingen de kreten hooren van: *Leve de linietroepen! Leve de hervorming?* Nog slechts het kleinste gedeelte des volks is gewapend. De meesten hebben ijzeren stangen of straatsteenen. Plotselingen rukt eene volksmenigte uit de straat *Montholon* aan. Deze is welgewapend en allen hebben goed voorziene patroontasschen.

De nationale garde en de linietroepen verbroederen zich met het volk.

In deze oogenblikken ontbiedt de koning de heeren Thiers en Barrot bij zich. *Het was te laat.*

Terstond daarna doet de koning afstand ten behoeve van den graaf van *Parijs* en benoemt de hertogin van *Orleans* tot regentesse; maar het is wederom *te laat.*

Om half twee verlaat de koning te voet het paleis, zonder eenige der teekenen van het koningschap. De koningin vergezelt hem. Zij zijn omringd door een detachement van nationale gardes te paard, vermengd met adjudanten en ordonnansofficieren! Aan het einde der kade bij de *Pont-Fournant*, laat de koning van alle kanten gedrongen en reeds herkend, plotseling den arm der koningin los en geeft een teeken, dat hij wil spreken. Maar de verwarring en de opschudding nemen toe. De koningin, ten hoogste verontrust,

neemt haren gemaal bij de hand en voert hem op weinig afstands, naar een plek op de kade, waar een klein, met een enkel paard bespannen rijtuig stond. Het vertrekt in snelle vaart, langs den waterkant, en slaat den weg naar *Saint Cloud* in: het is het begin der ballingschap.

Middelerwijl heeft de opgewondene menigte eene geheel andere oorzaak voor haar gevoel, dan de toevallige verschijning eens grijsaards. De oorzaak der opschudding was deze. Het nieuws van den afstand des konings was bekend geworden. Bevelhebbers der nationale garde doorkruisen het plein *de la Concorde*, en berigten de troepen, sedert den morgen daar geplaatst, dat alles geëindigd is, en dat zij hebben af te trekken. Maar de municipale gardes, die een der posten op de hoeken van het plein bezet houden, verschansen zich daarin zonder naar iets te willen luisteren en geven vuur door de vensters en schietgaten. Ongewapende burgers, nationale gardes vallen getroffen neder, gelijk den vorigen avond vrouwen en kinderen voor het hôtel der Kapucynen. Terstond wordt de post bestormd; mannen uit het volk steken den tromp hunner geweren door de openingen, waaruit de belegerden vuren, twaalf municipale gardes worden vermoord, de overige door de vlammen verslonden, welke het wachthuis verteren.

Maar dit is nog niet genoeg. Deze dag is de dag der wraak. Al wat wapens draagt snelt eene bende te gemoet, die van de *boulevards* komt en de rigting naar het *Palais Royal* inslaat. De post van het *Chateau d'Eau* wordt aangevallen. Snel wordt eene barrikade opgerigt op den hoek der straat *Valois*. Er vallen eenige schoten. Uit het wachthuis wordt op deze losbrandingen geantwoord, en het gevecht is begonnen. Mannen uit het volk, nationale gardes, kinderen zelfs zetten in dezen laatsten strijd hun leven op het spel. Het gevecht duurt twee uren. Eindelijk is de post veroverd en een algemeene kreet verheft zich: *Naar de Tuilerien*, roept men, en ondanks de 3000 man voetvolk, de zes in batterij gestelde stukken geschut, en twee eskadrons en de municipale gardes, welke het plein van het paleis bezetten, trekt het volk kalm door de straat *Valois* naar het plein van het *Carrousel*.

De hekken staan open. Een eenvoudig luitenant der nationale garde begeeft zich als parlementair naar den hertog van *Nemours*, die met de generaals van zijnen staf zich daar bevindt. — Mijnheer, zegt hij, zes legioenen der nationale garde zijn op het punt de *Tuileriën* te omsingelen, het gevaar is dringend, en het bloed, dat vloeijen zal, komt op uw hoofd, want zij, die elkander gaan vermoorden, zijn broeders! — Deze woorden doen den hertog begrijpen, dat alles geëindigd is; hij geeft bevelen, om de troepen te doen terugtrekken, en een oogenblik later, neemt het volk de plaats in van het verdwenen koningschap.

Maar niet slechts dáár, ook in het paleis *Bourbon* werdt het drame gespeeld. De overweldiging der tribunes en van het halfrond der kamer door gewapende burgers, de heerlijke taal van *Lamartine*, besloten door den kreet: — De *troon in de Tuileriën is verbrijzeld en uit het venster geworpen!* — De hertogin van Orleans bevindt zich daar bevende, als vlugtelinge op de hoogste banken van het *centrum*. Aan hare zijden bevinden zich hare beide kinderen en de hertog van *Nemours*, die, een oogenblik later vermomd door een der vensters van het paleis ontvlugt.

Alles is afgeloopen. Het regentschap wordt geweigerd. Een voorloopig bewind wordt benoemd, en de menigte verlaat de kamer, om den optogt te vormen, die, tot aan het stadhuis, de nieuwe bestuurders van *Frankrijk* gaan vergezellen.

Tenzelfden tijde doorloopt eene proklamatie, of liever, een elektrieke vonk, *Parijs* van het eene tot het andere einde. Deze proklamatie behelsde slechts de namen der elf leden van het voorloopig bewind, en deze weinige woorden: *Geene Bourbons meer, Leve de Republiek!*

De omwenteling van Februarij was volbragt.

De Herstellende.

Na de gure wintertijden
  Volgt der lente zacht gebied;
Maar na bitter ligchaamslijden
  Komt herstelling altoos niet.

Arme kranke, menig stonde,
  Menig bang doorwaakte nacht,
Laagt gij hijgend op uw sponde
  Buiten kennis, zonder magt.

Ja, wel hebt gij veel gedragen;
  't Leven was geen leven meer.
Lange nachten, nare dagen,
  Laagt gij krachteloos ter neêr.

Doch zie na het felle lijden,
  Schenkt u God gezondheid weêr.
Hier volgt wel op 't leed verblijden,
  En uw hoop groeit meer en meer.

Ja, het venster vrij geopend
  In het zoele middaguur.
En zoo nieuwe krachten hoopend,
  Smaakt gij d' invloed der natuur.

Zie de planten weeldrig groeijen,
  Hoór der vooglen vrolijk lied.
Zie de bloemen schittrend bloeijen.
  Zoo iets toefde in lang u niet.

Hoe dus in gepeins verzonken ?
  Hoe zoo mijmrend? Ja het scheen
Of in de oogen tranen blonken ,
  En in de uwen niet alleen.

Wie zijn hart ooit voelde zwellen
  Van erkentnis, zal die traan ,
Die uwe oogen wilde ontwellen
  Zekerlijk niet misverstaan.

Zou geen dochter dankbaar wezen,
  Voor het heil, dat God haar gaf,
Die haar moeder deed genezen ,
  Opstaan van den rand van 't graf.

Zou geen dank in 't harte leven
  Van een moeder, door Godshand ,
Aan haar kind teruggegeven
  Dierbaar, eenigst huwlijkspand ?

Ja, wees dankbaar, zwakke moeder,
  Ook voor 't heil, dat u nog wacht.
Eerlang dankt gij d' Albehoeder
  Vol herstel en frissche kracht.

H. J. R.

GENUA.

Even als *Venetië* en gelijktijdig met dezen staat stond ook *Genua* als gemeenebest eeuwen lang aan het hoofd der Europesche handelsteden, en bekleedt ook thans nog als de voornaamste handel- en fabriekplaats in het koningrijk *Sardinië* een aanzienlijken rang onder de zeesteden aan de Middellandsche zee, en telt nog altijd digt bij de 90,000 inwoners. *Genua* is eene der schoonste steden van *Europa*, tusschen de zee en het gebergte ingesloten en gedeeltelijk tegen het laatste gebouwd. Deszelfs ligging is bekoorlijk, het is, vooral in de straten *Balbi*, *Nova* en *Novissima* met prachtige marmeren paleizen versierd, en dus den bijnaam, dien deszelfs bewoners het geven, *la Superba*, het prachtige, niet onwaardig, hoe wel de overige straten meestal naauw en morsig zijn. Amfitheatersgewijze ligt deze stad op de helling van den met schoone landhuizen bedekten berg aan den golf van *Genua* en levert zoo wel van de zee op de stad, als van deze op de zee een heerlijk gezigt op. Niet ligt zou het vallen eene stad aan te wijzen, die met meer heerlijke gebouwen prijkt, dan *Genua*. De St. Sebastiaans-kerk, de schoonste van allen op de hoogte van *Carignano* is enkel genaakbaar langs eene brug, die als het ware een gewelf boven een dal uitmaakt. Onder die staan nog huizen van zes verdiepingen. In de hoofdkerk, aan St. Laurens gewijd, zijn de grafkapellen der Doria's, Fiesco's en van andere aanzienlijke geslachten. De *Signoria*, in 1778, tot paleis voor den toenmaligen Doge gebouwd en waar thans de Senaat vergadert, het universiteitsgebouw, de beurs, het paleis van Andreas

Doria, de in kunstschatten zoo rijke paleizen Durazzo en Brignole, die van Serra, Balbi enz. behooren tot de prachtigste en merkwaardigste gebouwen. Onder de weldadige gestichten verdienen het paleis der armen, *l'Albergo del poveri*, voor 3000 personen geschikt, het gasthuis *Pamatone*, en het op een paleis gelijkend weeshuis, door de familie Fiesco gesticht, bovenal genoemd te worden.

Genua was even als *Venetië* reeds gedurende de kruistogten in de twaalfde eeuw door zijnen handel naar de *Levant*, de *Zwarte zee*, *Syrië* en *Egypte* tot rijkdom en aanzien gestegen en had als republiek onder eenen doge niet slechts een aanzienlijk gebied maar ook eene groote zeemagt verkregen. Sedert 1154 breidde het zijne heerschappij over *Montferrat*, *Monaco*, *Nizza* en de kusten der *Provence* uit, veroverde *Elba*, *Malta*, *Syracuse* (1204) en overwon zijne mededingers, de bewoners van *Pisa*, (1284) met welke het sedert meer dan twee eeuwen over het bezit van *Korsika* en *Sardinië* bloedige oorlogen gevoerd had. Het vernielde de zeemagt, den handel en de welwaart van het eenmaal zoo bloeijende *Pisa*. Maar het hoogste steeg *Genua's* magt na de vernieuwing van het Grieskch-Byzantijnsche rijk, kort na het midden der dertiende eeuw. Reeds lang had de nalatigheid der rijke bewoners van *Konstantinopel*, die te traag waren, om zich van eigene schepen tot het vervoer der Oostersche waren naar de overige landen van *Europa* te bedienen, den Genuezen een groot deel van den handel der Grieksche staten bezorgd, en de door hunne magt beschermde Grieksche keizers hadden hun niet slechts vrijheid van handel en tollen verleend, maar hun zelfs de voorstad *Pera* te *Konstantinopel* afgestaan. Door deze begunstigingen omvatte *Genua* langen tijd den handel van *Konstantinopel*, *Klein-Azië* en der *Zwarte zee*, en nam hier de zeestad *Kaffa* of *Teodosia* op het *Krimsche* schiereiland in bezit en maakte haar tot eene rijke stapelplaats voor de Oostindische waren, welke over de *Kaspische* zee werden aangevoerd.

Doch dezelfde naijver, die de Genuezen *Pisa* had ten val doen brengen, had een geweldigen en langen oorlog met de Venetianen ten gevolge. Beide republieken, magtig ter zee, en mededingsters op de Middellandsche zee zijnde, kon het niet anders of beider belan-

GENUA.

gens moesten in strijd geraken en tot hevige botsingen aanleiding geven. Zegevierend schenen de Genuezen den langen krijg ten einde te zullen brengen, toen zij, na eene beslissende overwinning ter zee, tot binnen de lagunen van *Venetië* doordrongen en de haven van *Chiozza* bestormden en veroverden. Doch de aarzeling van den Genueschen admiraal, die in den eersten schrik hoogst waarschijnlijk zich van *Venetië* zelf had kunnen meester maken, gaf den Venetianen tijd en den moed der wanhoop. Met bewonderingswaardige veerkracht rustten zij eene nieuwe vloot uit, hernamen *Chiozza*, versloegen de Genuezen en bleven meesters der zee.

Bij de uitputting, door dezen langen oorlog veroorzaakt, voegde zich als eene tweede oorzaak van *Genua's* verval, dat de Turken, na de verovering van *Konstantinopel* den Genuezen in 1475, de voorstad *Pera* afnamen en den toegang tot de *Zwarte zee* beletten. Voorts moesten ook de groote veranderingen in den handel, door de ontdekkingen op het einde der vijftiende eeuw, die aan denzelven geheel nieuwe en andere wegen openden, zoo wel den luister van *Genua* verminderen, als zij die van *Venetië* deden.

Doch geen der minste oorzaken van dat verval was gelegen in de verdeeldheden, die telkens onder de bewoners van *Genua* heerschten, en hun gemeenebest geweldige schokken toebragten. Onophoudelijk werd de staatsregeling veranderd. Men wist zoo weinig te heerschen als te regeren. Daar geene partij magtig genoeg was de andere te beteugelen, verkoos men nu eens een vreemd opperhoofd, onder den titel van *Podesta*, of was genoodzaakt zich onder de bescherming van vreemde vorsten te stellen; dan weder werd de waardigheid van Doge ingesteld, afgeschaft en hersteld.

De geslachten der Adorni en Fregosi waren, na hevige worstelingen eene eeuw lang beurtelings aan het hoofd van den staat (1415—1527). Ten tijde van keizer Karel V en koning Frans I van *Frankrijk*, die hevige mededingers, ook in *Italië*, had *Genua* zich onder de bescherming van *Frankrijk* gesteld. Deszelfs edelen dienden in de Fransche legers, doch die afhankelijkheid werd niet eens door binnenlandsche rust vergoed. De partijen, aan wier hoofd de beide genoemde geslachten stonden, woedden onderling. Toen bezat *Genua*

een edelen burger, den edelman Andria Doria, die door het Fransche hof beleedigd, zich in de dienst des Duitschen keizers begeven en dezen groote voordeelen verschaft had, vooral door de stad *Napels* te behoeden, van in de magt der Franschen te vallen. Ten gevolge daarvan mislukte de onderneming der laatsten geheel en al. Keizer Karel bood hem nu, zoo zegt men, tot belooning, de heerschappij over *Genua* aan; doch hij, een tweede Timoleon, weigerde die, en verzocht slechts om *Genua's* vrijheid, wanneer het hem gelukken mogt, de Franschen van daar te verdrijven. En het gelukte hem in éénen nacht, zonder bloedstorting. Toen door den senaat zijner vaderstad met den titel van vader des vaderlands vereerd, kondigde hij eene algemeene amnestie af, verbond de partijen door huwelijken en maatschappelijke verbindtenissen, en kende allen slechts eenigermate aanzienlijke burgeren, het regt toe om tot regeringsambten verkozen te worden, met uitzondering der beide geslachten der Adorni en Fregosi, die zoo langen tijd den staat beroerd hadden. Hij voerde in, dat de republiek door een doge zou geregeerd worden, die telkens voor twee jaren gekozen werd; nevens dezen werd de staat bestuurd door acht *governatori*, eenen raad der vierhonderden. Doria zelfs mengde zich onder de menigte der raadsheeren en werd nooit doge. In zijn 87ste jaar verzekerde hij, aanhet hoofd der vloot den Genuezen het bezit van *Korsika* en stierf vijf jaren later (1560.) Eenige jaren vroeger (1547) had hij door den aanslag van Fiesco zijn werk bijna weder zien vernielen (1).

Niet veel merkwaardigs levert de geschiedenis van *Genua* op van dien tijd af tot 1729. Toen stonden de *Korsikanen*, door verdrukking getergd, tegen hunne Genuesche gebieders op. Een Westfaalsch edelman, Theodoor von Neuhof stelde zich met den titel van koning aan het hoofd des opstands. Doch de Franschen, door *Genua* te hulp geroepen, noodzaakten koning Theodoor het eiland voor goed te verlaten. Hij stierf in armoede te Londen. Doch van tijd tot tijd barstten nieuwe onlusten op Korsika uit. In 1755 stelde de beroemde Pascal Paoli zich aan de spits, en waarschijnlijk zou de bevrijding

(1) Zie hierover onder anderen het *Hist. Rom. Album* van 1846 bladzijde 121 en 132, en het aldaar over *Genua* medegedeelde.

des eilands hem gelukt zijn, zoo niet Fransche troepen op nieuw de sterke plaatsen waren komen bezetten. Eindelijk stond *Genua* in 1786 het eiland *Korsika* aan *Frankrijk* af.

In 1797 werd de aloude republiek, nadat eenige onlusten tusschen den adel en het volk hadden plaats gehad, door *Frankrijks* alvermogenden veldheer in *Italië*, Napoleon Bonaparte, in een Ligurisch gemeenebest veranderd, welks regeringsvorm in 1802 door hem weder in eenen anderen veranderd werd, tot eindelijk in 1805 de geheele staat in het Fransche keizerrijk werd ingelijfd.

Vermelding verdient in dit voor *Genua* zoo droevige tijdvak de heldhaftige verdediging dier stad door den Franssben veldheer Massena in 1800, die zich ten spijt der talrijke overmagt der Oostenrijkers, en schoon het meerendeel zijner krijgslieden door het zwaard, door hongersnood en ziekten viel, met den uitersten heldenmoed twee maanden verdedigde, en toen geen voedsel meer overbleef, verklaarde zich met de bajonet den weg te zullen banen, indien men hem geene vrijen aftogt gaf. Men stond dien toe, en aan het hoofd van 8000 man, het overschot van 25,000, verliet de onverschrokken veldheer het tooneel zijner heldhaftige verdediging.

In 1814, bij den val der Napoleontische heerschappij hoopten de inwoners van *Genua* hunne onafhankelijkheid te herkrijgen, en het schijnt zeker dat de Engelschen hun daarop hoop gegeven hadden. Doch schrikkelijk vonden zij zich daarin bedrogen, daar de Engelschen na uit vrees voor eenen opstand, de stad bezet te hebben, dezelve als het ware, aan handen en voeten gebonden, aan haren ouden vijand, den koning van *Sardinie* overgaf, met wiens staten zij vervolgens volgens de op het Weener Kongres gemaakte bepalingen, vereenigd bleef.

De koophandel van *Genua*, hoezeer nog slechts eene schaduw van hetgeen hij vroeger was, is nog altijd aanzienlijk en heeft, na onder Napoleons heerschappij bijna geheel opgehouden te hebben, sedert de vereeniging met *Sardinië* weder eene niet onaanzienlijke uitgebreidheid verkregen. De fluweel- en zijde fabrieken handhaven op den duur haren verkregen roem. De bank van *Genua* of van *St. George*, de oudste wisselbank in *Europa*, werd in 1407 opgerigt. In 1800

gebruikten de Franschen de daarin voorhandene schatten om hunne soldaten te betalen. Het zoo bekende lottospel werd hier in 1620 voor het eerst ingevoerd, en vond sedert overal veel navolging, tot het in de meeste staten weder verboden werd.

Filippine Welser.

Wel aan, broeder Frans, laat mij thans eens hooren, hoe het bij u en in onze lieve vaderstad gaat? met deze woorden wenkte de heer Bartholomeus Welser, de veelvermogende raad van keizer Karel den *Vijfde*, zijnen broeder, den Augsburgschen koopman, om naast hem plaats te nemen. Bedachtzaam liet hij uit den zilveren kan den gouden stroom van het Rhijnsche druivennat vloeijen, en geur en smaak van den edelen drank naauwkeurig proevende, wachtte hij thans, met zelfbehagen en gevoel zijner eigenwaarde in den fluweelen leuningstoel zich uitstrekkende, naar het berigt des ondervraagden. Deze zuchtte eerst diep, en zeide toen, zijnen broeder de hand toereikende: „God moge het zoo besturen, dat de tegenwoordige rijksdag, waarop gij met zijne keizerlijke majesteit verschenen zijt, tot het welzijn des rijks en der Christenheid meer bijdrage, dan die, welke vóór twee jaren hier gehouden werd. *Duitschland*, geloof ik," — dus vervolgde hij met meer ijver, — „zal aan de Augburgsche besluiten van het jaar 1548 denken, die het droevige *interim* (1) hebben ingevoerd, hetwelk voor

(1) In die besluiten werd tot aan de beslissing der algemeene kerkvergadering aan de protestanten de kelk bij het avondmaal en het priester huwelijk toegegeven, maar zij daarentegen verpligt tot de herstelling der uiterlijke vormen van de katholieke godsdienst, die zij sedert twintig jaren hadden vaarwel gezegd.

katholicken zoo wel als voor protestanten een gruwel is." — „Wij zijn," hernam de geheime raad, „van den droevigen stand dier aangelegenheid volkomen onderrigt, daar gedurende ons tweejarig verblijf in de *Nederlanden* bijna dagelijks klagten en bezwaren over deze zaak uit *Duitschland* tot ons kwamen. Maar dat wij de staatkunde laten rusten, en zeg mij liever hoe gij het hier gemaakt hebt." — „Uit onze kantoren en faktorieen," hervatte de koopman met eenige schroomvalligheid, „zal het u aan de wekelijksche en maandelijksche berigten niet ontbroken hebben; mij en wat ons leven betreft, verloopen de dagen zoo tamelijk op dezelfde wijze." Zijns broeders blik ontwijkende, greep thans ook Frans Welser den voor hem staanden beker, maar slechts even zijne lippen nat makende, zette hij het kunstige drinkvat weder voor zich neder: „Eigentlijk is het uwe beurt van vertellen, en daar gij u op uw aanzien bij keizer en rijk tegen mij hebt beroemd, zoo zeg mij maar dadelijk, of de rijke Antwerpsche koopman Johannes Deens, even als onze eerwaardige medeburgers Anton en Raimond Tugger, een nieuw vorstelijk huis zal oprigten, daar zijne keizerlijke majesteit toch zoo wel bij hem als bij dezen het middagmaal gebruikt heeft." — „De keizerlijke genade brief benoemt de gebroeders Anton en Raimond Fugger toch slechts tot den gravenstand," merkte de geheime raad aan." — „Dat is wel waar," hernam de Augburgsche patriciër, maar die genade brief verleende aan de nieuwe graven waarlijk vorstelijke regten." — „Ja, ja," zeide Bartholomeus met het hoofd knikkende, „nog altijd zie ik, hoe zijne majesteit kort daarna zijne lip liet hangen en zich dus uitliet: „Nog nooit heb ik iets dergelijks verleend, en ben ook niet voornemens, zoo iets ooit weder te doen." — „En geene vijf jaren daarna," dus viel Frans zijnen broeder in de rede, „of keizer Karel verleende hun het nieuwe regt, om gouden en zilveren munten te slaan, dat dan toch wel een vorstelijk voorregt is." — „Waarachtig, broeder, als ik u niet beter ken," zeide de geheime raad lagchende, „zoude ik bijna denken, dat gij zelf naar eene grafelijke kroon en een vorstenhoed uitzaagt, en toch is uw haar nog digt genoeg, om uwen schedel warm te houden; en wat ons lieve Filippientje betreft, haar schijnen heure rijke lokken als met eene koningskroon te sieren.

Maar waarom hebt gij het kind, of om juister te spreken, de bekoorlijke jonkvrouw niet met u naar de stad genomen, op dat haar bevallige groet haren oom het welkom bragt?" — Bij deze woorden sloeg de koopman zijne oogen bijna verlegen neder, hij greep op nieuw den beker, en het was, als of hij in de sterke en haastige teug, welke hij daaruit deed, moed wilde scheppen tot eene bedenkelijke mededeeling. BARTHOLOMEUS legde echter die buitengewone snelheid in de gebaren van FRANS anders uit, hij vreesde, dat zijne scherts hem kon beleedigd hebben, en bepaalde zich dus nu tot de beantwoording der door zijnen broeder gedane vraag: „Neen, neen, FRANS, JOHANNES DEENS is de man niet, om zijne edele, in alle werelddeelen bekende en geëerde firma tegen eenen naam te verruilen, die toch slechts als lood klinkt; hij denkt er niet aan om graaf, nog minder om vorst te worden, ofschoon hij toch aan den anderen kant niet te min een wonderlijke snaak is."

Een donkere blos steeg bij deze laatste woorden des geheimen raads op het gelaat van den Augburgschen koopman; hij hield zijnen blik strak op den grond gerigt. „Het is waar," dus ging de eerste voort, „dat onze keizerlijke meester zich bij zijne reize door *Antwerpen* bij hem te gast genoodigd heeft. Tusschen ons gezegd, de wissels, die op het achtbare huis JOHANNES DEENS getrokken waren, waren vervallen, en de zak des keizers weder ledig; dus moest nu het buitengewone eerbewijs het doen, en zou de koopman in plaats van de uitgeleende kronen ten minste het kronendragende hoofd des glorierijken schuldenaars in zijn huis ontvangen. De maaltijd was gelijk het behoort, doch tevens zoo, als een door God gezegende koopman, dien bij plegtige gelegenheden gewoonlijk aanlegt; ook liet de oude man zich de eer niet ontnemen, om zelf de schotels voor den keizer te plaatsen. Maar wat gebeurt na tafel? Toen de keizer zijnen gastheer zoo gelukkig en goed geluimd ziet, brengt hij het gesprek ook op de vervallen schuld; DEENS, niet linksch, haalt terstond des keizers eigenhandige schuldbekentenis uit zijnen zak, en reikt haar aan den keizer over; deze ziet half verlegen rond, en nog eer hij een woord spreken kan, neemt DEENS de schuldbekentenis weder uit de hand des keizers en werpt die in het vuur op den

haard. Met de grootste Hollandsche bedaardheid verklaart hij hierop aan onzen verblufd staanden meester; dat de eer, die zijne keizerlijke majesteit hem en zijn huis had aangedaan de geheele geldschuld voldaan had." — BARTHOLOMEUS eindigde zijn verhaal met een hartelijk gelach, en met hem instemmende hernam FRANS: „Het is zoo als gij zegt, broeder, DEENS gaat zijnen eigenen weg, even als de gebroeders FUGGER en als BARTHOLOMEUS WELSER." — „Nu, het verheugt mij, dat gij zoo medelacht," zeide de geheime raad, „want ik weet toch, dat gij van het gewigt des handels en dat eens echten koopmans, wiens handteekening en wissels op de geheele bekende aarde eer bewezen wordt, trots den besten potentaat of grooten heer, nog al het een en ander kunt zeggen, waarbij ook mij het hart ruimer kan worden. Intusschen houden wij het toch ook met dat, wat de handen vult, en dus houd ik het, wat gij er ook tegen zeggen moogt, altijd voor eene gelukkige gedachte, dat ik voor de twaalf tonnen gouds, die ik gezamenlijk met de FUGGERS aan zijne majesteit heb voorgeschoten, mij onderpand heb laten geven in de oude en nieuwe wereld. De drie toenmaals (1528) te *Kadix* uitgeruste schepen zijn onder het bevel van onzen Ulmerneef, AMBROSIUS DALFINGER in eene gelukkige haven binnen geloopen, en daar de keizer, evenmin als zijn opvolger, het pand bezwaarlijk ooit van ons zal kunnen inlossen, zal de vlag der WELSERS ook wel verder in de provincie *Venezuela* wapperen als in hun eigendom." — „Als een banier der geregtigheid en der goede tucht en orde willen wij hopen!" hernam de Augburgsche patriciër. „Broeder! broeder!" vervolgde hij met nadruk, „er loopen nopens het voeren van onze vestiging aldaar kwade geruchten, die, wanneer zij waarheid behelsden, den Duitschen naam in een slechten reuk konden brengen." — „Eenige afwijkingen en overtredingen van de gegevene bevelen en voorschriften mogen misschien wel plaats gehad hebben," zeide thans broeder BARTHOLOMEUS op eenigzins lageren toon; „intusschen zullen wij immers binnen korten tijd den jongen RUPRECHT DALFINGER hier in *Duitschland* begroeten, die zijn FILIPPIENTJE naar de nieuwe wereld komt afhalen, en zij, eene vrome koningin, zal de lieden daar wel goed en zacht weder schenken."

Frans Welser had gedurende de laatste woorden zijns broeders weder met een bedenkelijk gelaat naar den grond gezien, doch thans zich plotseling oprigtende, zeide hij, als om den last, die hem de borst beklemde, maar spoedig van zich af te werpen, op een vasten, bijna snijdenden toon: „Luister, Bartholomeus," van die zaak kan nooit of nimmer iets worden. — De geheime raad zette den beker, die hij juist aan zijnen mond wilde brengen, haastig op de marmeren tafel neder en zag, als versteend, zijnen broeder vragend aan. „Ik kan mijn kind niet in den vreemde verstooten," zeide Frans niet zonder hevige inwendige beweging; „kort om, er bestaan honderd redenen om de zaak met den jongen Ruprecht Dalpinger voor afgedaan te houden!" — „Woord en handslag te verbreken!" bromde de geheime raad, zijn hoofd schuddende, en als vertrouwde hij zijne eigene ooren niet. Frans Welser zuchtte, zijne oogen naar den grond slaande uit het diepst zijns harten, en aarzelend zijnen broeder aanziende, wilde hij juist op nieuw de lippen openen toen deze, opstaande, met nadrukkelijken ernst aldus begon: „Luister, Frans, gij weet, dat ik mijn leven lang niets om gebabbel of kwaadsprekendheid gegeven heb; en wat u en mijne lieve nicht betreft zoo ken ik u beiden door en door, en dat niet eerst sedert gisteren. Echter mag ik u niet verzwijgen, hoe mij ter ooren is gekomen, dat de aartshertog Ferdinand, de neef van onzen genadigen keizer, het gewaagd heeft, bij mijn lief Filippientje sterk zijn hof te maken, en wel sedert den dag toen hij haar bij gelegenheid der rijksvergadering voor twee jaren alhier voor het eerst gezien heeft. Nu, nu, broeder Frans, het bloed behoeft u niet zoo naar het hoofd te stijgen! — Zoo als gezegd is, ik ken u, ken ons Filippientje, maar ik ken ook den jongen vurigen aartshertog en den loop zoowel als de tong der wereld. Overleg de zaak nog eens van dezen kant, en vraag u zelf als vader en filozoof, als raadsheer der vrije stad *Augsburg* en als Welser, op uw geweten af, of het toch niet beter zou zijn, de beide jongelieden heel ver van elkander te brengen!" — Of heel digt bij elkander!" barstte thans Frans uit, en terwijl hij langzaam uit zijnen armstoel oprees en voor zijnen broeder trad, zeide hij thans met volkomene bedaardheid tot den verbaasden geheimen

raad: „Ja, BARTHOLEMEUS, zoo als ik u zeg, zoo is het. Ik heb de roerende beden van den jongen prins niet langer kunnen wederstaan, hem mijn kind niet langer kunnen weigeren, om hetwelk hij in tucht en eer sedert twee jaren vrijde, en zoo is dus in alle stilte de priesterlijke inzegening geschied en het huwelijk voltrokken." „Met den aartshertog FERDINAND? den tweeden wettigen zoon van FERDINAND, verkoren Roomsch koning van *Duitschland*?" vroeg de verbleekte BARTHOLOMEUS met bijna sidderende lippen, terwijl hij met zijne hand haastig over zijn voorhoofd en gelaat streek en naar zijne gouden halsketting voelde, om zich te overtuigen, dat hij waakte. — FRANS knikte tweemaal met het hoofd en hernam bedaard: „Het is zoo!"

In dit oogenblik klopte men aan de deur, en zonder op het „binnen" te wachten, opende een keizerlijke lijfbediende dezelve en ontbood met een bedenkelijk gelaat en dringende woorden den geheimen raad terstond bij zijnen meester. — „Broeder, broeder, hoe zal dat afloopen?" vroeg BARTHOLOMEUS met eene onderdrukte stem, nadat de edelknaap zich verwijderd had. „Ik wed, de verrader heeft niet geslapen en de groote tijding al reeds ter ooren gebragt van den oom en den vader; den keizer en den koning, en zoo niet, rust dan op mij als een getrouwen dienaar, de pligt niet, onzen heer de dwaasheid van zijnen jongen neef en mijnen ouden broeder bekend te maken? God sta ons bij! daar zal zich een storm en onweder verheffen?"

Met bedenkelijk hoofdschudden legde de geheime raad zijnen halskraag in de behoorlijke vouwen, greep zijn baret en was gereed den zuren gang te doen. Daar trad de Augsburgsche patriciër hem in den weg en zeide met waardigheid: „Ik kan, wat in deze zaak gebeurd is, noch ongedaan maken noch er berouw over gevoelen. Gij, broeder BARTHOLOMEUS, zult naar pligt en geweten handelen, zoowel jegens uwen heer als jegens mij en mijn huis. Zie, de jonge FERDINAND werd waarlijk mijn zoon, voor het bezit van FILIPPINE gaf hij den aartshertog daaraan, en dus in mijn gevoelen, dat de nieuwe wereld ons veiligheid zal schenken voor den toorn zijner majesteit, en de provincie *Venezuela* den prins meer gebied en land zal geven, dan hij hier achterlaat." — De keizerlijke raad deed bij deze kalme

vastberadenheid zijns broeders van verbazing eenen stap terug; maar, zich herstellende, zeide hij terwijl hij hem, hoewel nog met een bedenkelijk gelaat, de hand reikte: „Dat verhoede God, dat ik beleven zoude, mijnen eenigen hartelijk geliefden broeder zoo uit ons vaderland, ja uit onze Europesche en oude wereld verdreven te zien. De storm zal immers," — dus vervolgde hij, zich en zijnen broeder te gelijk moed insprekende — „zoo als wij willen hopen, wel te bezweren zijn. Tusschen ons, de keizer en zijn koninklijke broeder zijn thans op een tamelijk gespannen voet, omdat de laatste en zijn erfprins Maximiliaan er niet toe willen besluiten, den keizer voor zijnen zoon Filips de opvolging in *Duitschland* toe te staan, en wie weet of dit wrokken der broeders ons niet te stade komt; maar houd mij, om 's hemels, wil thans niet langer op."

Met deze woorden schudde Bartholomeus Welser zijnen broeder Frans nog eenmaal de hand tot afscheid en begaf zich met een nadenkend gelaat en afgemetene schreden op weg. Hoe langzaam hij echter ook ging; het gevreesde doel was toch spoedig bereikt, en Bartholomeus stond in het vertrek van zijnen heer en keizer voor dezen en diens broeder, den koning Ferdinand. — Uit de van toorn vonkelende oogen, die hem tegen schitterden, kon de binnen tredende terstond het besluit opmaken dat hetgeen hij daareven van zijnen broeder vernomen had, ook geen geheim meer was voor de beide gekroonde hoofden.

„Keizer Karel" — dus verhaalde hij naderhand zelf het voorgevallene — „zat daar, als of hij mij met zijne oogen wilde vernietigen, en de opgeruimde gelaatstrekken des edelen Ferdinands waren van toorn misvormd. De keizer viel mij hard aan en zeide onder anderen: „Ik zou het nooit geloofd hebben, dat de oude Welser er op uit was, om mij, mijn geslacht en keizerlijk huis voor altijd te beschimpen!" — Dat trof mij boven mate en ik antwoordde daarop: „Uwe keizerlijke majesteit kan mijn gedrag en mijne handelwijze in allen deele op het gestrengste doen onderzoeken; overal hoop ik door Gods bijstand als een getrouwe en ijverige dienaar mijns genadigen meesters bevonden te worden; en wat de zaak betreft, die mij thans voor zijnen troon aanklaagt, kan ik er een eed op doen,

dat ik juist in deze oogenblikken eerst daarvan onderrigt ben geworden, ja, dat uwer majesteits boodschapper mij in de strafrede heeft gestoord, waarmede ik mijnen dwazen broeder overlaadde, daar hij als burger eener vrije Duitsche rijksstad volstrekt niet aan de onbetamelijke beden en smeekingen des jongen aarstbertogs van *Oostenrijk* behoefde toe te geven." Bij deze woorden stampte koning FERDINAND met den voet; het scheen, dat bijna een glimlach om den hoek van 's keizers mond speelde; hij wenkte zijnen broeder, bedaard te blijven; WELSER ging met zijne verdediging voort: „Zeg, dus sprak ik, paste het al, dat de grootvader onzer majesteiten, de in God gestorven keizer MAXIMILIAAN, de begravenis eens linnenwevers bijwoonde, zoo als onder den boog voor de kerk te *Hall* te lezen staat, daarom behoeft toch nog zijn kleinzoon de aartshertog niet als vrijer aan het huis van een overoud edel patricisch geslacht te kloppen; nooit, broeder, had gij hem moeten binnen laten!" — Koning FERDINAND werd beurtelings rood en bleek, en men zag, hoe zijn bloed inwendig kookte, doch hij moest zich vergenoegen, met zijne handen krampachtig te ballen, want weder wenkte de keizer hem, bedaard te blijven; hij zelf echter zeide met schijnbaren toorn tot zijnen vroegeren lieveling: „Zeg, oude lasteraar; weet gij dan niet, dat JACOB FUGGER, wien mijn keizerlijke grootvader, zaliger nagedachtenis, in 1503 de laatste eer bewees de stamvader van het grafelijk geslacht der FUGGERS van *Kirchberg* en *Weissenhorn* is, hetwelk, even als hij, zelf, keizer en rijk goede diensten heeft bewezen, en daarom met regt goed aangeschreven stond?"

„Uwe keizerlijke majesteit moge mij vergeven," zeide WELSER met de moedige gebaren en listige blikken; „maar uwe majesteit zeide zelve zes en dertig jaren later van den neef diens eerbiedwaardigen JAKOBS, toen koning FRANÇOIS ons te *Parijs* zijnen schat liet zien: „Ik heb te *Augsburg* eenen linnenwever wonen, die kan dat alles met zijn eigen geld betalen." — Ter goeder ure aan een zijner vernuftige gezegden herinnerd, kon de keizer den ouden dienaar, die zooveel met, en van hem ondervonden had, niet meer zoo toornig aanzien. Maar deze, zijn voordeel ziende en gebruikende, vervolgde: Mijn hooge heer en genadige keizer gelieve niet te denken, dat ik

den FUGGERS hunnen oorsprong zoude hebben willen verwijten; hoe zou mij dat invallen bij lieden, bij welke uwe majesteit uit en ingaat. Maar wie denkt niet gaarne aan zijne eigene vaderen, wanneer hij trotsch op hen mag zijn? Ja, gelijk uwe majesteit niet versmaadt, van de hoogte zijns keizerlijken troons naar de rots der *Habsburg* neder te zien op *Werner*, derzelver bouwheer, wiens voorvaderen tot de zevende eeuw opklimmen, zoo moge mijn genadige keizer het zijnen dienaar vergeven, wanneer hij eenigzins trotsch is op zijne afkomst van den roemrijksten en getrouwsten aller keizerlijke dienaren, van den zegerijken veldheer des grooten JUSTINIANUS, van BELISARIUS, die de zesde eeuw met zijnen krijgsroem vervulde." — „Halt, BARTHEL!" viel de keizer hem spottend in de rede; „verbeeldt gij u in staat te zijn, deze afstamming te kunnen bewijzen en zonder struikelen en sprongen tot uw stamheer op te kunnen klimmen?" „Uwe majesteit!" antwoordde BARTHOLOMEUS met hoogmoedig zelfgevoel, „ik reken mij zelfs in staat te bewijzen, dat de WELSER's zich nooit en nergens hunnen stamvader hebben onwaardig getoond. Sedert JULIUS WELSER, wiens zoon OCTAVIANUS zich het eerst hier te *Augsburg* gevestigd heeft, in de tiende eeuw, van keizer OTTO *den eersten* wegens zijne oorlogsdaden tegen de Hongaren plegtig tot ridder geslagen werd, hebben de WELSER's niet opgehouden zich jegens keizer en rijk op velerwijze verdienstelijk te maken."

Nu brak, hetgeen hem zelden gebeurde, keizer KAREL in een schaterend gelach uit en zeide: „Maak, dat gij weg komt BARTHEL; anders brengt uwe welsprekendheid het nog zoo ver, dat de Habsburgers voor de hun aangedane eer dankbaar moeten zijn!" BARTHOLOMEUS, zeer verheugd, dat het gesprek deze wending had genomen, draalde niet, in alle onderdanigheid van den keizer afscheid te nemen. De keizer, die, zoo als wij reeds weten, met zijnen broeder wegens de erfopvolging op den keizerlijken troon en in het algemeen wegens de Duitsche zaken overhoop lag, wendde zich thans met zijne gewone deftigheid tot dezen, en zeide met de drooge gelatenheid des spots: „De zaak is eenmaal gebeurd, en uwe majesteit denkt veel te Duitsch, om niet, na hetgeen wij zoo even nopens

de groote verdiensten van het veroude en doorluchtige geslacht der WELSERS jegens dit uw geliefd toekomend Duitsch keizerrijk vernomen hebben, de verbindtenis met den zeer achtbaren handels- en raadsheer der vrije rijksstad *Augsburg* goed te keuren." — Met deze woorden keerde KAREL den koning FERDINAND den rug toe en verklaarde, dat verder over deze zaak niet meer moest gesproken worden; ook liet hij zijnen neef, den aarsthertog FERDINAND, geene andere werking zijns keizerlijken toorns gevoelen, dan dat deze niet meer voor zijn aangezigt mogt verschijnen. Door de voorspraak van den erfprins, den aartshertog MAXIMILIAAN, langzamerhand zachter gestemd, vergenoegde zich ook koning FERDINAND met zijnen zoon slechts uit zijne tegenwoordigheid te verbannen, zonder iets tegen hem of zijn huisselijk geluk te vervoegen. Dit laatste werd den jongen vorst in de ruimste mate door de even zoo beminnenswaardige en goede als schoone en geestvolle FILIPPINE bereid. In de bekoorlijke Alpendalen in *Tyrol* leefde het jonge paar slechts met zich en hun eigen geluk bezig, eene reeks van gelukkige jaren.

Eerst nadat keizer KAREL de kroon had nedergelegd en overleden was, en FERDINAND als zijn opvolger reeds eenige jaren op den keizerlijken troon gezeten had, mogt FILIPPINE gelukken, wat tot dusverre aan alle bemiddelaars en de nederigste beden des jongen aartshertogs onmogelijk geweest was. Hare bevalligheid en geestrijke beminnenswaardigheid en eene gelukkig uitgevallene list wonnen haren gemaal eindelijk de volkomene vergiffenis zijns keizerlijken vaders. Door hare beide zonen ANDREAS en KAREL vergezeld, wierp FILIPPINE zich voor de voeten haars schoonvaders, die haar niet kende en droeg hem hare geschiedenis, onder veranderde namen en omstandigheden, met zulk eene roerende welsprekendheid voor, dat de goedhartige en regtvaardige FERDINAND haar de verzekering gaf, van bij den vader haars gemaals zijnen keizerlijken invloed ten sterkste daartoe te zullen doen gelden, dat deze zoon en kleinzonen in gunst zoude aannemen; zoo hij echter bij zijne halsstarrige weigering mogt blijven volharden, dan zou hij, de keizer zelf, FILIPPINE en haren kinderen tot vader verstrekken. Toen daarop de schoone jonge vrouw, diep bewogen, haren waren naam te kennen gaf, trok de keizer zijn

woord niet weder in. Ferdinand schonk den aartshertog vergiffenis en bewees hem en zijne schoondochter zijne volkomene liefde. Hunne kinderen werden terstond als wettig erkend en tot markgraven van *Burgau* benoemd. Andreas de oudste, wijdde zich aan den geestelijken stand en werd kardinaal; de tweede, Karel, muntte door heldenmoed in de Spaansche en Hongaarsche oorlogen uit en stierf, in 1618, zonder erfgenamen na te laten. Filippine zelve leefde in den echt met haren vorstelijken gemaal, gelukkig en geluk verspreidende, eene lange reeks van blijde jaren. Toen het uur des scheidens voor het beminnende paar sloeg, en Filippine in 1580 te *Inspruck* door den dood van de zijde haars geliefden echtgenoots werd weggerukt, bleef deze niet alleen zijn geheel volgend leven om haar treuren, maar zocht ook op onderscheidene wijze hare nagedachtenis bij de nakomelingschap te onderhouden en te eeren. Zoo stichtte hij vele vrome en weldadige inrigtingen tot aandenken aan de overledene, en liet een gedenkpenning met hare beeldtenis slaan; met het opschrift: „*Divae Fhilippinae.*" Ten bewijze hoezeer Filippine bij de overige leden van het keizerlijke huis in eere was, strekt, dat hare afbeelding in het slot te *Schönbrunn* bij de overige familie portretten bewaard werd; tot op den huidigen dag verkondigen die schoone en geestvolle gelaatstrekken den zieleadel en de goedhartigheid dezer voortreffelijke vrouw.

Rudolf Kühnapfel.

(Bijdrage tot de Lijfstraffelijke Regtspleging.)

Tusschen de aan de *Oostzee* gelegene Pruissische steden *Elbing* en *Koningsbergen*, die reeds vroeg met de geheele Germaansche bevolking der Oostzeekusten de hervorming aannamen is het roomsche bisdom *Ermeland*, aan het *Frische haff* in stand gebleven, en heeft veel eigenaardigs en bijzonders in zeden en geloof behouden. Nog voedt daar een duister bijgeloof gewoonten en misdaden, dat men bij de Noordduitsche beschaving niet meer zou verwachten.

Frauenberg, aan het *Frische haff*, is tegenwoordig de zetel des bisschops. De woningen des bisschops en der domheeren, benevens de oude kloostergebouwen, liggen op een niet onaanzienlijken heuvel welke door de stad van de haven gescheiden wordt. Ten tijde der Duitsche ridders was *Frauenberg* eene aanzienlijke plaats. Het bisschoppelijk verblijf, gewoonlijk de kloosterhof genoemd, toont intusschen, hetzij in pracht of in trotschheid der gebouwen, niets van de vroegere heerlijkheid.

Op dezen, van de stad verwijderden, hof houdt de bisschop van *Ermeland* zijn verblijf, hetwelk inwendig evenmin aan de pracht der verblijven van de trotsche prelaten der middeleeuwen herinnert. De rust en stilte dezer woning paste wel bij het eenvoudige, vreedzame karakter des bisschops, Stanislaus von Hatten. De zeven en zeventig-jarige grijsaard had den naam, een zacht, vriendelijk man en priester te zijn. Zijne geheele huishouding bestond uit twee mannelijke dienstboden en twee dienstmaagden benevens eene een en zeventig-jarige huishoudster, Rosalie Pfeifer, die het toezigt over alle huishoudelijke zaken voerde. De huishoudster woonde beneden, de bisschop had zijne woon- en slaapkamer één trap hoog. Slechts de mannelijke dienstboden mogten in deze kamers verschijnen.

De bisschop lette stip er op, dat zijne bedienden de openbare gods-

dienstoefeningen bezochten. Zoo had hij ook op den derden Januarij 1841 zijne vier dienstboden naar de zich in de stad bevindende kerk gezonden, om de aldaar gehouden wordende godsdienstoefening bij te wonen. Hij zelf was met zijne huishoudster te huis gebleven.

Het was zes uren des avonds toen de dienstboden den berg afgingen. De bisschop, alleen boven in zijne slaapkamer gebleven, schijnt den stillen avond tot huisselijke godsdienstoefening gebruikt te hebben. Iets over zevenen, keerden de beide dienstmaagden het eerst uit de kerk terug. Tot hunne verwondering vonden zij de huisdeur open, terwijl zij zich toch duidelijk herinnerden, dat de bisschop, eer zij heen gingen, de huishoudster uitdrukkelijk bevolen had, die te sluiten. Zij zochten de huishoudster in hare kamer beneden; maar zij was er niet. In het geheele huis heerschte eene stilte. Naar boven durfden zij niet gaan; omdat dit streng verboden was, en wachtten dus op de terugkomst der beide mannelijke bedienden. Zoo verliep een half uur in pijnlijke verwachting. Toen eindelijk een der knechts uit de stad terugkeerde, en van de dienstmaagden de bijzonderheden vernam, die haar was in het oog gevallen, snelde hij terstond naar boven en naar de woonkamer des bisschops. Daar vond hij zijnen meester op den grond liggen, met het gezigt naar beneden, zonder teeken van leven en badende in zijn bloed. Op eenigen afstand van daar zat de huishoudster op eenen stoel bij den kagchel. Ook zij bloedde hevig en was geheel bewusteloos.

De bediende maakte gerucht en riep de overige dienstboden. Ook de domgeneesheer kwam ijlings, later ook eenige domheeren en geregtelijke personen. De toegebragte geneeskundige hulp bleef vruchteloos, ten minste voor zoo ver den bisschop betrof; zijn ligchaam was nog wel warm, maar zijn hersenpan was gespleten. De huishoudster leefde nog, maar men ontdekte terstond vele wonden aan haar hoofd. Zij was bezinningloos en buiten staat verstaanbaar antwoord te geven. Twee commodes, waarvan de eene in de woonkamer, de andere in de daaraangrenzende slaapkamer open stond, duidden aan dat hier moord en roof gepleegd waren. Men stelde alles in het werk, om onmiddellijk de toedragt der zaak op het spoor te komen. Bij de opening van het lijk, op den 7 Januarij, bleek,

dat aan den bisschop vijf, bijna allen gapende wonden, terwijl hij nog leefde, met volle kracht toegebragt waren, door middel van een snijdend werktuig; drie daarvan waren diep in den hersenpan doorgedrongen. Vier dier wonden werden beschouwd als onvoorwaardelijk en bij den ouderdom des ongelukkigen in allen gevalle, ieder den dood te hebben moeten veroorzaken.

Ondanks alle inspanningen der geneesheeren moest men ook spoedig de hoop opgeven, om het leven der huishoudster te behouden. Zij kwam zelfs niet tot bewustzijn, en uit hare onverstaanbare woorden, in de wondkoorts gestameld, kon men zoo goed als niets nopens den dader opmaken. ROSALIE PFEIFER stierf den 8 Januarij. De geneesheeren verklaarden, dat van de vele wonden, die haar even als den bisschop, door een scherp, snijdend werktuig, en wel aan den schedel, het hoofd en den regterarm toegebragt waren, twee als volstrekt doodelijk moesten beschouwd worden en den dood ten gevolge gehad hadden.

Maar voor er nog iets van het boven verhaalde gebeurd was, heerschte in geheel *Frauenburg*, zoodra het gerucht der misdaad zich door de stad verspreid had, slechts één gevoelen: RUDOLF KÜHNAPFEL en niemand anders heeft den moord gepleegd.

Deze RUDOLF was de zoon van een kleermaker daar ter plaatse; zijne beide ouders leefden nog en waren als eerlijke lieden bekend. Ook hij was kleermaker van beroep, en werkte nu eens bij zijn vader, dan bij andere bazen. Maar hij was een ontevreden, woest, somber mensch, wien men tot vele dingen in staat rekende, zonder juist zeer veel kwaads van hem te weten; want de misdrijven, waarom hij tot dus verre was gestraft geworden, verrieden wel een halsstarrig, vermetel karakter, maar er bestonden geene redenen om te denken dat hij een roover en moordenaar kon worden. Hij leefde niet liederlijk, was geen zuiper, geen dief. Hij arbeidde en verdiende zijn brood, maar slechts met verbeten wrok, dat hij arbeiden en zijn brood met de naald verdienen moest. Een roof of moord zou niemand hem toegeschreven hebben. Maar den bisschop dacht men, kon slechts hij vermoord hebben; want hij haatte de geestelijken en noemde hunne bezittingen onregtmatig verworven goed. Van deze ge-

voelens had hij jegens niemand een geheim gemaakt. Ja hij had reeds vroeger dreigende brieven aan den bisschop geschreven.

Maar de omstandigheden schenen weinig voor het algemeene gevoelen te pleiten. De moord kon slechts tusschen zes en zeven uur des avonds begaan zijn, en reeds voor zeven uur zat RUDOLF, zoo als hij gewoon was, in de herberg, dronk zijn glas bier en speelde bedaard kaart. Om 8 uur kwam het berigt in de herberg, dat de bisschop vermoord was geworden. De ontroering en schrik waren zeer groot. Ook RUDOLF scheen, even als de anderen, ontzet. Verscheidene gasten gingen heen, maar de kaartspelers bleven. Het spel werd intusschen dikwijls afgebroken door aanmerkingen, herinneringen en gesprekken der aanwezigen. Het was reeds elf uur, toen RUDOLF naar huis ging. Intusschen klonk de stem van het algemeen, dat hem verdacht hield, zoo luid, dat men hem nog voor middernacht uit zijne woning liet halen en naar het raadhuis brengen. Zijne antwoorden waren kalm en betamelijk, hij liet geenerlei verwarring of ontroering blijken, en daar men ook geene bloedvlekken aan zijne kleederen bemerkte, moest men hem, bij gebreke van gegronde redenen van argwaan, weder loslaten.

De tijding der ontzettende gebeurtenis was spoedig ver in de rondte verbreid, en bij de staatkundig-godsdienstige onrust des tijds ontbrak het niet aan vermoedens, dat de moord ook door eene zoodanige beweegreden kon geschied zijn, en derhalve werd de policieraad DUNCKER ten spoedigste van *Berlijn* naar *Frauenburg* gezonden om verdere navorschingen te doen. Maar nog eer het eerste berigt *Berlijn* bereikt had, was op nieuw het vermoeden op RUDOLF gevallen. Bij naauwkeuriger bezigtiging der bisschoppelijke woonkamer vond men den volgenden dag (4 Januarij) een van grof linnen vervaardigd masker, met een aangenaaid, als een baard afhangend stuk bruin voering katoen. Stof en arbeid schenen eene kleermakers werkplaats aan te duiden. Men deed nog denzelfden voormiddag huiszoeking in de woning van KÜHNAPFEL en vond daar katoen van volmaakt dezelfde soort en eene bijl, die wel afgewasschen was, maar nog sporen van bloedvlekken droeg.

RUDOLF, zijne ouders en zijne achttienjarige zuster werden hierop

in hechtenis genomen. Men doorzocht alle hoeken van het huis, maar eerst op den 6 Januarij deed men eene gewigtige ontdekking. In RUDOLFS slaapkamer haalde men uit eene verborgene opening in den buitenwand een gouden horlogie. In een gat in den muur, die met hout beschoten was, hetwelk tot den naar den zolder voerenden trap behoorde, vond men eene gouden doos, een rol met vijf en vijftig daalders, eene beurs met zes gouden en drie Russische munten en eenig Pruissisch zilvergeld. Het horlogie, de geldbeurs en de doos werden als het eigendom des bisschops herkend. RUDOLF bleef hardnekkig ontkennen; de ouders, de zusters hielden vol, nergens van te weten. Men bragt hem bij de beide lijken, ook daar bleef hij onverwrikt. Op den 9 Januarij werd hij voor de eerste maal geregtelijk verhoord; maar vergeefs beproefde de regter van instructie alle kracht van overreding. Eenmaal scheen het, als of de woorden van dezen eenen hevigen indruk op hem maakten, hij was zigtbaar in tweestrijd met zich zelven, maar werd weder bedaard, en eindigde met de verklaring, dat hij nergens van wist.

In den avond van den 9 Januarij was de policieraad DUNCKER te *Frauenburg* aangekomen. Hij begaf zich den volgenden morgen naar de gevangenis en bleef met KÜHNAPFEL zes uren lang in gesprek. Der eigenaardige overredingskracht van dezen ambtenaar gelukte het eindelijk, het steenen hart van KÜHNAPFEL te overwinnen. Hij legde voor den policieraad en later op denzelfden dag voor de regtbank eene volledige, omstandige bekentenis af. Hij had den bisschop vermoord, hij alleen; zijn vader, zijne moeder en zuster waren onschuldig en wisten van de geheele misdaad niets, waarop hunne vrijlating dan ook spoedig volgde. Hij herhaalde deze bekentenis nog eenige malen vrijwillig, zonder later iets daarvan af te nemen of te herroepen.

RUDOLF KÜHNAPFEL werd in 1814 te *Frauenburg* geboren, en was dus 27 jaren oud, toen hij den moord beging. Even als zijne ouders tot de Roomsch Katholieke godsdienst behoorende, bezocht hij tot zijn twaalfde jaar de katholieke school en leerde vervolgens, slechts met tegenzin, zoo als hij zeide, en waarin hij naar het volgende ge-

loof verdient, bij zijnen vader het ambacht van kleermaker. Zijn vader was zeer streng jegens hem. In het jaar 1830 hield hij het niet langer uit. Om de weekelijke, zittende levenswijze, die evenzeer met zijnen geest en zijn ligchaam streed, te ontgaan, liet hij zich door zijnen vader als leerling bij eenen smid te *Braunsberg* besteden, maar verliet hem reeds weder na weinige dagen, volgens zijn voorgeven, omdat zijn meester te weinig werk voor hem had. Bij een tweeden smid bleef hij ook slechts zeven weken, omdat de kost hem te slecht was en hij met den anderen leerjongen niet over weg kon. Nu beproefde hij het bij eenen molenaar. Bij dezen hield hij het drie weken uit. Een slag, dien deze hem gaf, omdat hij iets niet goed gedaan had, vertoornde hem zoo, dat hij weder de naald bij zijnen vader opvatte.

Ofschoon zijn vader hem in 1831 van leerling tot gezel verhief, bevredigde dit zijne eerzucht toch niet, en verzoende hem evenmin met zijn ambacht. De twisten tusschen vader en zoon begonnen op nieuw. De strenge man wilde hem somtijds slaan, maar de zoon verzette zich en weerde met goed gevolg de kastijding af. Ten gevolge dezer steeds herhaalde huisselijke ongenoegens ontwikkelde zich in Rudolf eene prikkelbaarheid, die op zijn overigens gezond ligchaam terugwerkte. Zoo men zegt, toonde zich in het jaar 1832 bij hem een met verschijnselen van zinsverbijstering en woede gepaard gaande, ziekelijkheid. De geneesheer behandelde die als eene ontsteking der hersenen. Rudolf werd wegens deze woestheid weken lang vast gehouden, ja men gebruikte zelfs het dwangbuis. Hij werd echter weder gezond en op nieuw kleermaker, en begon, volgens de wetten des lands, in 1833 zijne driejarige krijgsdienst. Gedurende dezen tijd gaf hij geen stof tot klagen! Vervolgens deed hij zijne reis als handwerksgezel. Eerst in Maart 1836 keerde hij naar *Frauenburg* terug en woonde wel bij zijne ouders, maar schijnt toch onafhankelijk van hen geweest te zijn; want hij werkte slechts van tijd tot tijd bij hen, maar meestal bij andere bazen, zoo als zulks ook in de laatste dagen voor zijne in hechtenisneming het geval was.

Hetgeen van zijne vroegere misdadige handelingen bekend geworden is, bepaalt zich tot het volgende. Reeds in April 1835 wierp

hij; zoo als hij eerst bij dit onderzoek bekende, een brief voor de katholieke kerk te *Frauenburg*, waarin hij met brandstichting dreigde, indien niet de zoogenoemde tuin van het kapittel aan zekeren molenaar, die genoemd was, afgestaan werd. Of hij dit uit vriendschap voor den molenaar, of uit haat jegens de geestelijkheid deed, of dat hij ook daarbij gewin voor zich zelf op het oog had, wordt niet gezegd. Maar in 1836 en 1837 werden nieuwe brandbrieven te *Frauenburg* gevonden. In een daarvan werd van een toenmaligen domheer 87 daalders, in een tweeden 137 daalders, van een raadslid weder 87 daalders gevorderd. Het schrift had gelijkenis met dat van Rudolf. Hij ontkende, maar werd toch in het verhoor genomen. Terwijl dit gebeurde vond men weder nieuwe geheel gelijke brandbrieven. Een daarvan was aan de regering gerigt; hij bevatte echter ook grove smaadredenen tegen de domheeren, en vorderde algemeene verdeeling hunner grondbezittingen onder de burgers: Zoo dit niet geschiedt, luidde de bedreiging, dan zal ik het geheele papengoed vernielen; al sterf ik dan ook een zwaarderen dood dan Simson." In een anderen brief werden van de domheeren zevenhonderd Frederiks d'or verlangd. Rudolf loochende ook in dit geval hardnekkig zijnen schuld, en de regtbank sprak hem van de aanklagte voorloopig vrij. Maar hij werd nu naauwkeurig gadegeslagen, als iemand, van wien men wel iets misdadigs kon verwachten.

Hij merkte het, dat men hem naging, wanneer hij zich des avonds laat op straat vertoonde. Twee malen geraakte hij daarover met ambtenaren in twist. Hij werd in hechtenis genomen en wegens een dier gevallen met drie weken gevangenis gestraft.

In het jaar 1840, toen koning Frederik Willem IV door *Frauenburg* reisde, bood Rudolf hem een verzoekschrift aan, waarin hij, in zeer onbetamelijke uitdrukkingen, zijne gevoelens omtrent de geestelijkheid zijner vaderstad ontwikkelde en zelfs zijne dreigementen tegen hen erkende; doch tevens te kennen gaf dat het een elendig middel was, en dat hij bij het schrijven der brieven slechts op geld voor zich bedacht geweest was. Hij werd hierop tot de overheid verwezen. Rudolf liet zich hierdoor niet afschrikken. Den 10 September wendde hij zich weder tot den koning om eene ondersteuning van

honderd daalders, te kennen gevende, dat hij zich wel in geene behoeftige, maar toch in bekrompene omstandigheden bevond. De regering van *Frauenburg*, in wier handen dit verzoek werd gesteld, verklaarde, dat bij zijne geschiktheid tot arbeiden, geene redenen gevonden werden, om hem eene ondersteuning toe te staan. Nu had hij toch, volgens zijne meening, alle geoorloofde wegen ingeslagen, om zijnen toestand te verbeteren, maar te vergeefs; nu wilde hij zich zelf helpen. Hij zeide daaromtrent in een zijner verhooren:

„Toen ik dit antwoord ontving, dacht ik er over na, hoe ik het best mijne geschiktheid tot arbeiden met der daad kon bewijzen. Daar kwam mij de gedachte in den zin, om van den bisschop eene goede som te halen en wel, daar ik wist, dat hij mij die goedschiks niet geven zou, hem door het dreigen van geweld daartoe te noodzaken. Het kwam bij mij niet op, dat dit iets onregtmatigs was, daar hij zoo vele duizenden bezit, en wel ook onregtmatig."

Hij beweerde verder, dat hij niet alleen tegen de geestelijkheid in het algemeen, maar ook tegen den bisschop von Hatten in het bijzonder, als mede jegen zijne huishoudster Rosalie Pfeifer, een grooten haat had gevoed. Waarom? wordt niet gezegd. In een ander verhoor zeide hij:

„Reeds voor twee maanden ontstond in mij de gedachte, hem te bestelen. Deze gedachte hield mij bezig, tot omtrent drie weken voor kersmis, toen ook het denkbeeld in mij oprees, om, des noods bij den roof dengenen, die mij in den weg stond, te dooden."

In een ander verhoor (16 Januarij) verklaarde hij:

„Een paar weken voor de daad dacht ik nader over de zaak na, en besloot, wanneer ik op heeter daad betrapt werd, alles neder te vellen, wat mij tegenstand wilde bieden. Nog twijfelde ik, of ik de daad zoude ten uitvoer brengen of niet; toen verhief ik mijne ziel tot God en bad hem, mij een teeken te geven, of ik het doen zoude of niet, zoo als ik in den bijbel gelezen had, dat zoo menigeen God gebeden had, hem een zoodanig teeken te geven. Voor een goedkeurend teeken wilde ik het houden, wanneer ik in het kaartspel won, als een afkeurend, wanneer ik verloor. Ik speelde op den eersten, tweeden en derden kersdag en verloor iederen avond

iets. Toen dacht ik, het spel zelfs is een werk des duivels, en daarin kan God mij geen teeken geven. Ook op nieuwjaarsdag speelde ik kaart en verloor op nieuw. Ik nam mij nu voor, des zondags avonds naar de kerk te gaan, en daar het teeken Gods te verwachten. Ik ging dus den 3 Januarij om vier uur naar de kerk en dacht, als ik de kerk uit ga en mij bniten de kerk het eerst een man ontmoet, dan is dat een teeken Gods, dat ik de daad moet uitvoeren; ontmoet ik echter het eerst eene vrouw, dan moet ik de daad nalaten. Ten vijf ure verliet ik de kerk, en de eerste, dien ik op straat ontmoette, was een man. Ik geloofde nu werkelijk, dat dit een teeken Gods was en mijn besluit stond nu vast.

„Reeds des namiddags tusschen twee en drie uur had ik te huis een masker van linnen met een baard van katoen gemaakt, om dat voor mijn gezigt te binden en dus onbekend te blijven. Toen ik het masker gemaakt had, stak ik het in mijn broekzak. Uit de kerk ging ik naar mijn baas en vroeg zijne vrouw om vijftien zilvergroschen op rekening van mijn loon. Ik kon niet weten, of mijn voornemen mij gelukken zoude en voor dat geval wilde ik mij met geld voorzien, om des avonds te kunnen kaart spelen. Omstreeks half zes ging ik naar huis. Ik liep onrustig en op nieuw besluiteloos, of ik de daad al of niet moest verrigten, mijne kamer op en neder. Er werd voor de laatste kerkdienst geluid en de lieden gingen naar de kerk, Ik trad aan het venster en dacht nogmaals wanneer het eerst een manspersoon voor bij gaat, dan moet ik het doen; mogt eene vrouw het eerst voor bij komen, dan wilde ik het nalaten. Er kwam eerst een man, vervolgens twee vrouwen en achter dezen weder een man. Nu had ik mijn besluit genomen; maar oogenblikkelijk daarna kwamen nieuwe twijfelingen bij mij op, en ik besloot eindelijk, terwijl ik naar de maan zag, om, wanneer vóór kwartier over zessen de maan ten minste driemaal door wolken verduisterd werd, de daad uit te voeren, maar in het tegenovergestelde geval, die na te laten. Ik beschouwde de maan, er trokken wolken over haar heen, zij werd viermalen verduisterd, en nog was het geen kwartier over zessen. Toen sloeg de klok kwartier en ik ging heen.

Dit door hem zoo genoemde godsgerigt riep hij slechts in het

laatste oogenblik aan. Bij de voorbereidsels tot de daad had hij niets wat naar twijfeling en inwendigen afschuw zweemde, bespeurd. Reeds veertien dagen te voren had hij naar eene bijl rondgezien, die hij als wapen wilde medenemen. Hij wilde die reeds vroeg wegnemen, opdat, wanneer dezelve eerst, als de daad verrigt werd, gemist werd, geene verdenking op hem mogt vallen. Maar hij kon de bijl niet vinden. De omstandigheid nam hij echter niet als eene waarschuwing Gods, om zijn voornemen te laten varen. Zelfs had hij zich reeds op nieuwjaarsdag van een houthakker een stuk hout zoo dik als een arm, weten te bezorgen. Aan het eene eind maakte hij daarin eene ronde kerf, en bond daar een riem om, die in eene lus uitliep, die hij om zijne hand kon slingeren; daarmede wilde hij naar den bisschop. Naauwelijks was dit moordtuig gereed, of hij vond de bijl. Nu maakte hij den riem van den knuppel los en sneed den eersten aan het eene eind zoo spits toe, dat hij dien door het gat aan den steel der bijl kon heenhalen. Tevens stak hij op den 3 Januarij eenig zelfkant van laken in den zak, om den bisschop, en zijne huishoudster des noods te kunnen binden.

Kwartier over zessen verliet hij de woonkamers zijner ouders, haalde de bijl te voorschijn, trok den riem er door en verborg dezelve onder zijn overjas. Vervolgens ging hij eene herberg binnen, dronk, om zich moed te geven, een glas brandewijn, en sloop nu langs omwegen de stad uit naar den Domberg. Ook op dezen weg handelde hij met de volkomenste voorbedachtzaamheid. Hij onderzocht, of de zijdwaarts gelegene poort naar het domplein nog open was. Als de daad geschied was, wilde hij het gestolene goed in een der tuinen op den Domberg verbergen. De poort was gesloten. Ook kwam een man met een hond den Domberg op; te gelijk hoorde hij de schellen eener slede, die den berg overreed. Snel keerde hij zich om, en deed, als of hij den berg afging. Toen het weder stil werd en hij, zoo ver hij zien kon, niemand bemerkte, klom hij den berg weder op en ging door de openstaande tuinpoort en den tuin van het bisschoppelijk verblijf. Wij laten hem thans weder zelf verhalen:

„Voor de poort deed ik het masker voor, maakte de bijl los, nam haar in de hand en slingerde den riem om de hand. Nu ging

ik naar de huisdeur. De deur was gesloten en ik klopte twee of driemaal sterk met den klopper. In hetzelfde oogenblik hoorde ik schellen en ik dacht, dat men in huis schelde. Ik deed snel een paar schreden terug en overtuigde mij, dat er eene slede voorbij reed, waarin zich kinderen moesten bevinden, want ik hoorde kinderengejuich. Toen de slede voor bij was, klopte ik weder hard aan, en daar nog steeds niemand opende, ging ik weder naar den hoek van het huis, uit vrees, dat misschien een te huis gebleven bediende de voordeur mogt uitkomen en mij overvallen. Ik vooronderstelde zekerlijk, dat de bisschop al zijne bedienden naar de kerk gezonden had, en deze vooronderstelling maakte mij zoo vermetel. Toen ik nu aan den hoek van het huis stond en mij overtuigde, dat ook aan de voorkant alles stil was, kwam op eenmaal bij mij de gedachte op, om mij snel weg te pakken en het geheele plan op te geven. Deze gedachte bleef mij echter slechts een oogenblik bij, en ik kwam tot mijn vroeger besluit terug. Ik klopte tamelijk hevig aan het venster der dienstbodenkamer en nu hoorde ik slepende schreden. De deur werd geopend en ik trad snel binnen. Het was duister, en ik kon de persoon, die voor mij stond, niet duidelijk onderscheiden, maar ik kon wel denken, dat het niemand anders was dan de oude huishoudster. Ik vroeg haar, of zijne excellentie te huis was? en zij antwoordde ja! Nu zeide ik tot haar: Het geld hier of gij zijt des doods! Zij antwoordde daarop: Ja, eerst geld hebben! Ik zeide toen: Van hebben wordt hier niet gesproken, niet lang getalmd? Zij hernam daarop: Al het geld is boven. Met deze woorden trad zij snel weder in de dienstbodenkamer. Maar ik volgde haar even spoedig na en greep haar met de linkerhand bij den schouder, met de woorden: Niet lang getalmd, maar met het geld voor den dag! Zij verklaarde nogmaals, dat al het geld boven was, waarop ik tot haar zeide: Nu, ga dan naar boven.

„Zij ging zonder verder een woord te spreken den trap op. Reeds beneden liet ik haren schouder los en vatte haar achter bij den rok, terwijl ik haar volgde. Boven gekomen gingen wij door de voorkamer naar de woonkamer, en van daar naar de deur, die naar de slaapkamer voert. Ik zag in de slaapkamer den bisschop aan de ta-

fel zitten, hij las bij het licht eener lamp in een boek, ROSALIE PFEIFER zeide. Hier is iemand, die van uwe excellentie geld verlangt. Ik duwde ROSALIE nu van de deur tot aan de tafel, volgde haar en zeide tot den bisschop: Ja, ja, zoo is het, ik verlang geld. Toen ik dit gezegd had, liep ROSALIE, die ik losgelaten had, snel door de deur naar de woonkamer terug en ijlde naar de deur, die de woon- met de voorkamer verbindt. Ik vervolgde haar, stiet haar met de linkerhand van de deur weg en gaf haar met de bijl een scherpen houw op het hoofd. Zij viel terstond op den grond, en ik hield haar wel niet voor dood, maar toch voor bedwelmd en onschadelijk. Ik had ook juist het voornemen niet, om haar te dooden, en daarom hieuw ik ook niet van boven naar beneden, maar van terzijde.

„Ik trad nu weder snel in de slaapkamer des bisschops. Hij stond juist van zijnen stoel op. Toen ik hem bij den kraag van zijn slaaprok greep, zeide hij met eene sidderende stem: Mensch, wat beweegt u tot zulk eene daad? Van waar zijt gij? Ik hernam: Dat gaat u niet aan; ik verlang geld, en dat is genoeg. Daarop ging hij naar zijne secretaire, nam uit eene lade eenig geld en gaf mij dat. Ik stak het geld in den borstzak van mijne jas en zeide toen: Dat is zoo goed als niets; hierop hernam hij: Ik zal u meer geven, en gaf mij toen geld, in een papier gewikkeld. Ook dit stak ik in denzelfden zak en zeide: Gij moet mij ook goud geven. De bisschop kreeg nu eene groen zijden beurs, gaf mij die en sprak: Daar is ook eenig goud in. Ook die beurs stak ik in mijn zak en vervolgde: Ook die zilveren doos en dat horlogie wil ik hebben. De bisschop nam nu eene gouden doos en een gouden horlogie uit de secretaire en gaf mij beiden met de woorden: Daar is eene gouden doos en een gouden horlogie. Ook deze voorwerpen stak ik in mijn zak en zeide toen: Ik moet nog meer geld hebben. De bisschop antwoordde: Ik kan u nog een rol met vijftig daalders geven; ging naar eene commode, trok eene lade open en gaf mij een rol met daalders. Ik stak die rol in den achterzak van mijne jas en zeide toen: wees nu zoo goed en licht mij naar beneden. De bisschop nam eene waskaars.

„Terwijl de bisschop de waskaars aanstak, zag ik door de deur, dat ROSALIE PFEIFER, die ik nedergeveld had, thans weder regt op midden in de kamer stond. Ik ging in de woonkamer en hoorde, dat zij iets zeide, ik geloof: Excellentie, kom toch! Mijn masker was eenigzins verschoven geraakt, zoodat het mij in het zien hinderde. Ik tilde dus met mijne regterhand, waarin ik de bijl hield, mijne muts een weinig omhoog, rukte met de linker het masker af en wierp het op den grond.

„Nu trad ik snel op ROSALIE toe en gaf haar twee houwen met het scherp der bijl op het hoofd. Zij stortte neder. Ik liet haar liggen en ging weder naar de slaapkamer, waar ik den bisschop

met het aansteken der waskaars bezig vond. Ik zeide: geef hier, ik zal haar wel aansteken; maar juist begon de waskaars reeds te branden, de bisschop vroeg mij nu: Wat hebt gij toch in die kamer weder gedaan? Doe mijne Rosalie toch geen kwaad meer! waarop ik hernam: Neen, neen. Terwijl wij naar de deur gingen, greep de bisschop mij bij den onderarm en zeide, op denzelfden smeekenden toon: Zij heeft mij een en veertig jaren getrouw gediend. Dat is hetzelfde, gaf ik hem ten antwoord, dat raakt mij niet. Gedurende dit gesprek waren wij beiden de woonkamer binnengetreden en ik hoorde Rosalie nog snikken. Ik trad naar haar toe en gaf haar, zoo als zij daar lag, nog twee of drie houwen met de bijl op het hoofd.

Toen ik haar de laatste houwen gegeven had, zeide de bisschop: Nu hebt gij toch geen woord gehouden; gij hebt mij beloofd, haar geen kwaad meer te zullen doen; en terwijl hij dit zeide, liet hij de waskaars uit zijne hand vallen, waarschijnlijk van schrik. In het oogenblik kwam mij in den zin, dat de bisschop mij vroeger driemalen gevraagd had: maar zeg mij toch, van waar zijt gij? eerst in den beginne, vervolgens toen ik nog meer geld verlangde, en eindelijk, toen hij mij de rol met vijftig daalders gegeven had. Ik begon thans te gelooven, dat hij mij herkend kon hebben. Toen de waskaars op den grond viel en uitging, bukte de bisschop, om haar op te nemen, en tegelijkertijd bukte ook ik naar de waskaars. De bisschop rigtte zich weder op, ook ik stond weder regt op, zag naar de lamp in de slaapkamer, en dacht er aan, om de waskaars weder aan te steken. Doch in dat oogenblik overviel mij eene woede, en ik gaf met het scherp mijner bijl den bisschop een zijdelingschen houw in zijn achterhoofd; die houw moet goed getroffen hebben, want het kraakte, als of men een ouden pot stuk slaat. De bisschop viel met den uitroep: o God! voor over op den grond, met het gezigt op de aarde. Ik deed nog een houw naar zijn hoofd en deze trof zijn slaaprok."

Zoo verschrikkelijk waren de laatste oogenblikken van den eerwaardigen zes en zeventigjarigen bisschop van *Ermeland*. Wij hebben daaromtrent geenen anderen getuige dan zijnen moordenaar. Aan de waarheid en naauwkeurigheid zijner verklaring valt echter niet te twijfelen; zij draagt den stempel der echtheid. Toen Kühnapfel de misdaad verrigt had, ging hij uit het huis in den hof, wiesch de bloedige bijl met sneeuw af, stak haar onder zijne jas en snelde langs eenen anderen weg naar de stad terug. Den riem wierp hij onderweegs over een heg. In het ouderlijke huis aangekomen, legde hij de bijl weder neder, waar hij die gevonden had, verborg het horlogie in den stal en pakte, het overige van den roof in een doek, dien hij in het gat in den muur klemde. Niemand bemerkte daarvan iets. Zijne moeder en zuster waren uitgegaan, zijn vader lag te

bed. Nu ging hij naar de herberg, waar wij hem reeds vroeger aantroffen. Indien hij daar werkelijk voor zeven uur gekomen is, moet men de snelheid en vaardigheid bewonderen, waarmede hij zijne vermomming, den moord, den roof, zijne reiniging en het verbergen van den buit verrigt heeft, daar hij eerst over zessen, volgens zijn zeggen, de ouderlijke woning verlaten had! Dat hij, toen de tijding der misdaad in de herberg aankwam, gezegd zoude hebben: „ja, ook mijne beenen beven daarvan," ontkende hij. „Ook ik verschrikte," zeide hij, „maar toch niet hevig; want het kwam niet in mij op," dat men mij voor den moordenaar zoude houden. Het blijkt niet, of er bij het plegen der misdaad bloed op hem gespat is, of wel of hij zijne kleederen zoo naauwkeurig heeft gereinigd, dat men bij zijne eerste gevangenneming op het raadhuis geene sporen daarvan ontdekte. Losgelaten en in zijne woning teruggekeerd, viel hij eerst tegen twee uur in slaap. Hij zeide: „Berouw over mijne daad verontrustte mij niet, maar slechts de vrees voor ontdekking." Den volgenden morgen ging hij, als of er niets was voorgevallen, naar zijnen baas om te arbeiden en werd eerst bij zijne terugkomst, des morgens om tien uur, gevangen genomen. Gedurende het geheele onderzoek der zaak bleef hij bij zijne bekentenis. Op den duur beweerde hij, dat hij nimmer berouw over zijne daad gehad had en ook nog niet had, en zocht haar zelfs te regtvaardigen. De criminele regtbank te *Koningsbergen* veroordeelde hem bij vonnis van den 15 Februarij 1841 wegens dubbelen moord, met roof gepaard, om van onderen op geradbraakt te worden. Toen het vonnis hem den 10 Maart werd medegedeeld, hoorde hij het met de gronden, waar het op steunde, kalm en bedaard aan, en verklaarde, toen men hem te kennen gaf, dat hem nog daartegen het appelleren vrij stond, met eene vaste stem:

„Neen, ik wil van dit regtsmiddel geen gebruik maken, maar berust in het vonnis. Ik hoop ook van het hooger geregtshof geene zachtere doodstraf. Overigens is het mij ook onverschillig, welke soort van doodstraf ik onderga, want ik vrees den dood niet en wensch dien spoedig te ondergaan. Volgens de beginselen der godsdienst is de dood verplaatsing in een beteren toestand, en volgens deze beginselen is dus de dood geene straf, maar belooning, of, die grondstelling der godsdienst is valsch. De wijze van doodstraf doet er weinig toe, want eene hevige tandpijn is reeds smartelijker dan de doodelijke slag."

In zijne plaats appelleerde zijn verdediger. Kühnapfel liet het zich welgevallen, maar verklaarde, dat hij geene meerdere inlichtingen kon geven. Zijn verdediger moest zich dus tot de vroeger gebezigde gronden beperken. Het hooggeregtshof van het koningrijk *Pruissen*

deed op den 7 April de uitspraak, dat het vonnis, ter eerster instantie gewezen, bevestigd werd.

Gedurende den geheelen loop van het proces, zoowel als gedurende zijne geheele gevangenschap had men aan KÜHNAPFEL geen teeken van berouw, geene uitbarstingen van wanhoop bemerkt, hij had geen berouw aan den dag gelegd, en geene poging tot ontvlugten gedaan. Van het oogenblik af, waarop hij voor den policieraad DUNCKER zijne eerste bekentenis had afgelegd, scheen hij op den dood, als op iets onvermijdelijks, gevat te zijn.

Slechts eenmaal ontwaakte in den misdadiger eene opwelling des gewetens. Hij voelde zich gedrongen, nog iets voor het geregt te bekennen, en legde woordelijk de volgende verklaring af.

„Ik heb in mijne vroegere verhooren steeds beweerd, dat ik het voornemen niet gehad heb, den bisschop VON HATTEN en zijne huishoudster ROSALIE PFEIFER te vermoorden. Ik moet echter bekennen, dat ik slechts, om mijne misdaad te verontschuldigen, het voornemen tot moord ontkend heb, en dat ik werkelijk het plan had, beide personen te vermoorden. De hoofddrijfveder mijner misdaad was zekerlijk het doel, den bisschop te berooven. Ik had dit doel wel is waar kunnen ten uitvoer brengen, zonder den bisschop en zijne huishoudster te dooden; want beiden waren oude en zwakke menschen, die ik gemakkelijk had kunnen overweldigen en onschadelijk voor mij maken, zonder hen te dooden. Maar de haat tegen beiden was zoo diep bij mij ingeworteld, dat ik hen bij deze gelegenheid uit de wereld wilde helpen. De oorzaken van dien haat heb ik reeds bij mijne vorige verhooren opgegeven, en zou nog vele dingen kunnen vertellen, die mij tegen den bisschop en zijne huishoudster verbitterden, maar het zijn allen weinig beteekenende zaken, die slechts op mij zulk een kwaden indruk maakten, maar aan ieder ander onbeduidend moeten voorkomen.

Reeds lang koesterde ik het voornemen, om den bisschop te berooven en te vermoorden. Op nieuwjaarsdag hoorde ik verhalen, dat de bisschop acht duizend daalders met de post ontvangen had, en nu stond het besluit, hem te berooven en te vermoorden, in mij vast, en ik voerde het drie dagen later uit. De nadere bijzonderheden der daad heb ik in mijne vroegere verhooren over het geheel volkomen naar waarheid medegedeeld en verzoek slechts het volgende te veranderen. Ik rukte het masker reeds van mijn gezigt en wierp het weg, toen ik ROSALIE PFEIFER den eersten houw met de bijl gaf en trad nu zonder masker voor den bisschop en verlangde geld van hem. Ik geloof wel, dat de bisschop mij herkend heeft, maar hij liet het niet merken, en het scheen, als of hij mij werkelijk niet herkende, omdat hij mij eenige malen vroeg: Van waar zijt gij? Ik nam het masker slechts voor mijn gezigt, opdat de bisschop mij niet terstond

op het eerste gezigt zou herkennen; want ik vreesde, dat hij in dat geval, terstond om hulp zou roepen en daardoor misschien menschen konden toesnellen. Toen ik echter overtuigd was, dat hij met zijne huishoudster alleen te huis was, en daar ik het voornemen had beiden te dooden, was het mij onverschillig, of ik onbekend bleef. Ik had het plan, mij door den bisschop met licht naar beneden te doen vergezellen, omdat ik vreesde den weg in het duister niet goed te zullen kunnen vinden, en dus vorderde ik van hem, mij met de brandende waskaars voor te lichten. Mijn plan was, hem beneden onvoorziens den dood te geven; maar daar door het vallen der waskaars een voor mij zeer onaangenaam oponthoud ontstond, gaf ik hem reeds boven den doodelijken slag.

„Onmiddellijk na de daad voelde ik noch berouw, noch angst, maar eene ware zelfvoldoening, en het was mij te moede, alsof ik vijftig Franschen gedood had. Maar thans, nu ik tot ernstig nadenken gekomen ben, zie ik in, welk eene groote misdaad ik begaan heb, en gevoel opregt berouw. Ik had mij vroeger voorgenomen, eerst op het schavot, in het laatste oogenblik mijns levens, te bekennen, dat ik voorbedachtelijk den moord heb gepleegd. Doch sedert verscheidene dagen en nachten verontrustte mij het bewustzijn, dat ik nog iets verzwegen heb, op het hoogste, en deze ongerustheid noopte mij reeds gisteren aan den katholieken geestelijke, welke mij sedert eenigen tijd bezoekt, de bekentenis, die ik thans hier doe, onder het zegel des geheims mede te deelen. Dit heeft mij wel eenigermate, maar toch nog altijd niet geheel gerust gesteld, en ik vatte dus in den laatsten slapeloozen nacht het voornemen op, om ook voor mijne regters die bekentenis af te leggen. Ik weet wel, dat mijne strafbaarheid daardoor verhoogd wordt, maar vooreerst is mijne daad reeds door de regtbank als moord beschouwd, en diensvolgens mijne straf bepaald, en voorts is het mijn plan ook niet, om mij eene zachtere straf te verschaffen; want ik zie in, dat ik den dood verdiend heb, en de soort der doodstraf is mij onverschillig. Ik voel mij daardoor gerust gesteld, dat ik alles, ook mijne geheimste gedachten, overeenkomstig de waarheid, geopenbaard heb, en durf wanneer ik niets verzwijg, des te meer op Gods barmhartigheid hopen."

Op den 7 Julij 1841 werd Rudolf Kuhnapfel te *Frauenburg*, waarheen men hem teruggebragt had, in het bijzijn eener tallooze menigte, ter dood gebragt. Zijn gedrag in zijne laatste oogenblikken stemde overeen met zijn vorig gedrag. Hij toonde noch woestheid noch moedeloosheid. Geheel in de noodzakelijkheid berustende, voegde hij zich in alles en was zelfs zijne beulen nog eerder behulpzaam. Volgens de gebruikelijke bepalingen, werd hij, vóór de uitvoering der bij het vonnis uitgesprokene straf, op het rad geworgd.

Painted by H. P. Briggs A.R.A. — Engraved by W. Greatbach.

EERSTE ONDERHOUD DER SPANJAARDS EN PERUANEN

De verovering van Peru door de Spanjaards.

I.

(1523 tot 1528.)

Omtrent denzelfden tijd, dat Ferdinand Cortez met een klein getal Spanjaarden, het rijke en bevolkte *Mexico* veroverde, bevonden zich te *Panama*, de smalle landengte, welke de beide groote deelen van Amerika verbindt, twee Spanjaards, wier moed en beleid de daden dier gelukzoekers, welke tot dus verre de nieuwe wereld in verbazing hadden gebragt, zouden evenaren of overtreffen, Frans Pizarro en Diego Almagro. De eerste had in zijne jeugd de zwijnen zijns vaders gehoed, was onbeschaafd en zoo onwetend, dat hij nooit had kunnen leeren lezen; maar onder dat onbeschaafde hulsel verborg hij eenen sterken en tot groote daden geschikten geest. De tweede had zijne ouders nooit gekend, maar was zoo men zeide, door hen uit armoede te vondeling gelegd; weldadige menschen hadden hem opgevoed; hij onderscheidde zich reeds vroeg door lust tot leeren, en door verstand.

Even als vele anderen, waren Pizarro en Almagro als soldaten naar *Amerika* gekomen, om daar hunne fortuin te maken. Ziende met hoe geringe hulpmiddelen Ferdinand Cortez de verovering van *Mexico* voltooid had, ontwaakte ook in hunne borst eene hevige begeerte, om zich over zee naar die onbekende landstreken te begeven, waar men zeide dat het goud in zoo grooten overvloed aanwezig was; maar te arm om voor deze gevaarlijke onderneming schepen uit te rusten en soldaten te werven, haalden zij zekeren Ferdinand de Lucque, een Spaanschen schoolmeester, die sedert zijne komst te *Panama* eenig vermogen verworven had, over, om met hen

de handen in een te slaan, hem daarvoor een groot aandeel in de schatten belovende wier verovering zij als zeker stelden op deze voorwaarde rustte de schoolmeester voor hen twee kleine vaartuigen uit, waarop zij ongeveer tweehonderd soldaten, eenige paarden en weinige kanonnen konden inschepen. In korten tijd was alles voor deze avontuurlijke onderneming gereed, en Pizarro scheepte zich het eerst in, door een honderdtal Spanjaarden vergezeld, aan welke hij zijn eigen vertrouwen had ingeboezemd. Na eene moeijelijke reize landde hij aan een onbekend strand, met bijna ondoordringbare bosschen bedekt, en door eene woeste en krijgshaftige bevolking bewoond, die de Europeërs met pijlen en steenen ontving, en verscheidene hardnekkige gevechten tegen hen leverde.

Deze eerste poging was niet geschikt, om de Spanjaarden aan te moedigen; maar een man als Pizarro werd niet zoo spoedig ontmoedigd, en schoon honger, ziekten en wonden reeds verscheidene zijner medgezellen hadden doen sneven, toch wachtte hij in dien ellendigen toestand de komst van Almagro af, die zich weldra met een nieuwe bende bij hem voegde.

Maar het lijden, hetwelk de medgezellen van Pizarro getroffen had, sedert hunne komst in dit land, hetwelk men hem als een goudland had afgeschilderd, had die gelukzoekers ontmoedigd, welke slechts in de hoop op eene gemakkelijke overwinning hem gevolgd waren. De meesten, door de eerste hindernissen afgeschrikt en vreezende hier den dood te vinden, besloten hunnen aanvoerder over te halen, zijn voornemen op te geven en naar *Panama* terug te keeren. Doch vergeefs smeekten zij, ja dreigden zij zelfs Pizarro hem aan dit onherbergzaam strand alleen achter te laten, waar hij welhaast van gebrek of ziekte zou moeten omkomen, de onverschrokken man bleef onverbiddelijk, Daar hij echter wel wist, dat hij hen niet, huns ondanks bij zich kon houden, haalde hij met zijn zwaard eene lijn door het zand, en noodigde allen, die hem verlaten wilden, uit, zich aan de andere zijde dier lijn te begeven, ten einde slechts diegenen bij zich te houden, welke ook in dezen tegenspoed hun lot aan het zijne wilden verbinden.

Deze list, door den slimmen Pizarro gebezigd en de hoop dat de

schande om dus voor aller oog een opperhoofd te verlaten, wien zij nog voor weinige dagen eene getrouwheid tot in den dood gezworen hadden, de meesten zou weêrhouden, scheen werkelijk een goed gevolg te zullen hebben, en allen te doen blijven; maar toen een der flaauwhartigsten de noodlottige lijn had overschreden, verlieten eerst eenige weinigen en vervolgens bijna allen hunnen aanvoerder, met uitzondering van slechts dertien, die zwoeren hem getrouw te zullen blijven, wat zijn lot ook mogt zijn.

Naauwelijks had ALMAGRO, die in dat oogenblik zich te *Panama* bevond, om nog eenige manschappen te werven, den ellendigen toestand vernomen, waarin PIZARRO door de muiterij zijner krijgslieden zich bevond, of hij begreep terstond dat deze met zijne weinige getrouwen onfeilbaar moest bezwijken door de aanvallen der wilden, door ziekten of ontbering, indien zij lang aan zulk een lijden blootgesteld bleven. Nu stelde hij alles in het werk om de belangstelling der Spanjaarden te *Panama* op te wekken, en inderdaad gelukte het hem op nieuw een schip in zee te brengen, met forsche zeelieden bemand, die het besluit hadden opgevat, om met PIZARRO alles te wagen.

Vijf volle maanden waren dit opperhoofd en zijne dertien krijgslieden verlaten gebleven op dit eenzaam en gevaarlijk strand, waar hunne oogen onophoudelijk gerigt waren op de zee, of geen vaartuig kwam opdagen, toen plotseling het schip van ALMAGRO aan den gezigteinder verscheen, en de hoop en overtuiging van een goeden uitslag deed herleven. Nu gevoelden deze mannen, na, uit getrouwheid jegens hun opperhoofd, een bijna zekeren dood getrotseerd te hebben, zich onoverwinnelijk, en er bestond geen hinderpaal meer, die hen kon afschrikken. Weinige dagen na deze gelukkige gebeurtenis keerde de getrouwe ALMAGRO naar *Panama* terug, om nieuwe versterking te halen; en PIZARRO, ten toppunt van vreugde, nu hij zich ten tweeden male aan het hoofd eener geringe magt bevond, trok op, om verder voort te dringen in dit land, dat hem bijna ten graf gestrekt had.

II.

(1528 tot 1532)

Nog waren de onversaagde PIZARRO en zijne Spanjaarden niet verre in deze gewesten doorgedrongen of zij hadden oorzaak zich te verwonderen over de meerdere blijken van beschaving en betere woningen, die zij hier aantroffen, in vergelijking met die, welke zij in hunne andere ontdekkingen in *Amerika* ontmoet hadden.

De inwoners van dit land, hetwelk in het warmste en aangenaamste klimaat der aarde gelegen is, hadden eene roode en koper kleurige huid even als de wilden van *Cuba* en *Haïti*, maar zij gingen niet naakt als deze. Integendeel droegen de meesten zelfs wollen kleederen van verschillende kleuren, hunne hoofden waren versierd met prachtige vederen, en hunne armen met gouden en zilveren banden; maar het meest voelden de Spanjaarden zich verheugd, toen zij zagen, dat die kostbare metalen, waarnaar zij zoo begeerig waren, door de Indianen tot dagelijksche werktuigen gebezigd worden. PIZARRO had hen dus niet bedrogen, toen hij beweerde, dat dit onbekende land ontzaggelijke rijkdommen bevatten.

Peru was toen een magtig rijk, door een sterk en moedig volk bewoond. De Peruanen verhaalden den oorsprong hunner beschaving aldus: Een man en eene vrouw van eene bijzondere gestalte en gelaat waren voorheen aan hunne voorouders verschenen, aan de oevers van het meer *Titicaca*. Zij zeiden, dat zij kinderen van de zon en gezonden waren, om hen beter en gelukkiger te maken. Vol bewondering waren de inwoners nedergeknield voor die boven natuurlijke wezens, die zich MANCO-CAPAC en MAMA-OCOLLO noemden, en hen met eene reeks van weldaden overladen hadden.

Aan hen dankten zij de kennis van den landbouw, het spinnen enz. MANCO-CAPAC koos *Cusco* tot de hoofdstad van zijn rijk, die met rijke tempelen praalde, waar de zon en de maan werden aangebeden. Na hunnen dood werden beiden in een dier tempels begraven, en vol erkentelijkheid voor hunne weldaden, besloten de Peruanen, dat hunne nakomelingen altoos over het door hen gestichte rijk zouden heerschen onder den titel van *Inca's*, dat is *heeren*.

Toen PIZARRO en zijne medgezellen de grenzen van dit uitgestrekte rijk betraden, heerschte hun twaalfde opvolger, ATAHUALPA, die zijn verblijf hield in de stad *Quito*, welke niet zeer ver verwijderd lag van de plaats, waar de Spanjaarden ontscheept waren.

Zoodra de Peruaansche vorst vernam, dat mannen van eene vreemde kleur, die schitterende wapenen voerden, en op dieren gezeten waren, veel grooter en sterker dan de *lama* der Peruanen, zond hij afgezanten tot hen, om te vragen wat zij wilden en van waar zij kwamen, uit den hemel of van eenig deel der aarde. PIZARRO, geenszins bevreesd, toen hij zich met zoo weinige mannen in een uitgestrekt rijk bevond, welks monarch hij kwam onttroonen, besloot een onderhoud met den Inca zelf te hebben. Hij liet dus aan de gezanten van ATAHUALPA zeggen, dat hij door eenen der magtigste vorsten der aarde was afgezonden, om den Inca zaken van het hoogste belang mede te deelen. Hierdoor gerust gesteld en van menschen, wier geboorteland hem zelfs onbekend was, geen kwaad vermoedende, besloot deze hem met eerbewijzingen te ontvangen, en eene vlakte bij de stad *Caxamarca* werd tot de plaats des onderhouds bestemd.

Maar dat onderhoud moest slechts het middel zijn voor de hebzuchtige Spanjaards, om, door een stouten aanslag, zich van de schatten des Inca's meester te maken.

Naauwelijks was namelijk PIZARRO op de plaats verschenen, waar hij den vorst zoude afwachten, of hij monsterde zijn klein leger, en nam de krijgslieden de belofte af, dat zij stil en onbewegelijk zouden blijven, tot hij het teeken ten aanval gaf; want de Spanjaards hadden het plan den Inca te midden van zijn hof op te ligten, gelijk FERDINAND CORTEZ vroeger MONTEZUMA uit zijn paleis te *Mexico* had weggevoerd. Inderdaad bestond de geheele magt van PIZARRO uit niet meer dan een honderdtal krijgslieden te voet, waarvan slechts drie geweren hadden, zestig ruiters en twee kanonnen; maar de moed, of liever de hebzucht van deze handvol krijgslieden was zoo groot, dat de dertig duizend Peruanen, die hunnen vorst volgden en de omliggende vlakten bedekten, hen niet deed aarzelen.

De Inca werd op eenen gouden troon gedragen door de voornaamste *Caciken* van zijn rijk. Hij zelf zoo wel als allen, die hem

omringden, prijkten met versierselen van goud en kostbare gesteenten. Het gezigt van zoo vele rijkdommen deed een vreugde-gemompel oprijzen onder de Spanjaarden, en het scheelde weinig of zij hadden, het bevel huns aanvoerders vergetende, zich op dien rijken buit geworpen, daar ieder oogenblik wachtens hun te lang scheen.

Toen bood een Spaansche monnik, VALVERDE genaamd, die PIZARRO in zijne onderneming vergezelde, om het Christendom aan de afgodische volkeren der Nieuwe wereld, te verkondigen, een Bijbel den Inca aan, en liet hem door een tolk verklaren, dat het Woord van den God der Christenen in dit heilige boek vervat was, en dat, zoo hij toestemde daarnaar te hooren, hij op zich en op zijne onderdanen groote weldaden zou doen nederdalen. De arme Inca, welke niets van die taal begreep, verbeeldde zich dat het boek, hetwelk de monnik hem voorhield, inderdaad moest spreken, greep het met drift aan en bragt het aan zijn oor, om daarnaar te luisteren; maar daar hij geen geluid vernam, begon hij te gelooven, dat de vreemdeling den spot met hem dreef; verontwaardigd wierp hij den bijbel tegen den grond, en toonde zich hoogst vergramd.

Vreesselijk wreekten de Spanjaards dien hoon, het Evangelie aangedaan. Onder het uitroepen, dat de Inca eene gruwelijke heiligschennis gepleegd had, vielen zij, nog eer PIZARRO het sein gaf, op de verschrikte Peruanen aan, onder welke zij eene vresselijke slagting aanrigtten. Het ongeduld, om zich van de kostbaarheden van ATAHUALPA en van zijn gevolg meester te maken, wekte hunne woede zoodanig op, dat zij het houwen en kanonvuur niet staakten, voor de geheele ontzette menigte naar alle kanten verstrooid was, het veld bedekt latende met dooden en gewonden, welke de Spanjaards onder de hoeven hunner paarden vertrapten.

ATAHUALPA zelf, wiens troon omvergeworpen lag, zou den dood gevonden hebben door het zwaard eens soldaats, die hem zijne gouden kroon reeds ontrukt had, toen PIZARRO hem het leven redde en beval hem gevangen te nemen. De ongelukkige vorst, door zijne overwinnaars met ketens beladen, aanschouwde toen, hoe de Spanjaards elkander met drift de rijke sieraden zijner onderdanen betwistten. De waarde van den ontzaggelijken buit overtrof zoodanig de verwachting

van PIZARRO en van zijne krijgslieden, dat de geringste soldaat zich in het bezit zag van eéne aanzienlijke waarde in goud en zilver, en dat verscheidenen, met hun aandeel te vreden, terstond naar hun vaderland wilden terug keeren, om daar den zoo gemakkelijk verkregen rijkdom te genieten.

III.

(1532.)

FRANS PIZARRO was nog op het slagveld bij *Caxumarca* bezig den buit, op de ongelukkige Peruanen behaald, onder zijne medgezellen te verdeelen, toen ALMAGRO zich bij hem voegde aan het hoofd eener nieuwe schaar gelukzoekers, die de hoop op snelle fortuin aandreef, hem te volgen.

Bij het zien der onmetelijke schatten, voor de overwinnaars opgehoopt, verhieven de nieuw aangekomenen eenen kreet van verbazing en afgunst. Die bewondering verkeerde weldra in eene hevige begeerte om ook hun deel aan dien rijken buit te hebben; maar toen zij dat begonnen te eischen, toonden de krijgslieden van PIZARRO zich verontwaardigd, dat die onbekenden, welke niet gestreden hadden zoo als zij, het loon der overwinning durfden vorderen. Het scheelde weinig of de beide benden hadden bij deze gelegenheid de toevlugt tot de wapenen genomen, om deze twist te beslechten, en reeds zag men aan beide zijden de zwaarden blinken, toen PIZARRO, de ongelukken willende voorkomen, die zulk eene twist zou veroorzaakt hebben, aan de hebzuchtigen het grootste gedeelte der rijkdommen afstond, die hij zich voorbehouden had. ALMAGRO alleen scheen met deze toegevendheid van zijnen ouden vriend niet voldaan en schoon PIZARRO hem beloofde met hem de schatten te zullen deelen, welke de Inca zonder twijfel als losprijs voor zijn leven en voor zijne vrijheid zoude geven, ontstond van toen af tusschen hen een onoverkomelijke naijver, en een onophoudelijk wantrouwen.

De ongelukkige ATAHUALPA, in een kerker te *Caxamarca* opgesloten, had spoedig de drift opgemerkt, waarmede zijne bewaarders elkander het kleinste stukje goud of zilver betwisten, en in de hoop den gevreesden PIZARRO te vermurwen, deed hij hem het voorstel, om het

vertrek waar men hem gevangen hield, met die kostbare metalen te vullen, zoo hoog als hij met zijne hand kon reiken, mits men hem zijne vrijheid teruggaf, zoodra hij dien ontzaggelijken losprijs betaald had. De hebzuchtige Pizarro nam met blijdschap dit schitterend aanbod aan, en men haalde langs den muur eene zwarte streep, om de hoogte aan te duiden, waartoe de door den Inca beloofde schatten moesten opgestapeld worden. Den volgenden morgen werden afgevaardigden naar de verschillende deelen des rijks gezonden, om al het goud en zilver, hetwelk men bijeen kon brengen, in te zamelen, en telkens zag men van alle kanten eene menigte Peruanen aankomen, die vazen, kostbaarheden en versierselen van allerlei aard aanbragten, om de vrijheid huns ongelukkigen konings te koopen. Aan zijne belofte getrouw, verdeelde Pizarro al dat goud onder zijne medgezellen, wier verwachting, hoe hoog hunne hebzucht die had opgevoerd, door dien rijkdom werd overtroffen, en van dien onberekenbaren buit behield hij voor zich de kostbaarste en best bewerkte voorwerpen, ten einde die aan den koning van *Spanje* ten geschenke te zenden, om hem den ongeloofelijken rijkdom te doen kennen van die landen, door eene handvol zijner onderdanen veroverd.

Gedurende dien tijd had de gevangen vorst gelegenheid in overvloed, om de wapens, kleeding en gewoonten der Spanjaards te bewonderen, vooral wekte de kunst van lezen en schrijven zijne verbazing op. Op zekeren dag verzocht Atahualpa een der Spaansche bevelhebbers, den naam van den God der Christenen op den nagel van zijnen duim te schrijven, liet de letters aan alle Spanjaards, die hem bezochten zien en kon zijn genoegen niet verbergen, toen elk hunner hem op dezelfde wijs de beteekenis dier karakters zeide. Juist wilde het toeval, dat ook Pizarro in dat oogenblik zijnen gevangenen kwam bezoeken; ook hem verzocht Atahualpa, om hem te zeggen, wat die wondervolle teekenen wilden te kennen geven. Pizarro voelde een blos van schaamte zijn gelaat bedekken, want hij had geen lezen geleerd, toen hij in tegenwoordigheid des Inca's zijne onkunde moest toonen, en kon het woord niet uitspreken, hetwelk zijne minste soldaten wisten te noemen. Vergramd verliet het opperhoofd den kerker van den ongelukkigen vorst, en waarschijnlijk ontstond van toen af

bij hem het voornemen den man te doen sterven, die, zonder het te weten, hem gedwongen had, in veler tegenwoordigheid, zijne onkunde te belijden.

Inderdaad was naauwelijks de schitterende losprijs onder de Spaansche krijgslieden verdeeld, of de wraakzuchtige PIZARRO deed den Inca, met ketenen beladen, voor eene regtbank brengen, waarvan hij zelf met ALMAGRO en den monnik VALVERDE leden waren; welke laatste eerloos genoeg was den onschuldigen vorst van verscheidene verdichte misdaden te betichten, waaraan deze nooit gedacht had. Vergeefs smeekte ATAHUALPA zijne regters, om naar *Europa* gevoerd te worden, om als koning voor koningen, gelijk hij, te regt te staan; zij spotten met zijne tranen, en veroordeelden hem, om levend verbrand te worden. De eenige gunst, welke men hem toestond, na hem eerst door hem het leven te belooven, gedwongen te hebben zich te laten doopen, was, hem te doen worgen op den steen, die zijn graf moest bedekken. Deze afschuwelijke barbaarschheid werd door de regtvaardigheid Gods aan zijne moordenaren gestraft.

IV.

(1533 tot 1538.)

De dood van ATAHUALPA en de gestrengheid der veroveraars jegens zijne onderdanen onderwierpen weldra geheel *Peru* aan de magt der Spanjaarden, die zich zonder schaamte ook hier aan al de hebzucht en wreedheid overgaven, waarvan de Nieuwe Wereld sedert hunne aankomst reeds zoo vele voorbeelden had opgeleverd. Na het uitgebreide rijk en de schatten der Inca's onder zich verdeeld te hebben, noodzaakten zij de inwoners hun de plaatsen aan te wijzen, waar de goud- en zilvermijnen zich bevonden en dwongen een groot aantal dezer tot den gevaarlijken en moeijelijken arbeid, om die metalen op te delven, een arbeid, die aan tallooze duizenden het leven kostte.

PIZARRO, geen behagen meer scheppende in het verblijf te *Quito*, welke stad hij zich voorbehouden had, terwijl hij *Cusco* aan ALMAGRO had afgestaan, ondernam, in eene vruchtbare, nabij de zee gelegene vallei, de stichting eener Europesche stad, welke nog eene der aanzienlijkste van zuidelijk *Amerika* is, en waaraan hij den naam van

Lima gaf. Hij liet door de Peruanen aldaar een prachtig paleis voor zich bouwen, grootscher dan die van vele Europesche vorsten, en weldra verhief zich eene groote hoofdstad, met aanzienlijke gebouwen prijkende, op dezelfde plaats, waar men voorheen wel eene vruchtbare maar onbewoonde landstreek aantrof.

Doch de geplaagde Peruanen genoten eerlang de voldoening, hunne beulen elkander te zien bestrijden met diezelfde woede, waarvan zij de weerlooze slagtoffers geworden waren.

Reeds kort na hunne komst in *Peru* was, gelijk wij gezien hebben, een wederzijdsch wantrouwen ontstaan tusschen Pizarro en Almagro, welke laatste jegens zijnen ouden vriend eenen wrok koesterde, omdat hij geen aandeel had gehad van de schatten, welke men de eerste maal aan Atahualpa had ontroofd. Schoon beide opperhoofden nu op grooten afstand van elkander hun verblijf hielden, werden zij niettemin spoedig onverzoenlijke vijanden, trokken aan het hoofd van kleine Europesche legers tegen elkander op en leverden eenen bloedigen slag, met dien noodlottigen uitslag voor Almagro, dat hij levend in de handen zijns vijands viel, die hem geboeid in den kerker liet werpen.

Ieder ander dan Pizarro zou, wanneer hij zijnen ouden wapenbroeder, aan wien hij zeker zijn leven en den goeden uitslag zijner stoute onderneming verschuldigd was, dus vernederd en overwonnen in zijne magt had, der oude vriendschap indachtig zijn geweest, die beiden voorheen vereenigde en zijne wraak bepaald hebben met hem eenigen tijd gevangen te houden. Niet zoo Pizarro; de woestaard, die geene beleediging wist te vergeven, had de wreedheid Almagro ter dood te veroordeelen, als verrader en muiteling en liet hem, met de voornaamste Europeërs, welke zijne zijde gekozen hadden, onthoofden. Zelfs zij, welke de woede des overwinnaars spaarde, werden van alle hunne bezittingen beroofd, en niet weinigen waren om hun leven te redden, verpligt, eene schuilplaats te zoeken bij diezelfde ongelukkige Peruanen, welke zij zoo mishandeld hadden. Toen stond Pizzaro op het toppunt zijner grootheid en magt, en scheen te midden zijner hoofdstad *Lima*, eerder een magtig en gevreesd monarch, dan eenvoudig stadhouder eener provincie.

Almagro had eenen nog jongen zoon nagelaten, bij wien zich van tijd tot tijd diegenen van zijns vaders vrienden voegden, welke den toorn van Pizarro ontkomen waren. Zoo lang de jonge Almagro de jaren nog niet bereikt had, om zich aan hun hoofd te stellen, hielden deze vervolgde lieden zich te vreden met van hem de belooning hunner vroegere diensten, te ontvangen. Maar toen de jongeling zijn zeventiende jaar bereikt had, hield een dezer officieren, Juan de Herrada, de gezworen vijand van Pizaro hem voor, dat het gemakkelijk zou zijn den dood van Almagro op den persoon zijns moordenaars te wreken, en zich van het bestuur over *Peru* meester te maken. Dit schitterend voorstel verleidde Almagro; Herrada belastte zich met de zorg om heimelijk, in een huis te *Lima*, eene schaar onverschrokkene lieden te verzamelen, welke terstond het besluit namen den dag der wraak niet langer uit te stellen.

Op zekeren dag dat Frans Pizarro, slechts weinige bedienden om zich hebbende, zich aan den slaap wilde overgeven, gelijk in de heete luchtstreken de Europeërs gewoonlijk doen, hoorde hij plotseling op het voorplein een groot gedruisch; en zonder nog te weten, welk gevaar hem bedreigde, greep hij met drift zijn zwaard en schild, wel vermoedende dat deze opschudding met eenen aanslag tegen hem in verband zoude staan.

Het was inderdaad de jonge Almagro, die vergezeld door Herrada aan het hoofd eener schare gewapende vreemden naderde, die, na in hun voortdringen de wachten, welke tegenstand boden, nedergestooten te hebben, met drift naar het vertrek des gouverneurs snelden, onder den luiden kreet: „De dood aan den dwingeland!" De onverschrokken Pizarro, half gekleed en slechts met zijn zwaard gewapend, trad alleen hen te gemoet en doodde zelfs eenige van hen; maar weldra door de overmagt overmand viel hij na eene heldhaftige verdediging, met een aantal wonden bedekt. Zijn paleis en die zijner voornaamste aanhangers werden door de overwinnaars geplunderd, en de rijkdommen van *Peru*, die hij daarin had opgehoopt werden de buit zijner moordenaren.

Zoo sneefde, in mannelijken leeftijd, een man, welke naar den

ondoorgrondelijken wil der Voorzienigheid, zich door zijne stoutmoedigheid van eenvoudig zwijnenhoeder tot den rang van onderkoning van een uitgestrekt rijk had verheven. Hij had zich in zijn leven door den schitterendsten voorspoed bekroond, en ook zijn dood bleef niet ongewroken. Want de jonge ALMAGRO, door de oude vrienden zijns vaders tot onderkoning verheven, werd verpligt eenen veldslag te leveren tegen de broeders van PIZARRO, welke diens dood wilden wreken en werd op zijne beurt door hen vermoord, en gedurende vele jaren bleef het ongelukkige *Peru* aan al de gruwelen van den burgeroorlog blootgesteld, tot het eindelijk den eerwaardigen GASCA, door keizer KAREL DEN VIJFDE als onderkoning naar *Peru* gezonden, gelukte, de rust en vrede te herstellen en het lot der Peruanen wel niet geheel, maar toch in vele opzigten te verzachten.

Meest alle veroveraars van *Amerika*, om met deze aanmerking te besluiten, hadden een noodlottig of beklagenswaardig uiteinde, alsof de straf over de tallooze jammeren, welke zij over de vreedzame bewoners van *Amerika* hadden uitgestort, hen nog gedeeltelijk in dit leven moest treffen. De edele COLUMBUS bezweek onder het verdriet, hetwelk de wangunst zijner vijanden en de onregtvaardigheid zijner tijdgenooten hem berokkende; FERDINAND CORTEZ eindigde zijne dagen in vergetelheid, nadat hij voor *Spanje* een der rijkste landen der aarde veroverd had; BALBOA werd vermoord, korten tijd nadat hij de *Zuidzee* had ontdekt; MAGELLAAN stierf, eer hij het doel van zijnen glorierijken togt had bereikt; ALMAGRO werd door PIZARRO gedood, PIZARRO viel door wraak van ALMAGRO's zoon en vrienden. De drie broeders van PIZARRO wreekten hem in het bloed van den jongen ALMAGRO en van hen zelven sneuvelden twee in den burgeroorlog en de derde eindigde zijn leven, na eene twintigjarige gevangenschap in eenen duisteren kerker. Geen hunner die een vreedzaam sterfbed vond of een eervollen ouderdom bereikte. Hun lot is mede een dier lessen der geschiedenis, welke den mensch matiging en heerschappij over zijne hartstogten voorhouden.

De blinde van Quedlinburg.

De ouderwetsche steden hebben dat voorregt voor de nieuwere, dat hunne steenen spreken. Wat zal zulk eene stad van gisteren ons ook anders verhalen, dan: „hier ben ik, kalk en steen;" maar dus is het niet met eene stad, die vele eeuwen telt. Daar heeft ieder huis, elk plein, ieder ingemetselde steen zijne eigene overlevering en geschiedenis, en de steen zelf spreekt door de menschen, welke deze overleveringen en geschiedenissen in hun geheugen bewaren. Betreedt zulk een overoud huis. Die thans daarin wonen zijn de afstammelingen in het tiende, twintigste lid dergenen, die het eens gebouwd hebben. Wat is in dit zamenvoegsel van steenen niet al voorgevallen. Hoe veel leed en vreugde, welke plannen, en daden van zielegrootheid of zonde hebben hier de harten der menschen vervuld en geschokt, die men sedert vier, vijf eeuwen uit deze deur ter eeuwige ruste droeg! Daarvan zekerlijk meldt de kronijk niets; maar zoo deze stomme steenen reeds zoo veel te kennen geven, wat zouden zij niet verkondigen, zoo zij werkelijk konden spreken!

Zoo is het kleine *Quedlinburg*. Tusschen de hooge zwarte huizen wandelt men als onder geesten van het verledene. Dat is *Quedlinburg*, de voorpoort van het hooge *Hartzgebergte*, eens als abtdij, eene poorte des hemels, wier sleutels in de handen van edele vorstinnen, koninklijke en keizerlijke vrouwen rustten. Het is eene goede, eerwaardige stad; hier stond eens de wieg van den beroemden dichter Klopstock, en eene vrouw van aanzien, bekend als de schoonste onder de schoonen van haren tijd, Aurora van Königsmark, de beroemde minnares van Augustus II, keurvorst van *Saksen* en koning van *Polen* deed niet kwaad, hier het einde haars levens te besluiten.

Gedurende een verblijf van twee dagen te *Quedlinburg* geraakte ik bevriend met een hoogst achtenswaardig inwoner dier stad, wiens geslacht sedert menschengeheugen daar woonde, en die zelf hartstogtelijk zijne vaderstad beminnende, ieder huis daarin kent en iedere geschiedenis, welke met dit huis in verband staat.

Het was op den tweeden avond van mijn verblijf aldaar, dat ik hem naar zijne woning vergezelde. Onze weg voerde ons over dien arm van het riviertje de *Bode*, welke onder den naam van kleine *Bode*, de stad in het oude en nieuwe gedeelte scheidt. Wij kwamen voorbij een steegje, het eene hoekhuis waarvan door het glansrijke licht der volle maan, scherp verlicht werdt, en mij in deszelfs ouderwetsche gedaante zoo in het oog liep, dat ik stil bleef staan, om het te beschouwen. Nu bemerkte ik ook een in het metselwerk ingevoegden steen, waarop een ruw uitgehouwen grijsaard met een uitgestrekten staf duidelijk te zien was.

„Gij vraagt u zelf misschien," zeide mijn vriendelijke leidsman, wat dit mag beteekenen? Ik vraag ook — terwijl hij met zijnen wandelstok naar den hemel wees — waarom die daar boven niet scheen in den nacht, toen de gruweldaad geschiedde, welke de grijsaard, die hier afgebeeld is, eens op zulk eene wonderbare wijze openbaarde, toen alle menschelijke getuigenis zweeg. En toch al had de maan zoo helder geschenen als heden, die daar met den staf had de misdaad toch niet gezien. Want zijn levend oog zag toen niets meer dan thans zijn steenen oog ziet." — Eerst thans bemerkte ik, toen mijn leidsman nogmaals met zijn stok naar het steenen beeld wees, dat het der ruwe kunst des steenhouwers werkelijk gelukt was, een *blind* menschen gelaat voor te stellen.

„Op dat Gods straffende regtvaardigheid regt openbaar zoude worden — dus ging mijn vriend voort — daarom moest het toen duistere nacht zijn zoo wel in uw oog als aan zijnen hemel."

Uit den mond mijns vriends vernam ik nog dien zelfden avond de volgende treurige geschiedenis:

In dat oude huis bij de *Bodebrug* woonde voor honderd vijftig jaren een goudsmid, Juliaan Kettenbeil geheeten. Het huis — en meerdere huizen behalve dit — waren zijn eigendom, want zijne zaak was bloeijend en hij zelfs als een voortreffelijk meester in zijn vak wijd en zijd bekend. Juliaan had drie dochters, onder welke de jongste, pas achttien jaren oud, eene onbeschrijfelijke schoonheid bezat. Zij heette Aurora, en men beweerde algemeen, dat, gelijk zij den naam droeg dier beroemde dame, de schoone Aurora van

Königsmark — die juist om dezen tijd haar wereldlijk — geestelijk weduwe-verblijf te *Quedlinburg* had opgeslagen — zij ook in gestalte en gelaat eene verwonderlijke gelijkenis met haar had, zoo dat dit gerucht der gravin zelve ter oore kwam en zij eenmaal, uit nieuwsgierigheid, om hare eigene nog niet verwelkte bekoorlijkheden met deze jeugdige schoonheid te vergelijken zich de dochter des goudsmids had laten voorstellen. De schoone gravin zegt men, stond zelve over de groote gelijkenis verbaasd, herinnerde zich met weemoed de schoone droomen harer jeugd en voedde van toen af voor hare jeugdige naamgenoote eene hartelijke welwillendheid.

Deze vergelijking met de eerste schoonheid van haren tijd had op het gemoed der goudsmidsdochter geen al te gunstigen invloed. Aurora, schoon overigens een goed meisje, was niet in staat het onkruid der ijdelheid, hetwelk in haar hart welig opschoot, daaruit te roeijen. Deze ijdelheid ging ook met eenige trotschheid gepaard, zoodat zij haar burgerlijken stand reeds begon te verachten, en in hare ligtzinnige, nog half onverstaanbare droomen zich eene toekomst voortooverde, niet ongelijk aan die harer hooge beschermster.

In een woord, eene half kinderlijke behaagzucht nam in het maagdelijk hart meer en meer de overhand en leerde Aurora dat half onschuldige maar grievende spel met de sterke en innige neiging der mannen, hetwelk de koketterie sedert eeuwen dreef en nog drijft.

Juliaan Kettenbeil had onder zijne acht bedienden een, die hem in bekwaamheid bijna evenaarde. Het was een jongeling van naauwelijks twintig jaren, Theobald Steiner genaamd. Welgevormd, van een bloeijend voorkomen, trouw en regtschapen van aard en met een voortreffelijk kunstvermogen begaafd, had hij zijns meesters gunst reeds geheel gewonnen, die hem voor geen geld zoude hebben willen missen. Met stil verlangen gloeide Theobalds hart reeds lang voor Aurora. Wie had ook zulk een wezen dagelijks kunnen aanschouwen, zonder in liefde voor haar te ontvlammen. De dochter des goudsmids had reeds lang Theobalds stille en vurige neiging opgemerkt; zij zelve beantwoordde op hare wijze daaraan, maar zij schepte ook behagen den getrouwen Theobald op hare wijze te kwellen, hetgeen haar

vader regt ongaarne zag, want hij dacht er ernstig aan, om zijn jongste kind aan THEOBALD uit te huwelijken.

Onder zulk niet ernstig gemeend, kinderachtig kwellen, hetwelk toch in THEOBALDS hart diepen indruk maakte, duurde nu eens onder pruilen, dan weder onder verzoening, de betrekking dezer beiden eenige maanden voort, en zou misschien, ondanks AURORA's behaagzucht, bij de huisselijkheid, waarin toen een braaf burger met de zijnen leefde, nog lang zoo geduurd hebben, ware niet eene schijnbaar onverschillige omstandigheid voorgevallen, welke de oorzaak van hoogst beklagenswaardige gevolgen werd.

Op zekeren morgen trad een vreemdeling, van een deftig uiterlijk de werkplaats van meester JULIAAN binnen, waar deze met zijne acht gezellen rustig aan den arbeid was. „Hebt gij," vroeg de vreemdeling kort af en op een barschen toon — „in uw groot huis ook eenige stille kamers te huur, die gij mij voor een goeden huurprijs wilt afstaan?" Toen de goudsmid hierop een toestemmend antwoord gaf, verzocht de vreemdeling, die in zijne manieren volmaakt den edelman verried, om hem die vertrekken te laten zien. Spoedig waren zij het eens, en nog op denzelfden namiddag betrok de vreemdeling met een ouden bediende zijne nieuwe, stille woning ten huize van den goudsmid JULIAAN KETTENBEIL.

De nieuwe huurders, heer zoo wel als bediende kwamen in den beginne weinig te voorschijn. De vreemdeling had zijnen huurprijs dadelijk voor een half jaar in goede goudstukken vooruit betaald. Hij had daarbij bedongen, dat men hem in zijne afzondering op geenerlei wijze zoude storen. De bediende, even zwijgend en ernstig als zijn heer, sprak niet met de huisgenooten, ten zij de noodzakelijkheid zulks vereischte. Dikwijls verliet de heer het huis niet gedurende eene geheele week, en dan nog slechts des avonds, als of hij den dag en de menschen schuwende, slechts uitging, om gezondheidshalve eenige frissche lucht in te ademen. Het was duidelijk, dat de heer FELIX PUAMGARTNER, gelijk zijn bediende hem noemde, der wereld, die hij misschien vroeger levendig toebehoorde en die hij, nog slechts in rijpen mannelijken leeftijd verkeerende, ouderdomshalve nog niet had behoeven te ontvlugten,

voor eene poos ontvloden was, ten einde nieuwe krachten te verzamelen, om hare verdere beproevingen te dragen. Wat daarvan zij, er is daaromtrent in de stad nooit iets bekend geworden. Het geheim van zijn vorig leven heeft hij met zich in het graf genomen.

Zoo als wij gezegd hebben, was Kettenbeil een man van vermogen en in de stad wel gezien. Zoo was het dan ook geen wonder, dat men bij de nieuwe raadsheerverkiezing, die om dezen tijd plaats greep, hem met eenparigheid tot lid van den raad verkoos. Was die raadsheerlijke waardigheid voor den eenvoudigen man een ware last, met zijn hoogmoedig dochtertje was het anders gelegen. Zij was nu de dochter eens raadsheers, een stap nader aan hare schoone beschermster, de gravin van Königsmark, gelijk hij, die een trap hooger stijgt op eenen toren, een stap nader aan den hemel is. Wie onder dit *den Hemel nader zijn* van het schoone raadsheerkind lijden moest, was zeker Theobald. Hij verdroeg het in stilte en gaf slechts te inniger aan zijne standvastige, reine liefde toe.

Vaak bepaalt en beslist zich het lot eens menschen in eene week, één dag, één uur, één oogenblik! Zoo ging het ook hier. De overheid en de burgerij moesten den nieuwen raadsheer een groot feestmaal op het raadhuis geven. Dit zoude acht dagen na de verkiezing plaats hebben. Hoe zou daar bij de feestelijke reijen de schoonste van *Quedlinburgs* schoonen, de ranke, fiere, bekoorlijke Aurora hebben mogen ontbreken! En zou voor dezen dag van eer en vreugde de teedere vader zijn geliefdste kind niet versierd willen zien met het schoonste kleed, dat wijd en zijd slechts te bekomen zou zijn?

In den avond van Woensdag (Zondags zou het feest zijn,) bragt een jongen ten huize van meester Kettenbeil een groot pak. In dat pak bevond zich het met goud en kanten versierde kleed, hetwelk de heerlijke Aurora op den feestavond zou dragen, en nog vóór dien tijd haar lot besliste.

Intusschen had de voorname inwoner in Kettenbeils huis zijn afgezonderd leven even stil voortgezet, op niemand in het huis acht slaande, zelf slechts met vreesachtige heimelijke nieuwsgierigheid gade geslagen. Felix Paumgartner kende nog geen der huisgenooten dan den huisheer, wiens geheel gedrag jegens den trotschen vreemdeling daarin

bestond, dat hij zijn mutsje diep voor dezen afnam, wanneer hij hem in den gang ontmoette.

Felix Paumgartner kende Aurora nog niet.

Hij zoude haar leeren kennen, maar te laat. Wondervol lot der menschen! Een zonnestraal, een blik kan beslissen over zijn leven, over zijn verderf. Zoo ging het den ongelukkige, die ter kwader ure in Kettenbeils huis zijnen intrek had genomen.

De zes vensters der drie kamers, welke Paumgartner bewoonde, zagen op een nevengebouw uit, dat in gelijke hoogte opgetrokken, met de woning des edelmans juist eenen regten hoek maakte. Hij kon dus, wanneer hij zijne steeds nederhangende gordijnen ophaalde, duidelijk de vensters dier zijdwaarts gelegene woning over zien.

Des donderdags was het de eerste maal, dat de hoogstaande middagzon regt heet en onverdragelijk op de nedergelatene venster-gordijnen brandde, achter welke Paumgartner, in diep gepeins verzonken, schreef en arbeidde.

„Haal het gordijn een eind op, Benjamin!" zeide hij tot zijnen binnentredenden bediende, „en open het benedenvenster, om wat lucht in te laten." Stil en sprakeloos, werd, gelijk alle bevelen, welke zijn meester hem gaf, ook dit door Benjamin verrigt. De instroomende lucht was zoo verkwikkend, dat Paumgartner voor een oogenblik zijne schrijftafel verliet en voor het open venster trad. Dit oogenblik besliste over zijn lot.

Schuins over hem in een der vertrekken van den anderen vleugel, bij wijd geopende vensters, stond Aurora met eene harer zusters voor eenen grooten spiegel. Gekleed in het heerlijk gewaad, hetwelk den vorigen avond was bezorgd en op het feest haar moest tooijen, golfde het rijke donkerblonde haar langs haren rug, terwijl hare zuster bezig was, het met allerlei gouden spelden en pijlen vast te hechten. Het ijdele meisje had den lust niet kunnen wederstaan, om zich reeds vooruit zoo getooid te zien, als zij op het feest zoude verschijnen. Het luid gesprek en gelach der beide zusters trok de blikken van den ernstigen man onwillekeurig tot zich, en als of elke kleine omstandigheid tot het ongeluk van dit oogenblik moest bijdragen, liet de gloeijende middagzon, die zoo heet op Paumgart-

NERS vensters brandde, de tegenoverliggende in diepe schaduw.

Zoo was hij dus in staat het bekoorlijke wezen in deszelfs volle, schitterende schoonheid te beschouwen. Hij zag lang, lang naar haar; hij zag nog naar hare vensters, toen zij reeds lang verdwenen was.

Van dit oogenblik af aan bestond voor PAUMGARTNERS ziel slechts ééne gedachte; die gedachte was AURORA. In zijnen boezem heerschte voortaan eenig en onbeperkt een magtige, onoverwinnelijke hartstogt.

Maar FELIX PAUMGARTNER telde nabij de vijftig jaren, AURORA was naauwelijks achttien jaren oud. AURORA was ijdel, behaagziek; maar haar hart was onschuldig, en hoe ijdel zij was, hoe zeer hare kinderachtige koketterie den armen THEOBALD duizend kwellingen aandeed, toch beminde zij den armen THEODALD.

FELIX PAUMGARTNER was geen schandelijke verleider; hij was een man van eer; daarbij een man, die de wereld zoo grondig en afschrikkend had leeren kennen, dat hij haar gewoel ontvloden was. Maar deze man beminde thans. Gewis, hij, de vijftigjarige man, beminde voor het eerst van zijn leven. Hij was dus een vijftigvoudige dwaas.

PAUMGARTNER was een dwaas, want, niet in staat zijnen hartstogt ook slechts eenige dagen te beheerschen, stond hij naar AURORA's hand. Hij vroeg daarom haar aan haren vader, den goudsmid, reeds op den volgenden dag, in hetzelfde uur, waarin de goudsmidsgezel THEOBALD STEINER juist door zijne onnavolgbare kunst een hoofdsieraad voltooid had, dat op het feestmaal in het raadhuis twee dagen later de vrouw des burgermeesters moest versieren. Dit meesterstuk van bewerking had de dochter evenzeer verrukt als den vader, en zoo het nog noodig was, de vaderlijke genegenheid, welke deze laatste reeds lang voor den regtschapen jongeling en begaafden kunstenaar koesterde, door een groot bewijs daarvan te kroonen, zoo gaf de verrukte vader dat bewijs, door in hetzelfde oogenblik, toen hij het kostbaar kleinood, als ter vuurproef, op het schoone hoofd zijner dochter plaatste, hare welgevormde, teedere hand in de meer grove hand van den overgelukkigen THEOBALD ter verloving te leggen.

In hetzelfde oogenblik werd het even eervolle, maar veel schitterender aanzoek van den heer FELIX PAUMGARTNER — want hij was

van aanzien en rijk — met allen ontzag voor zijn gevoel en met allen eerbied afgeslagen.

Op den dag vóór het feestmaal liep Felix Paumgartner, die sedert vier en twintig uren niet gesproken, noch gegeten of gedronken had, in zijne kamers op en neder, doodsbleek, den dood in het hart. Daar hoorde hij, in de versteening zijner ziel het geluid van stemmen, hetwelk uit die vensters, tot hem kwam, waar hij het bekoorlijke meisje het eerst had gezien. Met een kloppend hart haalde hij de gordijn op. Slechts door eene kleine reet van het naauwelijks geopende venster durfde hij luisteren. De vensters aan de overzijde stonden wijd open, en men kon de stemmen duidelijk verstaan; het waren die van Aurora en Theobald.

„Gij hoort mij, Aurora," zeide Theobald, op den vooravond van mijn hoogst geluk; ik ga liever niet mede naar het feest."

„Gij moet medegaan en mij vergezellen," hernam het meisje. „Gij zijt reeds vooruit jaloersch, en juist daarom moet en zult gij medegaan."

„Ik ben slechts een stil mensch," antwoordde Theobald, „maar standvastig en getrouw. Hoe grieft mij uw kwellen reeds hier in deze eenzame kamer, waar niemand het hoort. Zou ik het kunnen verdragen daar, waar de eerste jongelingen der stad, rijken en edellieden u omzwermen en bewonderen? Neen, Aurora, ik ga niet mede."

„Nu, goed dan," zeide het meisje driftig, „maar dan is ook onze verloving nul en van geen waarde. Zie eens naar die vensters, naar die vensters, naar den gehaten oude daar ginds — gij weet, hij heeft ook aanzoek om mij gedaan — hem schenk ik dan nog liever mijne hand dan...."

„Felix Pammgartner hoorde geen woord meer. Zacht sloot hij het halfgeopende venster. Hij wist niet, dat hij het deed, het was nacht, diepe, duistere nacht in zijne ziel. Eene verschrikkelijke gramschap broeide daarin, naast een onbeschrijfelijk wee.

„De gehate oude," slechts deze rampzalige woorden, en die alleen, weerklonken nog in zijn binnenste. Hij werd dus gehaat; ja meer nog, hij werd bespot en gehoond, en zeker, zijn geest bevatte dieper en verschrikkelijker, dan het eenvoudige gemoed des goudsmids-

gezel het ooit kon bevatten, wat hoon en spot zijn in zulk een oogenblik!

Wat op dezen avond, in den daarop volgenden nacht, wat op den volgenden morgen en avond, toen alles in de woning des goudsmids luide vrolijke voorbereiding was voor het glansrijke feest van den avond — wat in deze weinige, maar voor hem zeker verschrikkelijke uren in de ziel van Felix Paumgartner omging. — Wie vermag dat te zeggen? Wie het te schetsen, al ware hem ook een helderen blik in dit voor altoos vernietigde hart vergund? Het was nacht, een diepe, duistere nacht in zijne ziel.

Wat was het, dat den ongelukkige zijne woning uitdreef in dien ontzettenden nacht? Was het de foltering des verlangens, de verschrikkelijke marteling der jaloezij? Was het zijn reeds tot wraak gestegen, geweldige toorn? Of was het die onbeschrijfelijke, ononverklaarbare angst, welke steeds der misdaad voorafgaat? Wie weet het? Wie waagt het, deze vragen te beantwoorden? Geen aardbewoner vermag het; slechts Hij alleen weet het, de Alziende voor Wien niets verborgen is, die alle harten doorschouwt!

In den volgenden nacht tusschen Zondag en Maandag, misschien was het reeds digt aan den morgen, doorliep een man, diep in zijnen mantel gehuld, de weinige, enge straten, welke het huis des goudsmids van het raadhuis scheidden. Doodstilte heerschte rondom, slechts afgebroken door trompetgeschal, of vrolijk muzijk, dat van tijd tot tijd van uit de feestzaal zich laat hooren. Steeds blijft de man in den mantel op en neder loopen in onrustige haast. Wien zoekt hij? Wien verwacht hij? Waaraan denkt hij? Welke gevoelens doorstroomen zijne gefolterde borst? Dan staat hij stil, als of hij luistert naar het geluid van verre schreden. Dan loopt hij met verdubbelde haast verder naar het huis des goudsmids, hetwelk in diepe stilte rust. Reeds haalt hij den grooten huissleutel voor den dag om de deur te openen. Het is alsof de beschermgeest zijns levens voor de laatste maal wakend aan zijne zijde staat, hem vermanende, dit verschrikkelijk wacht houden op te geven en huiswaarts te keeren. Reeds draait zich de sleutel in het slot der deur. Ongelukkige, nog één druk, eene schrede over dezen drempel en uwe ziel is gered! Waarom begeeft u de kracht,

om deze schrede te doen? Waarom voelt gij u weder door onwederstaanbaar geweld terug gejaagd? Waarom moet ook de laatste straal van uw zelfbewustzijn u begeven in den stik donkeren nacht uwer ziel?

Juist had het op den Jacobitoren twee uur geslagen, toen zich uit de verte stemmen lieten hooren. Zij kwamen nader, en de man in den mantel, onder welke bedekking de lezer den ongelukkigen Paumgartner reeds herkende, verbergt zich snel achter den vooruitstekenden pilaar van een huis. Zijn geheel wezen is koortsachtig gespannen luisteren. De stemmen komen nader; hij kan ze onderscheiden, en spoedig ook de woorden verstaan, het is Aurora met Theobald, die van het feest komen. De oude goudsmid is er niet bij.

Theobald had in zijne verliefde zwakheid het mokken der schoone geliefde niet kunnen wederstaan. Hij had Aurora naar het feest vergezeld. Maar wat hij gevreesd had, was gebeurd. De triomf der ijdelheid, dien het meisje op dezen avond gevierd had, had zijn' eenvoudigen getrouwen zin al te zeer gehinderd. Het vertoornde meisje naar huis geleidende, deed hij haar bittere verwijtingen. Zoo gingen zij langzaam, ondanks duisternis en regenvlagen dikwerf stil staande, den verborgen Paumgartner voorbij. Daar ontviel een zwaar beleedigend woord aan de lippen der onbezonnen maagd. Dit woord wondde Theobalds ziel diep. Reeds wendde hij zich van haar af, daar bezon de zwaar gekrenkte jongeling zich nog eenmaal: „Ik zal u," zeide hij met eene flaauwe stem, „tot aan uw huis geleiden, dan scheiden wij voor altoos. Ik zal heden nacht nog wel plaats vinden in de herberg, waar men mij niet zal hoonen of bespotten. Het hardnekkige meisje gaf hem geen antwoord. Voor de deur des goudsmids scheidden beiden, en zonder groet en afscheid keerde Theobald zich van haar af en stapte snel de straat weder op, welke zij afgekomen waren. Eene poos bleef het meisje naar zijne schreden staan luisteren. Doch haar hart kon zulk een scheiden niet dulden, en toen zijne voetstappen niet meer konden gehoord worden, gevoelde zij berouw over hare ligtzinnigheid en snelde hem achterna, luide Theobalds naam roepende. Daar komt de man achter den pilaar snel te voorschijn, en treedt het meisje in den weg, dat een half gesmoorden kreet laat

hooren. Thans scheen de arme jonkvrouw den man te herkennen, die met krampachtig geweld hare beide armen vast hield. Slechts weinige haastige woorden werden tusschen beiden gewisseld; toen volgde een luide, gillende kreet om hulp; op dezen kreet eene verschrikkelijke, afschuwelijke drukking, vervolgens een dof gesteen, en toen de stilte van het graf.

Aan de voeten des verschrikkelijken mans lag het bekoorlijke wezen geworgd. Zware regendruppelen vielen neder. De hemel was duister, hij had geen licht voor deze ontzettende daad.

Wat nu binnen weinige minuten geschiedde, was even verschrikkelijk als de misdaad zelve. Een oogenblik bleef de rampzalige over het lijk zijns slagtoffers gebogen, staan. Ja het was een lijk. Hij tilt het op zijne schouders; hij is slechts tien stappen van de *Bodebrug* af; hij kan het water hooren bruischen. In eene sekonde heeft de misdadiger dezen afstand afgelegd. Een doffe plomp in het water, en het vochtige graf sluit zich over het bekoorlijke ligchaam.

„Wat valt daar in het water?" riep plotseling eene stem digt achter den moordenaar, die verplet zich omwendt, en bij de koortsachtige inspanning zijner oogzenuwen in de digte duisternis eene menschelijke gedaante herkent, die onder het portaal van een huis nedergehurkt hier eene schuilplaats voor den digter nederplassenden regen schijnt gezocht te hebben.

„Wat daar valt? Eenige stukken steenen, die de regen van de brug heeft losgemaakt." De rampzalige bezat nog de kracht, om de hem gedane vraag te beantwoorden en zelfs nog den moed om te vragen: „Wie zijt gij en wat doet gij hier?"

„Ik ben een arme blindeman," was het antwoord, dien men heden uit zijne woning gezet heeft." Een blindeman! dat woord klonk als redding in het oor des misdadigers. Hij had dus niets *gezien*.

En de misdadiger had nog den moed, den armen, van woning beroofden blinde een groot stuk zilvergeld te geven en hem te raden den dag hier af te wachten, of de mogelijke komst der nachtwacht, die hem wel onder dak zoude brengen. En de misdadiger bezat den moed, in dezen nacht de woning te betreden, wier schoonste sieraad hij vernield had.

Reeds den volgenden dag vond men, naauwelijks een kwartier van de plaats der misdaad, bij eenen molen op eene ondiepe plaats in de rivier, het lijk van AURORA. Welke pen schildert de ontzetting, den jammer, de wanhoop in het huis des goudsmids? Welke pen de volkomene verpletting des ongelukkigen vaders, toen in zijn huis de lijkschouwing geschiedde en de donkerblaauwe plekken aan den hals duidelijk den moord door worging verkondigden; toen hij zelf, overeenkomstig de waarheid betuigen moest, dat hij in dien nacht zijne dochter aan zijnen gezel THEOBALD toevertrouwd had, om haar naar huis te geleiden! Wie anders dan THEOBALD kon de dader zijn?

THEOBALD was meer dan verplet. Hij was in den eigenlijken zin niets meer. Hij liet gelaten zich gevangen nemen. Zijn leven was niets meer waard; hij zeide slechts: „Ik heb het niet gedaan," en dit door de hoogste smart verstikte woord was het alleen, hetwelk hij, hoe langer hoe meer der geestverbijstering naderende, in alle volgende verhooren herhaalde.

Wat deed intusschen de moordenaar, terwijl de onschuldige dus in den kerker verkwijnde? Verried hij zich door geen Kaïnsteeken van het verschrikte geweten? Joeg dit knagende vuur, dat nimmer uitgebluscht wordt, hem nooit op uit akelige droomen; zweepte het hem niet naar den regter, om daar te bekennen: „Ik ben de moordenaar, laat den onschuldige los? Neen en nogmaals neen; de moordenaar verriedt zich niet. Geen schijn van vermoeden viel op hem. Wel wist zijn bediende, dat FELIX PAUMGARTNER in dien nacht afwezig was geweest; maar dit was hij dikwijls gewoon. Daarenboven beschermde hem zijn stand, zijn rang, eindelijk de waardigheid en ernst, die in zijn geheel voorkomen doorstraalden, hem zelfs voor de schaduw van argwaan.

FELIX PAUMGARTNER bleef dus onaangeroerd door het onderzoek der geregtigheid. Wat er in zijn binnenste omging, is Gode alleen bekend. Op zekeren dag echter — de veroordeeling van THEOBALD stond voor de deur — werd de heer FELIX PAUMGARTNER voor de regtbank geroepen, om, als huisgenoot, voor of tegen den beschuldigde, te getuigen. Er zoude eene laatste openbare zitting der lijfstraffelijke regtbank gehouden, en vervolgens het vonnis over THEOBALD uitgesproken

worden. Eerst echter wilde men nog alle mogelijke getuigen verhooren.

Eene akelige stilte heerschte in de geregtszaal. Men bragt den beschuldigde binnen. Van de bank der getuigen verheft zich Felix Paumgartner, bij de vraag des regters: „Is u ook eenige daadzaak van dien nacht bekend, welke tot ontlasting of bezwaring van den beschuldigde kan strekken?" — „Niets," antwoordt de getuige met eene doffe stem en nijgt het hoofd. „En welk overig getuigenis kunt gij, als medebewoner van het huis, ten voor- of ten nadeele des beschuldigden afleggen?" vraagt de regter verder.

Daar schiet een vuurstraal uit Paumgartners bijna uitgebluschte oogen. Als een bliksemstraal schiet de gedachte door zijne ziel: „Misschien redt uw getuigenis den onschuldige! Ik getuig," roept hij luid, met ten hemel gehevene regterhand, „dat ik dezen jongeling in het huis steeds getrouw, vlijtig, stil en regtschapen bevonden heb, dat ik hem niet in staat houde, volstrekt niet in staat reken tot zulk eene daad, dat, indien hier een moord gepleegd is, niet hij."

„Maar gij de moordenaar zijt," laat plotseling zich eene stem hooren uit den afgelegensten hoek der geregtszaal. En boven de hoofden der digt op een gedrongene, als door den bliksem getroffene toehoorders zweeft, hoog in de hoogte gehouden een lange staf. Het is de staf des blinden, welke in dien noodlottigen nacht de van ziensvermogen beroofde getuige was, *toen de stukken steen in de golven der Bode vielen, die de regen van de brug had afgebrokkeld!*

De blinde met den staf had den moordenaar aan het geluid zijner slechts eenmaal gehoorde stem herkend.

„Ja, ik ben de moordenaar!" roept de door God gerigte en zijn luid getuigenis tegen zich zelven klonk bijna op verheugden toon. De ontzettende last was van zijn geweten afgewenteld. De daad zelve, en hoe zij konde geschieden, is een raadsel gebleven.

Op Vrijdag na Pinksteren van het jaar 1702 viel het hoofd van Felix Paumgartner op het schavot.

En de hier verhaalde gebeurtenis is het, tot wier aandenken de steen, waarop een blinde met opgeheven staf staat uitgehouwen, in het hoekhuis bij de *Bodebrug* te *Quedlinburg* werd ingemetseld.

De verschijning in het koninklijk slot te Stokholm.

Aan koninklijke kasteelen zijn dikwijls spookachtige overleveringen verbonden, welker ongegrondheid niet altijd te bewijzen is, al worden zij ook met eenen ongeloovigen glimlach verhaald en aangehoord. Anders is het gelegen met het te boek gestelde verhaal, hetwelk door tijdgenooten, en wel door verscheidene, als eene daadzaak erkend wordt, voor welker echtheid zij instaan. Zoo bestaat er in het Zweedsche rijksarchief een stuk, onderteekend door koning Karel XI, den kamerheer graaf Brahe, den lijfarts Baumgarten en den slotvoogd, hetwelk men gereedelijk aan elken vreemdeling laat zien en dat de volgende gebeurtenis als ontwijfelbaar waar voorstelt.

Karel XI (vader van Karel XII) was een der verstandigste koningen van *Zweden*. Hij bepaalde de voorregten en verpligtingen der standen des Zweedschen rijks en gaf zijn volk vele nuttige wetten. Daarenboven was hij een beschaafd, dapper, godsdienstig, koelbloedig mensch, die geenszins tot geestdrijverij overhelde. Hij verloor zijne gemalin Ulrika Eleonore, en ofschoon hij haar bij haar leven niet met bijzondere teederheid behandeld had, zoo deed haar dood hem toch meer aan, dan men verwachtte. Van toen af werd hij zwaarmoediger en minder spraakzaam dan voorheen, en zocht in de rustelooze behartiging der staatsaangelegenheden eene afleiding voor zijn verdriet. Op zekeren avond zat hij in zijnen slaaprok en pantoffels voor den haard, in het slot te *Stokholm*. Het was het oude slot op den *Ridderholm* aan het *Melermeer*, uit een hoofdgebouw met twee vooruitspringende zijvleugels bestaande. Het kabinet des konings bevond zich aan het einde van een dezer vleugels; in den anderen daartegenover staanden vleugel was de vergaderzaal der toenmalige rijksstanden. Op dien avond bevonden zich in de kamer des konings de kamerheer graaf Brahe, die 's konings volle vertrouwen genoot, en de lijf-

arts BAUMGARTEN, een verstandig mensch, die niets geloofde, dan hetgeen de wetenschap hem als zeker leerde. De koning zat op dezen avond buitengewoon lang bij den haard en zag zwijgend met gebogen hoofd in de glimmende kolen. BRAHE had den koning meermalen herinnerd, dat het slapenstijd was, doch deze wees die aanmaning telkens met eene beweging zijner hand terug, en toen de arts nu ook zijn gevoelen te kennen gaf, dat zulk laat opblijven schadelijk voor de gezondheid was, zeide de vorst: Doet mij het genoegen mijne heeren, en verlaat mij nog niet; de slaap ontvliedt mij!" De beide heeren spraken nu even als te voren, half luid met elkander, tot BRAHE, die geloofde het verdriet des konings over het afsterven zijner gemalin daardoor eenigzins te lenigen, zich tot dezen wendde, terwijl hij op een afbeeldsel der afgestorvene wees met de woorden: „Welk eene gelijkenis, zachtmoedigheid en waardigheid spreken toch uit deze gelaatstrekken." Waarop KAREL half geërgerd antwoordde: „Dat is niet zoo, de schilder was een vleijer en de koningin is nooit zoo schoon geweest."

Doch toen stond hij, als of hij berouw over deze woorden had, van zijnen stoel op, ging zuchtend de kamer eenige malen op en neder, en bleef plotseling voor een venster staan, hetwelk op het slotplein uitkwam. De nacht was duister; de maan scheen niet. Het kwam den koning voor, als of de vensters van de tegenoverliggende vergaderzaal der rijksstanden verlicht waren, in het eerst dacht hij, dat misschien een bediende daar met licht heen en weder liep, vervolgens dat er mogelijk brand mogt ontstaan zijn; beide vermoedens moest hij echter voor ongegrond houden. Inmiddels waren BRAHE en BAUMGARTER op 's konings wenk ook nader getreden en zagen hetzelfde. De eerste wilde eenen paadje schellen, maar de koning hield hem tegen zeggende: doe dit niet; ik wil zelf naar de zaal gaan!" Ofschoon bleek en verschrikt van gelaat verliet hij met vaste schreden het kabinet; de kamerheer en de lijfarts volgden hem met brandende kaarsen. Men begaf zich naar de kamer van den slotvoogd, die de sleutels bewaarde, wekte hem en BAUMGARTEN beval hem in naam des konings de deur der rijkszaal te openen. De verschrikte grijsaard verscheen met zijne bos sleutels en opende de gallerij, welke als vóórkamer

tot die zaal diende. Met ontzetting zagen allen, dat de wanden dezer kamer zwart behangen waren. „Wie heeft dat bevolen?" vroeg de koning toornig, waarop de slotvoogd het antwoord schuldig moest blijven. Intusschen was de koning de gallerij snel doorgetreden, aan zijne zijde de getrouwe BRAHE, terwijl de vrijgeest BAUMGARTEN en de slotvoogd aarzelend volgden. De laatste bezwoer den koning, om niet verder te gaan dewijl hier wel booze geesten in het spel konden zijn. Ook BRAHE raadde het den koning af, omdat allen een vreemd gedruisch in de zaal meenden te hooren.

De bij iedere schrede steeds angstiger wordende arts, wiens kaars door den togt was uitgebluscht, vroeg al tandenklapperend om verlof, twintig man der lijfwacht te mogen halen. De koning daarentegen stiet met den voet tegen de deur, dat het door de vertrekken dreunde, en beval den slotvoogd de deur te openen. Deze was er niet toe in staat, zoo beefde zijne hand. BRAHE antwoordde op hetzelfde bevel: „Uwe majesteit bevele mij op eene Deensche of Duitsche batterij los te gaan, en ik zal dadelijk gehoorzamen; maar hier hebben wij met magten der hel te doen!" Nu rukte de koning den slotvoogd den sleutel uit de hand en met de woorden: „Ik zie, dat de zaak mij alleen aangaat, GOD helpe mij!" opende hij de zware eikendeur en trad de zaal binnen, de overigen volgden hem. De rijkszaal was helder verlicht, zwarte behangsels hingen aan de wanden voor welke de door GUSTAAF ADOLF veroverde vijandelijke vaandels geplant waren, de Zweedsche standaarden waren echter met een rouwfloers omhuld. Eene groote vergadering zat op de banken in het ronde, uit de vier standen des rijks, den adel, de geestelijkheid, den burger — en den boerenstand bestaande. Maar de gelaatstrekken der vergaderden, bleek door het schijnsel der kaarsen, waren den koning en zijne begeleiders onbekend.

Op den troon aan het einde der zaal lag een bloedig lijk in koninklijk gewaad, aan deszelfs regterzijde stond een gekroonde knaap, en links, met zijne hand op de leuning des troons steunende, een man met purperen mantel. Aan de tafel voor den troon, met boeken en papieren bedekt, zaten ernstige, ontzaginboezemende mannen in lange zwarte mantels. Zij schenen regters te zijn. Tusschen deze

tafel en den troon verhief zich een laag zwart schavot, met blok en bijl daarop. Niemand lette op den koning en zijne drie begeleiders, die een gemompel in de vergadering hoorden, zonder dat zij een verstaanbaar woord konden opvangen. Plotseling verhief zich de oudste der regters van zijnen zetel en sloeg driemalen met de hand op het opene boek, hetwelk voor hem lag. Het werd doodstil door de geheele zaal. De deur tegenover die, waardoor de koning binnengetreden was, werd geopend, en er traden eenige jonge mannen binnen in schoone kleeding, met opgeheven hoofd, en met fiere blikken rondziende. Doch hunne handen waren op den rug met touwen gekneveld; de einden werden vastgehouden door een man met een woest uitzigt, gekleed in een wambuis van elandsleder. Toen de voorste der gevangenen, zoo het scheen tevens de voornaamste hunner, nabij het schavot was gekomen wierp hij eerst met een honenden lach een blik hierop, en vervolgens op het koninklijke lijk op den troon.

Doch het lijk rilde als in den laatsten doodstrijd en een helderroode bloedstroom vloeide uit de wonde. Vervolgens knielde de gevangene voor het blok neder, de man met het lederen wanbuis verhief de bijl, en fluitend vloog zij door den hals des veroordeelden, wiens bloed van het schavot afstroomde tot aan den troon, en zich daar met het koninklijke bloed vermengde; het afgehouwen hoofd rolde tot voor de voeten van Karel XI en bespatte die met bloed. Dit vreesselijke gezigt wekte de koning uit zijn dof stilzwijgen op; hij deed eenige stappen vooruit en sprak tot den man met den regentenmantel: „Zoo gij van God gezonden zijt, zoo spreekt! Zijt gij niet van God, zoo laat ons in vrede!" En langzaam met eene plegtige stem antwoordde hem de gedaante: „Koning Karel! dit bloed zal niet onder uwe regering vloeijen, maar — en hier werd de stem luider — na vijf regeringen. Wee, wee, wee het huis Wasa!" En toen hij deze woorden uitgesproken had, verdwenen alle de gestalten en al het overige als in eenen herfstavondnevel, de verlichting was niet meer en slechts de kaarsen, welke de begeleiders des konings in de hand hielden, verlichtten nog de zaal, die haar gewoon voorkomen weder had. Een geruisch en gezuis, gelijk aan het vallen

van dorre bladeren, en een geluid als van verwijderde harpenklanken, was nog hoorbaar, tot ook dit ophield. Het geheele verschijnsel had omtrent tien minuten geduurd. Niets bleef over dan de herinnering aan het geziene en een groote bloedvlek op een der pantoffels des konings. De koning keerde zwijgend met zijne begeleiders naar zijne kamer terug, en deed den kanselier roepen. Deze moest nog in denzelfden nacht een protokol opmaken, waarin het geheele voorval vermeld en hetwelk door hen, die het bijgewoond hadden, in plaats van beëediging onderteekend werd. Dit stuk bestaat werkelijk; de spookvoorspelling is naderhand waarheid geworden; dat koninklijke lijk was Gustaaf III, de vijfde koning van Karel XI, de onthoofde Ankerström, de gekroonde knaap Gustaaf IV, en de man bij den troon de hertog van *Sudermanland*, regent des koningrijks en later koning, onder den naam van Karel XIII.

Wij willen bij dit als: *ontwijfelbaar waar verklaarde* verhaal nog slechts bijvoegen, dat wij evenwel aan het spookverschijnsel niet gelooven. Hebben die mannen inderdaad gezien wat zij voorgeven gezien te hebben, dan gelooven wij, dat hier het een of andere bedrog in het spel is geweest, om wie weet welk doel daarmede te bereiken.

De gezant en de hoogleeraar in de gebaren taal.

Toen koning Jakobus VI zich in het jaar 1603 van *Schotland* naar *Londen* begaf, om als Jakobus I den troon van *Groot-Brittanje* te beklimmen, werd hij door eenen Spaanschen gezant vergezeld, die een man van groote geleerdheid was, maar daarbij de zonderlinge meening vasthield, dat ieder land een openbaar leeraar in de gebaren taal of de kunst zich door teekenen verstaanbaar te maken, moest hebben, met wien hij en zijns gelijken door teekenen konden spreken.

Toen hij den koning zijn leedwezen te kennen gaf, dat men bijna nooit zulke mannen aantrof, hernam Jakobus, die, zoo als bekend is, zeer tot grappen geneigd was: „Wel heb ik zulk eenen hoogleeraar in de taal der gebaren aan de noordelijkste hoogeschool in mijn rijk, namelijk te *Aberdeen;* maar die plaats ligt wel zes honderd Engelsche mijlen van hier." — „En al was

de afstand tien duizend uur," hernam de Ambassadeur, „dan zou ik nog met dien waardigen man kennis willen maken, en ik heb vast besloten, over weinige dagen naar hem toe te reizen." De koning wist geen anderen uitweg, dan terstond aan de professoren te *Aberdeen* te schrijven, hun de zaak mede te deelen en te verzoeken om middelen te beramen, ten einde met den gezant op de best mogelijke wijze klaar te raken.

Deze laatste kwam kort na den koninklijken brief te *Aberdeen* aan, werd met groote plegtigheid door de hoogleeraren ontvangen, maar vroeg terstond, in wien der heeren, hij de eer had den hoogleeraar in de gebaren taal te ontmoeten. Men zeide hem, dat die hoogleeraar ongelukkiglijk naar het Hoogland vertrokken was, en niemand wist, wanneer hij terugkwam. „Dat is niets," hernam de gezant, „ik zal zijne terugkomst afwachten, al zoude ik hier een jaar blijven."

De heeren der Universiteit zagen thans in, dat zij met eenen hardnekkigen man te doen hadden, wiens onderhoud hun daarbij zeer mogelijk groote kosten kon veroorzaken; zij namen dus hunne toevlugt tot eene list. In dezelfde stad woonde zekere Geordy, een slagter van beroep, eenoogig, maar een ware schalk, wien de natuur met vernuft en slimheid rijkelijk beschonken had. Men laat hem halen, verhaalt hem de toedragt der zaak en benoemt hem op éénen dag tot professor in de gebaren taal, met de strengste vermaning, geen enkel woord te spreken. Geordy aanvaardt met vreugde zijne nieuwe waardigheid, en den gezant kondigt men tot zijne onuitsprekelijke blijdschap aan, dat de professor den volgenden dag zoude terugkomen.

Den volgenden dag werd Geordy met mantel en pruik bekleed, en op een leerstoel in de groote zaal van het akademiegebouw geplaatst, terwijl alle professoren en de gezant zich in het aangrenzend vertrek bevinden. De laatste wordt thans de zaal binnengeleid, met Geordy alleen gelaten, om zich naar hartelust met hem in de gebaren taal te onderhouden en de professoren keeren naar hunne zaal terug, waar zij niet zonder bezorgdheid den afloop van het stomme gesprek bleven afwachten. De gezant heft eenen vinger omhoog; Geordy beantwoordt hem, met twee vingers in de hoogte te steken. De gezant steekt nu drie vingers omhoog; Geordy houdt hem zijne vuist tegen en ziet hem knorrig aan. Daarop neemt de gezant eenen oranje appel uit zijnen zak en houdt dien in de hoogte; Geordy haalt een stuk garstebrood te voorschijn en houdt het den gezant voor, waarna deze zich buigt en naar de professoren terugkeert, die hem angstig naar zijn oordeel over hunnen ambtgenoot verzoeken.

„Hij is waarlijk een wonder van een mensch," zeide de Spanjaard, „voor de schatten van *Indië* zoude ik hem niet afstaan. Ik hield één vinger voor hem in de hoogte, om te toonen, dat er maar een God is; hij verhief twee vingers, om te kennen te geven, Vader en Zoon: ik hief drie vingers op, om de heilige Drieëenheid symbolisch aan te duiden, waarop hij zijne vuist sloot, om te kennen te geven, dat deze Drie slechts Een waren. Toen liet ik hem een oranjeappel zien, waarmede ik zeggen wilde, hoe goed de Godheid jegens ons menschen is, door ons niet slechts de noodzakelijkste levensbehoeften, maar ook de aangenaamheden en verkwikkingen des levens te schenken, waarop

de bewonderenswaardige man een stuk brood te voorschijn haalde, ten teeken dat dit de staf des levens — zoo als de heilige schrift zegt — en boven al het andere te verkiezen was.''

De gezant was gelukkig en reisde hoogst voldaan af; de profesforen waren nog gelukkiger, dat de zaak zulk eene gunstige wending voor hen genomen had, en waren nog slechts nieuwsgierig, om de uitleggingen huns ambtgenoots van éénen dag te vernemen.

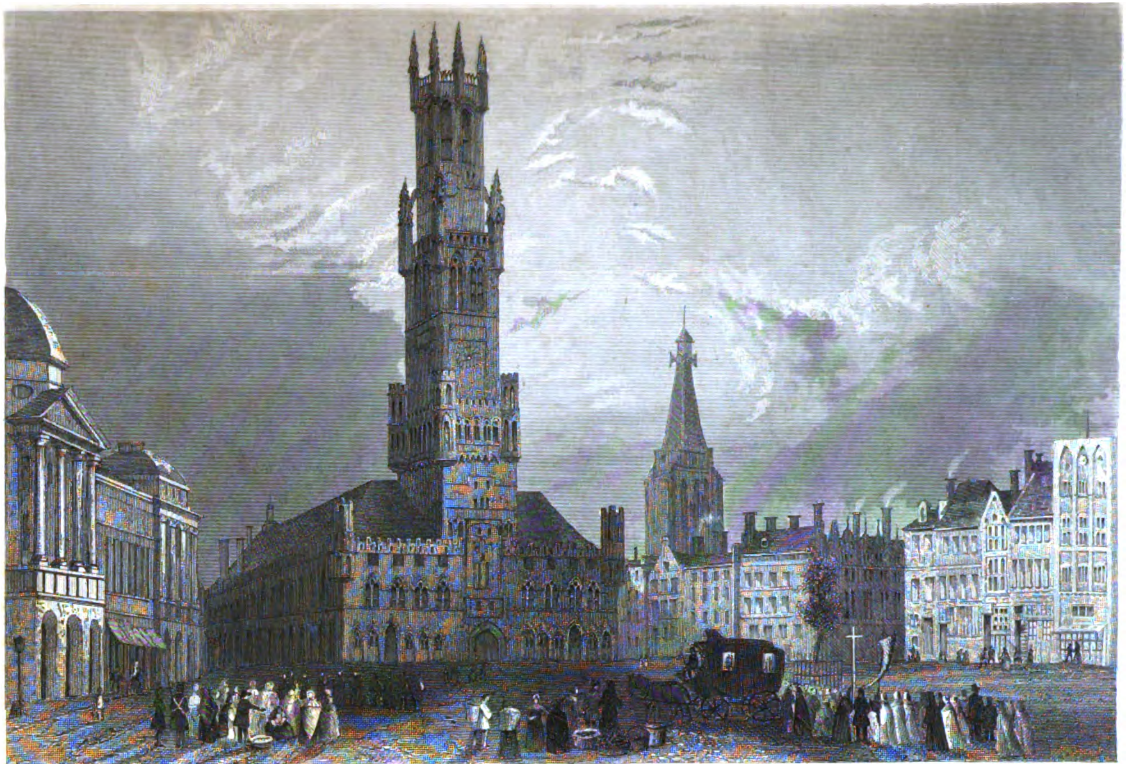
„Nu, Geordy, hoe is het gegaan?" vroegen zij, „en wat zegt gij van dien heer?" — „Die schelm!'' riep Geordy, waarmede denkt gij, dat hij begon? Hij stak één vinger in de hoogte, om mij te verwijten, dat ik maar één oog heb; maar ik stak twee vingers op, en meende daarmede, dat hij zich in acht moest nemen, want dat ik twee vuisten had. Toen hief de kerel drie vingers omhoog; dat beteekende, dat wij met ons beiden slechts drie oogen hadden; dit maakte mij zoo woedend tegen den schoft, dat ik hem mijnen vuist liet zien en reeds voornemens was hem een goeden slag te geven, toen mij inviel, dat ik hem om uwent wil diende te ontzien. Maar nu ging de kerel nog verder voort met mij te tergen. want hij nam een oranjeappel uit zijn zak, met de hoonende beteekenis; uw arm, koud land kan zulke vruchten niet voortbrengen. Toen toonde ik hem een stuk garstebrood, om hem te beduiden, dat hij en zijn ellendige oranjeappel mij geen penning waardig waren, zoo lang ik dit nog had. Eigenlijk, dus besloot Geordy zijn verhaal, „spijt het mij nog geweldig, dat ik den schurk niet goed afgeranseld heb eer hij heenging."

BRUGGE.

De hoofdstad *Brugge* der Belgische provincie *West-Vlaanderen*, in eene schoone vlakte, aan de vereeniging der kanalen van *Sluis* en *Ostende* gelegen, welk laatste door zeeschepen van 2 tot 300 tonnen kan bevaren worden, heeft zijnen naam ontleend van eene houten brug tusschen *Aldenburg* en *Rodenburg*, en welke door een sterk kasteel verdedigd werd. BOUDEWIJN met *den ijzeren arm*, die met JUDITH de door hem geschaakte dochter van KAREL *den Kalen*, koning van *Frankrijk* gehuwd was, werd de eerste graaf van *Vlaanderen* (863) en omringde het kasteel, dat de wieg is van de stad *Brugge*, met muren. *Brugge* is even als *Gend* bekend door den woeligen aard zijner bevolking, die vaak, door wezentlijke of vermeende schending harer regten tegen haren graaf opstond, vaak ook met heldenmoed en goed gevolg voor hare regten en privilegien op het open slagveld tegen geoefende legers streed. Getuige de *Sporenslag* op den 11 Julij 1302 door de Vlaamsche handwerkslieden op het leger van FILIPS den *Schoonen*, koning van *Frankrijk* gewonnen, en dus genoemd naar de acht duizend vergulde sporen (slechts de adel droeg die), welke de buit der overwinnaars werden. Niet minder bloedig was de opstand der Bruggenaars tegen hunnen graaf LODEWIJK van *Nevers*, omdat deze de naburige havenstad *Sluis* aan zijnen neef, graaf JAN van *Namen* had weggeschonken, en zij daaruit een groot verlies voor hunnen uitgebreiden handel voorzagen. Zij moesten eindelijk zwichten en geknield den graaf om genade smeeken. In 1437 stonden zij weder op tegen hunnen toenmaligen graaf,

Filips den *Goeden*, hertog van *Bourgondië*, waarbij vele wreedheden door hen gepleegd, doch zij weder tot onderwerping gedwongen werden. In 1488 namen zij den Roomsch-koning Maximiliaan, die als voogd zijns minderjarigen zoons, Filips II, de regering uitoefende, gevangen, plunderden zijn paleis, verklaarden hem vervallen van de voogdij, en maakten zich aan groote wreedheden jegens zijne dienaren schuldig. Bij den getroffen vrede werd aan hunne bezwaren toegegeven.

Het was vaak de overmoed, uit weelde en overvloed gesproten, die hen tot zulke opstanden dreef, en die weelde en overvloed waren het gevolg van nijverheid en handel. Reeds vroeger dan *Antwerpen*, reeds in de laatste helft der dertiende eeuw, toen de Italianen geregeld de *Nederlanden* bezochten, werd *Brugge* groot door den handel en eene der bloeijendste koopsteden van *Europa*, welke, door Italianen en Hanseaten, Engelschen, Hollanders, Franschen en Duitschers druk bezocht, het middelpunt uitmaakte, waar de kooplieden uit het Noorden, en die uit *Italië*, toen gewoonlijk *Lombarden* genoemd, met elkander kwamen handel drijven. Het in die tijden zoo bloeijende Hanseverbond koos *Brugge* tot een hoofdkantoor en eene stapelplaats zijner waren. In 1318 bragten vijf Venetiaansche galeassen heure ladingen aldaar aan en keerden terug, met Indische en Vlaamsche goederen beladen. Door dien voorspoedigen handel werd ook de nijverheid der Vlamingen opgewekt; zij zochten vooral hunne wol- en katoen-fabrieken te verbeteren en uit te breiden, en zoo doende werd *Brugge* de hoofdstapelplaats der Engelsche wol, der Vlaamsche lakens en linnens en van de Noordsche, Italiaansche en Oostindische koopwaren. De weelde en kleeding steeg zoo hoog, dat de gemalin des Franschen konings in 1300 te *Brugge* meer dan zes honderd vrouwen aantrof, rijker uitgedoscht dan zij. De rijkdom en voorspoed der stad waren zoo groot onder Filips den *Stouten*, dat, toen men aldaar de gevangenschap vernam van zijnen zoon Jan *zonder vrees*, die, na in den slag van *Nikopolis* (1393) wonderen van dapperheid verrigt te hebben, in handen der Turken was gevallen, die zijn losgeld op de voor die tijden ontzaggelijke som van 200,000 dukaten bepaald hadden, dat, zeggen wij, toen een enkel koopman van

L. Kunstverlag

BRUGGE.

Brugge borg bleef voor de betaling, tot de Vlaamsche en Bourgondische steden die zouden gedaan hebben. — Filips de *Goede* stichtte te *Brugge* bij gelegenheid van zijn huwelijk met Isabella van *Portugal*, de beroemde ridderorde van het Gulden Vlies (1430).

Doch sedert het midden der vijftiende eeuw begon de handel van *Brugge* zich meer en meer naar het door zijne ligging meer begunstigde *Antwerpen* te verleggen, waartoe de herhaalde verschillen der Bruggenaars met hunne graven voorzeker veel bijdroegen, tot eindelijk *Antwerpen* meest al den buitenlandschen handel van *Brugge* tot zich trok. Intusschen behoort *Brugge* door zijne linnen-fabrieken, graanhandel en bierbrouwerijen nog altijd tot de belangrijkste steden van het koningrijk *België*.

De bevolking van *Brugge* beloopt thans ongeveer 50,000 zielen; in de tijden van haren grootsten bloei telde de stad meer dan 200,000 inwoners. Van haren ouden luister bleven haar slechts hare wijde straten, hare ruime pleinen en oude kerken en openbare gebouwen. In het laatste opzigt heeft zij meer dan eenige andere Belgische stad, het middeleeuwsche voorkomen behouden. De vrouwen en meisjes van *Brugge* waren vroeger om heure schoonheid beroemd; of die roem haar nog boven anderen toekomt, wagen wij niet te beslissen.

Onder de kerken munten uit de hoofdkerk, niet zoo zeer door haar uiterlijk als door de schoone schilderijen, die zij bevat; en de Lieve Vrouwen kerk met een heerlijk marmeren Mariabeeld van Michel-Angelo, voortreffelijke schilderijen en de prachtige praalgraven van Karel den *Stouten* en van zijne dochter Maria van *Bourgondië*. De 435 voeten hooge toren dient tot zeebaak, schoon *Brugge* op drie uren afstands van de Noordzee ligt. In 1711 werd op de torenspits een windwijzer van de gedaante van eenen haan geplaatst, vijftien voeten lang, met een ijzeren kruis van dezelfde hoogte. Men verhaalt dat bij deze gelegenheid een timmerman van *Brugge*, welke om zijne stoutmoedigheid bekend was, zich afwezig bevond, toen men dezen arbeid verrigtte. Bij zijne terugkomst veinsden zijne kameraden uit scherts, dat zij zijne afwezigheid aan vrees toeschreven. Stevens, wien die spotternijen ergerden, besloot hen op eene schitterende wijze te logenstraffen. Nadat hij zijne ziel Gode aanbevolen en zijne

vrouw verzocht had, voor hem te bidden, voorzag hij zich van een pak koorden en bestijgt nu den toren tot de hoogste opening, die nog 45 voeten van den windwijzer verwijderd is. Nu bindt hij zijne koorden om zijn lijf, maakt ze achtereenvolgends voorzigtig vast aan de uitspringende punten der ijzeren ankers, die de spits van den toren vasthouden, en verheft zich dus hangende boven den afgrond, onder hem, tot hij den voet van den weerhaan bereikt heeft. Deze goede uitslag is nog niet voldoende voor zijne vermetelheid; hij wil den haan bestijgen, en werkelijk gelukt het hem zich schrijelings op den reusachtigen vogel te plaatsen. In hetzelfde oogenblik begint de wind te veranderen; de weerhaan maakt snel een grooten cirkel, en de arme timmerman gelooft zich reeds in de lucht geslingerd. Zijne koelbloedigheid verlaat hem evenwel niet. Moedig wacht hij tot de windvlaag bedaard is, eer hij zich gereed maakt om naar beneden te klimmen. Het weder was heerlijk; eenige kloostergeestelijken bemerkten hem het eerst, en weldra liet de geheele bevolking hare deelneming blijken en spaarde geene wenschen voor zijne gelukkige nederdaling, die met zoo vele gevaren gepaard ging. Inderdaad was hij gelukkig genoeg de opening, waaruit hij naar boven geklauterd was, weder te bereiken en de menigte ontving hem aan den voet der kerk met luide toejuichingen en voerde hem in triomf naar zijne woning. STEVENS overleed in 1746.

Het stadhuis, een wel in stand gehouden gebouw van zuiver Gothische bouworde, werd gesticht in 1377, door LODEWIJK van MALE, graaf van *Vlaanderen*; het staat op de plaats van het oude kasteel, door den eersten graaf van *Vlaanderen* gebouwd, en om hetwelk naderhand de stad *Brugge* verrees.

Het paleis van Justitie was vroeger het paleis der Vlaamsche graven, en heeft van binnen de levensgroote standbeelden, heerlijk bewerkt van onderscheidene vorsten uit den Bourgondischen en Oostenrijkschen stam.

Eindelijk verdient boven andere gebouwen nog opmerking de *Zouthal*, een overoud gebouw, welks hooge toren eenigzins naar het westen overhelt. Het klokkenspel daarin behoort tot de schoonste en welluidendste, welke men ergens in *Europa* aantreft.

Verders heeft *Brugge* eene schoone beurs, een museum met niet vele maar zeer opmerkenswaardige schilderijen, een atheneum, en verscheidene letter- en kunstlievende inrigtingen.

De bloedige hand.

(Een tafreel uit het leven der Indianen.)

Aan den oever der rivier *Maria*, omstreeks eene dagreis van de plaats waar deze in den *Missouri* vloeit, brandden de legervuren van een troep jonge zwartvoetjagers, die zich van hunnen stam hadden afgescheiden, om de geheimvolle gebruiken te voltrekken, waardoor zij mannen en krijgslieden zouden worden. Niet verre van daar stond een wigwam (hut) van bijzonderen vorm, spits en hoog als eene steile pyramide oprijzende, en slechts hier en daar schemerde door de vast en digt ineengevlochtene takken een straal der daar binnen knetterende vlam.

Zwijgend staarden de jonge lieden voor zich op den grond, ieder met zijne eigene ernstige gedachten bezig, toen plotselijk de luide, regelmatige toonen eener trom uit den welgesloten wigwam klonken; allen, dien waarschuwenden klank volgende, opstonden, en een vooreen, zonder den blik van den grond op te heffen, die roepstem volgden. De eerste, welke den gevlochten wand bereikte, hief een buffelvel, hetwel den smallen lagen ingang bedekte, op, en hield het vast, tot de laatste met een gebukt hoofd daaronder door was gegaan, trad vervolgens zelf binnen, en sloot de opening weder, door de buffelhuid te laten vallen. Het inwendige der meer dan dertig voeten hooge, kegelvormige hut was met allerlei zaken, wapens, kookgereedschap en scalpeermessen, vooral echter met de huid van een witten buffel, als geschenken, aan den grooten Geest gewijd, behangen, en boven, digt onder de zamenvoeging der het geheel steunende stangen, zweefde de bloedige kop van een geweldig groo-

ten buffel, door de blaauwe rook omgeven, welke zich boven denzelven eenen uitweg naar buiten zocht.

Zonder gedruisch namen de jongelieden hunne plaatsen om de knetterende vlam in, en de eerste, die op de trom had geslagen, onthulde uit zachte, weekgelooide vellen de heilige Vredepijp met haar breed lang en met veelkleurige, beteekenisvolle hieroglijfen versierd roer, hetwelk met bonte, fladderende vederen van de spits tot den kop, uit ruwe klei gevormd, prijkte, vulde die met tabak en kruiden, legde eene gloeijende kool daarop en hief haar vervolgens met plegtige gebaren omhoog; vervolgens den damp inzuigende en door de neusgaten weder uitblazende, greep hij met beide handen het lange roer, boog zich voor over, tot de roode kop der pijp den grond raakte, en blies op nieuw de weder ingezogene dampwolken van zich. De aan zijne regterhand zittende jongeling ontving thans het vredesteeken, en volgde geheel het voorbeeld zijns voorgangers; tot de pijp, op deze wijze van hand tot hand gaande, de ronde gedaan had en de geheiligde rook door de aan den grooten Geest gewijde geschenken tot aan den kop des buffels omhoog steeg. Na eene paus van verscheidene minuten stond eindelijk een der jongelieden op, strekte zijnen arm uit en zeide: Manitoe! wij zijn gereed — onze harten branden van strijdlust, om den vijand te ontmoeten, omze wapenen zijn gescherpt, de pijlen gespitst, onze oogen zijn helder, zij volgen den adelaar tot het verre nest in het gebergte, zij herkennen het spoor, hetwelk de panther op de harde rots achterlaat; maar booze toovenaars naderen en omhullen onze blikken met nevelen, misleiden ons door valsche sporen en verjagen het wild van onzen weg. Manitoe, strekt uwe hand over ons uit, houd onze oogen scherp en onze armen sterk, tot de buffels ons ontmoeten en de weidende antilopen. Manitoe, bescherm ons tegen de magt der toovenaars!"

De eerste ging zitten, en de jongeling aan zijne regterhand stond op. „Manitoe!" dus vervolgde hij het gebed zijns voorgangers, „Manitoe! houd uwen arm over ons uitgestrekt en bescherm ons tegen de magt der toovenaars. Zij zijn sterk en magtig, zij kunnen ons ziekten inblazen en onze leden ontzenuwen; maar gij zult hen ver-

nietigen. Toon ons het spoor der vijanden, en rijken buit brengen wij u ten offer; scalpen en warme dekens, een jong, krachtvol paard en ketels, om het gevelde wild te koken. Manitoe, voer ons op het spoor onzer vijanden, de bleek gezigten."

Thans rees een der tegenover zittenden op, strekte zijne beide armen naar de vlam uit en zeide: „De rook der Vredespijp is met ons gebed tot den grooten Geest gestegen; hij weet, dat wij hier verzameld zijn, hij ziet onze offers, onze geschenken, maar hij verneme ook onzen eed! De *Pawnees* en *Kauzaus*, de *Schoschonen* en *Arapahoes* handelen en verkeeren met de bleeke gezigten, zij zullen sterven! Zij vreezen de witte mannen, zij verhalen van hen, dat zij op groote gevleugelde kanoos over de zee kwamen, en geweren met zich voerden, die een man niet kan omspannen. Laat hen in het stof kruipen; de zwartvoeten willen het bloed hunner gevallene broeders wreken, de bleeke gezigten zullen sterven. De zwartvoeten beminnen het land, waarin hunne vaderen begraven liggen; zij beminnen hunne huisgezinnen en vrienden, maar de zon zal den dag niet beschijnen, waarop zij, zonder het bloed der vijanden vergoten te hebben, terugkeeren! Manitoe! voer ons op het spoor der vijanden, en rijken buit brengen wij u ten offer!"

Zoodra hij geëindigd had, stonden alle de jongelieden op en herhaalden den plegtigen eed; vervolgens trad hij, die het eerst gesproken had, weder terug, en hij greep de trom, en naar het geluid dezer eentoonige, regelmatige slagen begonnen de jonge krijgslieden de plegtige dansen. Langzaam draaiden zij eerst om het vuur, maar door snellere slagen tot grootere inspanning aangemoedigd, sprongen zij steeds wilder, steeds opgewekter om den gloed, tot zij, bij den roffelslag op het waarschuwend instrument, met het krijgsgeschreeuw op de lippen, uitgeput en magteloos nedervielen, om thans in den droom van de geesten der gevallene dapperen raadgevingen te ontvangen en de voorspellingen hunner aanstaande krijgstogten te vernemen.

Gedurende drie dagen en drie nachten namen zij deze, den grooten geest welgevallige, heilige gebruiken waar; gedurende drie dagen en drie nachten raakten zij spijs noch drank aan, noch verlieten de hut.

Toen echter op den vierden dag de zon in het oosten oprees, verzamelden zij zich weder aan den oever der *Maria*, en kozen uit hun midden den zoon eens opperhoofds, die door list en dapperheid op de jagt had uitgemunt, tot hunnen aanvoerder. Met vermetelen moed was Iltis (zoo heette het jonge opperhoofd) in den laatsten winter, toen de voorraad verbruikt en het wild zeldzamer geworden was, in het hol van den vreesselijken grijzen beer gedrongen, had dien grimmigen vijand geveld en zijn vleesch aan de hongerigen gebragt. Zeven pantherhuiden hingen in zijnen wigwam, en alle zijne zusters sliepen op de zachte vellen van het door hem gedoode wild. Met algemeene stemmen verkozen de jongelingen hem dus tot hun opperhoofd; en men kwam omtrent de plaats overeen, waar zij na verloop van drie dagen zouden bijeenkomen, om hunnen krijgstogt te beginnen.

Drie weken waren verloopen, nadat de boven beschrevene plegtigheden hadden plaats gehad, toen eene kleine karavaan reizigers de ruime, bijna eindeloos schijnende vlakte, welke zich, ten westen aan het rotsgebergte, ten oosten aan de Vereenigde Staten grenzende, in eene ontzaggelijke uitgestrektheid noord- en zuidwaarts uitbreidt, doortrok, en van eenen handelstogt naar *Santa Fé* terugkeerende, spoedig den vaderlandschen grond hoopte te bereiken. De trein bestond uit verscheidene wagens met sterke, vlugge muildieren bespannen, welke negen ruiters op kleine Indiaansche *ponies* omgaven, terwijl een tiende, eenige honderd schreden vooruit, als voorpost de omstreken bespiedde.

„Wat dunkt u er van, Bob, als wij een weinig uitrustten?" vroeg een der ruiters thans, naar den voorsten muilezeldrijver heendravende en aan de zijde der bedaard voortstappende dieren blijvende; „de dieren zijn vermoeid, en de menschen waarachtig niet minder. Sedert heden morgen hebben wij geen beet over de tong gebragt, en dat wij het spoor der Indianen onzen weg zagen kruisen, moest toch eigenlijk geene reden zijn, dat wij verhongeren."

„Zegt het den gids," hernam de aangesprokene, „zoo lang hij vooruitrijdt, moeten wij volgen. Maar het komt mij voor, als of hij zelf naar eene rustplaats omziet; want sedert wij zamen spreken,

heeft hij de kleine bosschen daar ginds voor ons heel oplettend beschouwd. Daar moet ook eene bron zijn, want het loof ziet er zoo frisch en groen uit."

Het vermoeden des drijvers scheen overigens ongegrond; want in plaats van naar het bosch heen te rijden, hield de gids op en gaf door eene beweging met zijnen arm te kennen, dat de trein eenen boog om die plaats moest beschrijven, en de groene schaduw en koelte belovende boomen niet verder moest naderen.

„Drommels!" riep de ruiter, „nu zou ik de bezwaren wel eens willen kennen, die hem plagen, om aan onze moede leden een weinig rust te misgunnen. Zoo ver het oog reikt, is er geen ander bosch te zien, dan ginds in het oosten die smalle boschrand."

Bob, de drijver, verliet thans, om de plaats, welke den gids verdacht voorkwam, te vermijden, het spoor, dat door vroegere wagens gemaakt was, en bereikte het weder, toen zij het bosch voorbij waren, waarop de trein haren marsch langzaam voortzette, tot eindelijk de avond naderde. Het bosch, hetwelk zij des namiddags zoo zorgvuldig vermeden hadden, lag nog slechts als een donker punt op verren afstand, en op den rug eens lagen heuvels hadden de wagens een vierkant gevormd, in welks binnenruimte een klein vuur van mede genomen hout onderhouden, maar intusschen zorgvuldig met kleeden omhangen werd, ten einde, tot de eenvoudige avondmaaltijd gereed was, den misschien van verre loerenden vijand niet door deszelfs helderen glans de verblijfplaats der reizigers te verraden.

Naauwelijks hadden zij echter hun maal, uit geroosterd buffelvleesch en koffij bestaande, genuttigd, of zij bluschten de houten uit, borgen die weder zorgvuldig weg, maakten de trekdieren aan in den grond geslagene palen vast, en zetten wachten uit, die, op den grond liggende, den helderen gezigteinder konden overzien en een misschien naderenden vijand herkennen. Binnen in het kleine, op deze wijze snel zamengestelde fort legerden zich intusschen de niet wachthebbenden bijeen, voerden ijverig gesprekken zamen, en verkortten zich den langen avond door verhalen uit hun meestal avontuurlijk leven.

„Maar Hopkins," vroeg de eene jonge man, welke door de overigen Tom genaamd werd, „waarom liet gij ons dan heden op die

lommerrijke plaats niet stil houden? Wij allen, menschen en dieren, waren vermoeid genoeg, en het vermeerderde onze goede luim juist niet, die koele rustplaats te moeten voorbijtrekken."

„Zaagt gij de gieren, die daarboven zweefden, Tom? vroeg de aangesprokene op zijne beurt.

„Nu ja, wat zouden die?" zeide Tom.

„De *Rauzaus* hebben, zoo als de Oregonreizigers, die ons eergisteren ontmoetten, zeiden, deze landstreek eerst vijf dagen geleden verlaten; en gij kunt er gerust op wezen, dat zij geen wild achtergelaten hebben?"

„En denkt gij dan, dat gestorven wild ook maar eenen enkelen dag in deze steppen kan blijven liggen, zonder door de wolven en deze zelfde gieren zoo kaal geknaagd te zijn, dat zelfs een mier vergeefs aan de overblijfsels naar eene maaltijd voor zich zoeken zou? Neen, in dat bosch was het niet zuiver, en ik wil tegen het aanbreken van den dag zelf de wacht op mij nemen, want eerder laten zich die roode schurken, indien er werkelijk eene bende van hen daar verborgen lag, toch niet zien. Kwamen zij maar; het zou mij een regt genoegen doen, eens weder met hen handgemeen te worden."

„Maar, Hopkins, wat heeft u dan toch zoo verschrikkelijk tegen die roodhuiden verbitterd?" vroeg Tom; „ik kan waarlijk ook niet zeggen, dat ik hen lijden mag, maar zulk een diepen, bitteren haat voed ik toch niet jegens hem."

„Tom, zoo gij van hen had moeten dulden, wat ik heb moeten lijden; zoo gij getuige hadt moeten zijn, dat alles, wat u lief en dierbaar was, in hunne handen viel, gij zoudt even als ik voor eeuwig hun doodvijand geworden zijn. Maar, weg met die gruwzame beelden van het verledene. Nog zijn wij op het gebied dezer roode, onbarmhartige duivels, en wij hebben alle redenen, om voorzigtig te zijn en onze krachten voor het oogenblik des gevaars te sparen. Laat ons dus thans gaan slapen, om bij de wacht de oogen open en helder te hebben."

In hunne dekens gehuld, de buksen, met versch buskruid voorzien, naast zich, de bowiemessen los in de scheede, lagen de mannen naast elkander, om door weinige uren verkwikkenden slaap de

vermoeide leden tot nieuwe inspanningen en gevaren te sterken.

Toen het uur van middernacht voorbij was, wekten de wacht gehad hebbenden hunne vrienden, om nu ook op hunne beurt zich aan de hen zoo noodige rust over te geven.

„Niets verdachts bemerkt, Bob?" vroeg Hopkins toen zij de wachtposten wisselden.

„Niets bijzonders, behalve een paar wolven, die aan den westkant om de legerplaats slopen; ik kon ze verscheidene malen tegen den helderen gezigteinder zien staan, maar zij wilden niet nader komen."

Maar zijt gij vast overtuigd, dat het wolven geweest zijn?" vroeg de ervaren Hopkins zacht en op eene bedenkelijke wijze. Zaagt gij hunne geheele gedaante, den spitsen kop, den ruigen staart?"

„Neen, dat juist niet; het was, dunkt mij, als of zij ons zochten te bereiken; want de omtrekken hunner ligchamen waren meer rond."

„Bob," fluisterde de gids, „deze steppe zal, nog eer het dag wordt, levendiger worden, dan zij thans is. Gij hebt gelijk, Bob, dat het wolven geweest zijn, maar niet de graauwe, schadelooze wolven der prairie, maar de *Pawneewolven*, of nog erger, de panthers van het gebergte, de bloeddorstige zwartvoeten. Welnu! zij zullen ons niet in den slaap overvallen, en zoo het gras om ons heen van bloed geverfd mogt worden, mag het niet van ons bloed alleen zijn. Ziet uwe buksen na, mannen, en dan zullen wij de paarden en muildieren in de binnenruimte van onze kleine wagenburg bergen. Indien de vijand niet sterk is en hij vindt ons eigendom goed bewaard, dan waagt hij misschien den aanval niet eens. Ik ken die verraderlijke lafhartige schoften; waar niet veel buit te halen en te veel gevaar voor hunne eigene scalp te vinden is, daar sluipen zij liever terug."

Overeenkomstig de bevelen van den gids werden de lastdieren en paarden gedeeltelijk in de binnenruimte der wagenburg, gedeeltelijk, zoo digt als mogelijk was, aan de wagens vastgemaakt. Vervolgens wees hij aan ieder, ingeval zij werkelijk door de vijanden aangevallen werden, zijne bepaalde plaats aan, waar zij zich, om

oogenblikkelijk bij de hand te zijn, tot slapen nederlegden; en naauwelijks was een half uur verloopen, of het gelijkmatig ademen der sluimerenden, slechts zelden door het stampen van een der dieren afgebroken, bewees hoe gering deze met nood en gevaren vertrouwde mannen de nabijheid hunner grimmigste vijanden achtten of hoe zeer zij daaraan gewoon waren geworden, met het mes in de hand te slapen „ om spoedig misschien door het gefluit der kogels en het gillend krijgsgeschreeuw der Indianen gewekt te worden.

Hopkins kende beter dan ieder andere het lot, dat hen toefde, wanneer zij zich door den listigen vijand lieten overvallen. Sedert zijne kindschheid onder de pioniers van het westen verkeerd hebbende, was hij met de Indiaansche krijgslieden en hunne zeden vertrouwd geworden, en had, door den moord van alle de zijnen door eene bende stroopende *Sioux* uit het ouderlijke huis verdreven, aan het roode menschenras bloedige vergelding en eeuwige wraak toegezworen. Hoe hij dezen eed had gehouden, bewees de schrik, dien alleen de naam, hem door de Indianen gegeven „*de bloedige hand*" onder de wilde zonen der steppe verwekte, waar nog bijkwam, dat zij, ondanks vele weloverlegde overvallen hem nimmer hadden kunnen meester worden, en hem nu, bij zijne overige gevreesde eigenschappen, ook nog die eens toovenaars en bezweerders toeschreven.

Daar hij wist, dat de vijanden, indien zij zich in de nabijheid bevonden, hunne verspieders digt bij de legerplaats hadden, maar ook voor de eerste schemering geenen aanval wagen zouden, zoo begaf hij zich bedaard naar zijnen post en wierp zich daar even als de vorige schildwacht gedaan had in het ruim eenen voet hooge gras neder, bleef echter slechts weinige minuten luisterend in zijne pas aangenome houding, maar sloop als eene kat en zonder zijn ligchaam een duimbreed boven het zacht door den nachtwind bewogene gras te vertoonen, naar eene ongeveer twintig schreden meer naar het westen gelegene plaats, van waar hij oogenblikkelijk het minste buitengewone kon bemerken.

De stilte des doods heerschte op de uitgestrekte, eenzame steppe, slechts hier en daar door het klagend gehuil van eenen enkelen wolf afgebroken. Opmerkzaam luisterde Hopkins naar die bekende geluiden,

of ook misschien een verborgen slinkreet daar tusschen klonk. Maar meer nabij hem was de vijand dan die mijlen ver verwijderde bewoners der steppe, want digt voor hem, naauwelijks tien schreden van hem af, dook thans voorzichtig en zacht een hoofd uit het gras op en zag lang en behoedzaam naar de plaats, waar hij zich eerst had nedergelegd. Doch eer Hopkins een besluit kon nemen, verdween het hoofd reeds weder, en niets brak wel een uur lang de pijnlijke stilte af, terwijl Hopkins met bijna koortsachtige inspanning naar het minste geruisch luisterde. Eindelijk steeg de morgenster aan den gezigteinder op, en nu wist hij, dat hun lot spoedig beslist moest worden.

Met de haan zijner buks gespannen, wachtte Hopkins de eerste verschijning des vijands af. Hij behoefde niet lang te wachten, want op hetzelfde punt, waar hij het bespiedende hoofd des Indiaans de eerste maal gezien had, verhief zich dit thans ten tweeden male. Naauwelijks echter ontwaarde Hopkins de scherpe omtrekken van het hoofd en de scalplok des Indiaans, toen de knal zijner getrouwe buks de stilte afbrak en de loerende vijand, zonder geluid te geven, in het hem verbergende gras terug viel.

Als door tooverij scheen thans plotseling de geheele steppe levendig geworden te zijn; want aan alle kanten klonk het krijgsgeschreeuw der zwartvoeten; strepen van een rood gloeijend licht bliksemden in alle rigtingen, de scherpe knal der buksen volgde op den slag, en donkere dreigende gestalten gleden als duivelen over de vlakte naar de legerplaats heen. Tusschen hen verhief zich Hopkins en met de vreesselijke kolf zijner buks de naast hem zijnde nedervellende, snelde hij met geweldige sprongen naar de legerplaats der zijnen terug.

Daar was overigens door de plotselinge verschijning der vijanden niemand verrast worden. Want elk lag op zijne plaats, en met uitzondering dier zijde, waar zij wisten, dat hun gids zich bevond, donderden de getrouwe, welbeproefde buksen naar alle kanten, en de oorlogskreet van menigen krijgsman veranderde zich in zijnen doodskreet, terwijl hij, met opgeheven *tomahawk*, hoog opspringende, als een lijk in het met zijn bloed geverfde gras terug tuimelde.

Slechts met Hopkins tegelijk drongen zonder tegenstand tien wilde dreigende gedaanten tot aan de wagens. Maar Bob, die zijne buks

aanleggende, de bestormers onderscheidde, brandde thans los, en de kogel verpletterde het hoofd van dengeen, die zich het naast bij Hopkins bevond. In hetzelfde oogenblik sprong ook Hopkins over een der dissels in de wagenburg terug, en met geweerkolven en messen ontvingen zijne makkers nu de aandringende Indianen. Het gekerm der gewonden vermengde zich met het wilde krijgsgeschreeuw; en gedurende eenige minuten lang streden Indianen en blanken voet aan voet met geweerkolven, messen en *tomahawks*, terwijl de paarden en muilezels schuw werden en van zich afsloegen, en door hunne bewegingen de ontzettende verwarring nog vermeerderden.

Hopkins woedde met zijne zware buks onder de aandringenden, had juist met een forschen slag van de kolf van zijn geweer den aanvoerder der bende, den listigen Iltis nedergeveld, en keerde zich thans, den nederstortenden Indiaan zijnen *towahawk* ontrukkende, tegen een hoog opgewassen krijgsman, die het mes reeds tot den doodelijken stoot ophief, toen deze eenen blik op den blanken man wierp, zijnen doodvijand digt voor zich herkende en hem met ontzetting aanstaarde.

„*De bloedige hand!*" riep hij terugwijkende uit en zonk, door Hopkins buks getroffen, met verpletterden schedel op den grond.

Als eene betoovering werkte de gevreesde naam op de wilde krijgslieden der steppe; met ontzetting zagen zij om zich heen en zochten door eene snelle vlugt eenen arm te ontkomen, waarvan zij geloofden, dat hij met bovennatuurlijke krachten en onwederstaanbare sterkte begiftigd was.

Snel en als schimmen, gelijk zij gekomen waren, verdwenen zij ook weder, en weinige minuten daarna brak nog slechts het gekerm der gewonden, de zoo even nog zoo plotseling en vreesselijk afgebrokene stilte af. De blanken vertrouwden echter den terugtogt hunner vijanden nog niet geheel, en de gloeijend en schitterend oprijzende morgenzon bescheen de lopen hunner buksen, terwijl zij nog steeds met overgehaalden haan de terugkomst hunner grimmige aanvallers verwachtten. Maar van dezen was niets meer te zien; stil en eenzaam lag de uitgestrekte steppe, door het gloeijende licht der ontwaakte zon beschenen, voor hen, en slechts het om de wagenburg neder-

getrapte en bloedige gras verkondigde, dat hier woeste hartstogt, haat en strijd gewoed hadden.

De Indianen hadden overigens hunne dooden en gewonden medegevoerd, en slechts binnen de wagenburg lagen de twee door Hopkins verslagenen, van welken deze zijn tweede offer scalpeerde, en zich vervolgens, het bloedige zegeteeken aan zijne kogeltas vastmakende, tot het eerste, het jonge opperhoofd wendde, wiens scalplok hij juist met eene geoefende hand om den wijs- en middelsten vinger zijner linkerhand sloeg, toen de dood geloofde Indiaan zijne groote donkere oogen opende en hem wild aanstaarde.

Hopkins eerste gewaarwording was, dien vijand te vernietigen, en reeds hief hij zijne met het mes gewapende hand omhoog, maar plotseling aan eene andere bij hem opkomende gedachte toegevende, stiet hij het staal in de scheede, greep de armen des jongen krijgsmans, die, nog door den slag bedwelmd, geen tegenstand kon bieden, en bond hem de handen op den rug.

Eerst langzaam kreeg het opperhoofd zijne bezinning volkomen weder; maar weldra zijnen toestand gevoelende, rigtte hij zich fier op en sloeg met fiere verachtelijke blikken zijne oogen in het rond.

„Ha!" riep Bob thans, den zwartvoet nader tredende, „wiens nog bloedenden scalp draagt de schurk aan zijnen gordel?"

„Waar is Tom?" vroeg Hopkins woest opvliegende en den kring rondziende. „Waar is Tom?"

Vier zwaar gewonden lagen bij een der wagens, maar Tom bevond zich niet onder hen, en door een smartelijk voorgevoel gedreven sprong de gids uit de wagenburg en snelde naar de plaats, waar de vermiste den vorigen nacht de wacht had gehouden. Daar vond Hopkins zijne vrees maar op eene al te verschrikkelijke wijze bevestigd. Zwemmende in zijn bloed lag daar zijn vriend verslagen en vervolgens gescalpeerd. Tandeknarsend vloog Hopkins naar zijnen gevangene terug, en zijn oog spuwde vernietiging, toen het den zegevierenden blik des geboeiden vijands ontmoette; maar ook thans weder bedwong hij zich en zeide met eene zachte, naauwelijks verstaanbare stem: „Laat ons opbreken."

„En wat zal den pogchende schoft geschieden, die daar den scalp

van onzen besten vriend aan zijnen gordel draagt?" vroeg de oude Bob, met toornige blikken vooruit tredende.

„Hij zal eenen tienvoudigen dood sterven," hernam Hopkins met eenen honenden lach. „Maar niet van onze hand; wij zullen hem mede naar de volkplanting nemen."

„Naar de volkplanting?" riep Bob gramstorig, opdat zij hem daar gevangen zetten, verhooren en dan met christelijke vermaningen laten loopen? Hopkins, nu ken ik u niet meer."

„Welnu, luister dan," zeide de gids. „Gij kent den haat, dien ik den rooden schurken gezworen heb. Bob, gij kent de redenen, welke mij daartoe bewogen. Maar wat baat mij een enkele, al dood ik hem ook en al maak ik met zijnen scalp het getal van zeventig vol, die in mijne hut hangen? Het is slechts één meer. Maar honderden, maar duizenden moeten sterven, eer mijne wraak verzadigd is. En met dezen éénen, Bob, wil ik honderden van zijnen stam in het verderf storten."

„Ha!" riep Bob, wien nu het voornemen van den gids duidelijk werd. „Hij moet de pokken aan zijnen stam mededeelen?"

„Gij hebt het geraden," antwoordde Hopkins, met een onbeschrijfelijken glimlach. „Aangestoken door de vernielende ziekte, moge hij zijne wapens nemen en mijn beste paard bestijgen. Hij zal vrij zijn. De geest der vergelding moge dan zijne schreden besturen en zijn paard beschermen, dat hij snel de zijnen weder bereike. En wanneer mijn plan gelukt, wanneer het gif der pokken onder hen woedt en familien, dorpen vernietigt — dan Bob, dan kan ik zeggen, dat ik mijnen eed vervuld en ten minste een gedeelte der schuld betaald heb, die ik aan den roode schurken denk af te doen."

Opmerkzaam luisterde het Indiaansche opperhoofd naar de woorden zijns vijands; daar hij echter geen Engelsch verstond, bleef de zin dier vreesselijke woorden hem duister. Hij vermoedde, dat de blanken hem naar hunne legerplaats wilden slepen en daar aan den martelpaal naar Indiaansche wijze laten verbranden. Het vaste besluit genomen hebbende, om als een man te sterven, zong hij, toen zij hem op eenen der wagens tilden, zijne schimp — en krijgsliederen en telde de vijanden uit het geslacht der bleekgezigten op, die zijn vader gedood had en wier scalpen in zijne hut hingen."

Doch de blanken begroeven hnnnen gedooden vriend en spoedig daarna zette de togt zich in beweging en bereikte binnen weinige dagen de grenzen van den staat *Missouré*.

Drie maanden later keerden de jonge mannen van den stam der zwartvoeten van hunnen krijgstogt terug. Zij waren gelukkig geweest; want ofschoon zij bij hunnen eersten overval hun opperhoofd en acht hunner makkers verloren hadden, voerde toch hun goed geluk hen eenige dagen later op het spoor van een gezelschap Spanjaards, die eene kudde muilezels naar de Vereenigde Staten dreven. Dagen lang volgden zij derzelver spoor en omloerden des nachts de legerplaats, tot de Spanjaards op zekeren kouden, regenachtigen morgen hunne wacht veronachtzaamden. Met hun leven moesten zij voor deze onvoorzigtigheid boeten, en met scalpen versierd, de muilezels voor zich uitdrijvende, naderden de jonge krijgslieden met vrolijke harten en hunne zege — en krijgsliederen zingende, de legerplaats van hunnen stam.

Doch daar klonken lijkzangen en weeklagten uit de hutten te gemoet; onbegraven lagen de dooden, de lucht verpestende, aan de oevers der rivier; alle familiebetrekkingen waren opgelost; met onbetembare woede heerschten de pokken onder de roode kinderen der steppe, en slechts met veel moeite bewogen de jongelieden eene der vrouwen, om hun te woord te staan.

Voor vele weken reeds was het opperhoofd, de listige Iltis, op een met schuim bedekt ros de legerplaats binnengerend, naauwelijks nog sterk genoeg, on zich in den zadel te houden. Zijne leden beefden en het bloed schoot met koortsachtigen gloed door zijne aderen. Geen hunner toovenaars wist, wat hem deerde. De booze geest heeft hem aangeblazen, zeiden zij, en diens adem zijne huid verzengd.

Het opperhoofd stierf, toen hij eenen dag bij de zijnen geweest was, en die hem begroeven, werden van dat oogenblik af, ziek. Hetzelfde gebeurde wederom met de volgende lijken, zoodat de Indianen geloofden, dat de booze geest op hen vertoornd was, omdat zij de dooden in de aarde begroeven. Thans behielden zij de lijken boven de aarde bij zich, verpestten daardoor de lucht en ver-

wekten zoo eene nieuwe besmetting, welke den geheelen stam dreigde te vernietigen.

Waanzinnigheid en ontzetting grepen eindelijk de weinige overgeblevenen aan; zij vloden naar de woeste kloven der rotsbergen en lieten de overblijfselen der hunnen aan de gieren en wolven ten buit.

In langen tijd waagde geen Indiaan die door booze geesten bezochte plaats te betreden; maar toen in de volgende lente de sneeuw smolt en weelderige planten en bonte bloemen tusschen de verbleekte geraamten en vervallene hutten opkiemden, steeg op zekeren avond in het middelpunt der vroegere legerplaats de heldere vlam van een groot vuur omhoog, die een onzeker, flikkerend licht over de afschuwelijke omgeving verspreidde. Bij dat vuur lag een blanke jager uitgestrekt en zag met starende blikken in de zamenvallende kolen, slechts dan zijne ernstige gepeinzen afbrekende, wanneer de vlam dreigde op te houden, en hij de palen van een voormaligen wigwam in zijne nabijheid uit den grond rukte en in den gloed wierp.

Geen slaap kwam in de oogen des mans, en toen de zon den volgenden morgen met schitterenden luister achter de groene boomtoppen opsteeg, stond hij op, wierp eenen langen, onderzoekenden blik om zich heen en scheen die menigte van geraamten, welke den grond bedekten, te willen tellen. Maar weldra hulde hij zich, van afgrijzen rillende, vaster in zijne deken, welke hij naar Indiaansche wijze, om zijnen gordel geslingerd had, wierp zijne buks op den schouder en wandelde zwijgend naar het oosten. Het was *de bloedige hand.*

Thaddeus Kosciuszko.

And freedom shriek's, as Kosciuszko fall.
Campbell, *pleasures* of *hope*.

In de zeventiende eeuw was *Polen* een der magtigste rijken van het Noorden, en besloeg 13000 vierkante mijlen, waarop twaalf millioenen menschen woonden. De rijkdom aan weiden, bosschen, granen en vee, de belangrijke zoutmijnen, sedert duizend jaren reeds bekend, gepaard met den moed en de vaderlandsliefde der inwoners, maakten dit koningrijk belangrijk voor geheel *Europa.* Aan SOBIESKY's en zijner *Polen* dapperheid, waren een groot deel van *Europa*, vooral de Duitsch-keizerlijke staten verschuldigd, dat zij het drukkend juk der Turken niet behoefden te dragen. En dit groote rijk bestaat niet meer. Een dapper volk en een eene wilde vrijheid genietende adel zijn onder de naburige staten verdeeld geworden; en elke poging tot herwinning van onafhankelijkheid en vrijheid is tot dus verre ijdel geweest.

Die ondergang van *Polen* kan aan de volgende oorzaken toegeschreven worden. Terwijl de omliggende staten in alles vooruitgingen, bleef *Polen*, wat algemeene beschaving betreft, achterlijk; onder de groote menigte bleef de ruwheid en onwetendheid der middeleeuwen bestaan, tot de natie te laat ontwaakte, en door zich plotseling tot de hoogte des tijds te willen verheffen, des te sneller haren ondergang te gemoet ging. Daarbij kwam de gebrekkige staatsregeling, de wankelmoedigheid van eenen goedhartigen maar zwakken koning, het plaatsen van vreemdelingen in hooge staatsambten, omdat men zich geene moeite gaf, bekwame inlanders daarvoor te vormen. De uitvoering de Constitutie van 1791, waarbij het kiesregt opgeheven, de koninklijke magt beperkt en ook den derden stand deel aan de volksvertegenwoordiging gegeven werd, gaf aanleiding tot eene nieuwe verdeeling van den kant van *Rusland* en *Pruissen.*

De laatste paarlen der Poolsche kroon zouden in den diadeem van magtige naburen worden opgenomen. De Polen voorzagen hun lot. Be-

roofd van buitenlandschen bijstand, met eene regering, wier hoofd meer Russische gezant dan de zwakke koning STANISLAUS was bleef hun geene keuze, dan zonder tegenstand den alouden roemrijken naam van *Polen* op te geven, of met de kracht der wanhoop het uiterste te wagen, en op het graf hunner onafhankelijkheid als vrije mannen te sterven. Men koos den strijd voor het vaderland, maar het bezweek, doch als een andere PHACION, was het KOSCIUSZKO, welke dien val zelfs roemrijk voor *Polen* maakte.

THADDEUS KOSCIUSZKO, de eenige zoon zijner ouderen, werd te *Siechnowice* in het Litthauwsche Woiwodschap *Brzesc* op een klein maar aangenaam gelegen landgoed in October van het jaar 1746 geboren. Zijn vader, een eenvoudig landedelman, leefde van de opbrengst zijner geringe bezittingen, wier inkomsten slechts door zijne onvermoeide vlijt zoo veel opbragten, dat hij met zijn gezin, overeenkomstig zijnen stand daarvan kon leven.

Op dit oude erfgoed zijner voorvaderen ontwikkelde THADDEUS het eerst zijn groot talent voor de muzijk, benevens zijn warm gevoel voor vrijheid en regt. Hij ontving het eerste onderrigt in de wiskunde en de Fransche taal van een ouden oom, een eerwaardig grijsaard. Naast de eerste wetenschap waren het vooral PLUTARCHUS levensbeschrijvingen van beroemde mannen, die hem boeiden. Overigens was hij zeer levendig van aard, een liefhebber van paardrijden en klimmen. Liefde tot de waarheid scheen hem aangeboren te zijn. Door tusschenkomst van vorst CZARTORYSKI kreeg de jonge THADDEUS eene plaats in het kadettenhuis te *Warschau*. Hier muntte hij door buitengewone vorderingen en uitstekende vlijt weldra boven alle zijne medeleerlingen uit. Om regelmatig des morgens ten drie ure te ontwaken, had hij een bediende last gegeven hem door middel van een touw, hetwelk hij aan zijnen regter arm bond, en onder zijne kamerdeur door tot in den gang leidde, te wekken. Wanneer hij tot in den nacht doorgewerkt had, en de slaap hem overmande, eer hij de zich voorgeschrevene taak had volbragt, dan zocht hij zich wakker te houden, door de voeten in koud water te steken,

of verscheidene malen zijn voorhoofd en rug te wasschen. Zijne kundigheden, zijn karakter, zijn ijver, en de achting, welke daaruit voor hem ontsproot, deden hem verkiezen onder het viertal jongelieden, welke jaarlijks voor rekening des konings eene reize mogten ondernemen, om zich in de wiskunst en andere krijgswetenschappen ook op vreemde-leerinstellingen meer en meer te volmaken. Kosciuszko zette nu onder bijzondere bescherming van den vorst Adam Czartoryski zijne studien op de militaire akademie te *Versailles* gedurende eenige jaren voort, en keerde, met zoovele kundigheden voorzien, naar zijn vaderland terug, dat hij reeds dadelijk na zijne terugkomst te *Warschau* tot de kundigste ingenieurs in *Polen* gerekend werd. De koning schonk hem eene kompagnie, als blijk zijner tevredenheid. Daar de vrede den jeugdigen, vurigen Kosciuszko niet vergunde zijne talenten tegen de vijanden zijns vaderlands in praktijk te brengen, ging hij voort zich in de krijgs- en wiskundige wetenschappen en in de geschiedenis te oefenen.

Het jaar 1776 was zeer belangrijk voor hem. Toen ontvlamde in zijn hart eene hartstogtelijke liefde voor een bekoorlijk meisje, de dochter van den maarschalk van *Litthauwen*, Sosnowski, een man van grooten invloed en ouden adel. In het laatst van het volgende jaar werd hij, toevallig, met den overste van zijn regiment, bij gelegenheid der verplaatsing van dit laatste naar *Litthauwen* in het slot van den maarschalk zelf ingekwartierd. Nu had hij het geluk zijne geliefde dagelijks te zien, die weldra zijne liefde op de teederste wijze beantwoordde. Kosciuszko bekende die aan den vader zijner geliefde, doch hare ouders, door adeltrots verblind, waren verontwaardigd door het denkbeeld eener verbindtenis hunner dochter met eenen officier van ondergeschikten rang, waardoor de oude glans van hun huis verduisterd werd, en verboden hem allen omgang met hunne dochter, welke zij scherp deden bewaken. Toch vond de liefde middelen om de beide harten hoe langer hoe naauwer te verbinden. Tot wanhoop gebragt, vatte Kosciuszko het besluit op, om zijne geliefde te schaken. Zij gaf hare toestemming. Het gelukkigste gevolg scheen beider hoop te zullen bekroonen. Reeds waren zij door den duisteren nacht begunstigd, eenige duizend schre-

den van het slot verwijderd, en gaven zich aan blijde hoop over, toen een plotseling gedruisch hen verschrikte en zij zich omringd zagen door afgezondenen des maarschalks, die beiden gevangen wilden nemen. Maar Kosciuszko trok den degen om zich en vooral zijne geliefde te verdedigen. Er ontstond een hevig gevecht, hetwelk niet eerder eindigde, voor hij zwaar gewond en uitgeput, nederzonk.

Zijne geliefde werd naar het vaderlijke huis teruggebragt, en Kosciuszko, na eene onmagt van drie uren weder tot zich zelf komende, sleepte zich naar het naastbij gelegene dorp, waar een zijner vrienden in kwartier lag, van den schoonen droom zijns geluks niets behoudende dan de herinnering en een witten doek, dien zijne geliefde bij de overrompeling had laten vallen.

Dit kleinood droeg hij in alle veldslagen op zijn hart, en slechts de dood kon hem daarvan scheiden.

Den volgenden morgen vroeg schreef hij den koning om zijn ontslag, de gedachte niet kunnende verdragen in een land te blijven, waar hij zijne geliefde, buiten zijne schuld, zoo vele bittere uren had toebereid, en waar weldra de geheele adel van de gebeurtenis van dezen nacht zoude onderrigt zijn. Hij had zonder ontslag te vragen, het land kunnen verlaten, doch daartegen verzette zich zijn gemoed, dat van alle list en sluipwegen een afkeer had. Het verlangde ontslag werd hem verleend. Bitter viel hem het scheiden van zijn vaderland; dan de rust zijner geliefde en zijne eer vorderden dit, en hij begaf zich nu daarheen, waar de vrijheid een nieuw altaar werd gebouwd.

De onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van *Noord-Amerika* was door *Frankrijk* erkend, en eene menigte vrijwilligers begaf zich van daar naar *Noord-Amerika* om voor deszelfs vrijheid te strijden. Dit was ook het voornemen van Kosciuszko. Hij begaf zich op de Fransche vloot daarheen, stapte den 5 Julij 1778 in *Amerika* aan land en werd door Washington tot kapitein eener kompagnie vrijwilligers benoemd. Reeds weinige weken na zijne aankomst vond hij gelegenheid, om in een hevig gevecht, zoo zeer uit te munten, dat Lafayette zich, na afloop daarvan, naar Kosciuszko's tent begaf, om hem nader te leeren kennen. Wederzijdsche hoogachting deed

tusschen deze beide voortreffelijke mannen eene hartelijke vriendschap ontstaan. Ook aan WASHINGTONS scherpziend oog konden de dapperheid, het beleid, de tegenwoordigheid van geest van den jongen Pool niet ontgaan, die bij de bezetting van *Rhode Island* en het beleg van *Nieuw York* de verwachting dier beide veldheeren op de schoonste wijze vervulde. Bij dit laatste werd hij bij het bestormen en veroveren eener batterij in den regterarm gewond; doch dit leed werd overtroffen door de heerlijkste vreugde, toen WASHINGTON, nadat het geheele Engelsche leger onder CORNWALLIS de wapenen had moeten nederleggen; KOSCIUSZKO, onder betuiging van zijnen lof, tot overste luitenant en tot zijnen adjudant benoemde.

In deze betrekking genoot hij het onvoorwaardlijke vertrouwen van den edelen veldheer, tot welken hij bijna in de betrekking van een kind tot zijnen vader stond. Bij de verovering van *Ninety Six* had hij gelegenheid te toonen, dat hij de vriendschap des grooten WASHINGTONS waardig was, door niet alleen in dapperheid, maar ook in menschelijkheid uit te munten. De verbitterde *Amerikanen* gaven aan de overwonnen Engelschen geen kwartier, ondanks alle pogingen van KOSCIUSZKO, tot hij eindelijk, zelf tegen het bevel van den generaal GREEN, op doodstraf beval, het leven dergenen, die om pardon vroegen, te sparen. WASHINGTON erkende het edele gedrag zijns adjudants, dien hij bij het sluiten van den wapenstilstand ook de belangrijkste briefwisselingen opdroeg. Behalve WASHINGTON, vereerden ook de eerbiedwaardige FRANKLIN en JEFFERSON, later president der Republiek en meer andere van *Amerika's* voortreffelijke en groote mannen onzen KOSCIUSZKO met hunne achting en vriendschap; en slechts uitstekende verdiensten konden in die mate zich dezelven verwerven.

Acht jaren had de oorlog geduurd, toen *Groot-Brittanje* bij den vrede van *Parijs*, den 20 Januarij 1783, de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten erkende. Het doel, waartoe KOSCIUSZKO had willen medewerken, was bereikt. Van nu af aan behoorden zijn geest, zijn hart en zijn arm uitsluitend weder aan zijn eerste vaderland. Hoe moeijelijk het hem viel, van WASHINGTON vooral, te scheiden, toch vroeg hij zijn afscheid, om zich geheel aan *Polen* te wijden.

Het Amerikaansche volk beschonk hem met de Cincinnatusorde,

verhief hem tot brigade generaal, begiftigde hem met het burgerregt en schonk hem een jaarlijksch pensioen benevens een landgoed.

Roerend was het afscheid, hetwelk WASHINGTON van zijne officieren, in het bijzonder van KOSCIUSZKO nam, die zich vervolgens te scheep naar *Havre* in *Frankrijk* en vervolgens naar zijn vaderland begaf. Met geestdrift en teekenen der hartelijkste vereering werd hij door zijne landgenooten ontvangen, en de Poolsche troepen waren er fier op, dat zij hem weder onder hunne bevelhebbers telden.

Intusschen leefde hij vooreerst in stille afzondering voort, al zijne gedachten aan zijn volk wijdende, welks onafhankelijk bestaan, nu meer openlijk, dan meer heimelijk door *Rusland* en *Pruissen* belaagd werd. De nieuwe constitutie van 1791, door *Pruissen* gewaarborgd, moest strekken om den verouderden staat nieuwe levenskrachten te schenken, doch de tweedragt der Poolsche grooten, waarvan eene aanzienlijke partij naar de gunst der Russische keizerin KATHARINA II streefde, was een onoverkomelijk beletsel. Ondanks *Ruslands* grooten invloed werd de nieuwe constitutie in Mei van dat jaar door den koning en de rijksvergadering aangenomen. Ook KOSCIUSZKO, tot luitenant-generaal benoemd, verklaarde zich met groote vreugde daarvoor.

Dan eene sterke partij, *Ruslands* belangen toegedaan, vormde te *Targowica* eene dusgenoemde confederatie, en verklaarde zich tegen de nieuwe constitutie. Vorst POTOCKI was het hoofd dezer partij en keizerin KATHARINA deed tot ondersteuning derzelve hare troepen binnen *Polen* rukken.

De Poolsche natie besloot vol geestdrift den strijd voor het vaderland te wagen. Jammerlijk stak het opzettelijk verzuim van hooge staatsbeambten daarbij af, terwijl het Russische leger weldra tot zulk eene magt aangroeide dat daardoor ook de moed der dappersten moest bezwijken.

Evenwel trokken twee zwakke legers tegen de Russen op. In dezen veldtogt had KOSCIUSZKO voor de eerste maal gelegenheid vaderlandsche lauweren te vlechten in den zegekrans, op Amerikaanschen grond gewonnen. Den 18 Junij 1792 behaalde hij de overwinning op eene Russische legerafdeeling, doch grooter roem vertoefde hem eene maand

later, den 17 Julij 1792, in den slag bij *Dubienka.* Hier dwong hij, niet meer dan 4000 man en acht kanonnen sterk, het Russische leger van Kochowski, hetwelk 18000 man en 40 stukken geschut telde, tot driemalen toe, met groot verlies te wijken. Daar Kosciuszko echter ook van den kant van *Gallicië* bedreigd werd, besloot hij eindelijk tot den aftogt; de Russen hadden 4000, de Polen niet meer dan 900 man verloren. Deze bloedige dag verzekerde Kosciuszko's naam de onsterfelijkheid.

De zwakke weifelende koning, die tot dus verre onder allerlei voorwendsels zijne voorgenomene reize naar het leger uitgesteld had, bezweek thans voor de bedreigingen der Russische Keizerin. Deze hem slechts de keuze latende tusschen hare gunst en den, wel is waar roemrijken, val voor het vaderland, koos de koning het eerste verklaarde allen tegenstand onmogelijk en voegde zich bij de Targowiczer Confederatie. Doch Kosciuszko niet alzoo. Hij sloeg de schitterendste aanbiedingen van den Russischen kant af en koos liever ballingschap. Met de woorden: „o God, laat mij nog eenmaal voor het vaderland den sabel trekken!" besteeg hij den wagen, welke hem naar *Leipzig* moest brengen. Zestien jonge lieden uit de aanzienlijkste geslachten, welke den held van *Dubienka* tot hun voorbeeld gekozen hadden, volgden hem daarheen.

Te *Leipzig* ontving hij het diploma als burger der Fransche republiek, waarmede de Nationale vergadering, zijne vaderlandsliefde vereerende, hem, te gelijk met Washington en andere voortreffelijke mannen van onderscheidene natiën, beschonk.

Een jaar bragt hij te *Leipzig* in stille afzondering door, zonder den blik van zijn ongelukkig vaderland af te wenden. Doch toen het met elken dag duidelijker werd, dat *Rusland's* magtige arm geheel *Polen* dreigde te verpletteren, werd in aller harten tot den opstand besloten. De hand van Kosciuszko leidde, ook op dien verren afstand, de draden dezer groote verbindtenis. Zijn doel was, *Polen* van allen vreemden invloed te bevrijden, *Polen's* redding zijne eenige gedachte. Kosciuszko zond zijnen vriend Zajonschek naar *Warschau*, om alles in stilte voor te bereiden. Hij zelf begaf zich naar *Italië* en scheen daar een stil leven te willen leiden. De nieuwspapieren deelden mede, dat de be-

roemdste Poolsche generaal op dien klassieken grond voortaan slechts voor kunst en wetenschap wilde leven.

Dit berigt, spoedig ook naar *Polen* doorgedrongen, gaf der Russischgezinde partij de gerustheid weder. Deze afwezigheid van het gevreesde Opperhoofd der Vrijheidsvrienden den schijn van alle gevaar voor deze partij wegnemende, maakte haar minder naauwlettend en zoo naderde de zamenzwering, zonder verdenking te baren, haar doel. Inmiddels had de koning, en met hem vele der aanzienlijkste personen, vrijwillig- of gedwongen de Russische zijde gekozen. Ook *Pruissen*, op welks bijstand de Poolsche vaderlandschgezinden nog gerekend hadden, verklaarde, tot hunnen grooten schrik, dat het met de beginselen van het Russische kabinet instemde en gaf als reden van het rukken zijner troepen op Poolsch gebied, dat de verderfelijke stellingen der Fransche demokraten zich ook in *Polen* begonnen uit te breiden. Den 24 Februarij 1793, werd *Dantzig* door hen bezet.

De Russische troepen verdrukten inmiddels de Poolsche landbewoners op allerlei wijze. De koning, wiens weifelend en zwak karakter hem zelfs het vertrouwen van *Rusland* had doen verliezen, het koninklijk paleis, de rijksvergadering, werden met Russische soldaten omgeven, en zelfs vier afgevaardigden, welke het waagden, tegen te spreken, door Kozakken weggevoerd. Alzoo alles dwingende, konden *Rusland* en *Pruissen* (14 October 1793) de tweede deeling van *Polen* bewerkstelligen. *Rusland* eigende zich *Litthauwen*, de *Ukraine*, de helft van *Volhynië* enz. toe, *Pruissen* geheel *Groot Polen*, met de beroemde handelstad *Dantzig*.

De volksgisting had den hoogsten graad bereikt, en wachtte slechts op een teeken van Kosciuszko, van wien alleen, men hulp verwachtte. Doch de voorzigtige held hield zich nog steeds stil. Met moeite bedwong zich het volk, tot het bevel van den Russischen minister Igelström, om de Poolsche troepen, op 16000 man na, te ontslaan, en bij Russische regementen in te lijven, de sterk gespannen koord van het volksgeduld deed springen.

Madalinski, bevelhebber eener brigade Poolsche ruiterij, vernam, dat ook zijne brigade bestemd was, ontbonden te worden. Op eens staat zijn besluit vast, om de vaan des opstands op te steken. Hij

breekt plotselijk met zijne ruiters op, doortrekt een gedeelte des lands, zoekt den adel op te hitsen, trekt onder weg nog andere troepen aan zich, maakt eenige Pruissische officieren gevangen, doch kon niet meer dan 4000 man bijeenbrengen, met welke hij te *Novemiasto* post vatte. Op het gerucht van dezen opstand geraakten de Russische troepen van alle kanten in beweging. IGELSTRÖM, opperbevelhebber der Russen, eischte van de Poolsche regering de in hechtenisneming aller verdachte personen, van welken rang ook, en, om des noods geweld te bezigen, liet hij van alle zijden Russische legerbenden op *Warschau*, de hoofdstad des rijks, aanrukken. Toen nam de gisting des volks nog meer toe, doch kreeg te *Krakau* het eerst een ernstiger aanzien.

Want KOSCIUSZKO, wien niets ontgaan was, oordeelde, dat thans de tijd tot handelen gekomen was. Nu snelde hij toe en verscheen met weinige vrienden in den nacht van den 23 op den 24 Maart 1794 in de aloude koningstad *Krakau*. Het volk stroomt toe. Ontelbare fakkels schenen den nacht in dag te verkeeren. Allen wilden den dapperen veldheer zien, die, door de meest geachte personen der natie vergezeld, in zijn eenvoudig en stoffig reisgewaad zich naar het stadhuis begaf, en terstond het bevel uitvaardigde, de poorten te sluiten en alle mogelijke wapens op te sporen. Terwijl dit geschiedde, weergalmde de stad van het geroep: „Leve KOSCIUSZKO, de redder des vaderlands, leve *Polen!*" De senaat benoemde hem tot opperbevelhebber aller Poolsche troepen, en gaf hem bij eene plegtige akte van opstand, zoo lang de nood des vaderlands het vorderde, de onbeperkte magt eens dictators, onder den titel van *Naczelnik*.

Nu werden alle burgers van 18 tot 27 jaren onder de wapens geroepen, de bezittingen van allen, die het met den vijand hielden, verbeurd verklaard, en in vurige oproepingen het volk tot den strijd opgewekt. Van alle kanten snelden de verdedigers der vrijheid nu aan op KOSCIUSZKO's roepstem; boeren met seizen, dagloonen met spaden, burgers en edellieden met sabels, pieken of geweren gewapend. De vrouwen verkochten hare sieraden en zonden de op-

brengst daarvan aan Kosciuszko. Eene algemeene nooit gekende geestdrift heerschte in de harten der *Polen*.

Kosciuszko was overal en de ziel van alles. Hij rigtte eenen hoogsten nationalen raad op, benoemde krijgsbevelhebbers, stelde op alles order, en rukte vervolgens met het grootste gedeelte zijner krijgsmagt op *Warschau* aan. Bij *Raclawice* stiet hij op eene Russische afdeeling onder Tormassou. Als muren staan de Russen, geen pardon wordt gevraagd of gegeven; maar onwederstaanbaar is de aanval der Polen en de avond zag Kosciuszko als overwinnaar op het slagveld (4 April 1794). Elf kanonnen vielen in zijne handen; 1500 Russen bedekten als lijken den grond.

Naar *Krakau* teruggekeerd, daar ook een Pruissisch leger naderde, liet hij deze stad in staat van verdediging brengen, dag en nacht geschut gieten, en verzuimde niets, wat zijn hooge post en de verdediging van zijn vaderland van hem vorderde.

Doch nog een grootscher gevolg zou zijne overwinning bij *Raclawice* hebben. De tijding daarvan bragt geheel *Warschau* in gisting. Vergeefs zocht de generaal Igelström door de strengste maatregelen een opstand te voorkomen; zij vervroegden dien slechts. Den 17 April 1794 barstte hij los. Als op een gegeven teeken vallen de Poolsche soldaten en burgers op de Russen aan, vrouwen en kinderen zelfs nemen deel aan den strijd. Het bloedbad was algemeen. Het gedonder van het geschut, het geknetter van het kleingeweervuur, het gelui der stormklokken, de doffe toonen der trommen, het gefluit der kogels, het hondengehuil, het sabelgekletter, het gekerm der gewonden en stervenden, het hoerahgeschreeuw der opstandelingen, alles vereenigde zich in dezen verschrikkelijken nacht.

Niet met dapperheid, met wanhoop strijden de Russen; in geen huis, waar zij binnendringen blijft eene levende ziel over. Doch niets baat. Overal aangevallen, overal belegerd, met houwitsers beschoten, ontkomt het overschot der Russen met hunnen bevelhebber Igelström slechts over een platgeschoten gedeelte van den stadsmuur, en moet bagaadje, geschut en bezittingen aan de overwinnaars overlaten. *Warschau* is bevrijd.

In zijne legerplaats bij *Igolomia* vernam Kosciuszko de gewigtige

tijding. Met diep leedwezen vervulde hem echter een tweede berigt, dat namelijk het gemeen te *Warschau* verscheidene zeer aanzienlijke personen als landverraders op de wreedaardigste wijze had omgebragt. Hoe gaarne ware hij daarheen gesneld, om het bandeloos gepeupel te stuiten, maar niet *Warschau* alleen, geheel *Polen* wachtte zijne redding van hem. Het Pruissische heir rukte aan; Kosciuszko trok hetzelve te gemoet, onbekend zoo het schijnt, dat ook een Russisch leger zich met hetzelve vereenigd had. Den 8 Junij viel de slag voor bij *Szekociny*. Reeds scheen na een allerbloedigst gevecht met de Russen de zege zich voor dn Polen te verklaren, toen de koning van *Pruissen* met 24,000 man de Russen te hulp komt. Twee paarden worden onder Kosciuszko gedood; hij bloedt reeds uit meer dan eene wonde, toch is hij overal en neemt alle maatregelen om zijn leger te redden. In de grootste orde, slechts flaauw door de vijandelijke ligte ruiters vervolgd, trekt hij, in het gezigt der vijanden terug. Nu besloot hij zich in de verschansingen der hoofdstad te werpen, van waar hij, naar mate der omstandigheden, de meest passende bewegingen het best kon ten uitvoer brengen. Nog was hij daar niet aangekomen, door het Pruissisch Russisch leger op den voet gevolgd, of hij vernam den val van *Krakau*, zoo het schijnt door omkooping, en de nederlaag van een zijner legerafdeelingen. Deze ongelukken bragten op nieuw het Warschauer gepeupel in woede; onder den kreet „leve Kosciuszko," wiens edele ziel met die woestaards niets gemeens had, worden galgen opgerigt, en vier mannen uit de eerste familiën des lands, daaraan opgehangen. Zoodra Kosciuszko dit vernam, zond hij troepen vooruit, om het oproer te dempen, liet de belhamels gevangen nemen en gaf in eene proclamatie zijne droefheid en zijne verontwaardiging over schanddaden te kennen, die voor *Polen* nadeeliger waren dan twee verlorene veldslagen.

Tevens rukte hij zelf naar *Warschau* voort, hetwelk de *Russen* en *Pruissen* zochten te beletten. In de vele gevechten, welke daardoor ontstonden bleef hij meestal overwinnaar en bezette den 10 Julij de vestingwerken van *Warschau*, waar zijne komst den moed en de hoop weder deed herleven. Wel sloegen de vijanden het beleg om die verschansingen, wel beproefden zij storm op storm; zij zel-

ven waren gedwongen Kosciuszko's talenten bij het verdedigen te erkennen, en aan zijne standvastigheid, die geen ongeluk zijner onderbevelhebbers kon doen bezwijken, hulde te doen. De koning van *Pruissen* moest het beleg opbreken, en den terugtogt aanvangen (6 September.)

Te vreden met het bewustzijn, zijn vaderland gered te hebben, weigerde Kosciuszko de eer der zegepraal, die de hooge raad en *Warschaus* dankbare bevolking hem aanboden. Maar, helaas de krachten van het verzwakte, in zich zelf verdeelde *Polen* schoten verre te kort bij die der twee reuzenmagten, welke deszelfs ondergang wilden. Geen dapperheid, geen krijgsbeleid, geen heldenzin, zelfs niet van Kosciuszko, kon het redden. Wat aanbod van goud en hooge rang niet vermogten, (hij wees het aanbod van den Pruissischen koning van de hand, gelijk hij dat der Russische keizerin geweigerd had), bewerkte de overmagt en het ruwe krijgsgeweld. Naauwelijks waren de Pruissen verdreven of een veel vreesselijker vijand naderde, de grimmige Suwarow, *Ruslands* grootste veldheer met een talrijk leger, en alles, wat hem tegenstand bood, verpletterende. Het was noodig dien zegerijken veldheer een nieuwen muur tegen te stellen tot beveiliging der hoofdstad en dus trok Kosciuszko met 20,000 man over de *Weichsel*, gaf vorst Poniatowski het bevel van het hoofdleger over, en trok zelf met 8000 man den Russischen generaal Fersen te gemoet, om hem van Suwarows leger af te snijden. Bij *Maciejowile* sloeg hij zijn leger op; volgens zijn plan van aanval moest de generaal Poninski, die eenige uren van hem verwijderd was, gedurende den strijd op het slagveld aankomen, en de Russen in de flank vallen. Doch het verraad eens overloopers verwittigde den vijand van de plannen des Poolschen veldheers; de generaal Fersen besloot hem aan te vallen eer Poninski kwam opdagen, dezen wist hij door een klein korps op te houden en greep den 10 October het Poolsche leger aan. Vermetel rukken de Russen op de verschansingen der Polen aan; een vreesselijk vuur drijft hen terug. Ten tweeden male voert Fersen zijne woedende soldaten tot den storm. Vergeefs, hij had ze slechts in den dood gevoerd. Een derde aanval op de afgematte Polen gelukt beter. Eenige schansen worden veroverd; reeds schijnt

alles verloren; maar KOSCIUSZKO weet het evenwigt van den strijd te herstellen, en ten derden male moet FERSEN wijken.

Doch thans nadert SUWAROW met zijn welgeoefend leger. Twee groote veldheeren staan tegen elkander over, maar hunne magt is ongelijk. Die der Russen is welgewapend, bestaat uit in den oorlog geharde krijgslieden en telt het dubbele van de Poolsche magt, wier sterkste wapen hunne vaderlandsliefde is, en die voor een groot gedeelte uit met seizen en pieken gewapende landlieden bestaat. De Polen wankelen en moeten wijken. Reeds zijn drie paarden onder KOSCIUSZKO doodgeschoten, als een lanssteek in zijn linker schouder ook hem ter aarde werpt. Een kreet van woede ontsnapt den Polen, nu zij hunnen veldheer zien vallen. Doch deze staat weder op, bestijgt met hulp van zijnen vriend NIEMCEURLZ, die aan zijne zijde vocht, een vierde paard, en snelt heen, om de vlugtende ruiterij tot staan te brengen; doch bij het springen over eene sloot, stort hij met zijn paard. Eenige Russische ruiters zijn digt achter hem, en een hunner geeft hem een sabelhouw in den rug, terwijl een kozak hem met zijne lans eene wonde toebrengt. Uitgeput roept hij uit: „*Finis Poleniae.* (Het einde van *Polen*)" en zinkt neder.

Een kozak, welke hem wilde berooven, zocht onder anderen hem ook een ring te ontnemen; KOSCIUSZKO kromde zijnen vinger, als of hij dien zocht te behouden. Hierdoor opmerkzaam gemaakt vroeg de kozak of hij KOSCIUSZKO was? Eerst op de herhaalde vraag antwoordde hij flaauw: „Ik ben het, water!" Met eerbied vervuld geeft de kozak hem al het geroofde terstond weder, reikt hem zijne veldflesch en voert hem met behulp van eenige zijner kameraden, op hunne lansen naar een naburig slot.

Intusschen was de overwinning aan de Russen gebleven, zes duizend Polen lagen op het slagveld, 1600 waren gewond en gevangen genomen; slechts 1500 ontkwamen. Ook het verlies der Russen was aanzienlijk. SUWAROW rukte nu, door niets opgehouden, naar *Warschau* en nam den 9 November 1794 na een allervreesselijksten worstelstrijd de voorstad *Praga* in, waardoor *Warschau* zich moest overgeven. SUWAROW handhaafde streng de krijgstucht, maar op bevelen uit Petersburg werden de voornaamste hoofden van den opstand

gevangen genomen en gedeeltelijk naar *Siberië* verbannen. Koning STANISLAUS moest de kroon nederleggen en het rampzalig overschot van *Polen* had als koningrijk geëindigd.

Keeren wij tot KOSCIUSZKO terug. De hoogste nationale raad liet hem zijne groote droefheid mededeelen en deed hem tot aanbod alle Russische gevangen tegen zijnen persoon te willen uitwisselen; doch KOSCIUSZKO wees dit van de hand en vermaande hen tot eendragt en gehoorzaamheid aan de wet.

Naar *Petersburg* gevoerd en daar in het oude slot van *Gregorius Orlot* gevangen gezet, hield hij zich daar met lezen of teekenen, of als zijne wonden het toelieten, met het vervaardigen van allerlei voorwerpen op de draaibank bezig. Ongeveer twee jaren later volgde PAUL I KATHARINA II op den troon. Deze vorst, van wiens karakter zachtheid geen kenmerk was, maar die somtijds toonde, dat grootmoedigheid hem niet vreemd was, begaf zich, kort nadat hij de regering aanvaard had, met zijne beide oudste zonen ALEXANDER en CONSTANTIJN, naar KOSCIUSZKO, en gaf zelf hem zijnen degen terug, mits hij beloofde, zich daarvan nimmer weder tegen de Russen te bedienen. Tevens schonk hij hem een landgoed van 1500 boeren, gaf mede uit hoogachting voor KOSCIUSZKO, diens vriend, den edelen dichter NIEMCEWICZ de vrijheid en duizend lijfeigenen. KOSCIUSZKO kon in dit oogenblik, zonder den keizer te vertoornen, en daardoor misschien het lot van *Polen* te verzwaren, de geschenken niet weigeren. Doch noch deze gunstbewijzen, noch een nieuw geschenk van 12000 roebels, noch een hem aangeboden jaargeld van 6000 roebels konden den held der vrijheid aan *Rusland* boeijen. Naauwelijks waren zijne wonden eenigermate geheeld of hij begaf zich met zijnen vriend NIEMCEWICZ naar *Londen*. Met hoogachting ontvingen de Britten hunnen voormaligen bestrijder, met geestdrift de uitgewekene Polen den hoogvereerden held. Hij leed hier nog veel aan zijne wonden. De gevaarlijkste en pijnlijkste ging over de hersenpan en den rug tot diep in de ruggegraad en dwong hem tot eene pijnelijke houding. Drie bajonetsteken in de borst hadden hem een groot bloedverlies veroorzaakt, en een kanonkogel, die een gedeelte van zijne regter dij wegnam, maakte hem het gaan moeijelijk.

Door betere verpleging dan in zijne gevangenis hem ten deel gevallen was, eenigzins hersteld, begaf hij zich naar *Amerika*; eerst echter, geene gunst van *Polens* vijanden willende genieten, zond hij den Russischen keizer, onder hartelijke dankbetuiging, de hem geschonken geldsom terug.

In *Amerika* werd hij door zijne oude vrienden als een geliefden bloedverwant ontvangen. Zijne achterstellige soldij werd hem uitbetaald, tegelijk met 16,000 piasters voor de jaren zijner afwezigheid. Een maal hier zijnde, was zijn voornaamste zorg den eerbiedwaardigen WASHINGTON op zijn landgoed *Mount-Vernon* te bezoeken. Met de woorden: „Mijn waarde vader, kent gij uwen zoon nog?" stortte KOSCIUSZKO in de armen des edelen grijsaards. Als op vleugelen snelde de tijd voor hem voorbij in het bijzijn van den hoogvereerden held, die het hartelijkste deel nam in het lot zijns vriends en van *Polen*.

Zoo nam KOSCIUSZKO, in dit land der vrijheid, in het verkeer met hooggeschatte vrienden, zoo verre zijne wonden het hem vergunden, in welzijn van ziel en ligchaam toe.

Het Amerikaansche kongres, ter beslechting van eenige geschillen met *Frankrijk*, een man van standvastigheid, oordeel en regtschapenheid daarheen willende afvaardigen, koos daartoe KOSCIUSZKO. Hij nam dien last op zich en verliet *Amerika* in 1798, na eerst in handen van zijnen vriend JEFFERSON, den beroemden president der Vereenigde Staten eene aanzienlijke som gesteld te hebben, tot oprigting eener school voor arme negerkinderen.

In *Frankrijk* met veel eerbewijs ontvangen, kweet hij zich van zijnen last tot volle tevredenheid zijner zenders. Ook hier werden hem aanzienlijke waardigheden aangeboden, die hij echter mede van de hand wees. Ook in het woelige *Parijs* leefde KOSCIUSZKO afgezonderd en verkeerde slechts met weinige, doch uitstekende menschen. Onder die welke hij te *Parijs* kennen leerden behoorde de beroemde Engelsche staatsman en redenaar, CHARLES FOX, die gelijk hij met zijn zwaard, zoo met mond en pen voor vrijheid en menschenregt streed. Zij troffen elkander dikwijls in de gezelschapszalen der vermaarde en schoone mevrouw DE RECAMIER aan. Daar vond hij ook den gezant der Vereenigde Staten LIVINGSTON; met wien hij veel om-

ging alsmede met den beroemden wijsgeer Volney, den door talenten en kennis uitmuntenden portugeschen gezant d'Azara enz. Met bijna alle voorname staatslieden was hij bekend, maar Talleyrand genoot zijne vriendschap het minst. Ook de beroemde wereldreiziger Bougainville en de groote Oostersche taalkenners Langlei en Sylvestre de Sacy behoorden tot zijnen omgang. Zijne vrolijke scherts en zijn beschaafde toon maakten hem aangenaam in gezelschappen, zelfs voor vrouwen. De generaal Moreau was degeen, met wien hij zich het liefst over krijgszaken onderhield en werd door hem in meer dan een opzigt boven Bonaparte gesteld.

Hij hield te *Parijs* of op het landgoed *Berille* zijn verblijf bij den Zwitserschen gezant Zeltner, eenen man van veel kennis en groote regtschapenheid, en was weldra de vertrouwde vriend dier familie. Naast Zeltner, was het Lafayette, om wien het verblijf te *Parijs* hem zoo boeide. Ook bragt hij maanden lang op een landgoed van dezen door.

Bij de Polen bleef ondanks zijne afwezigheid de geestdrift voor hem voortduren. De Poolsche vrouwen van den hoogsten rang, droegen zijne beeldtenis in medaillons aan den hals. De Poolsche legioenen onder Dombrowski, in Fransche dienst staande, vierden jaarlijks zijnen geboortedag. En toen zij bij het bezetten van Loretto den sabel van Jan Sobiesky, hun grooten koning, die in 1683 *Weenen* van de Turken bevrijdde, gevonden hadden, deden zij dien op de plegtigste wijze aan Kosciuszko aanbieden, als den waardigsten, om hem te dragen.

In 1806 vleide Napoleon hem eenige oogenblikken met de schoone hoop der herstelling van zijn vaderland als onafhankelijke staat. Maar weldra zag hij in, dat van dien veroveraar weinig voor hetzelve te verwachten was. Hij weigerde zijne deelneming en verklaarde zelfs voor geweld niet te zullen zwichten. Toch liet de keizer onder Kosciuszko's naam eene oproeping uitvaardigen, aan de Polen om hen tot opstand tegen de Russen te nopen. Eerst in 1814 kon Kosciuszko, tot daartoe door de geheime policie scherp bewaakt, verklaren, dat hij, zijn woord getrouw, den degen niet weder tegen *Rusland* getrokken had.

Toen de verbondene legers in 1814 den oorlog op *Frankrijks* grond overbragten, werd ook het dorp *Clugny*, in welks nabijheid Kosciuszko op het landgoed *Beville* woonde, het tooneel van plundedering, brand en moord. Hij snelt daarheen en vindt eenige Russische troepen, die het dorp in brand gestoken hadden, om des te beter te kunnen rooven. Zonder op het gevaar te letten, roept hij een bataljon toe, hetwelk hij aan deszelfs kleeding voor *Polen* herkent: „Halt, soldaten! Toen ik nog brave krijgslieden uit *Polen* aanvoerde, dacht men aan geen plunderen; en zwaar zou ik ze gestraft hebben, die het gewaagd hadden, zich aan de schanddaden over te geven, maar nog zwaardere straf," vervolgde hij zich tot de officieren wendende, „had de aanvoerders getroffen, wier voorbeeld of zorgeloosheid hem daartoe gelegenheid gegeven had! — „En wie zijt gij dan die zoo tot ons durft spreken?" voegt men hem van alle kanten toe.

„Ik ben Kosciuszko!" Op het hooren van dien naam werpen officieren en soldaten de wapens weg, knielen, naar de gewoonte huns lands voor hem neder, omvatten zijne knieën, en strooijen ten teeken van berouw stof op hunne hoofden en smeeken om vergiffenis.

Keizer Alexander ontbood hem bij zich te *Parijs*, ontving hem aan den trap van zijn paleis, met eene omhelzing, en beloofde hem alles te zullen doen, om *Polen* gelukkig te maken.

Toen Kosciuszko in het volgend jaar 1815 zijn verblijf in *Frankrijk* met dat te *Solothurn* in *Zwitserland* verwisselde, reisde hij eerst nog naar *Weenen*, om den Russischen keizer nog eens het lot zijns vaderlands aan te bevelen. Hij nam de schoonste hoop voor hetzelve met zich, en bleef veel van Alexander verwachten, welke die hoop ook niet teleurstelde, en wiens regering voor *Polen* in vele opzigten veel weldadigs had.

Te Solothurn woonde hij bij den broeder van zijnen vriend Zeltner, wiens evenbeeld hij in hem aantrof. Hier, waar de regering der republiek hem met de hoogste eer ontving, vond hij in deze familie eene overeenstemming met zijne denkwijze en gevoelens die hem deed besluiten, zijn leven bij hen te eindigen. Als een broeder leefde hij in dit gezin, vreugd en leed met hetzelve deelende. Hij onder-

wees de kinderen zijns vriends; wiens oudste dochter, een meisje van 13 jaar, zijne lievelinge werd, die alles op hem vermogt. Eenvoudig in zijne levenswijze als opperveldheer der Polen, had hij weinige behoeften, toen hij in stilte zijn leven sleet.

Sedert zijne scheiding van zijne eerste geliefde, de dochter van Sosnowski, schonk hij zijn hart niet weder weg. Steeds bleef hij zijne eerste liefde getrouw en schreef nog uit *Solothurn* een brief, waarin al zijne gevoelens doorstraalden, aan het beminde voorwerp hetwelk ook als gade van een edelen Pool haren Kosciuszko de teederste vriendschap bleef toedragen.

Alomme in de omstreken, welke hij dagelijks te paard bezocht, en dan liefst in de hutten der armen vertoefde, deelde hij onbekend zijne weldaden uit, gaf geld aan behoeftigen, bragt wijn mede voor zwakken, ja zijn paard was zoo met zijne gewoonte om armen en behoeftigen aan te spreken, bekend, dat het van zelf stil stond, wanneer het een' zoodanige ontmoette.

In 1817 schonk hij aan alle zijne lijfeigenen op zijn vaderlijk erfgoed in *Polen* de vrijheid. Weinige maanden daarna, in October 1817 werd hij door eene zenuwkoorts aangetast. Zijn dood nabij ziende, maakte hij zijnen vriend Zeltner en diens dochter Emille belangrijke legaten, en schonk een groot gedeelte van zijn niet aanzienlijk vermogen aan godshuizen en armen. Zonder vrees zag hij den vaak getrotseerden dood te gemoet. Met plegtigen ernst nam hij afscheid van zijne huisgenooten en liet zich, naar oude Poolsche krijgsmans-gewoonte den sabel geven, die bij de geleverde veldslagen in zijne vuist blonk; met een vriendelijken glimlach op de lippen ging hij uit dit leven tot een beter over. Hij overleed den 15 October 1817, in den ouderdom van 71 jaren.

Toen men zijn lijk ontkleedde vond men zijne borst geheel met lidteekenen bedekt, en in het hoofd waren drie elkander kruisende sabelhouwen zigtbaar.

Drie dagen later werd zijn stoffelijk overschot, door van hem beweldadigde armen gedragen, grafwaarts gebragt. Geheel *Solothurn* woonde in diepen rouw de lijkplegtigheid bij.

De tijding van zijnen dood verwekte bij zijne door bijna geheel

Europa en in *Amerika* wonende vrienden diepe droefheid. Overal, waar zij zich bevonden, werden lijkredenen op hem gehouden. LAFAIJETTE sprak die te *Parijs* uit.

Maar niets haalde bij den rouw, die geheel *Polen* vervulde. Den 14 November werd tot den dag der algemeene rouwplegtigheid bestemd. De edele NIEMCEWICZ, zijn oude wapenbroeder, hield te *Warschau* eene lofrede op den ontslapen held, geen waardiger kon dit doen.

De algemeene droefheid deed weldra den wensch ontstaan, dat het lijk van *Polens* geliefden held aan zijn vaderland mogt teruggegeven worden. Keizer ALEXANDER, dien vervullende, zond een edelen Pool, zijnen kamerheer, vorst JABLONOWSKI, om het lijk af te halen. Ook ZELTNER en zijn zoon vergezelden het naar *Warschau*, als afgevaardigde van *Solothurn.* Met groote plegtigheid werd hij in een grafgewelf in de Domkerk bijgezet. Slechts drie lijken zijn in hetzelve; KOSCIUSZKO's asch rust daar naast die van koning JAN SEBIESKY den bevrijder van *Weenen*, en van vorst JOSEPH PONIATOWSKI, die bij *Leipzig* sneuvelde, door vrienden en vijanden betreurd.

Ter vereering van den held werd, naar een besluit van den Poolschen senaat, in de nabijheid der *Weichsel* een driehonderd voeten hooge heuvel opgerigt. Mannen en vrouwen, van den hoogsten tot den laatsten rang werkten eigenhandig daar aan mede. Op de *Mogila Kosciuszki* (Kosciuszko's heuvel) verheft zich het uit van alle kanten, ook door keizer ALEXANDER, geschonkene bijdragen, gestichte gedenkteeken voor den geliefden veldheer, met wiens val ook *Polens* onafhankelijkheid bezweek.

Vier woningen zijn nabij dezen heuvel gebouwd, aan wier bewoners, oude krijgslieden, die onder KOSCIUSZKO dienden, de bewaring van het gedenkteeken is toevertrouwd.

MARIE.

(Episode uit den oorlog van 1813.)

De wapenstilstand, welke in de maand Junij van het jaar 1813 tusschen den Franschen keizer en de Verbondene Mogendheden gesloten werd, duurde nog voort. De soldaten begonnen reeds weder te verlangen naar eene meer afwisselende en werkzamer, schoon veel gevaarlijker taak, en haakten naar het oogenblik dat de wapenen weder zouden opgevat worden, door de verbondenen voor de onafhankelijkheid van Europa, door de Fransche krijgslieden voor de eer en den roem der groote natie en voor hunnen onoverwinnelijken keizer.

Onder de jonge officieren bij eene der Fransche afdeelingen, welke het naast bij de troepen der verbondenen gekantonneerd lag, bevond zich ook de luitenant Mailly, een jongeling van twee en twintig jaren, om zijne wetenschappelijke vorming en zijn beminnelijk karakter door al zijne krijgsmakkers bemind, met uitzondering van den kapitein Laurent die bij hetzelve bataillon diende, waarover Mailly, bij onstentenis van een majoor het bevel voerde. Beiden hoopten door den keizer tot dien rang verheven te zullen worden, doch Mailly's kunde had, schoon Laurent in dapperheid met hem gelijk stond, hem voorloopig het bevel over het bataillon doen opdragen. Laurent reeds lang op Mailly heimelijk gebeten, zag met groote wangunst de meerdere kans zijns krijgsmakkers op hoogeren rang, maar was gedwongen die te verbergen.

Mailly, een ijverig beoefenaar der teekenkunst was gewoon, wanneer zijne dienstpligten dit vergunden, wandelingen door de omstreken te doen waarbij hij de schilderachtige gezigten afteekende. Ongeveer midden tusschen de vijandelijke liniën lag een dorp, hetwelk onzijdig was verklaard. De schout van dit dorp had eene dochter van achttien jaren een allerbevalligst meisje, Marie geheeten, welke gewoon was, in een zeer nabij het dorp gelegen bosch, hetwelk haren vader in eigendom behoorde, kruiden en planten te verza-

Maile pinx. Chr. Hoffmeister sculp.

melen, zoodat zij somtijds met een geheelen last daarvan in haar voorschoot naar huis keerde. Op een zijner wandelingen, waarbij Mailly zich wat verre van de legerplaats der zijnen verwijderd had, ontmoette hij de bekoorlijke Marie. Gedurende een tweejarig verblijf op Duitschen bodem de Duitsche taal magtig geworden zijnde, knoopte hij een gesprek met haar aan, hetwelk hem evenzeer hare hoedanigheden van geest en hart leerde schatten, als zijn oog met welgevallen rustte op de sierlijke leest en het bevallig gelaat van het jonge meisje. Marie, van haren kant, voelde zich gestreeld, door het beleefde gedrag en vriendelijk voorkomen des jongen officiers, die niet op haar vaderland schold, maar hulde deed aan de ontwaakte vrijheidszucht harer landgenooten tegen welke hij vijandelijk overstond. In beider hart ontstond het verlangen de gedane kennismaking voort te zetten en het was dus meer dan toevallig, dat zij elkander reeds den volgenden dag op dezelfde plaats weder ontmoetten. Dit gebeurde nu meermalen; het afteekenen van schoone landgezigten, eerst het doel, werd nu het voorwendsel zijner wandelingen, en dikwerf keerde hij terug, zonder eene enkele potloodstreep op het papier gebragt te hebben. Ook Marie bragt minder kruiden, dan wel vroeger, te huis; schoon Mailly haar in het verzamelen daarvan hielp. In een woord, tusschen de beide jongelieden was spoedig eene genegenheid ontstaan, welke in weinige dagen tot hartelijke liefde steeg. Naast elkander op eene zodenbank gezeten vloeide de tijd in vertrouwelijke mededeelingen en zoete geoorloofde liefkozingen heen, en het oogenblik van scheiden brak altijd te vroeg aan. Zij betreurden, dat een bloedige oorlog beide volken verdeelde, doch gaven de zoete hoop nog niet op, dat de gevoerd wordende onderhandelingen tot eenen blijvenden vrede mogten voeren, die Mailly vergunnen zoude met eere de krijgsmansloopbaan te verlaten en zijne geliefde Marie tot echtgenoot te nemen. Eerder toch was dit niet mogelijk. Immers indien hij vóór dien tijd zijn ontslag uit de krijgsdienst nam, zou niet geheel zonder reden, een schijn van lafhartigheid op hem kleven; en dit duldde zijne eer niet, hem even dierbaar als zijne liefde. Ook zou de vader van Marie, die wel is waar niet den haat jegens de Franschen gevoelde, als toen de leuze van zoo vele zijner

landgenooten was, evenwel nimmer toestemmen dat zij een vijand van zijn vaderland huwde. Daartoe was hij een te regtschapen Duitscher en beminde hij dat vaderland te zeer. Ja ware de betrekking zijner dochter tot den vijandelijken officier hem bekend geworden, voorzeker zou zijn toorn haar hoofd hebben getroffen, en hij wel middel gevonden hebben, alle zamenkomsten tusschen de beide minnenden te beletten. Ook haar broeder, luitenant bij de landweer, en met bitteren haat jegens de verdrukkers van zijn vaderland bezield, zou, hoe vurig hij zijne zuster ook beminde in felle gramschap zijn ontstoken, ware hare liefde hem bekend geweest.

Inmiddels, terwijl hoop en vrees het verliefde paar beurtelings opbeurde of bedroefde, waren de onderhandelingen tusschen de krijgsvoerende magten afgebroken. Zij stuitten af op de eischen der bondgenooten en op Napoleons onverzettelijkheid. Ook *Oostenrijk* voegde zich bij *Rusland* en *Pruissen* en verwisselde de rol van bemiddelaar met die van vijand. De wapenstilstand werd opgezegd, en de bloedige oorlog hervat.

Meerdere waakzaamheid werd aan beide kanten in het oog gehouden, strengere krijgstucht gehandhaafd. Marie's vader zou zijne dochter voortaan hare geliefkoosde bezigheid van kruiden te zoeken niet meer vergunnen; de onverbiddelijke dienstpligten zouden Mailly bij zijne soldaten terughouden; ja spoedig, binnen een paar dagen misschien, zouden de gelieven gescheiden worden, want ieder oogenblik verwachtten de Fransche troepen het bevel om op te breken. Den laatsten dag des wapenstilstands kwamen Mailly en Marie op den gewonen tijd en bestemder plaatse in het bosch bijeen, om hun ongelukkig lot te betreuren, elkander troost toe te spreken, beloften van liefde en trouw te geven en te ontvangen, en middelen te beramen, om in het dreigend ongeluk des scheidens te voorzien, middelen, helaas, die beiden onvoldoende moesten vinden.

Daar Marie zich den laatsten dag voor het hervatten der vijandelijkheden niet zoo lang uit de ouderlijke woning durfde verwijderen, verliet zij haren geliefde, onder belofte hem denzelfden namiddag weder ter bepaalder plaats te ontmoeten. Mailly snelde naar de zijnen terug, gaf met spoed de door hem noodig geoordeelde bevelen en

was reeds spoedig bij de zodenbank, waar hij zijne MARIE, mogelijk voor het laatst zoude ontmoeten. Daar zij nog niet aanwezig was, haalde hij zijn teekengereedschap, hetwelk hij altijd voor den schijn bij zich droeg voor den dag, en begon eene schets van de omstreken te maken; doch hoe snel zijne hand over het papier vloog en hoezeer zijne geheele oplettendheid aan zijne teekening gewijd scheen, zijne ziel dacht aan een ander, hem oneindig dierbaarder voorwerp. Zijne gedachten waren alleen met MARIE en zijne liefde bezig.

Uit zijne gepeinzen werd hij plotseling opgewekt door eene forsche stem, vlak achter hem, welke hem de woorden toevoegde: Wat doet gij hier, verspieder, geef u over, gij zijt mijn gevangene."

MAILLY vloog op, keerde zich snel om, waardoor zijn teekengereedschap op den grond viel en bevond zich tegen over een jong Pruisisch officier, die, met een pistool in de vuist, zijne woorden herhaalde.

In een oogwenk had ook MAILLY zijn degen getrokken en wachtte den aanval af, die ook zeker zoude gevolgd zijn, wanneer niet plotseling een jong meisje was toegesneld en zich in de armen des Pruisischen officiers geworpen had, onder den uitroep:

„KARL, doe hem geen kwaad, hij is een vriend."

„Een vriend? vroeg KARL, zich uit de armen van het meisje pogende los te wikkelen. „Een vriend? Een Franschman is het, een verspieder. Zie daar op den grond ligt het bewijs zijner schuld."

„Die teekening?" vroeg MAILLY. „Ik zou op uw aanval, hoezeer de wapenstilstand heden nog duurt, slechts met mijn degen geantwoord hebben, indien ik niet geloofde in u den broeder van MARIE te zien. Daar," vervolgde hij, de teekening van den grond opnemende en die aan KARL overgevende, „zie, het is slechts de schets van dit landschap, door mij tot uitspanning vervaardigd. Is deze bekentenis u niet genoeg, uwe bedreigingen verschrikken mij niet. Gij zult zeker niet weigeren om met gelijke wapens te strijden. Trek uw degen en..."

„Ongelukkige! wat doet gij?" riep nu de beklagenswaardige MARIE uit, die haren minnaar en haren broeder gereed zag, om elkander te bevechten. Ik wilde uw leven redden, en gij bedreigt dat van mijn eenigen broeder!"

Deze woorden, hare smeekende gebaren waren oorzaak, dat MAILLY den degen liet zakken. Ook KARL, hetzij getroffen door het moedige en edelaardige voorkomen des vreemdelings, hetzij door de smeekingen zijner zuster overgehaald, liet toe, dat zij het pistool aan zijne hand ontnam, en schoon reeds eenigzins den aard der betrekking tusschen MARIE en den Franschman bevroedende vroeg:

„Wie zijt gij dan en hoe kent gij mijne zuster?"

„Het toeval deed ons elkander ontmoeten; ik leerde haar niet kennen of ik moest haar beminnen, en zij.

„Nu en zij? Beantwoordde het Duitsche meisje aan de liefde van den vijand haars vaderlands? Gaf zij gehoor aan zijne vleijende, verleidende woorden?"

„Geene beleediging heer officier, of de krijgsman zou den krijgsman antwoorden, terwijl ik den broeder van MARIE zulks wenschte te doen. Gij behoeft niet te blozen MARIE, onze liefde is rein," zeide hij, bemerkende, dat het meisje blozende en bevende hare oogen op den grond vestigde, en vervolgde tot haren broeder: „Ja, zij beantwoordde mijne liefde, en die is, gelijk ik zeide, zuiver. Helaas, ik weet wel, dat de ongelukkige krijg die onze legers tegen elkander voert, niet veroorlooft, met elkander verbonden te worden; maar wanneer de vrede eenmaal..."

„Het is genoeg, heer officier," viel KARL hem in de rede. „Gij zult zelf wel gevoelen dat ik niet langer eene zamenkomst als deze dulden mag. Kom, MARIE, volg mij en verantwoord u, als gij kunt bij onzen vader."

Met deze woorden greep hij hare hand en voerde haar met zich. Haars ondanks volgde zij hem na eerst nog een roerenden blik waar droefheid en liefde uitspraken, op MAILLY geslagen te hebben. Tot welk eene zwakheid hebt gij mij verleid!" voegde haar broeder haar toe. Mijn land had een vijand minder kunnen hebben, die hier het geheele landschap kent en daarom dubbel gevaarlijk is. En welk eene smart voor onze ouders als ik hun uwe schande verhaal." Deze en meerdere verwijten moest de arme MARIE, die hare tranen niet kon bedwingen, aanhooren, en niet dan na vele moeite gelukte het haar, haren broeder over te halen, het voorgevallene en haar geheim niet

aan hunnen vader te verhalen. Zijne liefde voor zijne zuster en de gedachte, dat door het hervatten der vijandelijkheid van zelf elke betrekking tusschen den vreemdeling en MARIE moest ophouden, haalden hem tot de belofte van stilzwijgen over.

MAILLY was eerst roerloos blijven staan, toen de jonge Duitscher zijne geliefde van hem wegvoerde, vervolgens begaf hij zich met loome schreden naar de woning, waar hij geinkwartierd was, terug, en zon op middelen, om het beminde meisje nog eenmaal te zien. Eindelijk schoot hem een denkbeeld in den geest. Hij verhaalt aan den generaal zijner afdeeling zijne wandelingen in de nabuurschap en dat hij bij gelegenheid van eene derzelve vermeend had te ontdekken, dat het naburige dorp door den vijand slechts zwak bezet was, dat er misschien mogelijkheid bestond om daarlangs tusschen de afzonderlijke vijandelijke korpsen door te dringen en biedt zijnen bevelhebber aan zulks den volgenden morgen te onderzoeken, als zijnde aan niemand beter dan aan hem de omstreken bekend. Zijn heimelijk voornemen hierbij was de hem vergezellende soldaten in het midden van het bosch achter te laten, en zelf zich nog digter bij het dorp te wagen. Eene stem in zijn binnenste zeide hem, dat MARIE ook de begeerte niet zoude kunnen wederstaan om ten minste een eind den weg op te gaan, die naar de geliefkoosde plek der zamenkomst geleidde. Daarentegen zeide hem wel zijn verstand, dat MARIE zich onmogelijk in het bosch zou wagen, waar zij gevaar liep minder aangename ontmoetingen, hetzij van Fransche of eigene krijgslieden te hebben, dan die, toen zij MAILLY voor het eerst zag. Doch waar het hart met vurige taal spreekt, moet het koele verstand meestal zwijgen. Zoo was het ook hier. Dat hij vijandelijke soldaten kon ontmoeten was mogelijk, maar in het bosch zou hij zijne eigene krijgslieden bij zich hebben en hij wilde zich niet daar buiten wagen.

De generaal, hem als een bekwaam officier kennende, en het nuttige van zijnen voorslag inziende, gaf daaraan gehoor; maar vergunde aan LAURENT die, naijverig op MAILLY, hem deze gelegenheid om uit te munten, misgunde, verlof MAILLY te vergezellen. Hierdoor zag deze zich in zijn voornemen zeer gedwarsboomd; doch er viel niets aan te doen, dan gehoorzamen.

Den volgenden dag dus begaven MAILLY en LAURENT zich met hunne soldaten op marsch, om de voorgenomene verkenning te doen. In het bosch gekomen, lieten zij op raad van den eersten de soldaten achter, gaven hun bevel op het eerste schot, hetwelk zij zouden hooren, hunne officieren te hulp te komen, en begaven zich beiden naar den tegen over het dorp zich uitstrekkenden boschkant. Plotseling zagen zij zich door een aantal Pruissische landweermannen omsingeld, MAILLY loste dadelijk een pistoolschot op hen, hetwelk tevens tot sein voor zijne achtergeblevene manschappen moest strekken, om hunne officieren te hulp te komen. Zij hoorden op hetzelfde oogenblik het geroffel der trommen, terstond door een hevig geweervuur gevolgd. Wat hen zelven betreft, vast besloten zich tot het uiterste te verdedigen, zagen zij zich echter weldra door de overmagt overmeesterd, ter neder geworpen en hunne degens zich ontrukt. Op last van den aanvoerder der Pruissen, die niemand anders bleek te zijn dan KARL, werden zij nu als krijgsgevangenen naar het dorp gevoerd.

„Ontneem mij liever het leven," riep MAILLY, toen hij voor de overmagt moest bukken.

„Dat ware ook uw lot geweest," antwoordde KARL, „dank het slechts aan mijne zuster, dat gij nog leeft; alleen om haar spaarde ik uw leven; zij zou mij uwen dood nimmer vergeven hebben."

Uit deze woorden en uit het antwoord, hetwelk MAILLY daarop gaf, maakte LAURENT het besluit op, dat de eerste met den Pruis in verstandhouding stond, schoon hij niet begreep, hoe die kennismaking ontstaan was, en was laaghartig genoeg zijnen krijgsmakker van wien hij toch reeds zoo vele bewijzen van moed en getrouwheid aan zijn vaandel gezien had, van snood verraad te verdenken, als of hij opzettelijk zijne soldaten in het verderf gevoerd had. Want het gejuich der Pruissen, die met eenige krijgsgevangenen terugkeerden, verkondigde, dat het hun gelukt moest zijn de Franschen te verdrijven. De waarheid was, dat het bosch reeds des nachts door de Pruissische troepen heimelijk bezet was geworden, en de Franschen alzoo in eene hinderlaag waren gevallen. MAILLY was op zijn hoogst van eenige onvoorzigtigheid niet vrij te pleiten.

KARL voerde de beide gevangene officieren naar het huis zijns va-

ders, waar de bevelvoerende Pruissische overste zijn kwartier had genomen. Deze prees hoogelijk zijn gedrag, bevorderde hem voorloopig tot kapitein, en ondervroeg vervolgens de Fransche officieren omtrent den toestand en de stellingen hunner troepen. Daar deze echter weigerden eenig ophelderend antwoord te geven, gaf hij bevel hen tot den volgenden dag in eene kamer van het huis op te sluiten, waarna zij verder achteruit zouden gevoerd worden. Voor het eenige venster waarvan de luiken gesloten werden, werd eene schildwacht geplaatst.

Toen MAILLY en LAURENT zich in het hun aangewezen vertrek bevonden en de deur achter hen gegrendeld was, barstte de eerste in wanhopige klagten uit, terwijl de laatste hem verwijtingen deed en weten wilde, hoe het mogelijk was dat hij den vijandelijken officier kende.

„Veroordeel mij niet," antwoordde MAILLY," ik ben ongelukkig, maar niet schuldig!" Heviger klopte het hart des armen jongelings bij de gedachte, dat hij zich met het voorwerp zijner liefde onder hetzelfde dak bevond; en toch, hoezeer hij zijne blikken naar alle kanten gerigt had, was het geluk hem niet vergund geworden, zijne MARIE te aanschouwen.

De beide krijgslieden zaten nog slapeloos bij elkander, schoon de nacht reeds aangebroken was, toen zij zachte voetstappen en vervolgens eenig geritsel onder zich hoorden! Zij luisterden met opmerkzaamheid. Een luik in den vloer, welks aanwezigheid zij thans eerst bemerkten, werd zachtjes omhoog geduwd en een zachte stem beval hun fluisterend de meest mogelijke stilte in acht te nemen. Maar in dat fluisteren had MAILLY de aangename stem van MARIE herkend. Zij verscheen dan ook werkelijk in het vertrek; het luik kwam in den kelder uit en diende van tijd tot tijd om dien te luchten terwijl de ingang, wanneer het luik digt was, zoo weinig zigtbaar was dat de officier, welke met het onderzoek der kamer belast was geweest, het evenmin ontdekt had als de beide gevangenen.

MARIE werd door MAILLY, die het bijzijn van LAURENT geheel vergat, met liefkozingen overladen, welke zij naauwelijks kon doen ophouden, door hem te verhalen, dat de Pruissische overste het plan

had de gevangenen met het aanbreken van den dag naar de naastbijgelegene stad te laten brengen, waar Russen in bezetting lagen. Op hare vragen, wat men verder met hen zou doen, het antwoord bekomen hebbende, dat zij misschien wel naar *Siberië* konden gebragt worden waar een alles behalve wenschelijk lot hen toefde, had het bezorgde meisje het eerste voor haren geliefde gevreesd. Zij had, alle bedenkingen voor hare liefde ter zijde zettende, op middelen gepeinsd, den geliefde te redden, en als eene lichtstraal van omhoog was de gedachte bij haar opgekomen, dat die redding in hare magt stond, daar zij onbemerkt in den kelder kon komen van waar zij, door eenvoudig den trap onder het luik te schuiven, gemakkelijk in het vertrek, waar de beide officieren gevangen zaten, kon geraken. Eenmaal daar zijnde, kon zij van schaamte over hare daad, die zij in tegenwoordigheid eens derden moest verhalen, naauwelijks spreken. Eindelijk van hare aandoeningen eenigzins bekomen gaf zij hun te kennen, dat zij door den kelder heen, de vrije lucht konden bereiken, en vervolgens door het bosch bij het Fransche korps konden terugkomen, doch langs een onbekend pad moesten zij gaan, om door de Pruissische schildwachten niet bemerkt te worden. Wie zou hen geleiden? Aan deze groote zwarigheid dacht zij thans eerst, terwijl eene niet minder groote vrees bij haar opprees, dat op haar het vermoeden kon vallen van de gevangenen te hebben laten ontsnappen. Hoe zou zij den toorn haars vaders, de drift haars broeders kunnen verdragen? Wat in deze vreesselijke onzekerheid te doen? Laurent wilde dat zij zelve hunne gids zoude zijn; hiertegen kantte zich Mailly vooreerst, uit vrees dat zij bij het terugkeeren ontdekt mogt worden en gevaar kon loopen. Om met hen naar het Fransche leger te gaan en daar te blijven, mogt noch kon hij aanraden, want wie zou haar daar beschermen, wanneer de troepen oprukten en hij haar moest verlaten? Ook weigerde zij standvastig dus het ouderlijke huis te verlaten en hare geliefde ouders die bittere droefheid aan te doen. Met begeerige blikken beschouwde Laurent de schoone maagd aan wie de ongerustheid op het gloeijend gelaat te lezen, en de tranen die als perels aan hare oogleden hingen, eene dubbele schoonheid bijzetten. Zijne afgunst op Mailly

kreeg hier nieuw voedsel, en zijne ziel dacht reeds aan plannen, om zijne dubbele begeerte te voldoen, MAILLY in het verderf stortende, zich eene hoogeren rang te bezorgen, en het schoone Duitsche meisje te bezitten. Hoe hij hiertoe zoude geraken, was hem duister, maar zijn geest zocht reeds naar middelen, om dat doel te bereiken.

Na veel beraadslagens door klagten en liefkozingen, afgebroken, werden zij het eindelijks eens dat MARIE de vlugtelingen tot het einde van den tuin zoude geleiden, vervolgens onbemerkt weder naar huis sluipen, en zich naar hare kamer begeven. De verdenking der ontsnapping kon even goed op niemand als op haar vallen; en zij hoopte ook thans zoo veel op de liefde haars broeders te kunnen rekenen, dat deze ondanks zijne gramschap haar niet zoude verraden, al viel zijn vermoeden op haar. Het drietal steeg dus den onder het luik staanden trap af, zij openden het kelderraam hetwelk aan de zijde van het huis uitkwam, door middel van den trap klommen zij daaruit en bevonden zich in de vrije lucht. Langs eene digte heg, waardoor het bij den duisteren nacht, die door geene maan verlicht werd, onmogelijk werd, hen te bemerken, slopen zij tot aan het hek van den tuin. Van hier behoefden de vlugtelingen slechts een stuk land over te gaan, om het bosch te bereiken, waar zij in veiligheid waren.

Het oogenblik van scheiden was daar. Onder kussen en tronen en verzekeringen van onverbrekelijke liefde gingen eenige oogenblikken verloren, tot dat eindelijk LAURENT ongeduldig werd, en herhaaldelijk bij MAILLY op de verdere vlugt aandrong. Deze van de noodzakelijkheid daarvan overtuigd gaf toe, nog éène vurige omhelzing, en de weenende MARIE wond zich uit zijne armen los, fluisterde nog een snikkend vaarwel, en keerde even stil en sluipend huiswaarts, als zij gekomen waren. Op handen en voeten kropen nu de vlugtelingen over den akker, die den tuin van het bosch scheidde, doch naauwelijks waren zij aan den boschkant gekomen en opgerezen om hunne vlugt door het geboomte voort te zetten, of een geweerschot van den naastbijzijnden Pruissischen schildwacht, door meerdere schoten gevolgd, verkondigde, dat men hen gezien had. Met een begon zich de flaauwe schemering van het aanbrekend daglicht te vertoonen.

Eer zij het einde van het bosch nog bereikt hadden, verkondigde het geroffel der trommen en het geschal der trompetten voor en achter hen, dat en de Pruissen en de Franschen hunne troepen deden bijeen rukken. Toen zij het boschver lieten, ontmoette hen reeds eene afdeeling Fransche troepen, aan welks hoofd zich de bevelhebber zelf bevond. Op de vragen, welke deze aan de beide officieren rigtte, terwijl hij zijne verwondering betuigde, hen weder te zien, doch tevens zijn ongenoegen te kennen gaf, dat zij door te groote onvoorzigtigheid in de gespannene hinderlaag gevallen waren, zocht MAILLY zich zoo goed mogelijk te verontschuldigen, doch LAURENT, die het gunstige oogenblik voor zijne valsche voornemens gekomen zag, aarzelde niet, ondanks de vriendschapsverzekeringen, welke hij nog kort te voren aan MAILLY gedaan had, hem niet onduidelijk als de moedwillige oorzaak van het aan de kompagnie overgekomen ongeluk te beschuldigen. En toen de generaal beide officieren ter zijde riep en op nadere verklaring aandrong, verhaalde LAURENT, dat MAILLY met den officier der vijanden bekend was geweest, ja kort te voren dezen scheen gesproken te hebben, dat hij bij hem had aangedrongen zich van de soldaten te verwijderen, onder voorwendsel dan eerder onbemerkt te zullen blijven, en dat hij hem zelf van zich had willen verwijderen; terwijl de Pruissische officier, zoodra hij MAILLY herkerd had, zijne soldaten bevolen had, hun leven te sparen. Ook aan die verstandhouding met den vijand, welke door middel van de zuster diens officiers gepleegd werd, hadden zij, zoo als LAURENT beweerde hunne ontkoming te danken; waarschijnlijk had men MAILLY wel alleen willen laten ontvlugten, om hem gelegenheid tot nieuw verraad te geven, doch om allen schijn van hem af te wenden, had men ook LAURENT laten gaan; ten einde geen argwaan tegen den eersten te wekken; „ik had, vervolgde LAURENT, echter niet levend de onzen weder moeten bereiken, want ik heb duidelijk opgemerkt, dat de schoten der schildwachten op mij alleen gerigt waren, en slechts door mij in de onmiddelijke nabijheid van den verrader te houden, wien het vuur des vijands ontzag, geloof ik mijn leven behouden te hebben."

MAILLY stond verstomd over zooveel snoodheid, die een aantal

logens onder het mom der waarheid zoo listig wist voort te brenhen. Zijne verdediging, waarbij hij den generaal de geheele waarheid en niets dan de waarheid verhaalde, was door zijne verantwoording over LAURENTS gedrag, eenigzins verward, zoo dat de generaal reeds in drift ontstoken, aan de aantijgingen van den beschuldiger geloof sloeg en MAILLY in arrest liet brengen, ten einde voor een krijgsraad te regt te staan, waarna hij zich weder bij de troepen vervoegde, om hen tot een aanval tegen de Pruissen aan te voeren, na eerst aan LAURENT het bevel over het bataillon opgedragen te hebben. Deze aanval werd met den besten uitslag bekroond, de Pruissen werden eerst uit het bosch en vervolgens uit het dorp, waar MARIE woonde, verdreven en moesten een aanzienlijk eind achteruit wijken.

Keeren wij thans tot MARIE terug, aan welke het inderdaad gelukt was, onopgemerkt hare kamer weder te bereiken. Door te vele verschillende aandoeningen overstelpt, was het haar onmogelijk zich te bed te begeven en zoo bleef zij het overige van den nacht op haren stoel slapeloos doorbrengen. Wel gevoelde zij dat zij een onregt jegens haar vaderland begaan had, door twee van deszelfs dappere vijanden in staat te stellen, nog verder tot deszelfs onderdrukking mede te werken. Dan wie, die ooit de liefde gekend heeft, kan het zwakke meisje beschuldigen, dat zij de belangen van haar vaderland deed zwichten, bij de angst die haar bekroop, omtrent het vreesselijk lot, dat in *Rusland's* woestijnen het deel zou zijn van den geliefden jongeling, die, ja, een bestrijder haars vaderlands was, maar, hiervoor was zijn edel karakter haar borg, dien strijd met verschooning voerde, en na de overwinning in den overwonnene geen vijand, maar slechts een ongelukkige zag? Terwijl zij zich dus aan den loop harer droevige gedachten overgaf, werd plotseling door het geheele dorp alarm geslagen. Zij snelde aan haar venster, en hoorde weldra aan het geweervuur in het bosch, dat de wederzijdsche troepen handgemeen waren geraakt. Kort daarna vlugten de Pruissische voorposten uit het bosch en werden door talrijke Fransche benden vervolgd. Ook langs den boschkant rukte eene vijandelijke afdeeling aan. De Pruissische troepen, welke in het dorp en deszelfs omstreken lagen, trokken hen tegen, en van uit haar venster genoot

Marie het niet benijdenswaardige schouwspel eens bloedigen strijds, waarvan, wie der partijen de overwinning behaalde, de uitslag haar hart met droefheid moest vervullen. Bij de Pruissen toch nam haar broeder, bij de Franschen haar geliefde, ten minste zoo zij waande, deel daaraan. Vergeefs zocht zij beiden te ontdekken; en de schokken, die haar troffen, deden haar zoo aan, dat zij in eene onmagt en vervolgens in eenen staat van wezenloosheid verzonk, waarin zij niets meer onderscheidde.

Een hevig gedruisch, het gerucht van vele naderende voetstappen, het kletteren van geweren, gemengd met een verward geschreeuw deden haar weder tot zich zelve komen; hare kamerdeur werd opengestooten en hare ouders snelden het vertrek binnen, door eenige Fransche krijgslieden vervolgd, aan welke haar vader vruchteloos het binnen komen trachtte te beletten. Hij werd overmand en op bevel van een officier bond men hem de handen op den rug. Die officier was niemand dan Laurent, die nadat de Pruissen uit het dorp verdreven waren, terwijl de overwinnaaars zich aan plundering in het stormenderhand veroverde dorp begonnen over te geven, naar de woning van Marie gesneld was, om zich van het schoone meisje meester te maken. Zijne kompagnie was op bevel des generaals in het dorp achtergebleven, terwijl deze de vlugtende vijanden vervolgde.

Marie en hare moeder wierpen zich voor Laurent neder, om het leven van vader en echtgenoot smeekende, wien Laurent, hem verrader en spion noemende, met den dood dreigde. Schijnbaar gaf hij slechts aan het gesmeek der eerste toe en liet den ouden man in hechtenis zetten, in een der kelders van het huis, waaruit hij niet kon ontsnappen. Aan hare moeder gaf hij last de noodige verkwikkingen voor zijne soldaten gereed te maken, die hij beval haar te volgen, terwijl hij Marie, welke hare moeder wilde vergezellen, bij de hand terughield.

„Schoone Marie," zeide hij, „het leven van uwen vader staat in mijne magt. Mailly is overtuigd van met de uwen in verstandhouding gestaan te hebben, en hem wacht het gestrenge vonnis van een krijgsraad. Uw vader is met de wapens in de hand gevangen

genomen, en heeft het leven verbeurd. Niets kan hem redden, dan ik alleen; een woord van mij, dat hij de schuldige is, die het verraad pleegde, en zijn dood is zeker.

„O!" riep MARIE snikkende uit, „dat woord zult gij niet uitspreken, gij weet wel dat hij onschuldig is. Zoo hier eene schuldige is, ik, ik ben het alleen. Maar gij weet dat ook ik, dat ook MAILLY geen verraad hebben gepleegd. Red mijn vader, red uwen vriend. Eeuwig zal ik u erkentelijk zijn."

„Mijn vriend! Hij! „Luister MARIE; spreek van hem niet; hij is uwer niet waardig, en bediende zich slechts van u als middel tot zijne snoode oogmerken, vergeet hem. Uw vader kan en wil ik redden, maar van zijne dochter verwacht ik, dat zij daarvoor dankbaar zal zijn." Dit zeggende sloeg hij zijnen arm om haar heen en wilde eenen kus op hare lippen drukken.

Met kracht rukte zij zich van hem los, uitroepende: „Weg van mij, verrader! ik doorzie uw oogmerk."

Ha, neemt gij het zoo op? Vergeet gij dat uw vader in mijne magt is? Ik geef u een uur bedenkentijd, of gij uw vader wilt redden; weigert gij, wel nu hij sterve; en gij ontgaat mij toch niet. Ik ben heden hier meester. Met deze woorden verliet hij het vertrek, en sloot de deur achter zich toe en liet de ongelukkige MARIE aan de vreesselijkste gemoedsaandoeningen ten prooi.

Doch naauwelijks was een half uur verloopen, toen men hem kwam berigt geven, dat een aanzienlijk korps Pruissen van terzijde op het dorp kwam aanrukken, met het kennelijk oogmerk de vooruitgedrongene Franschen in den rug te vallen, hun den terugtogt af te snijden, en tot gevangenschap te dwingen. IJlings verzamelde LAURENT zijne soldaten, en naauwelijks waren zij aan den ingang van het dorp bijeengeschaard, of de vijandelijke ruiters vielen op hen aan, en schoon zij derzelver aanvallen tot tweemalen toe afsloegen, werden zij gedwongen voor de overmagt te wijken, daar ook Pruissisch voetvolk kwam opdagen. LAURENT, zijne soldaten verlatende, snelde naar de woning van MARIE terug, opende haar vertrek en vatte haar aan, om haar mede te voeren, ondanks haren geweldigen tegenstand. Reeds was hij met het arme meisje tot aan de huis-

deur genaderd, toen eenige vlugtende soldaten hem toeriepen zich te haasten; doch het was reeds te laat. Juist wilde hij zich met zijne schoone gevangene uit het huis verwijderen en zich bij de vlugtenden voegen, toen reeds de Pruissische krijgslieden verschenen, door een officier aangevoerd, die alles inspande, om zoo spoedig mogegelijk de woning van den schout te bereiken. Het was Karl, die, naauwelijks ziende, dat een meisje, hetwelk hij weldra voor zijne zuster herkende, in gevaar was door de vlugtende vijanden medegevoerd te worden, met drift zich op hen wierp, de soldaten verdreef en nu met Laurent, welke, tot verdediging van zijn leven, Marie moest loslaten, die onmagtig op den grond stortte, een strijd op leven en dood aanging, met dat gevolg, dat na een kort maar hevig gevecht een forsche degenstoot des Duitschers, den Franschman in de zijde trof en buiten gevecht stelde. Men herkende in dezen een der beide gevangenen van den vorigen dag, en vermoedde dat zij door hunne landgenooten bevrijd waren. Het luide hoerah der Pruissen verkondigde hunne zegepraal, die nog vergroot werd door de gevangenneming des Franschen generaals zelven, die, toen hij op het hooren van het geweervuur achter zich, zich naar het dorp wilde begeven, om zelf te zien, wat daar gebeurde, met zijn klein eskorte in handen van eenige Pruissische ruiters was gevallen. Doch deze dag zoude een dag van afwisselende kans zijn. Want terwijl de Pruissen nu hunne gelederen verlieten, om zich na het gevecht met spijs en drank te verkwikken, terwijl anderen zich gereed maakten den gevangen Franschen generaal en den gewonden Laurent weg te voeren, werden zij plotseling door eene nieuwe Fransche krijgsbende, aangevallen, die, onder den kreet „*Vive l'Empereur*," met gevelde baijonnet voortdrong. Aan het hoofd derzelve bevond zich Mailly, blootshoofds, en in plaats van met zijnen degen, met den sabel eens onderofficiers gewapend. Vergeefs poogden de Pruissen zich bijeen te scharen; hunne dapperheid moest voor den woedenden aanval der Franschen zwichten, in een oogenblik had Mailly zijnen generaal bevrijd, terwijl de van alle kanten verspreid toesnellende Pruissen even spoedig tot wijken gedwongen werden. Te midden van dit krijgsgewoel rukten ook de troepen, welke de vroegere Pruis-

sische bezetting vervolgd hadden, van die vervolging terugkeerende, aan, en vielen de Pruissen in den rug. Niets kon hunne nederlaag thans meer voorkomen; eenige vonden den dood; velen werden gevangen, en het grootste gedeelte werd gedwongen hun heil in de vlugt te zoeken.

Toen het gevecht geëindigd was, en alle maatregelen genomen waren, welke de veiligheid der troepen vorderde, liet de generaal Mailly bij zich ontbieden, ten einde hem zijne tevredenheid en zijnen dank te betuigen. Men gaf hem ten antwoord dat Mailly vrij ernstig gewond, in het huis van den schout was gebragt en met hem nog eenige gewonde Fransche en Pruissische officieren. De generaal begaf zich nu zelf daarheen.

„Vergeef mij, generaal, dus sprak Mailly hem aan, zoodra hij zijnen bevelhebber zag binnen treden, vergeef mij, dat ik mijn arrest verbroken heb; zonder mijne wonden, zou ik mij weder gevangen hebben gesteld."

„Ik hef uw arrest op," antwoordde de generaal, „aan u zijn wij onze overwinning van heden verschuldigd, gij hebt mij, uw generaal bevrijd, en door de dapperheid, waarmede gij juist ten regten tijde den aanval deed, het geheele korps gered. Een officier, die zoo handelt kan geen verrader zijn. Wij zullen die beschuldiging evenwel onderzoeken en den valschen aanklager straffen; wat mij betreft, ik schaam mij niet te bekennen, dat ik u verongelijkt heb. En ik reken mij verpligt, den keizer van uw schoon gedrag te onderrigten. Zijt gij zwaar gewond?"

„Zwaar genoeg, vrees ik, generaal, om in dezen veldtogt weinig diensten meer te bewijzen."

„Wij willen het beste hopen," antwoordde de generaal, drukte hem hartelijk de hand, en bezocht de overige gewonde officieren welke hij allen, zoo wel vrienden als vijanden, aansprak, met uitzondering van Laurent, op wien hij in het voorbijgaan een blik van toorn en verontwaardiging wierp.

Wij zullen thans kortelijk mededeelen, op welk eene wijze Mailly dus in het regte oogenblik verscheen, om de krijgskans ten voordeele der Franschen te doen beslissen. Van uit het venster der ka-

mer, welke hem tot gevangenis verstrekte, en hetwelk een vrij uitzigt over den omtrek vergunde, had hij het naderen der vijandelijke troepen, welke de zijnen den terugtogt wilden afsnijden, bespeurd. Zijn krijgskundig oordeel zeide hem terstond, dat dit de noodlottigste gevolgen voor zijne krijgsmakkers kon hebben. Zijn arrest verbrekende, snelde hij de deur uit, riep de weinige achtergeblevene krijgslieden te zamen, verhaalde hun, in weinige woorden zijn plan, om de Pruissen onverhoeds in den rug te vallen, om dus hunne krijgsmakkers te redden, wekte in hartige krijgsmanstaal hunnen moed op, greep den sabel eens onderofficiers en stormde aan het hoofd dier dapperen vooruit. Of Marie in het gevaar, waarin zij verkeerde, deel had aan zijne daad, willen wij niet beslissen, maar houden het voor zeer mogelijk. Onder bescherming van het bosch onbemerkt bij het dorp gekomen, ontmoetten zij de soldaten, welke onder Laurent in het dorp gebleven zijnde, genoodzaakt waren te vlugten. Mailly hield de vlugtenden, welke tot zijne eigene kompagnie behoorden tegen en voerde hen op nieuw tegen den vijand aan. Van tijd tot tijd voegden zich nieuwe vlugtelingen bij hen. In het dorp gekomen werd de aanval met onverschrokkenheid gedaan en had, gelijk wij gezien hebben, den besten uitslag.

Met eenige zijner soldaten, den hoek van een huis omslaande, hoorde hij daarin een gedruisch, als van vechtenden. Hij snelt naar binnen en de deur van een vertrek open stootende, ziet hij een Pruissisch officier, reeds uit meer dan eene wonde bloedende, die zich als een razende, tegen drie Franschen verdedigt; achter hem ligt een onmagtig meisje, waarin Mailly terstònd zijne geliefde Marie herkent, gelijk in den officier haren broeder Karl. Deze had bij den onverhoedschen aanval zijne onmagtig op den grond liggende zuster opgenomen, en in dit huis gedragen, waar hij haar aan de zorg der bewoners had overgegeven. Het willende verlaten om zich weder bij zijne soldaten te voegen, ontmoette hij de Franschen bij de deur; deze drongen op hem in en noodzaakten hem weder naar het vertrek te wijken waar hij zijne zuster gelaten had. Haar gezigt ontvonkte in de Franschen de lust, dit schoone meisje aan hunne vuige begeerten ten prooi te hebben. Met heldenmoed verdedigde Karl

zich en zijne zuster tegen het geweld dier woestaards. Menige wonde bragt hij hun toe, doch ontving die ook zelf, en het oogenblik naderde, waarin zijne krachten hem zouden begeven, en hij haar weerloos aan hunne aanvallers zou moeten overlaten, toen MAILLY met de zijnen binnentrad. Zoodra KARL een Fransch officier zag binnenkomen, vuurde hij een pistool op hem af, met den uitroep. „Als ik sterf, wil ik ten minste niet ongewroken sterven." De kogel strof MAILLY's regter schouder. Met moeite gelukte het dezen slechts, zijne in woede ontvlamde soldaten, te beletten den Pruis neder te stooten, en de drie reeds aanwezige het huis te doen verlaten. Op zijn bevel werd de van krachten bijna geheel beroofde KARL ontwapend, die, MAILLY thans herkennende, tot hem zeide; „zorg voor mijne zuster; ik stel haar onder de hoede uwer eer; zij heeft mij alles verhaald; red haar, en dood mij dan, zoo gij wilt."

Met behoedzaamheid liet MAILLY nu den zwaar gewonden KARL naar de woning zijner ouders brengen; zelf geleidde hij MARIE, wier herkenning van hem wij niet zullen trachten te beschrijven, daar heen, gaf haar aan de zorg harer moeder over, bevrijdde haren vader uit den kelder, waar deze op last van LAURENT gekerkerd was, en gaf zich toen eerst aan heelkundige behandeling over. De ontvangene wonde was van dien aard, dat zij hem het gebruik van den arm levenslang moest beletten, en eene hevige wondkoorts, door de uitgestane gemoedsaandoeningen van dien dag nog verergerd, deed in de eerste dagen zelfs voor zijn leven vreezen. De wonden van KARL waren talrijk, maar niet gevaarlijk, slechts was hij doodelijk verzwakt door het geleden bloedverlies. Erger was het met LAURENT gesteld; de degen van KARL had hem doodelijk getroffen en reeds den volgenden dag overleed hij, na eerst zijne beschuldiging voor valsch verklaard te hebben, aldus nog door den dood eens krijgsmans een voortaan geschandvlekt leven ontgaande.

MARIE was de getrouwe verzorgster der beide haar zoo dierbare gekwetsten, en MAILLY rekende zijne wonde bijna voor een geluk, daar hij nu dagen lang haar bijzijn mogt genieten. Immers hoezeer het heette, dat zij slechts daar was, om haren broeder op te passen, menig gefluisterd woordje, menige handdruk verzekerde MAILLY

dat hare liefde dezelfde was. Eene belangrijke gebeurtenis was voor allen het bevel des Franschen keizers, dat de troepen zich naar *Leipzig* moesten begeven, waar hij zijne magt zamentrok. Hartelijk was het afscheid, hetwelk de Fransche generaal van MAILLY nam, den eenigsten, wien zijne wonde niet veroorloofde vervoerd te worden. Hij beval hem dus aan de zorg der huisgenooten aan, vooral aan die van KARL, die den geliefde zijner zuster meer en meer genegen werd, als wilde hij hem vergoeding bieden voor de wonde, welke hij hem had toegebragt, te meer daar MAILLY voortaan zijn vaderland niet meer kon bestrijden.

Den volgenden morgen verschenen reeds de Oostenrijkers, hun bevelhebber stond op een schriftelijk achtergelaten verzoek van den Franschen generaal, toe, dat MAILLY als krijgsgevangene, in het dorp mogt blijven, mits zijn woord van eer gevende, niet zonder verlof van daar te zullen vertrekken. De Oostenrijksche generaal stond dit verzoek toe, uithoofde van de verschonende wijze, waarop de Fransche bevelhebber dit dorp behandeld had, daar hij alle plundering verboden en de strengste krijgstucht had in acht doen nemen, alzoo het eervolle gedrag zijns vijands op eene even eervolle wijze erkennende.

KARL en MAILLY werden hoe langer hoe meer bevriend, de liefde van den laatsten voor MARIE was weldra geen geheim meer voor hare ouders. Slechts wilde haar vader van geene verbindtenis weten, eer *Duitschland* van het Fransche juk geheel bevrijd was. De slag bij *Leipzig* veroorzaakte die gewigtige zaak; toen die slag geleverd werd, waren KARL en MAILLY zoo goed als hersteld. De eerste vertrok weder naar het leger; de laatste bleef, waar zijn woord van eer en zijn hart hem terughielden. MARIE's teedere zorg droeg veel tot zijn geheel herstel bij, schoon hij nimmer het gebruik zijns regterarms volkomen terugkreeg. En toen acht maanden, nadat het hier medegedeelde voorgevallen was, de tijding van NAPOLEONS afstand en het sluiten van den vrede aankwam, legde de vader van MARIE de hand zijner dochter in die des Franschen jongelings, wien hij had lief gekregen, en in wien zijn vaderlandsch gevoel nu geenen vijand meer behoefde te zien.

Lodewijk Napoleon Bonaparte.

Tot welk eene staatkundige partij men ook moge behooren, zal men gaarne den man aan wien Frankrijk thans zijn lot heeft toevertrouwd, willen leeren kennen. Wij vermeenen daarom eenen algemeenen wensch te voldoen, wanneer wij ook in ons *Album*, eene levensbeschrijving van Lodewijk Napoleon Bonaparte geven. Het is noch eene lofrede, noch een hekelschrift, dat wij onzen lezers aanbieden. Geen geest van vleijerij of laster zal onze pen besturen. Het zal enkel eene opnoeming van daadzaken zijn, met de striktste onpartijdigheid voorgedragen.

Karel Lodewijk Napoleon Bonaparte werd den 20 April 1808, in het paleis der Tuileriën te *Parijs* geboren. Hij was een zoon van Lodewijk, koning van *Holland* en van de koningin Hortense Beauharnais. — De voorspoed der keizerlijke familie had destijds zijn hoogste toppunt bereikt en het kind, dat later *Frankrijk* uit kracht der verkiezing heeft bestuurd, was bestemd om het welligt uit kracht der gemeentewet van het jaar XIII te regeren. Hij werd op het grootboek van erfopvolging ingeschreven, in het paleis te *Fontainebleau*, door zijnen oom den kardinaal Fesch gedoopt en ten doop gehouden door den keizer en de keizerin Maria Louise; maar weldra werden zijne schitterende vooruitzigten beneveld en in 1816, volgde Lodewijk Napoleon zijne moeder in hare ballingschap. Zij hielden achtereenvolgende hun verblijf te *Augsburg* en te *Arenenberg*. De opvoeding van den jongeling werd toevertrouwd aan den heer Lebas, zoon van den onderwijzer der Normaalschool. In de krijgswetenschappen genoot hij het onderwijs van den generaal Dufour, oud-kolonel der genie van het groote leger.

Op het berigt der omwenteling van Julij 1830, begaf zich LODEWIJK NAPOLEON incognito naar *Parijs* en liet aan LODEWIJK PHILIPS de vergunning vragen om als gemeen soldaat in het fransche leger te mogen dienen. Dit werd hem geweigerd en toen schaarde hij zich in de gelederen der bewoners van *Romagna*, die opgestaan waren om het Oostenrijksche juk af te schudden. De insurgenten moesten voor de overmagt bukken. LODEWIJK NAPOLEON nam de vlugt naar *Ancona*, waar hij zich inscheepte, en te *Forli*, het stoffelijk overschot achterliet van zijnen oudsten broeder, die aan eene hevige ziekte gestorven was. Vergezeld van de koningin HORTENSE, vestigde de laatste afstammeling van den koning van *Holland* zijne woonplaats op nieuw te *Arenenberg*, waar hij zich, uitsluitend, met letterkundigen arbeid onledig hield. De gemeente van *Saltenstein* schonk hem toen het regt van burger der gemeente en uit erkentelijkheid voor de veelvuldige weldaden, die zij van de familie der hertogin van *St. Leu* genoten had, werd bij een besluit van den grooten raad van het kanton *Thurgau* aan LODEWIJK NAPOLEON het regt van honorair burgerschap verleend. Om de notabelen voor deze onderscheiding zijnen dank te betuigen, gaf de balling aan het kanton twee kanonnen, zijnde zes ponders, met al hun toebehooren ten geschenke en stichtte in het dorp *Saltenstein* eene school voor behoeftige kinderen. Het scheen dat hij een aangenomen kind van *Zwitserland* geworden was, hij nam zelfs van het bestuur van *Bern* den graad van kapitein der artillerie aan; maar de brieven en de geschriften die hij op dit tijdstip in het licht gaf, bewijzen, dat hij, een voorgevoel van zijne bestemming hebbende, altoos de oogen op *Frankrijk* gevestigd had. Hij schreef aan den raad van *Thurgau* den 15 Mei 1832: „Mijn toestand van balling maakt mij gevoeliger voor uwe blijken van belangstelling. Wees verzekerd dat ik, in alle omstandigheden, hetzij als Franschman of als BONAPARTE, op mijn burgerschap van eenen vrijen staat trotsch zal zijn."

Dezelfde gevoelens zijn blijkbaar in zijne *Staatkundige droomen* en in zijne *Staat- en Krijgskundige betrachtingen over Zwitserland*, welke beide werken in 1832 en 1833 in het licht kwamen. In 1834, betuigde hij zijnen dank aan den uitvoerenden raad der stad *Bern*,

daarbij voegende: „Indien mijn vaderland of liever de regering van *Frankrijk* mij verwerpt; omdat ik de neef van een groot man ben, zijt gij, in dat opzigt, billijker. Ik ben er trotsch op geteld te worden onder de verdedigers van een staat, waar de souvereiniteit van het volk de grondslag der staatsregeling is en waar ieder burger bereid is om zich voor de vrijheid en onafhankelijkheid van het vaderland op te offeren."

Eenige diplomaten wilden in 1835, Lodewijk Napoleon in den echt doen treden met Dona Maria, koningin van *Portugal*, weduwe van den hertog van *Leuchtemberg*. De balling weigerde in eenen brief die aldus eindigde: „Overtuigd dat de groote naam, dien ik draag, niet altijd, in de oogen mijner landgenooten, eene oorzaak van verbanning zal zijn; omdat hij hun vijftien roemvolle jaren herinnert, verbeid ik met kalmte, in een herbergzaam en vrij land, den dag waarop het volk in zijnen boezem zal terugroepen, degenen, die in 1815, door twaalf honderd duizend vreemdelingen verbannen werden. Die hoop van *Frankrijk* eens als burger en als soldaat terug te zien, geeft veerkracht aan mijne ziel en heeft, in mijne oogen, niet minder waarde dan al de schatten der wereld."

Hij woonde eenigen tijd in *Zwitserland*, waar hij een *Handboek voor de Artillerie*, dat het *Historisch Instituut* in zijne tijdschriften opnam, schreef, vervolgens plotseling de studie vaarwel zeggende, ondernam hij zijnen togt naar *Straatsburg*. Het is bekend hoe die onderneming mislukte en dat het gering aantal soldaten, die den 30 October 1836, zijne partij kozen, de krijgstucht verzaakten en hem zonder een geweerschot te doen, verlieten. Hij werd naar *Parijs* en van daar op bevel van het Fransche bewind naar de Vereenigde Staten gebragt. Hij kwam in Europa terug om tegenwoordig te zijn bij de laatste oogenblikken zijner moeder, overleden den 3 October 1837. De terugkomst van den balling op de grenzen van *Frankrijk* verontrustte Lodewijk Philips en de Montebello, afgezant bij de Helvetische republiek eischte zijne uitzetting van het bondgenootschappelijk bestuur. Een leger van 20,000 man, ijlings onder het bevel van den generaal Aymar verzameld, maakte zich gereed om tegen het gastvrije bondgenootschap ten velde te trekken. Lodewijk Bonaparte

kwam eenen onvermijdelijk geworden oorlog voor, door het besluit te nemen om zijne schuilplaats te verlaten. Hij vestigde zich te *Londen*, waar hij *de Napoleontische denkbeelden*, in 1839, schreef en redacteur werd van het dagblad *het Kapitool*, dat, tegen het einde van het jaar, in *Parijs* verscheen. Dit waren de voorboden van zijne onderneming van *Boulogne*.

Lodewijk Bonaparte scheepte zich in met eenige getrouwe aanhangers op de stoomboot *het kasteel van Edimburg* en landde, na eene driedaagsche worsteling tegen wind en stroom, op den 6 Augustus 1840, op het strand van *Wimereux*. Het fortuin was hem op nieuw ongunstig, maar verschafte hem, door zijne teregtstelling voor het Hof der pairs, zoo als hij zelf zegt, de gelegenheid zijne stem in *Frankrijk* te doen hooren en voor de eerste maal zijns levens vrijuit tegen Franschen te kunnen spreken. — Hij wierp met nadruk de beschuldiging van persoonlijke eerzucht van zich af en ook van in *Frankrijk* eene keizerlijke restauratie te willen daarstellen. „Veroordeeld en gevangen op het *kasteel van Ham*, vernieuwde hij zijne betuigingen van eerbied voor de souvereiniteit des volks." Nimmer, zoo schreef hij aan het dagblad van *Loiret*, is het mijn gevoelen geweest dat *Frankrijk* het eigendom van één man of van eene familie was. Nimmer heb ik op andere regten, dan op die van Fransch burger aanspraak gemaakt en nimmer heb ik iets anders verlangd dan dat het geheele volk, wettig opgeroepen, eene vrije keuze zoude hebben. Uit eene familie gesproten, die zijne verheffing aan de stem der natie verschuldigd is, zou ik mijnen oorsprong, mijne natuur, ja wat meer is het gezond verstand moeten verloochenen, indien ik *de souvereiniteit des volks* niet als de grondslag van alle staatkundige inrigting beschouwde.

In zijne gevangenis, gaf Lodewijk Bonaparte verscheidene losse stukjes in het licht, en onder anderen: *de uitroeijing van het pauperismus*, dat, als het ware eene belofte bevatte om krachtdadig aan het verligten der ellende te arbeiden, indien hij immer tot de regering werd geroepen. Het hoofddenkbeeld, dat in dit werk heerschte kan in deze weinige woorden worden zamengetrokken: „De arbeidende klasse bezit niets, men moet haar eigendom geven: zij

heeft geen anderen rijkdom dan hare armen, men moet aan deze armen een gebruik, dat voor allen nuttig is, trachten te geven. Zij is als een volk van Heloten in het midden van een volk van Sybariten, men moet haar eene plaats in de maatschappij geven en haar belang aan die van den grond verbinden. Zij is eindelijk zonder organisatie en zonder banden, zonder regten en zonder toekomst; men moet haar regten en eene toekomst geven."

Na eene langdurige, maar nuttig besteedde gevangenis, ontsnapte hij, als een arbeider verkleed den 23 Mei 1846, en hij had zich op nieuw te *Londen* gevestigd, toen eene onvoorziene omwenteling den jongsten tak met den oudsten gelijk stelde. Zoodra hij de gebeurtenissen van Februarij vernam, snelde hij naar *Parijs*; maar het voorloopig bewind vermeende hem te moeten uitnoodigen om zich te verwijderen en hij keerde zonder tegenstand in zijne ballingschap terug. Vier departementen, de *Seine*, de *Yonne*, de *Neder-Charante* en *Corsica* verzetteden zich, door hem als volksvertegenwoordiger te benoemen, tegen zijne verbanning.

Deze viervoudige verkiezing veroorzaakte eene levendige beraadslaging in de constituerende vergadering. De republikeinen verontrustteden zich over het gezag van eenen naam; en de uitvoerende commissie beriep zich tegen LODEWIJK NAPOLEON op de wetten van verbanning van 1816 en 1832. Door het volgen van eenen verstandigen raad, maakte hij een einde aan dien storm door zijn ontslag te nemen met den volgenden brief:

„Mijn heer de voorzitter!

„Ik ben er trosch op dat de keuze als volksvertegenwoordiger te *Parijs* en drie andere departementen op mij gevallen is; dit was in mijne oogen eene ruime vergoeding voor dertig jaren ballingschap en voor eene gevangenis van zes jaren; maar de beleedigende achterdocht, die mijne verkiezing heeft veroorzaakt; maar de beroerten waar van zij het voorwendsel is geweest; maar de vijandschap van het uitvoerend bewind leggen mij de verpligting op eene eer te weigeren, die men vermeent dat door kuiperijen verkregen is. Ik begeer de orde en de handhaving van eene wijze, groote en verstandelijke republiek en dewijl ik onwillekeurig de wanorde begunstig, leg ik mijn

ontslag, niet zonder innig leedwezen, in uwe handen neder. Weldra, hoop ik, zal de rust herboren worden en mij veroorloven in *Frankrijk* terug te komen, als de eenvoudigste der burgers, maar ook als een diergenen, die het meeste veil heeft voor de rust en den voorspoed van zijn vaderland."

Met volle regt voorzag LODEWIJK NAPOLEON zijne aanstaande terugkomst in *Frankrijk*, maar hij moest niet als de eenvoudigste der burgers in zijn vaderland wederkeeren. Op nieuw verkozen op den 17 September in de departementen de *Seine*, de *Yonne*, de *Moezel*, *Corsica* en de *Neder-Charante*, nam hij eindelijk zitting als volksvertegenwoordiger en met verrukking werd hij door de meerderheid der bevolking als candidaat voor het voorzitterschap aangenomen. Men weet dat zes millioenen stemmen hem tot voorzitter der republiek verkozen hebben.

Sedert dien dag, schijnt het de staatkunde van LODEWIJK NAPOLEON geweest te zijn om alle partijen te verzoenen, haar in eene gemeenschap van denkbeelden en gevoelens te vereenigen; hij heeft zich inzonderheid ten doel gesteld om de stoffelijke orde te herstellen, voor hij pogingen aanwendde om de gevolgen der omwenteling van den 24 Februarij te verwezenlijken. Ondanks de lasterlijke veronderstellingen, waaraan hij is blootgesteld geweest, geven zijne daden zijne redevoeringen, zijne geschriften gegronde aanleiding om te kunnen aannemen dat hij opregtelijk de republiek wil handhaven en de vruchtbare beginsels in de staatsregeling vervat wil ontwikkelen.

Maar daarenboven, doen zijne reeds talrijke handelingen, niet meer twijfelen aan zijne persoonlijke geestkracht, noch aan zijne onvermoeide werkzaamheid. Naauwelijks was de zitting der constituerende vergadering geëindigd, naauwelijks werd het opperhoofd van den staat te gelijker tijd vrij, of men zag hem, zijne gedwongene bebehoedzaamheid afleggende, als het eerste teeken zijner vrijstelling, de armen bezoeken, inzonderheid diegenen, welke in de gasthuizen van *Parijs* door de cholera aangetast waren. Weldra verliet hij, zonder eenig gevolg, het Elyséum, onder het uitspreken dezer woorden die door de geschiedenis aan de vergetelheid zullen ontrukt wor-

den: „Gode zij dank, eindelijk wordt mij de tijd gegund om mij met het volk bezig te houden."

Toen weinige dagen daarna, den 19 Januarij, weder een soort van oproer uitbrak, reed hij door de straten slechts van eenige kurassiers gevolgd en zijne edele koelbloedigheid was voldoende om het oproer in geestdrift te veranderen.

Overal waar LODEWIJK NAPOLEON zich heeft vertoond, bij de inwijdingen van spoorwegen, bij de feestmalen, bij de wapenschouwingen van *Nantes*, de oude hoofdstad van *Bretagne*, tot aan *Amiens*, zoo ver naar het noorden gelegen, overal heeft de bevolking in hem het edele instinkt der Fransche grootheid, waarvan zijn onsterfelijke oom hem de overlevering heeft nagelaten, opgemerkt.

Nog lang zal zijn toast bij het feestmaal te *Chartres* ingesteld, in geheugenis blijven: „Ik vind hier twee herinneringen, die ik als twee voorteekens beschouw. Te *Chartres* heeft de heilige BERNARD de kruistogt gepredikt en het is in dezelfde plaats dat HENDRIK IV gekroond werd. De eerste gebeurtenis stelt het geloof voor, de tweede de verzoening der partijen. Megten deze twee zinnebeelden op *Frankrijk's* toekomst toegepast worden!"

Bij het bezoek der vermaarde werkplaatsen te *Elbeuf* waar de schoonste Fransche lakens gemaakt worden, heeft hij door een antwoord, dat de arbeiders nimmer zullen vergeten zijne hooge belangstelling in het lot der arbeidende klasse getoond. Een hunner spreekt hem in aller naam aan en zegt: „Gij houdt niet van lange redevoeringen en wij kunnen die ook niet opstellen. Wij weten dat ons lot u dierbaar is en dat gij er geheel mede vervuld zijt, wij betuigen u daarvoor onzen dank en wij hopen op u voor de toekomst." LODEWIJK NAPOLEON, zeer getroffen reikt hem de hand en zijne oogen naar de aandachtige menigte wendende, sprak deze indrukmakende woorden: „Deze hand, die ik u toereik, zou gaarne, die van al uwe makkers willen drukken."

Hetgeen eindelijk veel tot het vertrouwen en de hoop des lands moet bijdragen is dat LODEWIJK, sedert hij de eerste betrekking in de Republiek bekleedt, zich door niemand laat leiden of bewerken. De geest van nadenken, in hem door eene langdurige gevangenschap

ontwikkeld, wordt door hem op alle onderwerpen, die hij waarneemt, toegepast en het zoo zeldzame gezond verstand, waartoe hij in de moeijelijkste omstandigheden zijne toevlugt nam, schijnt zijn eenige en gewone gids te zijn. Hij heeft eene hartstogtelijke liefde voor *Frankrijk* en herhaalt dikwijls dat hij aan hetzelve zijn leven tot zijn laatste uur gewijd heeft.

:torisch en Romantisch Album

ezochte lektuur voor den Beschaafden Stand. Uitgegeven door een Vereeniging Vaderlandsche Schrijvers

iem - Pieter Adriaan de Jong - 1849 - (6),392 pp. - Lithograph title with 4 smaller /s within sepia borders, and 12 steel-engraved plates i.a: St. Markusplein te etië; Groote Markt Brussel; Napoleon; Genua; Brugge - 8vo - Original gilt and l-stamped cloth spine and hinges loose(ning)

cht

65.00